

Stadtarchiv Mainz

Bestand : Nachlass Oppenheim

Akte-N° : 00050-14

NL_Oppenheim_00050-14

Stadtarchiv Mainz

NL alph.

NL Oppenheim /

50,14

Herrn
Dr. H. T. Michel Oppenheim
Mainz, (Germany)
Am Stiftszwinger 19.

1937

b) The Registration Project — The Memorial Page.

The registration of victims of the Disaster and Heroism was begun in Central and Southern America. For this purpose a special form was devised by «Yad Vashem» which included a series of questions concerning the registered person. This form is called a Memorial Page. It is filled in according to the testimony offered and signed by the person requesting the registration (relative, friend or acquaintance of deceased). On the basis of this Memorial Page and on the request of the witness, «Yad Vashem» will then grant the deceased person posthumous citizenship authorised by the State of Israel.

c) Work of the Central Archives.

In the order to make the research of the period of Disaster comprehensive and exhaustive it is imperative that the historical material be concentrated as much as possible in one place. It was, therefore, decided that «Yad Vashem» should establish a Central Archives of the Disaster and Heroism.

In the course of the years, very important and valuable historical material has been accumulated. This collection is being constantly augmented. In particular documentary material, including both originals and copies, is being gathered without interruption. Today «Yad Vashem» possesses several divisions in its Archives Section, the most important of which are:

1) The Collection of the Historical Committee of Munich.

The Historical Committee established by the survivors began by collecting material as early as 1945. After three years of strenuous and useful activity the work was discontinued and all material was transferred to «Yad Vashem». In this collection there are thousands of German documents pertaining to the extermination of German Jewry; more than 1000 photographs on the lives of Jews in various European countries; a large number of reminiscences and testaments of survivors of the Disaster; questionnaires that were sent out by the Munich Committee to certain Jewish Community officials and their replies; and a collection of Ghetto songs including recordings.

2) Collection of Documents from Slovakia.

This material was collected at the time by the Central Jewish Office for Documentation in Slovakia, which functioned during the actual period of the Disaster. The collection contains among other things: official and secret documents of the Slovakian Government regarding the «Solution of the Jewish Question»; considerable material on the trial of war criminals before the Slovakian Law Courts after the war; documents on the activities of the Jewish partisans and underground in Slovakia, etc.

3) Collection of Documents from Vienna.

This collection is from the Documentation Centre which operated in Vienna and it includes important evidence of the Nazi war-crimes in Austria, Poland, Lithuania and other countries.

4) Historical Material gathered by «Yad Vashem» in 1947/48.

The files contain documents from the «Reich» offices, from the archives of Himmler and Rosenberg, the minutes of the «Vansee talks» for the final solution of the Jewish problem, documents of the Jewish communal authorities in Lodz, Vilna, Nishowitz, etc.

5) Ghetto Archives.

A collection of documents including both original and copies from the Jewish underground archives (mainly from the Warsaw Ghetto): illegal newspapers, diaries, testimonies, research and monographs etc. The material collected up-to-date and that which is still coming in, is being sorted, classified and registered by the workers of the Archives Branch for use of research-workers.

d) The Library.

The literature covering the Nazi period in Europe, especially the extermination of the Jews, is already very extensive and is still growing. «Yad Vashem» is establishing a special library, the aim of which is to assemble for scholars the literary material on the period of the Disaster. The establishment of such a professional library and its cataloguing is a difficult task, requiring continuous effort and substantial expenses. In the library, books are collected and registered according to the following classification: Antisemitic Literature, Apologetics (literature in defence of anti-Semitism), Literature on the History of the Second World War, on the persecutions, on life in the Ghettos, on the Disaster and Heroism, on the struggles in the Ghettos and by partisans; publications on Rescue and Relief Activity, literature on war-crime trials, literature on the problems of the survivors and refugees, etc. A large part of the books that are in the library have been contributed by friends. Among these contributions there are books which today are extremely valuable.

e) Collection of Evidence.

Among the documentation activities of «Yad Vashem» the collection of evidence and testimony on the period of the Disaster is of prime importance. This project is divided into two parts: 1) The collection of reminiscences, diaries and eye-witness descriptions written during the period of the disaster or shortly after it, and which have so far not been published.

2) The search for eye-witnesses, who have not yet recorded facts known to them on the period. The object is to encourage and guide them to put their story in writing or to obtain a record on the basis of their oral testimony. The Office for the collection of this evidence deals mainly with the activities of the underground and the resistance movements. In connection with the project of collecting evidence from underground fighters, the following questionnaire was prepared by «Yad Vashem»:

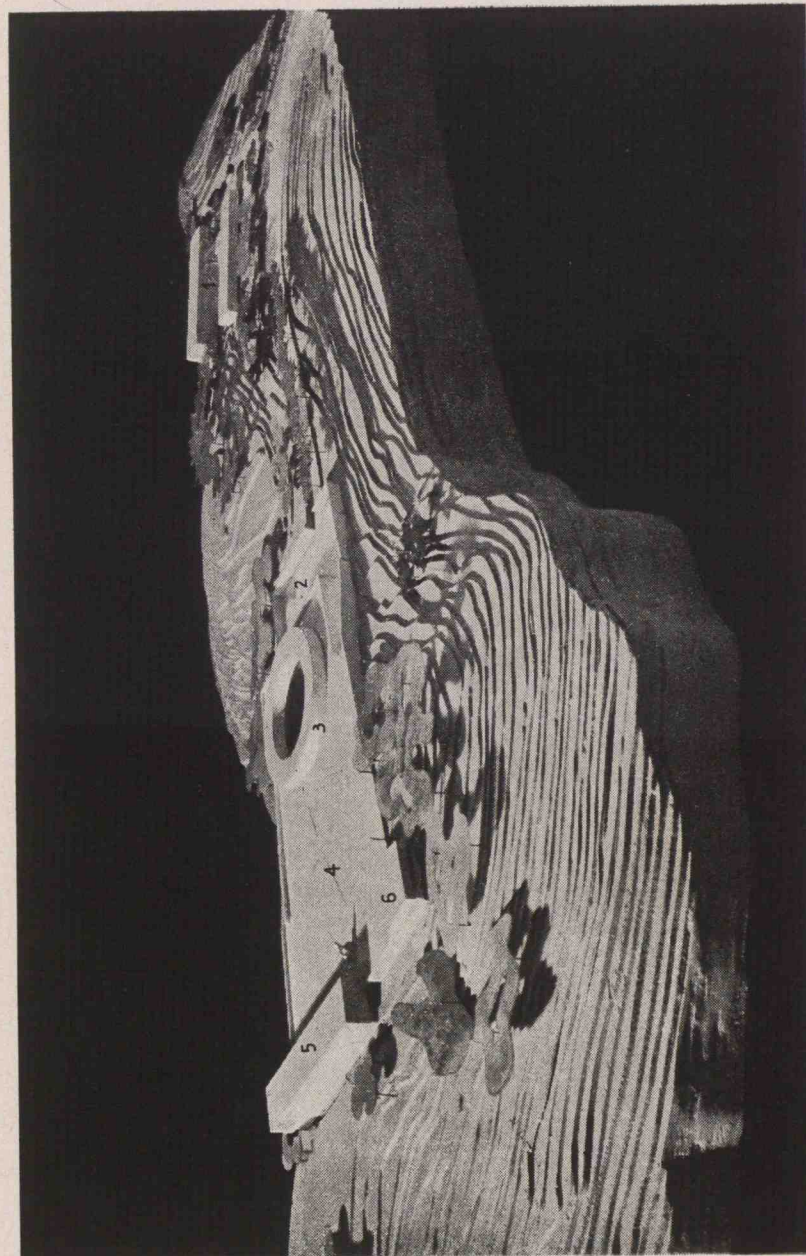
Yahel Vashem possesses manuscripts of several books, research articles and reminiscences which await publication. The plan will soon be executed. So far a number of copies of Yahel Vashem News Letters have appeared, containing news on the activities and progress of the institution and also articles on the theoretical and practical questions that arise in connection with the fulfillment of the tasks of Yahel Vashem. These copies were sent to Government Offices, companies, schools and various institutions as well as to individuals in the country and abroad.

The museum planned to eradicate the name of Israel from the face of the Earth — and so Yahel Vashem has been created as the instrument of the Jewish people to perpetuate the names of those who perished at the hands of the oppressor.

The enemy wanted to cut them off, to annihilate them, to deprive their ashes without identification or recognition — yet we resolve them as historical, permanent citizens of our State.

The murderers sought to hide or obscure their evil deeds and their responsibility even today try to make us forget or minimize the extent of the evil committed, yet Yahel Vashem will reveal the hidden, awaken the forgotten and expose the evil to all its nakedness.

Yahel Vashem will gather the memories of the sons and daughters of the Jewish people who proved martyrdom, fought and rebelled against the Nazi and his collaborators, not only in order to perpetuate their names in the homeland, but also in order to collect and publish all evidence on the Great Disaster and on the Heroism, and so render a moral lesson to the nation. May the people of Israel respect this message: May every person in Israel, every Jew wherever he may be, know that our people has its own historical reckoning, the reckoning of the generations of the Eternal People — a reckoning of an Eternal People whose entire history is good and evil, deeds of the prophetic promise: And I said unto you in your blood, (Leviticus, Chapter 17:1).

- 1) Archives and Library
- 2) Courtyard
- 3) Memorial Hall
- 4) Memorial Service Square
- 5) Hall of Heroism
- 6) Synagogue

דער ביבליאגראפישער אפטייל

ד"ר ב. אופיר האט איבערגענומען די לייטונג פון ביבליאגראפישן אפטייל.

דער אפטייל האט באקומען א חיטטיקע זאמלונג פון ד"ר י. קערמיש. זי אנטהאלט בערך 3000 פאר- ויזיעס וועגן דער יידישער אונטערערדישער באווע- גונג אין ווארשע, דער אונטערערדישער פוילישער פרעסע און וועגן אלע פובליקאציעס בנוגע דער חורבן-תקופה וואס זענען דערשינען אין פוילן זינט 1944.

פילמען וועגן קאנצענטראציע-לאגערן

מיר האבן דערהאלטן פון ה. שווימער א פילם וועגן די קאנצענטראציע-לאגערן, אונטערן נאמען „טויט-מילן“. דעם פילם האבן די אמעריקאנער גע- דרייט אין ערשטן טאג נאך דער באפרייונג; דערנאך זענען צוגעגעבן געווארן בילדער וואס די נאציס האבן פאטאגראפירט. ה' שווימער האט דעם פילם דערגעגעבן דורך א סינכראניזאציע אין יידיש.

מיר האבן אויך באקומען א פילם וועגן לאגער אוישוויץ, וואס איז געדייט געווארן דורך רוסן און טשעכן אין טאג פון דער באפרייונג.

פראטאקאלן פון 12 פראצעסן קעגן מלכמה-פארברעכער

אונזער ביבליאטעק האט באקומען פון ד"ר דושאן פריד (ניו-יארק) א חיטטיקע ביישטייערונג: פראטא- קאלן פון 12 פראצעסן קעגן דייטשע מלחמה-פאר- ברעכער, פארן אמעריקאנער מיליטערי-גערעכט אין מינכן. דער דאזיקער מאטעריאל איז ביז איצט נאך נישט פארעפנטלעכט געווארן.

„יד ושם“ אין יוגאסלאוויע

אינעם ביולעטין פונעם „פארבאנד“ פון יידישע קהילות“ אין יוגאסלאוויע, נ"ר 2-1, פון פעברואר 1955, איז פאראן א לענגערע רשימה וועגן די אויפ- גאבעס און דער טעטיקייט פון יידישע און וועגן באשולס פונעם „פארבאנד“ מיטצוארבעטן מיט יו- ושים.

די היסטארישע אפטיילונג פונעם „פארבאנד“ — חערט דארט געזאגט — גרייט צו פאר יידישע מיקראפילמען פון חיטטיקע דאקומענטן און פאטא- גראפיעס. זי וועט אויך זאמלען היסטארישן מאטע- ריאל וועגן דער נאצי-תקופה ביי פרויזשעט מענטשן.

„יד ושם“ אין דרום-אמעריקע

אויף א יוזונג מיט די מיטארבעטער פון דער הויפט-ביורא פון ירושלים אין ירושלים האט ה' גרייטווער פון קק"ל דערציילט וועגן זיין טעטיקייט לטובת יידישן אין דרום-אמעריקע. ער איז דארט אויפגעטרעטן אין צענדליקער פארוואלדונגען און אוי- מעטום האט דער עולם ארויסגעוויזן א סך אינטע- רעס און א ריכטיקע פארשטענדעניש פאר דעם צענטראלן, נאציאנאלן אנדענק-חערק פון ירושלים אין ירושלים.

די רעגיסטראציע פון די נאציקרבנות וועט דארט פארענדיקט ווערן אין משך פון יאר 1955.

בנוגע דער אנדענק-בירגערשאפט, וואס מדינת ישראל גיט די אומגעקומענע, האט ה' גרייטווער אפגעליקנט די שמועות, אז די יידן אין לאטיין אמעריקע זענען קעגן דעם — כלומרשט פאר מורא

מען זאל זיי נישט חושד זיין אין „טאפלטער לאי- ליטעס“.

די לאנדקאמיטעטן וועלן זאמלען היסטארישן מאטעריאל פאר יידישן, אויב מען וועט עס פון זיי פאדערן און אויב זיי וועלן באקומען די נויטיקע אויפקלערונג.

יד ושם אין דרום-אפריקע

זי סטיילט מיט דאס קרן קיימ-ביורא אין דרום-אפריקע, איז דארט געגרינדעט געווארן א לאנדקא- מיטעט פון ירושלים, וואס וועט דורכפירן אין דרום-אפריקע און ראדעוועי די אקציע פון רעגיסטירן די קרבנות פון אומקום און גבורה. די אקציע איז פראקלאמירט געווארן אויף די געדענק-פארוואלדונג- גען פון כ"ז ניסן.

ד"ר נ. עק

צילן פון דער געשיכטלעכער פארשונג אין „יד ושם“

דאס געזעץ וועגן ירושלים צייכנט אן פאר דער וויסנשאפטלעכער ארבעט פון ירושלים צילן: (1) פאראייניקן די געדענקעניש (הצבת שם וזכר); (2) אראפנעמען א מוסר השכל (הנחלת לקח לעם). וואס שייך דעם ערשטן ציל, דארף די וויסנשאפט- לעכע ארבעט פון ירושלים לויט דער מיינונג פון מחבר — זיך האלטן אין צוויי פרינציפן. איינער פון זיי ווערט שוין איצט רעאליזירט דורכן פנסק הקהילות; דאס איז דער פרינציפ פון ענציקלאפע- דישע סך-הכלל. דער צווייטער פרינציפ וואלט גע- דארפט זיין: אנטאגאנישע אויסגאבעס פון דער שא- פונגס-ירושלים, וואס דאס פארטיליקטע אייראפעישע יידנטום האט איבערגעלאזט.

דער צווייטער ציל — אראפנעמען א מוסר-השכל — האט צו טאן בלויז מיט דער פארשונג פון דער חורבן-תקופה. אזוי ווי אבער ביי דער פארשונג פון יעדער תקופה זענען געמאלט אן א שיעור טע- מעס און פראבלעמען, דארף די ירושלים-פארשונג זיך קאנצענטרירן נאר אויף אוועלעכע, וואס דינען דעם דערמאנטן ציל.

דער מחבר פארמולירט 4 הויפט-פראבלעמען פאר דער חורבן-פארשונג, וואס יעדער פון זיי נעמט ארום פארשידענע טיילפראגן און פרינציפן טע- מעס, אויף וועלכע ער שטעלט זיך נישט אפ:

(א) ווי איז דאס יידישע פאלק בייגעשטאנען דעם טראגישן, געשיכטלעכן נסיון? ווי האט זיך גע- האלטן דער טייל פונעם פאלק וואס האט געלעבט אונטער נאציסער הערשאפט — און ווי דער צוויי- טער טייל, וואס האט אין דער חורבן-תקופה גע- לעבט אין די פרייע לענדער?

(ב) ווי האבן זיך פארהאלטן די „שכנים“, סיי אין די נאצי-אקופירטע, סיי אין די פרייע לענדער?

(ג) די ראלע פונעם דייטשן פאלק: פון די פלא- גירער און אויספירער פון די פארברעכנס; פון דער גייסטליכער עלטע, פונעם המון-עם.

(ד) דער ארט פון אונזער „דריטן חורבן“ אינעם געשיכטלעכן גאנג פון יידישן פאלק.

צום סוף באמערקט דער מחבר, אז ער שליסט נישט אויס קיין שום טעמע, אבער אין שייכות צו די צוויי געזעצטע צילן פון דער ירושלים-פארשונג דארף מען זיך האלטן אין א סדר פון מוקדם ומואוחר.

ד"ר י. קערמיש:

די ווארשעווער אונטערערדישע פרעסע וועגן געטא-אויפשטאנד

די גאנצע אונטערערדישע פרעסע וואס איז דער- שינען אין ווארשע האט געשאנקען גרויס אויפ- מערקאמקייט דעם יידישן געטא-אויפשטאנד, רעד- גירט אין לייט-ארטיקלעך, געבראכט פאקטן און אפ- שאצונגען פון אלע אספעקטן. בדרך-כלל ווערן די פאקטן און געשעענישן באליכטן פון דעם קוק- חינוך, וועלכן עס רעפרעזענטירט דער געגעבענער ארגאן. מיט גרויס סימפאטיע באציען זיך צום יידישן אויפשטאנד די אונטערערדישע ארגאנען פון די פוי- לישע ארבעטער-פארטייען און פון דעמאקראטישן לאגער. שילדערנדיק די קאמפן דריקן זיי אויס ווער- סאלידאריטעט און אנערקענונג פאר די יידישע קעמ- פער. אבער אויך די ארגאנען פון די פאליטישע שאפירונגען וואס האבן קיינמאל קיין יידן נישט ליב געהאט, האבן דעם אויפשטאנד געחידמעט פיל פלאץ — און חוץ קליינע אויסנאמען פון די עקס- טרעם-אנטיסעמיטישע גרופירונגען — האבן אויך זיי זיך אויסגעדריקט מיטן גרעסטן רעספעקט און אכטונג פאר דעם העראישן געראנגל פון א הייפעלע יידן, וואס איז פארגעקומען פאר די אויגן פון פוילנס אקופירטער הויפטשטאט.

דער העלדישער אויפשטאנד האט תחילת איבע- ראשט אפילו די פוילישע אונטערערדישע באווע- גונג און דערמיט דערקלערט זיך דער פאלק, וואס די ערשטע מיינונג איז געווען, אז אין געטא געפינען זיך פוילישע אפיצירן וואס האבן דעם קאמף ארגא- נזירט. דעם טעות קלערן אליין אויף אייניקע ציי- טונגען. „גלאס הארשטאד“ שטעלט באלד אין אג- הייב פעסט, אז דער אויפשטאנד איז נישט געקומען סטיכיש, נאר איז געווען גוט צוגעגרייט און ווערט אנגעפירט דורך א 24-יעריקן יידישן בחור, וואס האט קוים דורכגעמאכט א פארמיליטערישע אויס- בילדונג. די קאמפן ווערן מיליטעריש אפגעשאצט ווי טיפישע גאס-קאמפן, וואס צווינגען די דייטשן צו באנוצן זיך מיט ארטילעריע.

באריכטן וועגן די קאמפן מיט פיל אנערקענונג זענען אויך דערשינען אין דער פרעסע און אין די דעקלארציעס פון די גרופירונגען, וואס האבן זיך אריינגעטראגן אויף דער פוילישער עמיגראציע-רגירונג אין לאנדאן מיט גענעראל שיקארסקי אין דער שפיץ. א גאנצע ריי אומלעגאלע בלעטלעך האבן אויך אי- בערגעדורקט דעם ספעציעלן אויפרוף, וואס איז ארויסגעלאזט געווארן נאך שיקארסקי-ראדיא-רעדע דעם 5טן מאי, אין וועלכער ער האט אפגעלייט צו די פאליאקן זיי זאלן העלפן יידן. מעגלעך אז דער אויפרוף האט משפיע געווען אויף די חייניקע פאליאקן וואס האבן געהאלפן יידישע יחידים זיך ראטעווען נאכן אויפשטאנד. וועגן דעם אנטויל און אקטיווער מיטהילף פון פאליאקן אין דער דייטשער אויסראטונג-אקציע געפינען מיר — פארשטייט זיך — נישט קיין געניגנדיקע ידיעות. בלויז איינצעלנע, אבב אויפטרעטענדיקע פאקטן, ווערן יא געבראכט דורך א טייל צייטונגען.

כמעט די גאנצע אונטערערדישע פרעסע האט ריכ- טיק אפגעשאצט די היסטארישע באדייטונג פון גע- טא-אויפשטאנד — „דעם דרייטסטען און צום לענגסטן ווערנדיקן אקט פון באוואוסטן חידע-

שטאנד אויף די אקופירטע געביטן“, און וואס פאר א השפעה דער אויפשטאנד וועט האבן פאר פוילנס בא- פרייונג. אויך איז ארויסגעהויבן געווארן די מארא- לישע באדייטונג און השפעה וואס דער קאמף וועט האבן אויף די רעשטלעך יידן וואס האבן נאך דע- מאלט געלעבט, און אויף דעם יידישן פאלק בכלל. ריכטיקע מסקנות. הגם מיט א שטארקן אנטיסעמי- טישן אקצענט, האט געמאכט א געוויסע אונטער- ערדישע צייטונג, וואס האט געשריבן צווישן אג- דערן: „ווער הייסט צי פון די חורבות און מתים פון ווארשעווער געטא וועט נישט קומען די גייס- טיקע חידע-געבורט פון יידישן פאלק, צי וועלן יידן נישט געלייטערט ווערן אין איצטיקן גיהנום, און פון אן אייביקן האנדער-פאלק און פאראויס, וועלן זיי זיך חידער פארוואנדלען אין א נארמאל פאלק, וואס וועט אויף א באקומענער טעריטאריע אנהייבן א זעלבשטענדיק, שאפעריש לעבן“. און דאס אנט- סעמיטישע בלעטל פירט אויס, אפנים נישט מיט חייניק הארצחייטיק, אז „דאס ווארשעווער געטא קען דעריבער ווערן נישט קיין סוף, נאר א אנהייב, ווייל דאס וואס קומט אום מענטשלעך, קומט נישט אום אומזיסט“.

די פוילישע צייטונגען אנטהאלטן אפט פריטע וועגן גאנץ פונעם אויפשטאנד, וואס מיר געפינען זיי נישט אין קיין שום אנדערן מקור.

ד"ר מ. דווארשאצקי

ישראל — דאס לאנד פון די געראטעוועטע

(פארטראג געהאלטן אויפן אינטערנאציאנאלן מעדי- צינישן קאנגרעס צו פארשן די פאטאלאגיע פון די דעפארטיטע, פאריז, אקטאבער 1954)

ישראל איז דאס לאנד פון קיבוץ-גלויות; אין משך פון איר דריי-ערקער עקזיסטענץ האט זי אריי- גענומען 750,000 נייע עולים; א העלפט פון די נייע עולים געהערט צו דער שארית הפליטה; דאס זענען רעשטלעך פון געטאס, קאצעטן, וועלדער, בונקערס, און פון אלע אנדערע אומנאמאלע פאר- מען פון לעבן, ארויסגערופן דורך דעפארטאציע אדער אנטלויפן פון דעפארטאציע. צוריקברענגען זיי צו א נארמאלן לעבן, רעהאביליטירן זיי גייסטיק און פיזיש, געבן זיי עלעמענטארע מענטשלעכע רעכט — דאס איז די הויפט-אויפגאבע פון ישראל.

ישראל איז דורכגעדרונגען מיטן באוואוסטן, אז דאס וואס די נאציס האבן אנגעהויבן ביי די יידן, האט דערווארט בהדרגה-דיק אלע אייראפעאישע פעלקער: דעפארטאציע, ביאלאגישע דעסטרוקציע, סטעריליזאציע, עקסטרעמיזאציע.

די מאסדערשיינונג פון מיליאנען הונגערדיקע און מיליאנען אונטערדערנערטע — פאדערט אינטערנא- ציאנאלע פארשונג. מיר מוזן אבער פארשן נישט נאר די פאטאלאגישע דערשיינונגען פון דעפארטאציע און לידן, נאר אויך די וונדערבארע כוחות פון חידע-ר- שטאנד, וואס זענען אנטשטאנען ביים ליידיגדיקן מענטש.

מיר מוזן נאך גענוי און היסנשאפטלעך אויסשטו- דירן דעם נס פון דער שארית הפליטה אין ישראל. די געראטעוועטע וועלכע האבן — דוכט זיך — געדארפט צוריקקערן צו דער פרייהייט צעבראכע- און און קראנקע — האבן זיך אבער געווארפן הי הונ- געריקע צום נייעם לעבן, זיי בויען אויף נייע משפ- חות, לערנען זיך נייע פאכן און הארצעלען זיך איין אין פארשיידענע שטחים פון ישראל-לעבן.

סיבארישט אונז טיילמאל דער אומרו, צי וועט נישט אפשימען פלוצעם, פסיכיש און פיזיש, די

mal way of life, to rehabilitate them spiritually and physically and to give them elementary human rights.

Israel is deeply conscious that that which the Nazis began with the Jews was to be the fate in time of all the peoples of Europe: deportation, biological destruction, sterilization and extermination.

The phenomenon of millions of hun- gry and millions of under-nourished persons demands international re- search. We must study not only the pathological phenomena of deportation and suffering, but also the wonderful powers of resistance developed in the suffering person.

We must study scientifically and in detail the miracle of the survivors of Nazi brutality in Israel. The rescued who had to return to freedom broken and sick, so it would seem, tackled their new life with great gusto. They are building new families, are learn- ing new trades and are taking root in various fields of life in Israel.

The criminal Nazi medical experi- ments are the nadir of medical ethics. The experiments have created an inner unrest in the scientific world. The Je- rusalem Declaration of Medical Ethics the chief sponsor of which was Dr. Ba- ruch, proclaimed the idea that no per- son has the right to use another for scientific ends.

ON A PROGRAMME OF DAY-TO- DAY WORK FOR YAD VASHEM RESEARCH

By Nahman Blumenthal

The author explains that he agrees with the idea of a broad, general plan for Yad Vashem research. He empha- sizes, however, the necessity of also planning the day-to-day work in har- mony with the general aims set for Yad Vashem research.

One of the most important tasks, he believes, is that of collecting material, and this must not be put off. The valu- able documents scattered over various countries constitute a rich source of historical research. Important material can even be found in Israel, such as the siddur from the Lodz ghetto with notations of the year 1944 which was printed in "Sinai" for 5712; or the letters from the Kanin camp of 1943 which were published in "Dapim l'he- ker hasho'a ve'hameri".

We must collect everything connected with the life and death of the Jews in Europe. This means not only docu- ments in the narrow sense of the word, but also inscriptions in books, copies of material produced by Jewish print- ing houses and publishers of whom there were many hundreds in Europe,

ירושלם פון קאצעט, פון די פארפאלגונגס-יארן, די ירושה וואס מיר חייסן נאך היינט צו טאג אנוי חייניק וועגן איר.

די נאציסע קרימינעלע מעדיצינישע עקספע- ריטען זענען די טיפסטע מדרגה פון זינקען פון דער מעדיצינישער עטיק; זיי האבן ארויסגערופן אן אינערלעכן אומרו אין דער היסנשאפטלעכער העלט. די ירושלימער דעקלארציע פון מעדיצינישער עטיק, וואס איז הויפט-איניציאטאר איז געווען פראם. ברוך, וואס פראקלאמירט דעם געדאנק, אז קיין מענטש האט נישט קיין רעכט מקריב צו זיין אן אנדערן לטו- בת דער היסנשאפט.

נחמן בלומענטאל

וועגן א פראגראם פון טאגטעגלעכער

ארבעט פאר דער יד-ושם-פארשונג

דער מחבר דערקלערט אז ער איז מסכים מיטן געדאנק פון א ברייטן, אלגעמיינעם פלאן פאר דער יד-ושם-פארשונג. ער שטרייכט אבער אונטער די נויטיקייט צו פלאנירן אויך די טאגטעגלעכע ארבעט אין איינקלאנג מיט די אלגעמיינע צילן, וואס די יד- ושם-פארשונג האט פאר זיך געשטעלט.

איינע פון די היכטיקסטע ארבעטן איז, לויטן מחבר, די זאמלעטעטיקייט, א זאך וואס טאר נישט אפגעלייגט ווערן, די אוצרות פון דאקומענטן וואס זענען צעשפרייט אין פארשידענע לענדער באדייטן אן אומדערשטעלעכן קהאל פאר היסטארישער פאר- שונג. אפילו דא, אין ישראל, קען מען געפינען חיי- טיקן מאטעריאל, ווי למשל, דער סידור פון לאד- ווער געטא מיט רשימות פון יאר 1944, וואס איז פארעפנטלעכט געווארן אין „סיני“ תשי"ב, אדער דער בריח פון קאנינער לאגער פון 1943, וואס איז פארעפנטלעכט געווארן אין „דפים לחקר השואה והמרי“.

אלץ וואס האט א שייכות מיטן לעבן און אומקום פון די יידן אין אייראפע מוז דורך אונז געזאמלט ווערן. דאס מיינט נישט נאר דאקומענטן אין ענגערן זין פון הארט; נאר אויך חתימות און אויפשריפטן אויף ביכער, איינגאבעס פון יידישע דרוקערייען און פארלאגן, וואס האבן עקזיסטירט אין די הונדערטער יאר אייראפע. א.א.וו.

ס'איז נישט גענוג צו אפערלירן דורך דער פרעסע און דורכן ראדיא — האלט דער מחבר, א סך חיי- טיקער איז צו ארגאניזירן גרופעס פון פריינט, וועל- כע זאלן אויפקלערן און איבערצייגן זייערע באקאנ- טע, אז זיי דארפן איבערגעבן דעם ירושלים די דא- קומענטן וואס געפינען זיך אין זייער רשות.

געטראפן זיך נאך 13 יאר א דאנק „ידיעות ירושלים“

דער געוועזענער שילער פון דער אונטערער- דער תרבות-גימנאזיע אין ווארשעווער געטא. דער איינציקער וואס איז געבליבן לעבן, איז היינט א לערער אין דער לאנדווירטשאפטלעכער שול אין מקוה ישראל. אין נ"ר 3 פון „ידיעות ירושלים“ האט ער געפונען אן ארטיקל פון זיין אמאליקן גימנא- זיע-דירעקטאר, ד"ר נתן עק. איז ער געקומען אין ביורא פון ירושלים אין ירושלים פרעגן זיין אדרעס. אבער דאס האט ער געטראפן טאקע דעם ד"ר עק אליין, וועלכער האט ביז איצט נישט גע- וואסט, אז פון די גימנאזיע-שילער איז עמיץ גע- בליבן לעבן. ערשט איצט, נאך 13 יאר, האבן זיך ביידע ווידער געטראפן — אין ירושלים.

שורה שלמה של בטאונים הפריסו את הקרי-
אות הרשמיות למתן עזרה אינדיבידואלית
ל"נרדפים המסתתרים בצל כפינו", כפי שה-
ביע זאת עתון המחתרת "וולנושטש" (חרות).
בטאון המפלגה הסוציאליסטית הפולנית.

בטאון הנוצר הקתולי "חזית לחידוש פולין"
יצא בקריאה לעזרה, אך לדאבוננו לא בלי
נעימה אנטישמית. "אין אנו יכולים לעמוד
פסיביים" — כותב העתון — "למשמע זעקות
הכאב שלנו הנרצחים ולמראה להבות
האש, חובתנו היא לעזור ליהודים הנרדפים
בלי לשים לב לכך, כיצד הם שילמו בעבר
או ישלמו בעתיד בעד עזרתנו. היהודים
נלחמים, אך הם אינם נלחמים על חייהם.
כי מלחמתם נגד הגרמנים הוא קרב בלתי-
שווה ומחוסר סיכויים. אלא על מחיר חייהם
הם נלחמים. לא כדי להנצל מהמוות אלא
על אופי מותם — כדי למות כבני-אדם
ולא כתולעים. זאת היא הפעם הראשונה מאז
1800 שנה שהם השתחררו ממצבם הש-
פל (1)

עתונים מסויימים, כגון "טשיך" (המעשה),
הביאו ידיעות בנוגע לפסקי-דין נגד סוחטים
ומלשינים, טיפוסים חשודים שיצרו לעצמם
מקור פרנסה מאסון היהודים, בעזרם תמורת
תשלום לתפוס יהודים שברחו מן הגיטו. רק
לפעמים רחוקות הוקע התפקיד השפל, שמיל-
אה המשטרה פולנית הקריה "כחולה", זו שבי-
מדים וזו החשאית, ששרתה בהתמדה את
הכובש ע"י סחיטה מהיהודים שברחו לרובע
הארי וע"י הסגרתם לגרמנים. על התופעה
הזאת כותב העתון "איסקרא" (הניצוץ),
בטאון הסינדיקאליסטים הפולנים מ' במאי,
והוא מוסיף, "שביום ה' נהרג אחד הסוכנים
(הפולנים) האלה ע"י יהודי שנתפס בשדרות
אויאודוב".

בנוגע לשיתוף האקטיבי של הפולנים בפי-
עולות-ההשמדה הגרמניות בעת דיוכי המרד,
לא נוכל למצוא, כמובן, ידיעות מספיקות
בעתונות הפולנית. כיוצאת מן הכלל היה
כדאי להביא כאן את הידיעה שנתפרסמה
ב"טידיוען" תחת הכותרת "בזיון" (מס. 11,
מ' בינוי 1943). "לאחת הנקודות הקרובות
לגיטו" — קוראים אנו בעתון הזה — "הביאה
משטרת ס.ד. קבוצת יהודים, 20 גברים ו-10
נשים. את הגברים הרגו הגרמנים בעצמם.
אחר כך הם דרשו מהמשטרה "הכחולה"
שלוותה אותם, שהיא תרצה את הנשים.
השוטרים סרבו. והנה מתוך קבוצת הסקרנים
שהתבוננו במעשה ההריגה, יצא ברנש אחד,
בן הלאום הפולני, והציע שתמורת תשלום
של 1000 זלוטי ובהסכמת הגרמנים, יתרוג
הוא את כל האומללות הללו. הוא קיבל במי-
קום את התשלום. האם מישתו מהנוכחים
רשם את שם הפושע?"

האירגונים שתמכו בממשלה הלונדונית,
הסתפקו לדאבוננו אך ורק במלים — לפע-
מים אפילו במלים חזקות ומרעישות, אך
למעשים ולעזרה מעשית לא הגיעו. מחנה
הממשלה לא שמע את דברי האירגון היהודי
הלוחם, שמה לאוכלוסיה הפולנית ב-23 לאפי-
ריל בקריאת עזרה. הבורגנות הפולנית לא
הראתה סולידריות פעילה עם המורדים היי-
הודיים. "לדאבוננו העדיף חלק ניכר מהאיר-
גונים הצבאיים (הבלתי-לגליים) שלא להזדקק

לנשקם", כה התבטא "גלוס ווארשאו" מה-4
במאי.

למען האמת יש לומר, כי "המועצה המח-
תרתית להענקת עזרה ליהודים" שליד נציגות
הממשלה נתנה עזרה אינדיבידואלית ליהודים,
שנמצאו מחוץ לחומות הגיטו. הודות לעמדת
השלטונות המחתרתיים נתנו פולנים מסויי-
מים, בני קבוצות שונות, החל בשכבת האיני-
טליגנציה וכלה באיש העממי הפשוט, עזרה
לקרבנות היסולי-הגיטו ומקומות מחבוא ליי-
הודים. בלי להתחשב בסכנת הנפש שאימנה
עליהם.

העתון הרשמי למחצה "גלוס פולסקי" (ה-
קול הפולני) הסביר באופן דמגוגי את הסיבה
לאי-מתן עזרה מוזיינת לגיטו. עמידת היהו-
דים הלוחמים, — כתב העתון (מאי 1943) —
דים הלוחמים, — כתב העתון (מאי 1943) —
"עזרה הוקרה מלאה בפולנים. לעזור להם
אין אנו יכולים מאותן הסיבות, שבגללן אין
אנו "מצילים" בכוח את אחינו, הנהרגים
באשוויץ. מידנק ובמחנות אחרים".

לעומת זאת בוצעו כמה מעשי סולידריות
ע"י "הגווארדיה העממית" של פפ"ר וע"י
האירגון הוורשאי השמאלי של המפלגה הפו-
לנית הסוציאליסטית, שמטרתם היתה להסיח
את תשומת-לבם של הכוחות הגרמניים ממר-
כז-המלחמה בגיטו. הודות לגורמים האלה
אורגנה משלחת-ההצלה לשרידי לוחמי-הגיטו,
שהועברו לייערות וישקוב.

חלק מן העתונים הפולניים הביעו את צע-
רם על חוסר-אונים שאינו מאפשר לפולנים
לעזור לנרצחים. הם הביעו את השתוממותם,
שמדינות הברית אינן מגיבות על מאורעות
הגיטו. ככה כתב ה"רובוטניק": "אנו זוכרים,
שללונדון הגיעו תיכף ומיד ידיעות על עובי-
דות הרבה פחות חשוכות, והופצו בכל רחבי
העולם; אולם על השמדת היהודים הפולניים
הקודמת (בקץ 1942), שבה ניספו למעלה
ממיליון וחצי אנשים, נודע לעולם לא לפני
סיום הפעולה. גם פעולת-העזרה של "גורמי
הממשלה", כפי שהם נקראים, (אשר לדאבוננו
עומדים בראשם "אנדיקים" — אנטישמיים),
באה אחרי "ציאת הרכבת". האם גם עכשיו
יתנהלו הדברים לפי הסדר הקידם — באותו
אחר ובאותה ציגיונית?"

כמעט כל עתונות המחתרת הפולנית העי-
ריכה אל נכון את המשמעות ההיסטורית של
מרד הגיטו — "המבצע הגדול והממושך
ביותר של התקוממות מוזינת בשטחים הכבו-
שים", הן לעם היהודי והן למלחמת השחרור
הפולנית. העתונות הפולנית הבינה את המש-
מעות המכרעת של הקרב היהודי, שבו היא
ראתה גורם מעודד לגיוס המחתרת הפולנית
במלחמתה נגד ההיטלריות. "גבורי גיטו ורשה
ייכנסו להיסטוריה של מלחמת-השחרור
כדוגמא של אומץ והעזה ללא חת" — כתב
"גווארדי"סטא" (בטאון הגווארדיה העממית,
ומאוחר יותר בטאון "הצבא העממי").

"היהודים הלוחמים כבשו בשבילנו את
האמת על חולשת הגרמנים. וכה נשאב מקר-
בות יהודי ורשה הלוחמים נסיון במבצענו
המוזין שלנו. שעתיד להתפשט על כל שטחה
של פולין. במובן דומה כתב "גלוס ווארשאו".
זאת הביע גם בטאון האינטלגנציה הקתולית
"פראבדה דניא" ("אמת היום"), אשר כתב:
"מבלי להפריז בערכו של מרד גיטו ורשה,

אנו קובעים שעמדת אירגון המלחמה היהודי
יכול וצריך לשמש דוגמה לעמידה העקשנית
שהתאזר בה בעת מן הפולנים בשעה של סכנה
עליונה".

ההיסטוריונים של המחתרת הפולנית (גב-
רל קירכמייר ואחרים) העריכו את המרד
היהודי מנקודת ראות ההשפעה, שהוא הש-
פיע על החברה הפולנית.

בעתונות המחתרת הפולנית הודגשה גם
המשמעות וההשפעה שהיו למאבק הגיטו על
רגשותיהם ועמידתם של השרידים היהודים
בשטחים הכבושים, ועל העם היהודי בכללו.
בעיני "גלוס וורשאו" ייצג מרד הגיטו את
"תרומת האוכלוסיה היהודית למאבק השיח-
רוך מהעול ההיטלריות. משלטון בתי-
החרושת ותאיהגו".

בטאון המחנה המחתרתי של הממשלה,
"ביולטיין אינפורמציוני", הביע עוד הערכה
זו למרד היהודי: "היה זה רצונו של שר
ההיסטוריה, שהגרמנים אשר התכוונו למחות
בשנאה ובוז את העם היהודי מספר הדתים,
דוקא הם נתנו לו תודמנות למלחמת תהילה,
ויהד עם זה האריכו את רשימת פשעיהם
הארוכה למדי גם בלאו הכי".

מסקנות נכונות, אם כי בתוספת נעימה
אנטישמית חזקה, הסיק "פראוודה מלודיך"
שציטטנוהו לעיל. "מי יודע — כתב הוא —
"אם לא תצמח התחיה הרחנית של ישראל
מחורבות גיטו ורשה, מתוך ערמות המתים;
אם לא יודרכו היהודים בגיהנום הנוכחי,
ומעם נודד נצח, מפאריזט שהוא למעמסה על
זולתו, יתפכו לעם נורמלי, אשר יתחיל שוב
בחיים עצמאיים, יוצרים, על הטריטוריה שת-
ענק להם. על כן עתיד להיות גיטו ורשה לא
סוף, אלא התחלה, כי מה שמת באופן אנושי,
אינו מת לשוא".

ולבסוף כדאי לציין את הלקח שלומד ומל-
מד העתון "וואלקא לודו" (מלחמת העם) מן
הפשעים הנוראים שבוצעו ע"י הגרמנים
בגיטו. בטאון זה של "איגוד האגודות המק-
צועיות" מגיע למסקנה כי "עם המסוגל לבי-
צע פשעים כאלה אינו ראוי להיות חפשי —
יש להסיר ממנו את נשקו ויש לאסור אותו
בחבלים בדיוק כמו שאוסרים מטורף מסוכן".

סרטים על מחנות ריכוז

מסמך רב-ערך ויחיד במינו הוא הסרט על
מחנות הריכוז, שקיבלנו ממר צבי שווימר.
רוב התמונות שבוצעו הנקרא "טחנות
המוות", הוסרטו ע"י האמריקאים ביום הרא-
שון של השחרור; אחר כך נוספו עליהן
תמונות שהנאצים בשעתם הסריטו, וכן
נוספו לו ע"י מר שווימר סינכרוניזציה בשפת
יידיש. במכתבו לידיושם כותב מר שווימר:
"האמינו לי, שהיום שבו מסרתי את הסרט
לרשות ידיושם, היה לי יום של שמחה
ועצב גם יחד. קשה היה עלי מאד להוציא
את הסרט מידי, אך שמחתי שהוא נסמר
ל"ידיים טובות". ישמש הסרט הזה זכר לישני
ילדי, משהרוד ואברהם-מרדכי שווימר שהיו
בין קדושי אושווינצים".

השגנו גם סרט על מחנה אושוויץ, שהוס-
רט ע"י רוסים וצייכים ביום השיחרור. שני
אלה הם התחלה של מדור מיוחד לסרטים
בארכיון ידיושם.

ד"ר מ. דבורוצקי

ישראל - ארץ הניצולים

הרצאה בקונגרס הרפואי הבינלאומי לחקר הפתולוגיה של תקופת-השואה, פאריז, 4 אוקטובר 1954

בית-חולים נאצי — הפך שם נרדף לבית-
עלמין מתועב.

שומה עלינו לחקור, למה נעלמה כמעט
כליל בגיטאות מחלת השגעון; משום מה
היה כה מועט מספר המתאבדים בגיטו,
אף-על-פי ששם נחרץ דין כולם למוות,
והכל קרא לאדם שיאבד את עצמו לדעת?
אנו צריכים לתהות על העובדה, למה כה
נפל בגיטאות מספר חולי הכיב של דרכי
העיכול, של הסוכרת ושל לחץ הדם הגבוה.
אנו צריכים להעלות על במת המחקר
הבינלאומי את בעיית מיליוני הנשים, אשר
אבד להן הווסת בימי המלחמה. אצל רבות
מהן חזר הווסת בימי השלום. מופיעה לפי-
נינו השאלה: האפשר לראות את חוסר הווי-
סת של הנשים הסובלות כתופעה של הת-
נוונות טבעית שהתגלתה בגופן — או אך
ורק כתופעה פתולוגית.

אנו צריכים לחקור באופן מדעי, לכל
הפרטים, את פלא ניצולי מחנות הריכוז;
בכל אופן ידוע לי נס בני שארית הפליטה
העברית, שהסתערו כרעבים אל החיים החי-
מים, אל הקמת משפחה חדשה, לימוד
מקצוע חדש, רכישת השפה הקדומה שקמה
לתחיה; אלה שעבר עליהם התופת שוכחים
— ש"מן הדין" היה שירגישו את עצמם
שבורים ורצוצים; אולם למולנו רואים אותם
כאן בישראל בעיר ובכפר כשהם בוגים
ונוטעים; ממלאים את חובתם בצבא, חיים
חיי-העבודה, עוסקים במחקר, באמנות,
בספרות. והם מקימים ענף חדש בספרות
העברית — חקרי-השואה וספרות השואה.

אולם איי-שקט פועם בנו: האם לא
ייפסק פתע המצב הנפלא הזה של הבריחה
אל הבריות? האם לא תעלה פתאום היי-
רושה אשר אנו יודעים עד עתה כה מעט
על צורותיה והיקפה — "הירושה הפתולוגית
של תקופת השואה"?

הרפואה הנאצית הפושה תחת
אחת החוויות הכי קשות שלנו בשנות-
השואה היתה האכזבה האימה שלנו, שנג-
רמה ע"י הרופא הנאצי; הוא התגלה לפנינו
כעבד — ולא כאדם; רוצח ולא מושיע.
ה"גיסויים" הרפואיים הפלייליים הנאציים
מהווים את תחתית השקיעה של המוסר
הרפואי בדורנו ובכל הדורות, ומעוררים
איי-שקט עמוק בכל העולם הרפואי.

איי-שקט זה מצא את ביטויו בקונגרס הר-
פואי הבינלאומי בפאריס (1947) בדבריו
של פרופיסור רישא; שם ניתנה גם לי ההז-
דמנות להביא את דברי-עדותי על כל הפי-
שעים הרפואיים שראיתים במחנות ושידע-
תי עליהם. כתוצאה לאיי-שקט ההוא נוצרה
השבעה הרפואית החדשה (פאריז 1947 —
גיניבה 1948).

הקונגרס של הרופאים היהודיים (ירוש-
לים 1952), הקדיש ישיבה מיוחדת לבעיות
(סוף בעמוד 16)

ארצות השואה; ועליהם כעל שאר האוכלוסיה
— אותה החובה ואותו המאמץ האדיר לש-
מור יומם ולילה על הגבולות מפני תוק-
פנות אפשרית של שבע מדינות שכנות
המועדות לפלוש לארץ, שבה מצאו הניצו-
לים את ביתם ומנוחתם.
כל ישראל, כל איש בישראל — יודע,
שלו היה מנצח הנאציזם, צפוי היה לו גור-
רלם של אנשי הגיטאות ומחנות הריכוז.

א י ר ו פ ה — י ב ש ת ה ני צ ו ל י מ
ישראל היא חדרת ההכרה, שכל מה
שעוללו הנאצים ליהודים, צפוי היה, שלב
אחרי שלב, לכל העמים הנכבשים באיר-
פה. אותו הגורל מיועד היה לכולם: דפור-
טציה, הרס ביולוגי, סטריליזציה, השמדה.
הנאצים השמידו לא רק ששה מיליון
יהודים, אלא גם הרבה מיליונים של אי-
שים ונשים בני אומות אחרות: רוסים, פו-
לנים, צרפתים, בלגים רומנים, הולנדים,
ואת רוב הצוענים באירופה. המסמכים הנא-
ציים שנמצאו אחרי המלחמה מראים על
תכניות הגרמנים לשילוח 70 מיליון איש מאי-
רופה הרחק לסיביריה; והסטריליזציה היתה
צפויה לשאר האוכלוסיה באירופה.

אי-לזאת יכולים אנו לראות את כל אי-
רופה — כיבשת שניצלה מדפורטציה ומ-
השמדה ביולוגית.

הפתולוגיה והאימונולוגיה של הדפורטציה

אנו מברכים את היזמה המבורכת של
מארגני הקונגרס לחקר הפתולוגיה של
הדפורטציה, את היזמה של אנשי המדע,
קרבנות העריצות, הרוצים להעלות לפני
העולם כולו את העובדה, ששנות הסבל
האיומים, שנות הדפורטציה השאירו אחרי-
הן ירושה פתולוגית, המהווה ענף חדש
של הפתולוגיה האנושית.

אנו רוצים להאמין, שהעולם לא יוסיף
עוד ראות אותן התלאות! אולם התופעה
ההמונית של מיליוני רעבים, מיליונים במי-
צב של תת-תזונה, מיליונים במצב של מוות
איטי, מיליונים החיים תוך המוות, מיליונים
המכונים "מוזלמנים", מיליונים החיים תוך
פחד תמידי מפני המוות הצפוי להם —
תופעה זו דורשת מחקרה המקיף בממדים
בינלאומיים.

אנו מצוים לחקור לא רק את הפתו-
לוגיה, אלא גם את ה"אימונולוגיה", שהת-
גלתה בשנות הסבל והדפורטציה. אנו צרי-
כים לחקור את הכוחות הנשגבים של הת-
נגדות שנתגלתה בין הסובלים; אנו צריכים
לחקור את כוחות ההגנה הפסיכיים והפי-
סיים שנוצרו אצל האדם כתגובה לשואה;
אנו צריכים לחקור את התופעה ההמונית
שהתגלתה ב"עולם-הריכוז" והתבטאה בב-
ריחה מהמחלה אל הבריות; להרגיש את
עצמו כבריא, להיראות כבריא, כי השם
רופא נאצי הפך שם נרדף לרוצח; והשם

ישראל היא ארץ קיבוץ גלויות, קיבוץ
הנידחים, המגורשים והמעונים. במשך שש
שנות קיומה קלטה מדינת ישראל כפליים
ממספר אוכלוסיתה, כלומר 750.000 עולים
חדשים.

מחצית העולים החדשים משתייכת לש-
ארית הפליטה. הלא הם שרידי
הגיטאות, מחנות הריכוז, היערות, הבונק-
רים, המחבואים בעבר ה"ארי" ושאר צו-
רות החיים הבלתי נורמליות, שנגרמו ע"י
הדפורטציות וההשמדה; הם המה הניצו-
לים מפולין, ליטא, לטביה, אוקראינה, צר-
פת, בלגיה, הולנד, גרמניה, ארצות הבלקן-
נים וכו' וכו'. ומשום כך נעשתה ישראל
לארץ ניצולי השואה ולארץ שרידי הדפור-
טציה וההשמדה.

המחצית השנייה של העולים החדשים
הם אלה, שבאו מארצות המזרח, ארצות
ערב; רובם חיו חיים ללא זכויות אזרח;
הם ברחו משואה שהיתה צפויה להם,
מחילול כבוד האדם, מתנאי-חיים דומים
לחיי גיטאות ומחנות-ריכוז.

שיבה לחיים, לעבודה, לזכויות אדם ואזרח

להחזיר את הניצולים לחיים תקינים; להי-
שיב להם זכויות האדם; להכניס אותם לחיי
עבודה, לשקמם שיקום פסי ורוחני — אלה
הם התפקידים העיקריים של ישראל כלפי
הניצולים.

כל אדם יש לו זכות לגג — ואמנם הולכים
ומוקמים בשבילים בישראל אוהלים, צריפים,
מעברות, שיכונים. מיום תקומתה של מדינת
ישראל הוקמו בשביל העולים החדשים
בעיר, במושבה ובכפר — 75.000 יחידות
דיור חדשות.

כל אדם יש לו זכות לעבודה — ומדינת
ישראל משתדלת עד כמה שאפשר למצוא
לכולם עבודה; ואם לא היו מקומות עבודה
במציאות הקיימת — השתדלה המדינה ליי-
צור בשבילם עבודות ציבוריות בבנין, בחק-
לאות, בסלילת כבישים — כדי שלא יהיה
רעב בארץ.

כל אדם יש לו הזכות לבריאות — כל
עולה חדש עבר בדיקה רפואית קלינית ומי-
עבדתית, וכן בוצעה לו מיד עם הגיעו לנמל
רדיוגרפיה של הריאות ע"י קופת חולים,
אשר נתנה לכל עולה חדש טיפול רפואי
חינם במשך שלושת החדשים הראשונים
לעלייתו ארצה. בערך 700.000 עולים חד-
שים נכנסו אחר כך כחברים בתוכה, אחרי
עברם לחיי עבודה.

עוד בכך משרד הבריאות על מוסדותיו,
ו"מלבן" המשתדל לספק עזרה לנכים ול-
חולים הכרוניים בין העולים החדשים; בד-
רך כלל אין בישראל עולה חדש וניצול,
שלא תהיה לו היכולת ליהנות מפיקוח רפו-
אי, הן הודות לזכויותיו בתור עובד, הן
הודות למוסדות הסעד.

מחצית אוכלוסיית ישראל מורכבת מני-
צולי הרדיפות; רבע האוכלוסיה — ניצולי

הספרים הראשונים של יד-ושם

„מונחי ההשמדה“

ספר בשם זה יהיה הראשון בסידרת ספרי-שימוש לחקר השואה העתידים להופיע מטעם יד-ושם. מחברו מר נחמן בלומנטל, מעובד די יד-ושם, השוקד זה שנים על חיבורו של הספר הזה, קיבל עתה חופשה ממושכת לשם השלמתו.

הנאצים בקשו להוכיח, שמהפכתם היתה כה עמוקה ויסודית, עד שבעקבותיה נשתנו המושגים המקובלים, ומשום כך נוצרו דפוסים לשון חדשים.

גם בשטח היחסים של המשטר הנאצי אל האוכלוסיה היהודית נוצרו מונחים מיוחדים. אך כוונת המונחים הללו היתה לא רק להדגיש את „מקורות הרוחנית“ של הנאצים, אלא בעיקר להסוות ולהסתיר את המטרות האמיתיות של המדיניות הפושעת כלפי היהודים.

הטרמינולוגיה בשטח זה היא עשירה מאד, הנה כמה דוגמאות:

המילה המפורסמת והידועה היום גם לקהל הרחב „אקציה“ משמעה לגבי היהודים — פרעות, או גם שילוח אל מחנות המוות.

„פתרון סופי של השאלה היהודית“ משמע: השמדת היהודים.

המונח „טיפול מיוחד“ (בגרמנית Sonderbehandlung, בראשי תיבות S.B.) פירושו במחנות: רצח ע"י אדים מרעילים. תאיהגונים היו נקראים „בתי-מרחצאות“, או „מוסדות אינהאלאציה“. „שדה שושנים“ פירושו היה: שטח של 50 מ"מ, שבו היו היהודים מחכים לכניסה אל תאי הגזים. יש מונחים, שהבנתם קשורה בידיעת פר-שה שלמה בקורות התקופה הנאצית, למשל, המונח „תשלום בעד השאלת יהודי“ (Judenleihgebühr); זה היה התשלום שהפירות

ארכיון „ארולסן“ ליד-ושם

בעזרת משרד החוץ של ממשלת ישראל נעשו בזמן האחרון צעדים נמרצים, כדי לצלם בהקדם בשביל יד-ושם את כל החומר הנוגע ליהודים השמור בארכיון-ההשמדה שבארולסן, בגרמניה המערבית. ארכיון זה מכיל מיליונים של תעודות וכן כרטיסיה בת 20 מיליון כרטיסי-שמות. התעודות מת-יחסות למיליוני קרבתות הנאצים: מושמדים, עצורים, עובדי-כפייה ושבויה-מלחמה. בין התעודות — רשימות של טרנספורטים לגי-טאות ולמחנות ההשמדה, דוחות על מחנות-ריכוז וכיוצ"ב. כמו כן שמור בארכיון כל החומר על פעולות העזרה של אונר"א למחנות העקורים אחרי המלחמה.

הארכיון הוקם אחרי המלחמה ע"י שרות ההתחקות הבינלאומי (איטרנשיונל טריסינג סרויס), המסונף לאירגון הפליטים הבינלאומי במטרה לסייע באיחודן של משפחות ובחיפוש קרובים וידידים שנשארו בחיים ושקמום הי-מצאם לא נודע. אחרי כן התחיל לעסוק בעי-קר בהמצאת אישורים על תקופת מעצר במ-חנות ריכוז, שהייה בגיטאות, עבודת כפייה וכו' (לשם דרישות פיצויים), אף סיפק את

הגרמניות חייבות היו לשלם בעד עבודת הכפייה של הפועלים היהודיים. מן הסכומים האלה הופשרו רק 30% בשביל הנהלת הגי-טו (וקן היהודים), ואילו את השאר לקח לעצמו שלטון הרשע ש"טיפל" ביהודים. בכסף הזה — שכר העבודה של היהודים — היו מממנים גם את ה"אקציות", השילוחים וההשמדה (Gefahrenzulage).

מר בלומנטל פירסם עוד ב-1946 בפולין חיבור על נושא זה בשם „מלים תמימות“, שהכיל מונחים המתחילים באותיות א'-ה'. הספר המותקן לדפוס עתה יהיה שלם, ויכ-לול גם את החומר ההיסטורי שנתפרסם מאז ועד עתה.

„אירופה ללא ילדים“

ספר בשם זה מאת ד"ר מ. דבורזצקי עתיד להופיע כאחד הספרים הראשונים בסידרת המונוגרפיות לחקר השואה והגבורה מיסודה של יד-ושם. ענינו של הספר: ניסויי הסטרי-ליוציה במחנות הריכוז כהכנה לסטריליוציה המונית של עמי אירופה. ראשי הפרקים הם: שקיעת המוסר הרפואי בגרמניה הנאצית; נשק ההרס הביולוגי; הסטריליוציה והקס-טריציה; סטריליוציה ע"י קרני רנטגן, ע"י צמחים, ועוד. בספר תעודות ועדויות מרובות משל מבצעי הניסויים וקרבתותיהם כאחד.

ד"ר דבורזצקי, הגימנה עם הנהלת יד-ושם, קנה לו שם בספר זכרונותיו על חור-בנה של ירושלים דליטא. זה שנים הוא עוסק בחקר האספקט הרפואי של השואה וכבר פירסם מפרי חקירותיו בעתונות המדעית, ואף הירצה עליהן בכינוסים מדעיים בינ-לאומיים.

האינפורמציה הדרושה לשם השגת תעודות-מוות.

לפני שבועות מספר נחתמה בבון אמנה בין תשע המדינות המפקחות על ניהול האר-כיון, ובכללן ישראל, לבין ממשלת מערב-גרמניה, המבטיחה לשנים נוספות את אופיו הבינלאומי של הארכיון. קצין קשר ישראלי מיוחד ייצג את ממשלת ישראל בארולסן, פעולת הצילום תבוצע ע"י חברה אנגלית, ותימשך כשנה בקירוב. כל המיקרופילמים יישמרו בארכיון יד-ושם, ההולך ונבנה בהר-הזכרון בירושלים.

פרוטוקולים של 12 משפטים נגד פושעי מלחמה

באמצעות פרופ' היילפרין קיבלה ספרייתנו מאת ד"ר ג'והן פריד (בניו-יורק) תרומה רבת ערך: פרוטוקולים (בסטנטל) של שנים עשר משפטים נגד פושעי מלחמה גרמניים, שנערכו ע"י בית-הדין הצבאי האמריקאי במינכן. חלק מן הפרוטוקולים הללו הוא בשפה הגרמנית וחלק באנגלית; בס"ה כמאה אלף דפים. אף כי החומר אינו שלם, הרי הוא בעל חשיבות יתירה, שכן רוב רובו לא נת-פרסם עד עתה.

בעקבות שרידי ארכיונים יהודיים באיטליה ובגרמניה

בקיץ ובסתיו 1954 עשו מר דניאל י. כהן ומר דניאל קרפי, בשליחות הארכיון הכללי לתולדות ישראל ויד-ושם, באיטליה ובגר-מניה לשם הצלת שרידי הארכיונים היהודים בארצות האלה.

כתוצאה מכך כבר הגיעו לירושלים 4000 תיקים, שרידי ארכיונים מ-300 קהילות שור-נות בבאואריה ובחבל הריינוס, וחומר נוסף מן הקהילות שבגרמניה הצפונית עתיד להגיע בקרוב. כן הביעה קהילת האמבורג את נכונותה להעביר לירושלים את ארכיונה הגדול המופקד לפי שעה בארכיון העירוני, ועתה מתנהל מו"מ על פרטי התנאים.

באיטליה נערך על ידיהם סקר של ארכיוני הקהילות וחומר ארכיוני אחר לתולדות היהודים במדינה זו בתקופת השואה ולפניה. הר-בה תעודות ורשימות של תעודות צולמו והובאו לירושלים.

מכלל החומר על השואה שהובא על ידיהם יש לציין: (א) אוסף החוקים האטליקיים נגד היהודים; אוסף תעודות, מכתבים ועדויות על תקופת הכיבוש הנאצי בפירנצה; רשימת היהודים שגורשו מהמבורג.

קיומו של מוסד ממלכתי בישראל לשם ריכוז החומר ההיסטורי על השואה עורר התלהבות יתרה, בקהילות ישראל באיטליה.

במדור הביבליוגרפי

במקום ד"ר י. קרמיש, שהתנדב בשעתו לנהל זמנית את המדור הביבליוגרפי, נוסף על עבודתו כמנהל הארכיון של יד-ושם, בא עכשיו ד"ר ב. אופיר.

המדור עוסק לפי שעה בהכנת ביבלי-וגרפיה של החומר על השואה המצוי בעת-נות הישראלית, בעברית ובשאר לשונות. עומדים להוסיף עובדים נוספים למדור זה והפעולה תורחב במידה ניכרת.

בימים האחרונים נתעשר המדור באוסף ביבליוגרפי יקר-ערך, פרי עבודתו של ד"ר יוסף קרמיש במשך כמה וכמה שנים. אוסף זה, שנערך בעיקרו עוד בפולין, והמונה כשלושת אלפים ערכים, כולל את עתונות המחתרת היהודית של גיטו וורשה, את עתו-נות המחתרת הפולנית וכל הפירסומים על תקופת השואה, שהופיעו בפולין למן 1944. העתונות עובדה לפי השיטה המונוגרפית, שמשמשים בה כרגיל לגבי ערכים ביבלי-וגרפיים יקרי-המציאות.

רוב הפירסומים הכלולים באוסף זה אינם כנמצא מחוץ לפולין.

מפעולות יד ושם בחוץ-לארץ

יד-ושם ביוגוסלביה

ב"ביולטין של איגוד הקהילות היהודיות" ביוגוסלביה, מס' 2-1, ינואר-פברואר 1955 — מתפרסמת רשימה על תפקידיו ופעולותיו של יד-ושם ועל דרכי שיתוף הפעולה של הצבור היהודי ביוגוסלביה עם יד-ושם.

בענין זה קוראים אנו ברשימה ההיא את הדברים האלה:

„...הועד הפועל של „איגוד הקהילות“ ביוגוסלביה הביע כבר את התענינותו ביד-ושם ואהדתו לפעולותיו, והבטיח לעשות את כל מה שאפשר במסגרת ה"איגוד" וכל קהילה וקהילה, וכן במסגרת יכולתם של אנשים פרטיים, כדי לאסוף חומר הנוגע לשואה ולמרי.

המתלקה ההיסטורית של „האיגוד“ תכין בשביל יד-ושם תצלומים מיקרופילמיים של תמונות ומסמכים בעלי ערך עבור יד-ושם, והוא יפנה גם בענין זה לאנשים פרטיים.

חברי המתלקה ההיסטורית של „האיגוד“ מעבדים עתה את העתונות של ה"אוסטא" שים" במידה שהיא נוגעת ליהודים. אנו נעביר ליד-ושם את החומר יקר-הערך של השתתפות היהודים במלחמת העצמאות הלאומי ביוגוסלביה, שהולך ונאסף עכשיו בקצב מוגבר.

קראנו בענין רב את „ידיעות ירושם“ מס' 3. מצאנו שם ידיעה על ה"יברסקי

אלמנאך" שלנו וגם רפרודוקציה של מכתב משרד החוץ הנאצי מ-30 לאפריל 1943 על גורל רכוש היהודים בארצות הכיבוש. מכתב זה הועבר לצירויות גרמניה — באגראט, בודפשט, בוקרשט, ברטיסלבה וסופיה.

יד-ושם באמריקה הדרומית

בישיבה עם עובדי יד-ושם בירושלים מסר מר גרייבר, איש הקרן-הקיימת, על פעולתו למען יד-ושם באמריקה הדרומית. הוא הר-פיע שם בעשרות אספות עם, ובכל מקום הקשיב הקהל קשב רב, תוך יראת רוממות, לדבריו על תפקידי יד-ושם ופעולותיו. אף על פי שגופים שונים ניסו במשך השנים האחרונות לא פעם לנצל לצרכיהם הם את רגשות הקהל כלפי קרבתות השואה ורעיון הנצחת זכרם, מגלה הוא בכל זאת הבנה נכונה ליחודו של המפעל הלאומי המרכזי של יד-ושם בירושלים.

רישום שמות חללי השואה והגבורה הולך ומתבצע בארצות דרום אמריקה. בכל עיר של 500 יהודים מטפל הגובה של הקק"ל באיסוף דפי-העד. במקומות קטנים יותר נע-שית הפעולה הזאת ע"י „מרכז“ נוסע של הקק"ל. בשנת 1955 תיגמר שם פעולת הרי-שום.

אשר לאזרחות הזכרון של מדינת ישראל לחללי השואה, הכחיש מר גרייבר בכל תוקף את השמועה, שהיהודים באמריקה הדרומית

מתנגדים לה כביכול מתוך חשש, שיחשדו אותם ב"נאמנות כפולה". להיפך, הקהל מת-ייחס ברצון רב לאזרחות סמלית זו.

הועדים הארציים המורכבים מנציגי הצי-בור יטפלו ברצון באיסוף חומר היסטורי למען יד-ושם, אם יידרשו לעשות זאת ואם יקבלו את ההסברה וההדרכה הרצויה. יש לתרגם בהקדם האפשרי את חוברות ההס-ברה לספרדית ולשלחן לשם.

*

מר גרייבר יצא עתה לארצות אמריקה המרכזית (קובא, מכסיקו, גואטמלה, סלוו-דור, ניקראגוא, הונדוראס, קוסטאריקה, פנ-מה, וונזואלה) והוא פועל גם שם למען יד-ושם.

ועד ארצי של יד-ושם באפריקה הדרומית

מר אלן רוז, מנהל לשכת הקק"ל באפרי-קה הדרומית מודיע במכתבו מיום 1 באפריל ש.ש. בין השאר:

הגענו עתה לידי הסכם בדבר הרכבת הועד הארצי של יד-ושם באפריקה הדרומית, שיק-בל עליו לארגן את מפעל הרשמת חללי השואה מפי עדים המתגוררים באפריקה הדרומית ורודויה. הוסכם עם אירגונים שור-נים כגון „ועד השליחים“, אגודות בני-ערים („לאנדסמאנשאפטן“) וכו', שיודיעו על המפ-על הזה בעצרות הזכרון שלהם ביום כ"ז ניסן.

נשים וילדים לפני הוצאתם להורג. — מתוך אוסף התמונות של האופט-שטורמפיר קונראד, אחד העוורים הראשיים של גנרל שטרופ, מכא מרד גיטו ורשה.

פרויען און קינדער פאר זייער עקזעקוציע. — פון דער בילדערזאמלונג פון הויפט-שטורמפיר רעד קאנראד, איינער פון די הויפט-העלפער פון גנרל שטרופ, אונטערדריקער פון הארשעווער געטא-אויפשטאנד.

Women and children before being executed. — from the photo-collection of Storm-Trooper Conrad, chief assistant of General Stroop, the suppressor of the Warsaw Ghetto Revolt.

רישום חללי השואה במדינת ישראל

רדי יד-ושם ובמשרדי הקרן הקיימת. אך בשורה של מקומות שבהם לא נפתחו תחנות מיוחדות בראשית המפעל, תיפתחנה עתה תחנות רישום לפי דרישת הקהל. המפעל נמשך גם בדרכים אחרות, כגון הרשמה ע"י הדואר, או הרשמה "מקובצת" על יסוד הסכמים עם ארגונים. הסכמים כאלה קמו עם "אגודת הרופאים", עם מל"ן עם ארגוני עולים, אגודות יוצאי ארצות ווערים וכו'. האירגונים הללו התחייבו לבצע את מפעל הרישום בין חבריהם בכוחות עצמם.

בתנופה רבה הוחל ביום כ"ז ניסן במדינת ישראל במפעל הרשמת חללי השואה מטעם הועד-הארצי של יד-ושם. אף על פי שרק שבועות מעטים עברו למן קבלת ההחלטה על ביצוע המפעל ועד לכ"ז בניסן, נעשו במשך הזמן הזה כל ההכנות הדרושות לפתיחתו ביום הזכרון. הוכנו הטפסים לרישום, הוכנו והופצו חוברות הסברה, אורגנו בכל רחבי הארץ עצרות זכרון ונפתחו כ-50 תחנות רישום בנקודות שונות.

בהקמת התחנות ובהכנות לקראת עצרות הזכרון הגישו את עזרתן מועצות מקומיות שונות. לפי בקשתנו שלח בענין זה משרד הפנים חוזר אל המועצות העירוניות והאזוריות, ובעקבות החוזר פנינו אל המועצות העירוניות בירושלים, תל-אביב, חיפה, פתח תקוה, ראשון לציון, נתניה, רמת-גן וכו', ורובן נענו לבקשתנו.

פנינו גם אל הרבנות הראשית בבקשה שהרבנים ידרשו בשבת שלפני יום-הזכרון בבתי הכנסת על חובת רישום החללים וקבלת מנציגי הרבנות תשובה חיובית.

יש לציין במיוחד את עזרת הק"ל, שבשיעור תוף פעולה איתה נקבעו קווי הפעולה העיקריים.

ב-12 באפריל התקיימה בתל-אביב מסיבת עיתונאים בהשתתפות שר החינוך והתרבות פרופ' דינור, מר א. קמיני ומר ברלס. ניהל את המסיבה יו"ר אגודת העתונאים, מר מיכאל אסף. העתונאים נתבקשו להקדיש מאמרים ראשיים ורשימות הסברה על יום-הזכרון ועל חובת רישום החללים. מחלקת ההסברה של יד-ושם הכינה למסיבה קומריקאט בסטנסיל שחולק בין העתונאים ביחד עם שאר חומר ההסברה על המפעל. לבסוף הוצג סרט דוקומנטרי על השואה.

בעתונות פורסמו מודעות וקומניקאטים על העצרות, האזכרות ותחנות הרישום. במשך כל הזמן הולכות ומתפרסמות בעתונות רשימות ידיעות על פרטי ביצוע המפעל.

אור ליום הזכרון וביום הזכרון עצמו שודרו נאומים בעברית וביידיש: של שר החינוך והתרבות פרופ' ב"צ דינור, של השופט העליון, ד"ר זילברג ושל הרב ד"ר נורוק ב"קול ישראל לעולה" וב"קול ציון לגולה".

פלקטים צבעוניים גדולים של יד-ושם על יום הזכרון ועל רישום חללי השואה הודפסו והודבקו על לוחות-מודעות ברחובות וצוינו בהם תחנות הרישום. פודסמו גם פלקטים על האפשרות להזמין ע"י הדואר דפי-עד כדי למלאם בבית ולהחזירם רשומים וחתומים אל יד-ושם. אף בעתונות נתפרסמו ידיעות על אפשרות זו, ואמנם מספר ההזמנות הולך וגדל.

עד סוף אפריל היו פתוחות, כאמור, עשרות תחנות רישום בכל רחבי הארץ. בחדש מאי נשארו פתוחות תחנות הרישום רק במש-

מדור הרישום של יד-ושם מתקשר עתה בדבר "הרשמה מקובצת" עם נציגי מוסדות וגופים צבוריים, משרדים ממשלתיים, הסתדרותיים וכו'.

בראש המדור המבצע את מפעל הרישום הועמד מר פ. צמיר.

אושרו התכניות לבניי יד-ושם

לחומר הרב הזה ותהיה גישה קלה אליו. מאידך הכרח היה להיזהר, שעם כל זה לא יתפשו הבניינים יתר על הרצוי. לפני זמן מה יצאו שני מהנדסים, ה"ה ווינרויב ווינד, מטעם יד-ושם לאירופה כדי ללמוד שם את הדרכים החדשות של בנייה, סידור וגניזה בארכיונים ובספריות. הם ביקרו באיטליה, שווייץ, שוודיה וגרמניה, ראו את המוסדות המפורסמים והחדשים ביותר ואת תוצאת חקירתם הביאו לפני הנהלת יד-ושם — שלקחה אותן בחשבון בהחלטתה הסופית לאישור תכניות הבנייה בהר הזכרון.

הבנין הנועד לארכיון ולספריה יהיה בעל שלוש קומות ושיתרע על שטח של 3000 מ"ר בערך. הוא יכלול, גם אולם קריאה למען הקהל הרחב וחדרי עיון לעובדים מדעיים. על ידו יוקם אגף לתערוכות, בעל קומה אחת, שישתרע על 300 מ"ר; בו תתקיימה תערוכות תמידיות של מסמכים, תמונות, דוגמאות, שרידים ומוצגים אחרים הנוגעים לקורות תקופת השואה. האגף השני, גם הוא בעל קומה אחת, ישתרע על שטח של 500 מ"ר והוא יהיה מיועד לצרכי המנהלה. הבניינים ייבנו מאבן טבעית (לא ציפוי).

הסברה בבתי הספר

1) לקראת יום הזכרון לשואה ולגבורה נשלחו ע"י יד-ושם קרוב לאלף טפסים של הספר "השואה והמרי" אל בתי הספר התיכונים בארץ ללא תשלום. 2) בשיתוף פעולה עם משרד החינוך והתרבות הוציא יד-ושם לקראת יום הזכרון לשואה ולגבורה חוברת בת 48 עמודים למען בתי הספר היסודיים, המכילה לקט מתוך המקורות ההיסטוריים על אודות מאורעות השואה ותופעות הגבורה, ההצלה וההעפלה. החוברת הופיעה ב-15,000 טפסים ונשלחה וזנם לכל בתי הספר היסודיים.

פרסי עידוד למחקר השואה

הופעל האגף המדעי

למן האחד בפברואר ש"ז משמש פרופ' ישראל היילפרין יועץ מדעי ליד-ושם, והוא עומד בראש האגף המדעי הכולל את הספרים, הארכיון, פעולות הדוקומנטציה למינהן, המפעלים המשותפים ליד-ושם ול"יווא" ("פנקס הקהילות", ביבליוגרפיה של השואה, קטלוג של ארכיוני השואה), עבודות חקר ופרסומים מדעיים.

מר דניאל כהן, מוסמך האוניברסיטה העברית, נתמנה למוזכר הכללי של האגף.

בכל עניני הפרסים יש לפנות אל מוזכר רות האגף המדעי, יד-ושם, ירושלים, ת.ד. 84.

2. נוסף לכך העמידה יד-ושם לרשות האוניברסיטה העברית סך 4000 ל"י לשנה, לשם מתן שני פרסים למסמכים, אשר יעשו עבודת-דוקטור באוניברסיטה העברית על נושא מנושאי השואה והגבורה.

להימנע ממילים גבוהות ומליצות יפות. יש להיזהר ביותר מהגזמות שמטרתן לשוות לזכרונות אופי "מעניין". התיאור הכן, הפשוט והמדויק הוא הרצוי.

פרטים טכניים אפשר לכתוב את הזכרונות בכל לשון שהיא. כן רשאי הכותב להעלות את זכרונותיו בכל סדר שנוח לו, וכל המרבה לספר — עדיף.

יש לכתוב בצד אחד של הנייר ובכתב ברור. על דף נפרד יש לצרף פרטים קצרים של בעל הזכרונות: שמו, גילו, עיסוקו, מוצאו, פרטים על הוריו ומשפחתו, תיאור כרונולוגי גיאוגרפי קצר ביותר של נדודיו מלפני פרוץ המלחמה ועד היום.

אם נשתמרו בידי המחבר או בני סביבתו רשימות, יומנים, מכתבים, תעודות, קטעי עתונים, תמונות, או חומר אחר מתקופת השואה או בקשר לה — יש לצרף לזכרונות. יד-ושם מוכנה להחזיר דברים אלה אם בעליהם ידרשו זאת.

זכרונות שפורסמו או שהוגשו לתחרות במקום אחר בצורתם הנוכחית או בהיקף דומה — לא יובאו בחשבון. התאריך האחרון להגשת כתבי-היד הוא ה'1 בינואר 1956.

הפרטים נקבעו עשרה פרסי כסף לזכרונות המשוברים ביותר, דהיינו, —

פרס ראשון	— 650 ל"י בארץ — \$ 500 בחו"ל
פרס שני	— 400 ל"י בארץ — \$ 300 בחו"ל
פרס שלישי	— 250 ל"י בארץ — \$ 200 בחו"ל
שני פרסים, בני	— 150 ל"י בארץ — \$ 100 בחו"ל כל אחד
וחמשה פרסים בני	— 75 ל"י בארץ — \$ 50 בחו"ל כל אחד.

אם לא ימצא לפניו חיבור הראוי לכך, בכל העניינים הקשורים בתחרות זו יש לפנות לפי הכתובת: המזכירות המדעית, יד-ושם ירושלים, רחוב בני-יהודה 12, ת.ד. 84.

תשמש היא עצמה מדריך, או תמנה מדריך מיוחד לבעל הפרס לשם פיקוח על עבודת המחקר. מקבל הפרס חייב למסור למדריכיו דו"ח חצי-שנתי על מהלך עבודתו. הפרס ניתן לצרכי מחקר בין בארץ ובין בחוץ-לארץ. שיעור הפרס הוא: 2000 ל"י בארץ או 1000 דולר בחו"ל, והוא ניתן למשך שנתיים למן פרסום הכרוז הזה. בסוף השנה הראשונה רשאים להחליט על הפסקת מתן הפרס על סמך דו"ח של הועדה או המדריך, או על סמך נימוקים אחרים.

הועדה המקצועית תעביר להנהלת יד-ושם העתקים מן הדו"חות של בעלי הפרסים וכן מן העבודה גופא, לכשתושלם ותאושר על ידה.

לכשתפורסם עבודת המחקר, כולה או מקצתה, על בעל הפרס לציין בה את סיועו של יד-ושם, ליד-ושם — דין קדימה לגבי פרסום העבודה, תמורת שכר-הסופרים המקובל.

תחרות בכת'בת זכרונות

מימי השואה והגבורה

שונות בתוך העם וכדומה. אולם חשוב לא רק המאורע הגורלי, האסון, הרדיפות או מעשה-הגבורה. כי אם גם כל פרט בחיים היומיומיים וה"רגילים", חוויות אישיות, יחסים בין אנשים, פרטי הווי ומנהגים, דרכי עבודה והתנהגות, מה אכלו, כיצד ישנו, על מה דיברו, היכן בילו, כיצד סבלו, על מה רבו וכו'. אין להעלים גם צדדים אפלים, במידה שהם חלק מן החיים, אף אין להעלים פרטים סודיים או אישיים — העיון בכתבי היד יורשה רק לחוקרים יחידים סגולה ולא יפורסם מהם דבר שלא ברשות הכותב.

עבור עשר שנים מאז תום המלחמה. רשמים נטשטשו, זכרונות הועמו, דעות והרגשות נשתנו, נוספו ידיעות ממקורות שונים. יש להשתדל לרשום הרגשות ודעות ורשמים רק מן התקופה המתוארת. יש לרשום עובדות, שמות, מספרים ותאריכים רק במידה שהכותב בטוח בהם מזכרונות האיש. כל עדות, עובדה או שמועה שאינה פרי התרשמותו הישירה של הכותב, יש להביא בשם אומרה. יש להבדיל בין עובדה ומראה עיניים לבין דעה, סברה, או משמעות אנושית, אפילו בשעה שוודאותם אינה מוטלת בספק, ועוד: יש

1. יד-ושם, רשות זכרון לשואה ולגבורה, מכריזה בזה על ארבעה פרסים בתחרות עזרה לביצוע עבודות מחקר של תקופת השואה והגבורה, דברי ימיה, תהליכיה, בעיותיה; נסיבותיה, שרשיה ותוצאותיה, מן הבחינה ההיסטורית, המשפטית, הסוציולוגית, הביולוגית, הפסיכולוגית גית או משאר בחינות כיוצא באלו.

מועמדים לקבלת הפרס יכולים להיות אנשים בעלי השכלה אקדמאית, או גם אנשים שאין להם השכלה כזאת, אם הוכיחו יכולת של עבודה מדעית והמתחייבים להקדיש את מרבית זמנם במשך שנתיים לחקר אחת הבעיות של השואה, על המועמדים להגיש: קורות חיים, רשימת פרסומים, נושא העבודה ותוכנית הכללית. כמו כן עליהם לציין באיזו לשון הם מתכוונים לכתוב את עבודתם.

חלוקת הפרס תהיה בידי ועדה מקצועית שתקבע ע"י יד-ושם. הועדה

"יד ושם מכריזה בזה על תחרות בכת'בת זכרונות מתקופת השואה והגבורה. כל על החורבן באשר הם שם נקראים לרשום את זכרונותיהם ועדויותיהם על כל פרטי חייהם וחיי ישראל בתקופה הרת-הגורל שעברה עליהם. שרידי הקהילות שנפגעו ונחרבו חייבים לספר על קורותיהם ועל חוויותיהם ועל חייהם ומוותם של אחיהם, — עדות וזכרון לדורות הבאים. אין לך כעדויות האלה מקור נאמן לדברי הימים ההם!

מי ישתתף בתחרות? בתחרות רשאי להשתתף כל אדם — בלי הבדל אזרחות, גיל, מין, השכלה, עדה, השתייכות פוליטית וכו' — שהיה חי באחת הארצות שנפגעו ע"י הצוררים הנאציים ועוד ריהם או השתתף במאבק נגדם. כל איש ירשום לפי יכולתו את אשר עבר עליו ואשר ראו עיניו ושמעו אזניו.

על מה לכתוב? המשתתפים בתחרות רשאים להגיש זכרונות מקיפים מכל שנות המלחמה והשואה, או להצטמצם בפרק-זמן מסוים ובפרק-שה בודדת.

אפשר להעלות זכרונות מכל תקופות המלחמה והשואה, מן הגיוס ומן המחנות, מן הצד הארי ומן היערי, מן החזית ומדרכי הנדודים, מימים שקטים ביחס ומימי ההשמדה, משטחי כיבוש, מחיי פליטים בברית-המועצות, מג' תיבי ההעפלה וכו'.

חשוב לתאר את חייו וגסיסתו של הציבור היהודי, את הקהילה וקורותיה, את הגזירות והנגישות, את פעולות ההגנה וההצלה, את פעולות האירגונים והמוסדות ותגובות האנשים לפעולות אלה, את האישיות, את הגבורים, את חסידי אומות העולם, את היחסים שבין יהודים לבין גוים, יחסי עדות וקבוצות

Richtlinien

für die Durchführung der Ziffer I,9 des zwischen der Bundesregierung und der Conference on Jewish Material Claims against Germany, Inc., vereinbarten Protokolls Nr. 1

Ziffer I,9 des genannten Protokolls lautet:

"Die Bundesregierung wird den Geschädigten, die Beamte oder Angestellte jüdischer Gemeinden oder öffentlicher Einrichtungen im Gebiet des Deutschen Reichs nach dem Stand vom 31. Dezember 1937 waren, eine Entschädigung gewähren.

Soweit diesen Personen nach geltendem oder künftigen Entschädigungsrecht ein Wiedergutmachungsanspruch gegen die öffentliche Hand zusteht, werden sie eine Überbrückungshilfe bis zum Beginn der Entschädigungsleistungen erhalten. Soweit ihnen Ansprüche solcher Art nicht zustehen, wird ihre Versorgung unter Zugrundelegung ihrer früheren Dienstbezüge durch monatliche Renten gesichert".

Um mit Rücksicht auf das vorgeschrittene Alter und die Notlage eines großen Teils der Geschädigten eine beschleunigte Auszahlung der Entschädigungsbeträge zu ermöglichen, wird das Bundesministerium des Innern nach folgenden Richtlinien verfahren:

I.

(1) Jüdische Gemeinden im Sinne dieser Richtlinien sind:

- a) Alle jüdischen Religionsgemeinden, unbeschadet der etwaigen Verschiedenheit der Bezeichnung (z.B.: "Jüdische Gemeinde zu Berlin", "Synagogengemeinde Breslau", "Israelitische Kultusgemeinde Würzburg").
- b) Verbände von Religionsgemeinden der in Ziffer a) bezeichneten Art einschließlich der Reichsvertretung der deutschen Juden.
- c) Der Oberrat der Israeliten in Württemberg.
- d) Der Oberrat der Israeliten in Baden.

(2) Öffentliche Einrichtungen sind solche, die Körperschaften des öffentlichen Rechts waren oder unter der Aufsicht einer solchen Körperschaft oder einer jüdischen Gemeinde im Sinne des Absatzes 1 standen oder ihren Zwecken dienen oder von ihnen unterhalten wurden (z.B.: Rabbiner- und Lehrerbildungsanstalten, Waisenhäuser, Krankenhäuser, Altersheime, Schulen).

II.

- (1) Als Beamte einer jüdischen Gemeinde oder öffentlichen jüdischen Einrichtung im Sinne dieser Richtlinien gelten diejenigen besoldeten jüdischen Angestellten jüdischer Gemeinden oder öffentlichen Einrichtungen, denen auf Grund ihrer Anstellungsverträge Ansprüche auf Versorgungsbezüge (Ruhegehalt, Witwen- und Waisengeld für Hinterbliebene) zustanden oder die ohne die Verfolgung derartige Ansprüche erlangt haben würden.
- (2) Diese Richtlinien finden außer auf Beamte auch auf solche jüdischen Angestellten und Arbeiter Anwendung, die einen vertraglichen Anspruch auf Versorgung oder Ruhe Lohn hatten oder ohne die Verfolgung erlangt haben würden.
- (3) Hinterbliebene im Sinne dieser Richtlinien sind die Witwe sowie Kinder bis zur Vollendung des 18. oder, falls in Berufsausbildung, bis zur Vollendung des 24. Lebensjahres. Die Zahlung an ledige Waisen wird über das 18. oder das 24. Lebensjahr hinaus weiter geleistet, wenn diese infolge körperlicher oder geistiger Gebrechen dauernd außerstande sind, sich selbst zu unterhalten.

~~Handwritten: Offen 53
muss sein~~

Berlin Zehlendorf
Klopstockstr. 12. 10. III
53.

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 42

Sehr geehrter Herr Oppenheim,

wie ich Ihnen am

30ten Januar den Antrag wegen Witwenrente für meine Mutter an das Niedergütmachungsamt und blicke bisher ohne Antwort.

Da in dem Prozess um Pflegezulage für meine Mutter, jetzt zwar ein Vergleich geschlossen worden ist, aber das Land Rheinland-Pfalz, noch Einsprüche erhoben hat wegen der Kostenverrechnung, könnte es möglich sein, dass die Akten einschließlich dem Mantel Antrag meines Vaters, nun nicht beim Niedergütmachungsamt sind, und wir deshalb noch ohne Antwort wegen der Witwenrente sind.

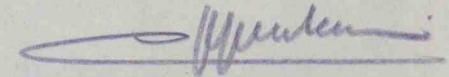
Ich wäre Ihnen nun sehr dankbar, wenn Sie telefonisch versuchen könnten, festzustellen ob der „Mantel Antrag“ resp. die Akten beim Niedergütmachungsamt sind. Wenn ja, so wäre es schön, wenn Sie die Möglichkeit

Herr Metzger war heute Vormittag hier und erzählte, dass in den letzten Tagen einmal abends auf dem Friedhof Herrn Grünfeld getroffen habe. Er habe Herrn Grünfeld Vorhaltungen gemacht wegen der Strafanzeige gegen Eisenhauer. Darauf habe Grünfeld folgendes gesagt:

"Allen Juden die zu Gunsten Eisenhauer ausgesagt haben, werde ich bei ihrer Wiedergutmachung Schwierigkeiten machen".

Ich fragte Metzger, ob ich seine Mitteilung verwenden könne. Er gestattete dies zunächst mit der Einschränkung seinen Namen nicht zu nennen. Wenn es aber hart auf hart ginge, sei er auch mit der Nennung seines Namens einverstanden.

Mainz, den 14. Juni 1950

HELLMUTH REIDEMEISTER
VORSTANDSMITGLIED DER
 FELTEN & GUILLEAUME CARLSWERK
 AKTIENGESELLSCHAFT

KÖLN-MÜLHEIM, 29. Juli 1953

ROBERT MICHAELIS

*Bittet sofort zu einem Tee
 mit einem Adressen in H. Pörsch
 über Problem der Mordfolgen der
 NS Zeit für Sonntag,
 Jan 3. I. 54, 4²PM b.m.*

Herrn
 Regierungsrat Michel Oppenheim

M a i n z
 Stifts-Wingert 13

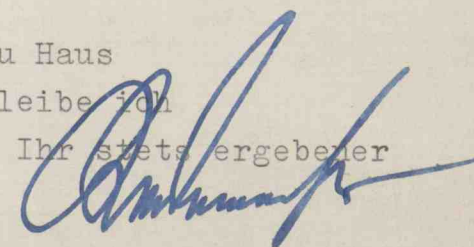
Sehr verehrter Herr Oppenheim!

Zwar ist es mir peinlich, aber ich weiss mir nicht anders zu helfen, als mich einmal an Sie zu wenden in der Frage der Grabpflege auf dem Friedhof in Mainz. Ich habe das Gefühl, dass der Herr Stock nicht ganz hasenrein ist. Sie können das schon daraus ersehen, dass er Rechnungen ausstellt, bei denen er Postscheck- und Bankkonten durchstreicht, um ohne den Weg über die jüdische Gemeinde in den Besitz des Geldes zu kommen. Die Rechnung, die jetzt allerdings über die jüdische Gemeinde mir zugeht, erscheint mir exorbitant hoch, denn es handelt sich schliesslich um ein Grab, das mit Aufwendung verhältnismässig hoher Kosten im Jahre 1950 hergestellt worden ist und das lediglich eine Efeudecke hat, so dass tatsächlich absolut keine Arbeit mit diesem Grabe entsteht. Eine Berechnung von 30.-- DM scheint mir infolgedessen viel zu viel.

Da Sie doch sicher Erfahrung haben, welche Berechnungen sonst für derartige Pflegen erfolgen, ist es vielleicht nicht unbescheiden, Sie zu bitten, mir mitzuteilen, ob ich die 60.-- DM überweisen soll oder mich weiterhin weigere, die Höhe dieser Berechnung anzuerkennen.

Mit freundlichen Grüssen von Haus zu Haus

verbleibe ich
 Ihr stets ergebener

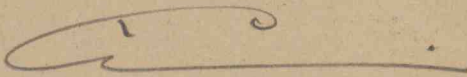
Anlagen zurückerbeten

mit dem Regen
einmal aufhören. Wir waren erst eine Woche am Bodensee und dann eine Woche in Grindelwald und konnten feststellen, daß in beiden Gegenden der Regen naß macht.

Grüßen Sie bitte recht herzlich Ihre sehr verehrte Gattin und die Jugend.

Mit freundlichen Grüßen, auch von meiner Frau, bin ich

Ihr sehr ergebener

1 Einlage

Michel Oppenheim

Mainz, den 11.11.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr.E.G. Lowenthal ,

Bad-Godesberg ,

Schwannstraße 31

Lieber Herr Doktor !

Zweifach möchte ich mich heute bei Ihnen bedanken. Zunächst für die Zeitung und die Drucksache, aber hauptsächlich für Ihren Besuch, mit dem Sie mir eine besondere Freude gemacht haben.

Es hat mir wirklich ein besonderes Vergnügen gemacht, Sie zu sprechen. Wie selten kann ich überhaupt mit jemanden über solche Dinge sprechen.

Es würde mich lebhaft interessieren, zu wissen, wie Ihre weitere Besprechung ausgefallen ist.

Mit herzlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

7, LYNTHURST ROAD,
LONDON, N. W. 3

TEL.: HAMPSTEAD 4530

Bad Godesberg, 15.11.53
Schwannstr. 31

(office: BONN,
Sternstr. 63
Tel: 38774)

Lieber Herr Oppenheim,

bei meiner Rückkehr von einem kurzen Aufenthalt in London fand ich Ihre freundlichen Zeilen vom 11.d.M. hier vor. Vielen Dank, und vielen Dank nochmals für die liebenswürdige Aufnahme bei Ihnen und für Jahrbücher der Mainzer Universität, die mich vor allem wegen der Jugendbriefe von Geheimrat Eckert, meinem früheren Lehrer, sehr interessiert haben.

Mit Herrn Gr. hatte ich ein langes Gespräch. Er ist "voll" von der Rastatter Entscheidung und beabsichtigt, in diesem Zusammenhang bald eine Gemeindeversammlung einzuberufen. Dabei soll auch die Frage der Verwendung der Bibliothek nochmals behandelt werden. G. versicherte mir, dass der Vorstand für Uebergabe an die Hebräische Universität sei! Von meinem Anerbieten, in dieser Versammlung ein paar Worte über diesen Plan zu sagen, will G. gern Gebrauch machen und mich rechtzeitig einladen. Ich hoffe, dass dann meine Bemühungen, die ja auch Ihre Unterstützung finden, von Erfolg sein werden.

Sollten Sie nach oder durch Bonn kommen, bitte vergessen Sie nicht, mich aufzusuchen - daher die Angabe meiner Bonner Anschrift am Kopf dieses Briefes!

Herzliche Grüsse, auch für Ihre Gattin,
Ihr sehr ergebener

E.G. Lowenthal
E.G. LOWENTHAL

Mainz, Juli 1952

Geschäftsstelle: Am Stiftswingert 19

Fernruf 2734

Sehr geehrtes Mitglied!

Wir erlauben uns, angeschlossen den Neudruck unserer
Satzung und einen Hinweis für Steuerermäßigung zu
übersenden.

Das »Jahrbuch 1952« ging Ihnen im Mai unmittelbar von
der Druckerei zu. Sollten Sie es nicht erhalten haben,
bitten wir um gefällige Mitteilung.

Hochachtungsvoll!

Der Vorstand

HELLMUTH REIDEMEISTER
VORSTANDSMITGLIED DER
FELTEN & GUILLEAUME CARLSWERK
AKTIENGESELLSCHAFT

KÖLN-MÜLHEIM, 3. August 1953

Herrn

Regierungsrat Michel Oppenheim

M a i n z

Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Oppenheim!

Vielen Dank für Ihre freundlichen Bemühungen; hoffentlich kommt etwas Vernünftiges dabei heraus.

Wir haben unsere Urlaubsreise schon hinter uns. Wir waren in Kärnten, Oberitalien bis Siena, an der Riviera bis Marseille und sind zurück durch das Rhonetal. Eigentlich haben wir sowohl in Florenz wie insbesondere im Rhonetal und im Jura fast nur Regen gehabt. Trotzdem sind wir sehr erholt und vollgefüllt mit vielen neuen Eindrücken heimgereist.

Zur Zeit sind unsere Kinder getrennt auf Urlaub: Christa mit dem Motorrädchen, Traute zum Reiten in Heide/Holstein, Bärbel zur Gymnastik in Loheland, und wir sind sehr gespannt, was für Eindrücke sie von ihren Urlaubserlebnissen mitbringen werden.

Mit freundlichen Grüßen von Haus zu Haus

ergebenst Ihr

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 12. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

Frau

Emma T r a p p ,

M a i n z ,

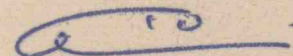
Leibnizstrasse 35^I

Sehr verehrte gnädige Frau !

Auf Ihre Anfrage vom 8. Juli bestätige ich, daß Sie, wie alle damals noch in Mainz vorhandenen Juden, auf der Liste der Juden standen, die von Mainz verschleppt werden sollten. Daß diese beabsichtigte Verschleppung nicht zustande kam, war nur dem anständigen Verhalten zweier Gestapobeamteten zu verdanken.

Mit freundlichen Grüßen für Sie und Ihren Gatten, bin ich

Ihr sehr ergebener

1933 war er an den Bühnen in Frankfurt/Main, Remscheid, Oberhausen und Krefeld. Mußte 1933 ausscheiden. Stellte sich dann der jüdischen Gemeinde zur Verfügung, wo er bis zum Ende eifrigster Mitarbeiter war. Nach Auflösung der Reichsvereinigung der Juden in Deutschland wurde er zwei Jahre dienstverpflichtet. 1945 Tätigkeit in der Industrie- und Handelskammer. Seit Ende 1947 Aufbauarbeit in dem heute sehr großen -damals vollständig zerstörten- Textilkaufhaus Jakob & Co. in Mainz.

Eine Schwester von ihm lebt ~~max~~ in USA. Er hatte noch die große Freude, sie in den letzten Jahren zweimal besuchen zu können.

Seiner Stieftochter, Frau Schäfer -eine Tochter aus der ersten Ehe seiner verstorbenen Frau- war er ein wahrer Vater und dem Sohn von Frau Schäfer ein wahrer Großvater.

Entschuldigen Sie, sehr verehrter Herr Rabbiner, daß ich erst heute diese Mitteilung Ihnen zugehen lasse. Aber ich wurde erst ge-

stern darum gebeten.

Mit dem Ausdruck ausgezeichneter Hochachtung bin ich

Ihr sehr ergebener

Einschreiben

Durch Bilkoten zu bestellen

Die in der heutigen Zeitung erschienene Todesanzeige erlaube ich mir beizufügen.

J Ü D I S C H E G E M E I N D E M A I N Z
=====

Mainz, den 2. April 1955

Sehr geehrtes Mitglied !

Wir teilen Ihnen mit, dass unser Gemeindemitglied

Herr Fritz B l u m

am 1.4.1955 verstorben ist.

Die Beisetzung findet am Dienstag, den 5.4.1955
nachm. 14.30 Uhr statt.

Ihr Erscheinen wird gewünscht.

Mit freundlichen Grüßen
Jüdische Gemeinde Mainz

Max Grünfeld

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 65

Michel Oppenheim

Mainz, den 30. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

An die
Süddeutsche Bank ,
M a i n z

Ich bitte, der jüdischen Gemeinde,
Mainz auf deren Konto bei Ihnen

DM 90.--

zum Ausgleich ihrer Rechnung vom 15.7.54
zu überweisen und mein Konto entsprechend
zu belasten.

Hochachtungsvoll

Michel Oppenheim

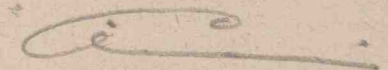
Mainz, den 30. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Grünfeld !

Die Begleichung meiner Schuld an die
Gemeinde unterblieb seiner Zeit, da Sie
mir sagten, ich möge zunächst nichts be-
zahlen. Ich freue mich, daß die Schwierig-
keiten inzwischen anscheinend aus dem Wege
geräumt wurden und bin

mit freundlichen Grüßen

Ihr sehr ergebener

Dr. K. J. Ball-Kaduri

Tel Aviv 13.8.1955
Bernstein Cohen Str. 14Dr. H. C. Michel Oppenheim,
Mann

Sehr geehrter Herr Dr. Oppenheim,

vor 10 Jahren gründete ich die Sammlung „Was nicht in den Archiven steht“, die dann dient Erinnerungsfördernde Persönlichkeit und ihrer Vitaarbeit zu sammeln und ihre Aufzeichnung zu veranlassen. Die Sammlung befaßt die Zeit von 1933 - 1945 und mit in Deutschland, sowohl zentrale Organisationen wie die Gemeinden. Dem Sinne der Sammlung - nicht Leidensgeschichte sondern Geschichte der aktiven Arbeit mit in der Organisation - versehen Sie aus der Anlage.

Vor einem halben Jahre habe ich die Sammlung an der wissenschaftlichen Abteilung von „Zad-Wardem“ übergeben, die nach der Abreise der Jerusalem Archive jetzt das Sammelbären für alles Material nach 1933 ist. Ich bleibe aber mit der Sammlung verbunden und für den weiteren Ausbau tätig. Im neuesten Heft der „Zedion Zad Wardem“ (No 4/5) ist über die Übergabe der Sammlung berichtet, nur in der englischen und jiddischen Zusammenfassung, ausschließlich im hebräischen Teil.

Aus der ALLGEMEINEN Wochenschrift der Juden in Deutschland, deren Exekutive ich bin, sah ich aus der No von 29.7., dass Sie auch nach 1933 in führender Stellung in der Gemeinde Mann waren, und wohl ohne Unterbrechung oder nur mit kurzer Unterbrechung in Deutschland verblieben sind. Haben

R I C H T L I N I E N

der Materialsammlung:

STAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 73

„WAS NICHT IN DEN ARCHIVEN STEHT“

(beschlossen am 23. April 1944).

Das Arbeitsgebiet unserer Gesellschaft überschritt schon bisher in einigen Veranstaltungen das engere Gebiet der jüdischen Familienforschung. Nunmehr hat der Vorstand auf Vorschlag seines Mitgliedes, Dr. K. Ball, beschlossen, ein Werk durchzuführen, von dem wir hoffen, dass es von Nutzen für die künftige Geschichtsschreibung sein wird.

Wir haben uns gesagt: Die Geschichte der Juden im Deutschland des Nationalsozialismus und insbesondere des Kampfes, den die jüdischen Organisationen geführt haben, um zu retten, was noch gerettet werden konnte, ist in vielen Beziehungen aufgezeichnet in Jahresberichten, Rundschreiben, Memoranden, Anträgen an Behörden usw. seitens der Reichsvertretung der deutschen Juden, des Hilfsvereins, der Zionistischen Vereinigung, des Centralvereins, der grossen Gemeinden usw., ferner der entsprechenden Organisationen in Österreich und der Tschechoslowakei. Teile dieses Materials, Abschriften von Memoranden, Jahresberichten, Schriftwechsel, teilweise auch ganze Archive, sind bereits nach U.S.A. oder in die Bibliothek oder Archive in Jerusalem gebracht worden. Aber all dieses schriftliche Material, selbst wenn es sämtlich gerettet wäre, würde noch kein vollständiges Bild der jüdischen Geschichte Deutschlands in der Epoche des Nationalsozialismus ergeben, denn aus Gründen der Sicherheit vor der Gestapo wurden (wie Manchem aus seiner Tätigkeit in den Organisationen bekannt ist) gerade in den wichtigsten Fragen keine offiziellen Sitzungen abgehalten, die alle der Gestapo angezeigt werden mussten und oft genug überwacht wurden, sondern die wichtigsten Fragen wurden in kleinem Kreise besprochen, geplant und durchgeführt. Auch was bei der Durchführung erlebt wurde, wurde dann wieder nur mündlich berichtet, aber nicht aufgezeichnet. Einige Vorfälle dieser Art mögen bei Auslandsreisen der Vertreter des Hilfsvereins oder der Reichsvertretung gelegentlich berichtet worden sein, aber das Meiste konnte aus Sicherheitsgründen nicht erzählt und bestimmt nicht niedergeschrieben werden. Dieser ganze Teil der jüdischen Geschichte, oft genug charakteristische und wichtige Ereignisse, lebt überhaupt nur noch in den Köpfen und Erinnerungen derer, die sie damals miterlebt haben. Aber die Zeit vergeht, Menschen sterben, Menschen vergessen, und wenn man dieses ganze Material der künftigen Geschichtsschreibung erhalten will, so ist es jetzt Zeit, für seine Erhaltung zu sorgen. Die Aufgabe ist daher, alle Personen, die derartige nicht aufgezeichnete Dinge innerhalb der jüdischen Organisationen erlebt haben, zu veranlassen, diese aufzuzeichnen, und zunächst Abschriften dieser Aufzeichnungen dem Archiv unseres Vereins zu übergeben.

Diesem Zwecke dient unser Sammelwerk:

„WAS NICHT IN DEN ARCHIVEN STEHT“,

dessen Leitung unser Vorstandsmitglied, Dr. Ball, übernommen hat.

und nie versagt.
Was schlagen Sie vor?

Das Beste, was ich habe:

ENERGOL
MOTOROEL

5fach raffiniert!

Einzigartige jüdische Bibliothek für die Universität

5679 Bücher, die es teilweise nirgends sonst mehr gibt / Jerusalem, Weimarer Republik 1924 - 82

So zusammengeschmolzen die jüdische Gemeinde in Mainz beziehungsweise in Rheinhessen nach dem zweiten Weltkrieg auch sein mag, so hat sie der Johannes-Gutenberg-Universität dennoch aus ihrem Besitz jetzt für die Evangelisch-Theologische Fakultät und darüber hinaus zum Nutzen für alle Interessenten eine sehr kostbare Bibliothek von rund 5679 Büchern leihweise zur Verfügung gestellt. Viele dieser Werke sind äußerst selten. Sie umfassen in deutscher, hebräischer und alter Raschi-Schrift meist theologisches Schrifttum.

In der Zeit der Weimarer Republik lebte in Mainz eine starke jüdische Gemeinde von etwa 3600 Seelen, und in ganz Rheinhessen konnte man etwa 3800 jüdische Mitbürger zählen. Jetzt umfaßt die jüdische Gemeinde in ganz Rheinhessen 82 Mitglieder, wovon auf Mainz über 50 kommen. Bis zum zweiten Weltkrieg lebten in Mainz noch etwa 2000 jüdische Mitbürger. Diese hier angegebenen Zahlen sprechen für eine Welt von Leid. Dem heutigen Leiter der jüdischen Gemeinde, Max Grünfeld, kam es bei seinem Aufbauwillen in den letzten Jahren darauf an, ein gutes Verhältnis zu der Stadt Mainz wiederzufinden.

Ohne fremde Hilfe, allein aus ihrem Grund- und Bodenvermögen, erbaute die jüdische Gemeinde in der Forsterstraße ein stattliches Gemeindehaus mit neun Wohnungen, einer Synagoge, einem Versammlungsraum und einem sehr schönen, gemütlichen Altersheim. Gerade für die alten Leute ein gemütliches Zuhause in freundlicher Atmosphäre zu schaffen, ließ man sich angelegen sein. Das Haus hat etwa 220 000 DM gekostet. Die jüdische Gemeinde veräußerte hierfür unter anderem ihren Synagogenplatz in der Hindenburgstraße für 120 000 DM an die Stadt Mainz. An diesem Platz, der früher eine der schönsten Synagogen von Deutschland trug, wird jetzt das Zollamt entstehen. Die jüdische Gemeinde besitzt in Mainz auch heute noch eine Reihe von Eigentumsplätzen, etwa am Flachsmarkt oder in der Margarettenstraße; vor allem aber auch eine höchst kostbare Bibliothek mit seltenen wissenschaftlichen Werken, die teilweise einzigartig und nur in Mainz vorhanden sind. Deshalb interessierte sich für diese Werke seit längerem auch die Universität Jerusalem. Der Leiter der jüdischen Gemeinde in Mainz kann sich aber nicht entschließen, diesen kostbaren Besitz aus Deutschland fortzugeben. Mit der Mainzer

Universität, besonders mit Professor Dr. Rapp, der sowohl an der Evangelisch-Theologischen als auch an der Philosophischen Fakultät liest, wurden günstige Abmachungen für die Bibliothek getroffen, die zum Teil entscheidendes Studienmaterial für die christliche Orientalistik und für die Theologen beider Fakultäten liefert. Außerdem existiert im jüdischen Gemeindehaus die Stammbibliothek, die unter anderem auch über 1000 Zweitexemplare der an die Universität verliehenen Bücher verfügt.

Alte jüdische Friedhöfe in Mainz

Von den Studenten der Johannes-Gutenberg-Universität werden mit Professor Rapp und dem Leiter der jüdischen Gemeinde auch studienhalber des öfteren die alten jüdischen Friedhöfe besucht, vor allem der von der Mombacher Straße bis zur Gonsenheimer Hohl sich erstreckende Denkmalsfriedhof, der 23 000 qm groß ist und eines Tages wieder ausgiebig gepflegt werden soll. Man sagt, daß jüdische Gemeinden sich in einer Zeit schwerer Heimsuchung schon um etwa 1013 dieses Friedhofsgelände in Mainz angekauft haben. Wegen der Stadterweiterung ist dieser, der „Judensand“ genannte Denkmalsfriedhof, am 31. Dezember 1880 geschlossen worden. Keiner seiner Leichensteine bezeugt ihm zunächst ein höheres Alter als zweihundert Jahre. Aber unter den sichtbaren Gräbern liegen andere aus früheren Zeiten. Bewiesen wurde das, als man im Sommer 1895 beim Bau einer Abschlußmauer gegen Nordwest auf eine Anzahl von Grabsteinen aus dem 13. Jahrhundert stieß, von denen drei nebeneinanderliegende aus den Jahren 1263 und 1264. Die wissenschaftlichen Ermittlungen ergaben, daß die Steine ursprünglich an dieser Stätte tatsächlich gesetzt wurden und daß das Gräberfeld sich in der Richtung nach Mombach zu erstreckt haben muß. Frühere Funde bestätigten die Ausdehnung nach der Höhe zu bis zu den

Abhängen des Hardenbergs. Auf diesem Gebiete begruben aber nicht nur die Mainzer, sondern auch die Rheingauer Juden ihre Toten.

Die jüdische Gemeinde in Mainz und Rheinhessen verwaltet heute 68 eigene Friedhöfe, die alle bis auf den großen zweiten jüdischen Friedhof in Mainz in der Unteren Zahlbacher Straße, der 18 000 qm groß ist, geschlossen sind. Dieser Friedhof ist heute wieder gepflegt, und es werden auf ihm die jüdischen Toten aus ganz Rheinhessen geborgen. Mainz hat heute lediglich eine jüdische Gemeinde, aber keine Kultusgemeinde mit eigenem Rabbiner mehr.

Dr. E. B.

Auf dem Schloßplatz wurde Gas gegeben

Automobil- und Motorradclub Mainz feierte seinen 30. Gründungstag

Hunderte von Menschen erlebten die spannenden Wettkämpfe mit. Auf dem Schloßplatz donnerten am Sonntag die Motoren. Aus Anlaß seines dreißigjährigen Bestehens hatte der Automobil- und Motorradclub Mainz (AMCM) zu einem Geschicklichkeitsturnier eingeladen, an dem sich auch viele auswärtige Fahrer beteiligten.

Der sonst so eintönige Schloßplatz zeigte diesmal bunte Farben. Eine komplizierte Strecke war da vorgezeichnet. Sie enthielt von leeren Oelbüchsen, die noch am Montag auf dem Schloßplatz herumkollerten, eingegrenzt — alles, was ein wettkampffreudiges Fahrerherz begehrt: Kurven und Spitzkehren, Kreise und „Knallplatten“, ein „Sprungbrett“ und eine enorm tiefe Sandkaute.

bis 350 ccm mit Seitenwagen: 1. Karl-Heinz Wittenstein, 2. Hermann Seifert, 3. Werner Straub (alle auf Adler M 250), Seitenwagenmaschinen über 350 ccm: Heinrich Blank auf BMW.

Dann kamen die Kraftwagen an die Reihe. Das Geschicklichkeitsprogramm erfuhr dazu entsprechende Aenderungen. In der Klasse der Personenwagen bis zu 3,80 m Länge: 1. Adam Seibert auf Champion, 2. Karl-Heinz Wittenstein auf Renault. In der Klasse bis zu 4,40 m Wagenlänge: 1. Heinrich Brill (Idar-Oberstein), 2. Walter Danz, 3. Karl Heinz Puschner (alle auf VW). In der Klasse der Wagen über 4,40 m Gesamtlänge siegten: 1. H. Sturm (Niederreifenberg) auf Mercedes 180 D, 2. Wolfgang Lerch auf Borgward 1800, 3. H. Becker auf Mercedes 220.

Außer den Plaketten erhielten diese erfolgreichen Fahrer einen schmucken Silberbecher. Unter anderem hatten dazu der Mainzer Oberbürgermeister, die Allgemeine Zeitung, die Blendax-Werke, die Jenaer Glaswerke, der ADAC-Gau Mittelrhein und namhafte Mainzer Firmen wertvolle Ehrenpreise gestiftet. Ihre Verteilung blieb der Siegerehrung am Sonntagabend vorbehalten.

Überall „Siegerstimmung“ beim Festabend im Schloß. Die Uni-Kombo-Musiker spielten zum Tanz auf und Tenor Jakob Marquardt schmetterte manch bravouröses Liedchen.

„Dieser Tag war ein großer Erfolg für den Motorsport“, stellte Turnierleiter Hangkofer abschließend fest. Und nachdem

Problem Maaraue“

tz / „Es war nur eine Tempofahrt“

annes, Heinz Michel, nimmt der Radfahrer-Problem Maaraue“ Stellung. Wir veröffentlichen Argumente vorbringt. In dem Schreiben

er liegt auf dem Sportplatz neben der Gaststätte Mast der TuS 05, also im eingezäunten Grundstück. Die Zufahrt geht über die befestigte Straße, wobei kein Fußgänger belästigt werden kann.

Es mutet uns eigenartig an, daß ein Wassersportverein die Interessen eines

Gründungsmitglied Karl Hemmerle einen interessanten Rückblick auf das wechselvolle Schicksal des Clubs gegeben hatte, rühmte H. Schneider (Trier), der 2. ADAC-Gauvorsitzende, besonders das sportliche Können der Mainzer Fahrer. Ueber eine Million Kraftfahrzeugbesitzer seien jetzt im ADAC zusammengeschlossen. Jährlich gebe der Club über 1,5 Millionen DM zur Verhütung der Verkehrsunfälle aus, die — nach den Angaben von Rechtsanwalt Westenberger, der als Vorsitzender der Landesverkehrswacht an der Veranstaltung teilnahm — innerhalb von fünf Monaten allein in Rheinland-Pfalz 304 Menschen das Leben gekostet hätten. ga-

Handelsschüler auf Fahrt

Am Sonntag, 25. Juli, unternimmt die Vereinigung ehemaliger und aktiver Schüler der Städtischen Handelslehranstalt Mainz eine Schifffahrt ins Blaue. Treffpunkt 9.40 Uhr vor der Köln-Düsseldorfer Schifffahrtsgesellschaft am Halleplatz. Rückkunft 20 Uhr. Unter anderem wird eine Musikkapelle für Unterhaltung sorgen. Jeder 50. Teilnehmer bekommt den zweifachen Fahrpreis zurück. Einzahlung des Fahrpreises bis Freitag, 16. Juli, auf Postscheckkonto Frankfurt 138 401. Zahlkartenabschnitt gilt als Fahrausweis.

Hochheim mit kommiss

Landrat führte Kreisprüfer Schn

Nachdem die Hälfte der Stadtverordneten in Hochheim ihre Mandate niedergelegt hat und Landrat Dr. Wagenbach als Aufsichtsbehörde die Auflösung der Stadtverordnetenversammlung entschieden hatte, war auch am 8. Juli die Amtszeit des Magistrats zu Ende gegangen.

Durch den Regierungspräsidenten wurde Kreisprüfer Schnorr von dem Rechnungsprüfungsamt des Main-Taunus-Kreises als Beauftragter für die Geschäfte des Magistrats der Stadt Hochheim bestimmt und Regierungsamtmann Hosch zu seinem Stellvertreter ernannt. Außerdem wurde vom Regierungspräsidenten ein sechsköpfiger Ausschuß berufen, der sich aus Vertretern der seither im Stadtparlament tätigen Parteien zusammensetzt und provisorisch die Geschäfte der Stadtverordnetenversammlung wahrnehmen soll. Ihm gehören Rechtsanwalt Dr. Schroeder, Landwirt Jos. Lessel (CDU), Verwaltungsangestellter Walter Tilmes, Landwirt Wilhelm Idstein

Bleiben die Kaiser-Urkunden und Handschriften bei uns?

Die jüdische Gemeinde in Mainz kämpft um unersetzliches Kulturgut / Ein außergewöhnlicher Prozeß

Mainz und Speyer zählen neben Worms zu den ältesten jüdischen Gemeinden in Deutschland, ja, in der Welt. Erst kürzlich hatte die Jüdische Gemeinde Mainz aus ihrem Besitz der Johannes-Gutenberg-Universität leihweise 5679 kostbare alte Bücher für Studienzwecke übergeben. Es handelte sich hierbei um Werke, meist theologischen Inhalts, die es sonst nirgends in der Welt mehr gibt. Die Jüdische Gemeinde Mainz entschied ausdrücklich, daß dieses Kulturgut in Deutschland verbleiben sollte, obgleich die Universität Jerusalem auch großes Interesse für diese Bibliothek gezeigt hatte. A.Z. 5.10.54.

Nun ist zur Zeit ein außergewöhnlicher Prozeß im Gange zwischen der „Branche Française de la Jewish Trust Corporation for Germany“ und der Jüdischen Gemeinde Mainz um den sehr wertvollen Kunst- und Kulturbesitz in Rheinhessen, den die Jüdische Gemeinde Mainz als Rechtsnachfolgerin der ehemaligen Jüdischen Gemeinde Worms zunächst dem Städtischen Museum in Worms leihweise überlassen hatte.

Es geht um grundsätzliche Fragen

Der jetzt in ein entscheidendes Stadium tretende Prozeß um den jüdischen Kunst- und Kulturbesitz in Rheinhessen endete vor einiger Zeit zunächst mit einem Vergleich. Danach sollte die Jüdische Gemeinde Mainz, obwohl sie nach den landesgesetzlichen Bestimmungen auch Rechtsnachfolgerin der ehemaligen Jüdischen Gemeinde Worms ist, die Wormser jüdischen Altertümer neben einen bestimmten Geldbetrag an die ausländische Organisation ausliefern. Der Leiter der Jüdischen Gemeinde Mainz, Max Grünfeld, war zu dem damaligen Prozeßtermin leider nicht anwesend. Inzwischen ist aber der Prozeß wieder aufgenommen worden, weil die Jüdische Gemeinde Mainz Revision gegen den Vergleich eingelegt hat und darauf besteht, daß die kostbaren jüdischen Altertümer des rheinhessi-

schen Raumes in Rheinland-Pfalz und damit in Deutschland verbleiben sollen.

Es handelt sich hier nicht um einen privaten Rechtsstreit, sondern um einen grundsätzlichen, und daher die Öffentlichkeit interessierenden Fall. Diese alten Kunst- und Kulturgegenstände, um die hier der Kampf entbrannt ist, sind nachgewiesenermaßen nicht nur unersetzlich, sondern sie gehören auch dem geschichtlichen Raum unseres Landes an und dürften daher nicht ins Ausland verbracht werden. Die gesetzlich begründeten Wünsche der Jüdischen Gemeinde Mainz sollten daher die Unterstützung der Landes- und der Bundesregierung erfahren, gegebenenfalls in Form eines Ausfuhrverbotes.

Kostbarkeiten gingen schon verloren

Der Landtag Rheinland-Pfalz hatte schon am 14. Dezember 1949 ein Gesetz angenommen, nach dem in Rheinland-Pfalz der Besitz der alten Jüdischen Gemeinde Worms im Rahmen der Rechte und Pflichten an die neue Jüdische Gemeinde in Mainz, die heute ganz Rheinhessen mitumfaßt, überzugehen habe. Schon damals war also die Jüdische Gemeinde Mainz an sich berechtigt, die jüdischen Altertümer nach der Landeshauptstadt zu holen. Sie tat es nicht, damit in dem repräsentativen Wormser Museum, unter der verdienstvollen Leitung von Dr. Illert

STAMZ, NL Oppenheim / 50.14 - 83

auch weiterhin einem großen Personenkreis das Studium und die Anschauung dieser Gegenstände möglich sei.

In früheren Jahren war ein großer Teil dieses Kunst- und Kulturbesitzes in der Vorhalle der alten Synagoge in Worms im Rahmen des dortigen jüdischen Museums ausgestellt. Für eine sorgfältige Katalogisierung aller jüdischen Werte trug damals der ehemalige Begründer des Jüdischen Museums in Worms, Kiefer, Sorge, der später nach Neuyork auswanderte. Inzwischen sind verschiedene kostbare Stücke verlorengegangen. Um so beachtlicher ist heute der verständliche Wunsch der Jüdischen Gemeinde Mainz, daß der Rest dieser Altertümer in Deutschland verbleibe, und zwar in demjenigen geschichtlichen Raum, zu dem sie gehören.

Die Werte nicht abzuschätzen

Es sind ausführliche Bestandslisten vorhanden. Die wertmäßige Beurteilung des Gesamtbestandes ist aber insofern nicht ganz einfach, als die reinen Sachwerte von den historischen und den Gemütswerten gar nicht getrennt werden können. Es handelt sich unter anderem auch um einige bei der Zerstörung der Wormser Synagoge am 10. November 1938 geretteten Gegenstände, wie alte Handschriften, Silbergeräte und vor allem um die wertvollen Kaiserurkunden und Privilegien, um Aktenbände über den alten jüdischen Friedhof in Worms, Kultgegenstände, besonders zwei alte Gebetbücher, um Silber- und Messingleuchter, Torarollen und Schreine, alte Weinkannen und Silberbecher, um wissenschaftliche Werke von Seltenheitswert, Stiche und Holzschnitte verschiedener Kaiser und anderes mehr.

Dr. E. B.

Ls. Calvose

für Domburg 9

für Sauburg 7

Aktz.:

Betr.: Jüdisches Krankenhaus

fürm.

I. In der gestrigen Mitgliederversammlung der Jüdischen Gemeinde wurde scharfe Klage führt, dass trotz wiederholter Versuche es der jüdischen Gemeinde nicht gelingen kann, Räume in dem jüdischen Krankenhaus zu erhalten. Dies sei um so peinlicher, da verschiedene dieser Räume bekannten Nazis heute noch zur Verfügung ständen. Von Seiten des Wohnungsamts geschehe in dieser Angelegenheit nichts.

II. Dem Herrn Oberbürgermeister S t e i n vorzulegen mit der Bitte um Kenntnissnahme.

Ich kann nicht nachprüfen, ob die gestern vorgebrachten Klagen berechtigt sind, glaube aber, Ihnen hiervon Kenntnis geben zu müssen. Nachdem das jüdische Krankenhaus aufgrund der Restitutionsgesetzgebung an die Gemeinde zurückgegeben ist, ist es kein unbilliges Verlangen von der Gemeinde, dass gewisse Kreise aus dem Hause entfernt werden. Auch wegen der Unterbringung der Theresienstädter Juden, die sich heute noch im Krankenhaus befinden, verdienen die Räume im ~~stätt.~~ Krankenhaus besondere Beachtung.

T. H. H. H.

Mainz, den 7. August 1950

Winkler

Regierungsrat a.D.

Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt

⑩ Darmstadt, den 6. Dezember 1952
Schloß

Der Direktor

Herrn

Regierungsrat Michel O p p e n h e i m

M a i n z

Am Stiftswingert 19

Ihre Nachricht:

Unser Zeichen:

Betr.:

Sehr geehrter Herr Oppenheim !

Ich komme leider erst heute dazu, auf Ihr freundliches Schreiben vom 20. Oktober zu antworten, da ich einen gewissen Fortgang der Offenbacher Lederaffäre abwarten wollte. So ist denn auch am 6. November im "Darmstädter Echo" eine Zeitungsnotiz über eine Kabinettsitzung erschienen, die zwar nicht 100%ig befriedigte, da die beiden Krausebände offenbar der Darmstädter Bibliothek entzogen bleiben sollen, aber doch im Hinblick auf die Pessach Haggadah ein Erfolg zu sein scheint. Merkwürdigerweise habe ich jedoch bis auf den heutigen Tag noch keine schriftliche Bestätigung dieser Zeitungsmeldung oder gar die Handschrift selbst, obwohl ich den Bibliotheksreferenten im Kultusministerium schon wiederholt mündlich daran erinnerte. Ich fürchte, daß die ganze Sache erneut verschleppt werden soll, und habe daher vorsorglich nun die Deutsche Forschungsgemeinschaft in Bad Godesberg, deren vornehmste Aufgabe es ja ist, Bibliotheken wieder aufzubauen, über die Angelegenheit unterrichtet. Sobald sich etwas wesentlich Neues ergeben wird, sollen Sie es gleich erfahren. Unterdessen darf ich es Ihnen überlassen, wann und wie Sie noch eingreifen wollen.

Jene Offenbacher Festschrift von 1942 enthält natürlich nichts über den Darmstädter Bibliotheksraub, da dieser ja erst Ende 1942 gelang, wohl aber alles Denkwürdige über die Ausbeutung des Darmstädter Landesmuseums: s. S.53 ff., S.167 ff. u.a., worauf ich Sie auch bei unserem Darmstädter Treffen aufmerksam machte.

Mit schönsten Grüßen

Ihr dankbar ergebener

H. Rasp
(Dr. Rasp)

Ob wohl Freund Dumont schon wohlbehalten aus der neuen Welt zurückgekehrt ist?

1 Anlage

Endlich, nach langen und zähen Bemühungen, glückte es Dr. Hans Rasp, die drei Bände im — Offenbacher Ledermuseum zu entdecken. Die Darmstädter „Pessach-Haggadah“, ein ehrwürdiges kultisches Heiligtum, steht dort als Schaustück des Ledermuseums — nur seines Einbandes wegen — in einer Vitrine aus. Da es niemals die Aufgabe eines Ledermuseums sein kann, Forschern, Gelehrten und Theologen als Studienstätte und Arbeitsraum zu dienen, wird dieses Dokument durch die Art seiner Schaustellung nicht nur entwürdigt — in den Augen des jüdischen Weltbürgertums gar entheiligt — sondern seinen eigentlichen bibliothekarischen Zwecken und Werten entzogen.

Dr. Rasp setzte sich mit dem Gründer und ehrenamtlichen Leiter des Deutschen Ledermuseums, Professor Dr. h. c. Hugo Eberhardt, in Verbindung und erbat die Rückkehr der Leihgaben nach Darmstadt, wohin sie gehören. Das war am 14. Februar 1951.

Mit diesem Schreiben begann ein Kampf zwischen dem rechtmäßig zuständigen Betreuer der Pessach-Haggadah und dem verhassten Ledersammler Dr. Eberhardt, ein Kampf, der niemals zugunsten des Ledermuseums ausgehen darf, wenn nicht, wie vorhin schon angedeutet, der Gedanke des deutschen Rechtsstaates eine nicht wieder gutzumachende Einbuße erleiden und die Wildwestmanieren der Lederstrumpfzeit fröhliche Urständ feiern sollen.

Professor Dr. Eberhardt verweigert die Rückgabe des rechtens nach Darmstadt gehörenden Eigentums. Er beruft sich auf eine Sonderverfügung der Hessischen Landesregierung, lies: des Gauleiters und Reichstatthalters Jakob Sprenger, in der die drei Bände dem Deutschen Ledermuseum zu seinem fünfundzwanzigjährigen Jubiläum als „Dauerleihgabe“ zugewiesen worden seien.

Dem Ledermuseum fehle in seiner Sammlung ein Bucheinband im Lederschnittverfahren und ebenso ein Einband des größten deutschen Buchbinders der Renaissance, Jakob Krause, und deshalb müßten die Stücke in Offenbach bleiben. Er könne und dürfe die Pessach-Haggadah nicht in den Darmstädter Dornröschenschlaf zurücksinken lassen.

Alle Fachleute sind sich darüber einig, daß aus einer Leihgabe niemals solche Rechte herzuleiten sind, wie sie sich Professor Dr. Eberhardt rechtswidrig anmaßt. Jede Leihgabe ist auf Ansuchen ihres rechtmäßigen Besitzers sofort unter größter Sorgfalt zurückzugeben.

Uns ist bekannt, daß sich zahlreiche Sammler, Forscher und Theologen für eine Befreiung des kostbaren Religionsbuches aus seinem unwürdigen, entweihenden Zustand als Schaustück einer Ledersammlung eingesetzt und sich für die Rückkehr nach Darmstadt verwandt haben.

Uns ist weiter bekannt, daß Ministerpräsident Georg August Zinn und Kultusmini-

ster Ludwig Metzger den Briefschreibern des In- und Auslandes hoch und teuer versichert haben, die Pessach-Haggadah kehre in aller kürzester Frist wieder nach Darmstadt zurück. Aber diese beruhigenden Bescheide liegen schon Monate zurück. Und noch immer steht die berühmte Zimelie im Schaukasten des Ledermuseums zu Offenbach.

Professor Dr. Hugo Eberhardt, der hartgegerbte Ledersammler, denkt nicht daran, das ausgeliehene Eigentum mit bestem Danke für die Leihzeit zurückzureichen. „Sammeln verdirbt den Charakter“, behauptet er von sich selbst in seiner Festschrift zum fünfundzwanzigsten Jubiläum des Deutschen Ledermuseums im Jahre 1942.

Der Mann hat recht, will uns scheinen. Dem Vernehmen nach wird er in seiner rigorosen und äußerst bedenkenlosen Art, die Sammlung des Offenbacher Ledermuseums anzureichern, von gewissen Stellen des hessischen Wirtschaftsministeriums unterstützt, dem das Museum als öffentlich-rechtliche Körperschaft untersteht. Sollte das wirklich der Fall sein, so müßte man den hessischen Minister für Wirtschaft, Arbeit und Landwirtschaft dringend bitten, sich erstens die Vorgeschichte des geplanten Besitzwechsels gründlich anzuschauen, zweitens die unzweifelhaft zugunsten Darmstadts sprechende Rechtslage zu erwägen, drittens die äußerst empfindliche Stimmung des Auslandes im Hinblick auf Entweihung jüdischen Glaubensgutes in Betracht zu ziehen, und viertens sollte er weder seinen Chef, den hessischen Ministerpräsidenten Georg August Zinn, noch seinen Kollegen, den Minister für Erziehung und Volksbildung, Ludwig Metzger, in die Verlegenheit bringen, ein gegebenes Wort nicht einlösen zu können.

Die Pessach-Haggadah und die beiden Bucheinbände von Jakob Krause und Kaspar Meuser gehören nach Darmstadt und nicht nach Offenbach. Darmstadt wird sich mit allen Zeichen des Rechtes gegen den vom Sammlerehrgeiz eines auswärtigen Museumsleiters diktierten kalten Kulturabbau wehren. Nicht einmal die hessische Regierung sollte sich befugt fühlen, eine vom Gedanken des Rechtsstaates her so einwandfreie und eindeutige Sachlage aus Zweckmäßigkeitsgründen zu verbiegen. Sie sollte in diesem Falle geschlossen auf Seiten Darmstadts stehen.

Geschehen vom Tage: *Freitag, 30.8.52.***Weil ihm alles Leder ist . . .**

Wer es erlebt hat, wie nach der „Kristallnacht“ altehrwürdiges jüdisches Kultgerät entweiht wurde, der denkt heute mit Schauder und Abscheu an diese Schandtät. Längst hält man es natürlich für selbstverständlich, daß die Kostbarkeiten, die den Synagogensturm überstanden haben, sorgfältig und an angemessenem Ort bewahrt werden. Ausschreitungen wie damals kommen heute nicht mehr vor . . . Allein, was uns zu Ohren kam, ist peinlich genug und verdient, einer breiteren Öffentlichkeit unterbreitet zu werden.

In Offenbach gibt es das weltberühmte „Deutsche Ledermuseum“, in dem das Leder selbst seine „Apotheose“ erfahren hat. So jedenfalls formuliert es Prof. Ing. h. c. Hugo Eberhardt, der Gründer und Direktor dieses Museums, ein Sammler aus Passion, ja von einer wahren Besessenheit. Dagegen wäre nichts einzuwenden, wenn er sich nicht in seiner Leidenschaft hätte hinreißen lassen, das Eigentum anderer Museen und Bibliotheken anzutasten.

Was ist geschehen? — Die Landes- und Hochschulbibliothek in Darmstadt besaß ein einzigartiges jüdisches Kulturdokument, eine illuminierte Handschrift aus dem 14. Jahrhundert, die sogenannte Darmstädter Pessach-Haggadah, eine Zusammenfassung von Erzählungen und Gebeten, die beim Pessach-Mahl verlesen werden. Ihr Einband war ein wertvoller Lederschnittband, ungefähr aus der gleichen Zeit und wohl von einem jüdischen Buchbinder gearbeitet.

So etwas mußte dem Lederspezialisten Eberhardt ins Auge stechen; auch die beiden berühmten Einbände des deutschen Barock-Buch-

binders Jacob Krause in der gleichen Bibliothek. Bei seinen guten Beziehungen zum Gauleiter Sprenger, deren er sich einstmals rühmte, gelang es ihm denn auch, alles en bloc in sein Museum überzuführen, als Leihgaben, jedoch mit der Absicht, diese Stücke „auf Dauer“ zu behalten.

Als nun im Jahre 1946/47 der Direktor der Landesbibliothek, Dr. Hans Rasch, die im Krieg ausgelagerten Bücherbestände wieder aufzustellen begann, vermißte er diese Zimelien, insbesondere die Pessach-Haggadah. Katalog und Akten der Darmstädter Bibliothek waren verbrannt, das Verzeichnis, das bei der Auslagerung angelegt worden war, gab keinen Anhalt für den Verbleib.

Mit dem Spürsinn eines Detektivs verfolgte Dr. Rasch die Spur, auf die ihn der Direktor des Darmstädter Landesmuseums gebracht hatte. Aus dessen Sammlung hatte nämlich der Offenbacher Kollege während der Nazizeit einen ergiebigen Fischzug gemacht. Warum sollte nicht auch . . . Und richtig, eines Tages entdeckte Dr. Rasch die fehlenden Stücke im „Deutschen Ledermuseum“ zu Offenbach.

Trotz energischer Aufforderung, die Leihgaben zurückzugeben, weigerte sich Prof. Eberhardt mit dem schmähenden Argument, die Pessach-Haggadah liege in Darmstadt ja doch nur in einem Dornröschenschlaf oder führe ein Aschenbröckeldasein. Der Streit, wo das unschätzbare Werk bleiben soll, ist bis heute nicht entschieden. Handelt es sich um ein Objekt, das um seines Einbandes willen in ein Ledermuseum gehört, also in den Zuständigkeitsbereich des Wirtschaftsministers, dem das Ledermuseum unterstellt ist? Oder sollte es gar ob seines geisteswissenschaftlichen Inhalts eher in eine öffentliche Bibliothek gehören, so daß also der Kultusminister zuständig wäre? Nun, die beiden Minister müßten sich hier einig werden.

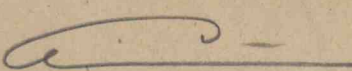
Was auch der glückliche Offenbacher Jäger an Rechtfertigungen für seine Beute, die er 1942 mit allerhöchster Zustimmung machen konnte, vorbringen mag, so viel dürfte dem Einsichtigen klar sein, daß dieses Objekt seiner Gesamtbedeutung nach allein in eine Bibliothek paßt. Das geht schon daraus hervor, daß es seit Jahrzehnten von Forschern und Kunstfreunden in Darmstadt gesucht und erst dieser Tage wieder von einem ausländischen Gelehrten in Darmstadt schmerzlich vermißt wurde. Aber davon ganz abgesehen: die Pessach-Haggadah ist ein jüdisches Kultur- und Kultdenkmal erster Ordnung. Wir und viele — im In- und Ausland — empfinden es als eine Profanierung und Taktlosigkeit, wenn sie nun allein wegen ihres Einbandes als Musterstück für die handwerkliche Bearbeitung von Leder in einem Fachmuseum der Lederwirtschaft figuriert.

Der Ministerpräsident wird, wenn das hesische Kabinett demnächst darauf zu sprechen kommen sollte, eine weise Entscheidung zu treffen haben. Wir hoffen, daß er Darmstadt gibt, was Darmstadt ist, und damit den Verdacht zerstreut, wir vermöchten noch immer nicht ein jüdisches Kulturdenkmal in seinem geistigen Rang zu erkennen.

Ignaz Lauscher

Ich bedaure ausserordentlich, Sie in dieser Angelegenheit nochmals bemühen zu müssen, ich sehe mich aber dazu gezwungen, da die ausländische Anfrage von mir beantwortet werden muss.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt

Der Direktor

Tgb.-Nr. 1100/52

Betr.:

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 106

⑩ Darmstadt, den
Schloß

23. Juli 1952

Herrn

Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim

Mainz

Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat !

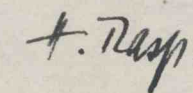
Ihre neuerliche Nachfrage über meinen Rechtsgang um die Darmstädter Pessach Haggadah verpflichtet mich zu besonderem Dank.

Leider hat auch Ihre wohlspürbare Unterstützung bis jetzt nichts gefruchtet. Der Kultusminister hatte zwar im Dezember v. Js. den Offenbacher Ledersammler ausdrücklich aufgefördert, den Kodex nun endlich nach Darmstadt zurückzugeben, aber noch heute warte ich darauf. Ich selbst habe dann unterm 15. April ds. Js. dem Minister nahegelegt, seine Aufforderung an Herrn "Lederhart" doch auch endlich zu vollstrecken. Wiederum ist tatsächlich nichts erfolgt.

Gerne überlasse ich es Ihnen, ob und wie Sie selbst da noch einmal eingreifen, jedenfalls möchte ich Ihre bewiesene Beteiligung als Mainzer Kulturreferent nunmehr auch nicht überbeanspruchen. Ich möchte freilich hoffen, daß ich Ihnen noch einmal einen vollen Sieg melden kann.

Mit ergebensten Grüßen

Ihr

(Dr. Rasp)

Die Museumsleute am besten wissen, wie
so etwas gemacht wird. Jeder hat
sehr verschiedene, der das Stück
mitnehmen könnte.

Darf ich Sie bitten, mich
vom weiteren Verlauf zu unterrichten?
Nochmals verbindlichen Dank für
Ihre Bemerkungen. Mit besten Grüßen
und Wünschen,

Ihr sehr ergebener,
Stephen S. Kayser,
Curator.

Dr. Ernst Kisch, gütigst empfangen.
24.11.53.

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 5. Oktober 1953
Am Stiftswingert 19

Mister

Stephen K a y s e r,
Curator an the Jewish Museum
1109, Fifth Avenue at 92nd Street
New York 28, N.Y.
USA

Sehr geehrter Herr Kayser !

Im Anschluss an die Übergabe von zwei silbernen Bechern
mit jüdischer Gravierung durch Herrn U l l m a n n in New York
und im Anschluss an mein Schreiben vom 24. September 1951 mit
Anlage über die Rettung von drei silbernen Gegenständen der
jüdischen Gemeinde in Worms, erlaube ich mir, Ihnen Folgendes
mitzuteilen.

Auf Blatt 3 der vorgenannten Anlage habe ich von einem
Pokal, dem dritten silbernen Gegenstand, berichtet. Diesen
Pokal schenkte ich seiner Zeit dem Altertumsmuseum in Mainz
um ihn überhaupt zu retten.

Da der damalige Leiter des Museums aus mir heute nicht mehr
bekannten Gründen glaubte, der Pokal sei eine Mainzer Arbeit,
forderte ich diesen Pokal nicht zurück, wie ich die beiden
anderen Pokale, die sich heute in Ihrem Besitz befinden, zu-
rückgefordert habe. Inzwischen haben wir nun hier festgestellt,
dass sich der damalige Leiter des Mainzer Altertums Museum ge-
irrt hat und dass der Pokal keine Mainzer Arbeit ist. Der
Pokal scheint identisch zu sein mit dem bei Rosenberg, Band 3
(Auflage von 1925) unter Ziffer 4935 angeführten Gegenstand.

Da das Mainzer Altertums Museum aber mehr Interesse hat
an Mainzer Silber, wäre es bereit, diesen Pokal gegen Mainzer
Silber (Silber mit Mainzer Beschau) umzutauschen.

Nun sind hier 2 Leuchter und 1 Ciborium mit Mainzer Be-
schau zum Kauf angeboten worden. Die 3 Gegenstände sollen zu-
sammen DM 1850.-- kosten. Auf meine Intervention hin, wäre
das Mainzer Museum bereit, den Pokal gegen die 3 genannten
Gegenstände umzutauschen. Künstlerisch wertvoller ist ohne
Zweifel der Pokal, aber für das Mainzer Museum ist das Mainzer
Silber interessanter, da bekanntlich Silber mit Mainzer Be-
schau selten vorkommt.

Ich selbst würde den Pokal gern in Ihrem Besitz sehen, da
ich der Ansicht bin, dass er unter den heutigen Ver-

Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D.

Mainz, den 24. September 1951
Am Stiftswingert 19

Mister

Stephen K a y s e r
Curator
an the Jewish Museum
1109 Fifth Avenue At 92nd Street
New - York 28 N.Y.
=====

Sehr geehrter Herr Kayser !

Mit Ihren freundlichen Zeilen vom 24. Juli, mit denen Sie den grossen Wert der beiden übersandten silbernen Becher anerkennen, haben Sie mir eine grosse Freude bereitet. Es ist mir eine besondere Genugtuung zu wissen, dass die beiden Stücke jetzt an einer Stelle verwahrt werden, wo sie nach menschlichem Ermessen für die Zukunft gesichert sind.

In der Anlage habe ich zusammengestellt, was ich über die Rettung der beiden Becher ^{u.} eines Pokals, der sich im Altertumsmuseum der Stadt Mainz befindet, heute noch weiss. Das Protokoll, das ich seiner Zeit über die ganze Angelegenheit aufgenommen habe, wurde während des Krieges vernichtet.

Für die Übermittlung der Grüsse von Herrn Dr. Schönberger, darf ich nachträglich noch danken. Herr Dr. Schönberger hat mich inzwischen in Mainz besucht.

Ich sende Ihnen die besten Grüsse und bin

Ihr
sehr ergebener

hältnissen in einem jüdischen Museum verwahrt werden soll. Aus den beiliegenden Aufnahme können Sie die Qualität des Pokals selbst feststellen

Das kleine Schild, das beiderseits jüdische Inschriften trägt, hatte ich seiner Zeit vor Übergabe an das Mainzer Museum abgemacht und an mich genommen. Ich glaubte dies tun zu müssen, da ich unter den damaligen Verhältnissen befürchten musste, dass das Schild verloren gehen könnte.

Ich wäre dankbar, wenn ich bald Ihre Ansicht erfahren könnte und bin

mit vorzüglicher Hochachtung
Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D.

Mainz, den 24. September 1951
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr. Guido Schönberger

Fifth Avenue At 92 nd Street

New - York N.Y.

=====

Lieber Herr Dr. Schönberger!

Heute kamen Ihre freundlichen Zeilen vom 18. September.
Besten Dank ! Gestern hatte ich zu meinem grossen Bedauern
in Frankfurt feststellen müssen, dass Sie schon seit
einiger Zeit wieder abgereist sind. Es tut mir aufrichtig
leid, Sie nicht noch einmal gesprochen zu haben.

Einen kurzen Bericht über die Rettung der silbernen Becher
der jüdischen Gemeinde in Worms habe ich vorgestern an
Herrn Dr. Kayser gesandt. Wenn er sie interessiert, lassen
sie ihn sich bitte geben. Die beiden Zinnplatten - in-
zwischen ist noch eine gefunden worden - , werde ich bei
Gelegenheit nach drüben senden.

Ich hoffe Sie haben meinen letzten Brief, den ich an
Ihre Frankfurter Adresse geschickt habe, erhalten. in
ihm habe ich eingehend mitgeteilt, wieviel bzw.
ich für Sie gefunden habe.

Übermorgen fahre ich für etwa drei Wochen zu meiner
Schwester nach London. Wenn ich zurückkomme, schreibe ich
noch einmal über den Pokal, der sich noch im Mainzer
Altertumsmuseum befindet.

Für heute sende ich Ihnen herzlichste Grüsse

Ihr

THE JEWISH MUSEUM
UNDER THE AUSPICES OF
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

1109 FIFTH AVENUE AT 92ND STREET
NEW YORK 28, N. Y.

SACRAMENTO 2-2482

24. Juli 1951

31.7.

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Unser gemeinsamer Bekannter, Herr Martin J. Ullmann, New York, hat uns vor einigen Monaten die beiden berühmten Wormser Becher anvertraut, die wir inzwischen wohl behütet und durchaus studiert haben. Ich brauche Ihnen als wohlbekanntem Sammler über den Sachwert der beiden Stücke gewiß nichts zu sagen, und was sie in der Geschichte der deutschen Juden bedeuten, das haben Sie selbst in schwerster Zeit mitentschieden. Durch die selblose Liebe und Freundlichkeit des Herrn Ullmann, mit der er sich dieser Sache angenommen hat, haben wir nun erfahren, daß die Becher in diesem Museum verbleiben können, und ich möchte Ihnen in kurzen Worten erklären, was das für hier bedeutet.

Unser Museum, das jährlich von mehr als 80 000 Menschen aller Schichten und Bekenntnisse besucht wird, hat durch die Ereignisse in der alten Welt eine ganz andere Bedeutung gewonnen als vor der Zerstörung der europäischen Judenheit. Ganze Sammlungen sind hierher gelangt, die sonst drüben geblieben wären. Aus einem Museum jüdischen Kultgeräts und jüdischer Kunst ist es im Lauf der letzten Jahre zu einem stillen und dennoch höchst beredamen Monument für das Andenken der Juden Europas geworden. Obwohl wir aber mehr als viertausend Stücke angesammelt haben, von denen etwa 1300 hier und weitere 600 in unsern beiden Zweiginstituten in Los Angeles und Miami Beach ausgestellt sind, ist es uns doch nicht gelungen, eine größere Anzahl alter, wertvoller und zugleich schöner Stücke zu erhalten. Die wertvollsten hat unser Freund und Wohltäter, Dr. Harry G. Friedman, für uns erworben.

Nun können wir die beiden Wormser Becher unsern Sammlungen einfügen. Sie sind gerade das, was wir am dringendsten benötigen: Sie sind alt, gehören zu gegenständlichen Zeugnissen der ältesten Chewra Kadischa in Deutschland; sie sind wertvoll als Beispiele altnürnberger Silberschiedkunst; und sie sind ganz besonders schön in der Anwendung der hebräischen Schrift und dem zurückhaltenden, aber darum umso eindrucksvolleren Zierat.

Wir wissen, daß wir diese Stücke Zweien unserer Märtyrer und Ihnen, dem Gott es vergönnt hat, diese Zeit

einer Rettung eher gegeben, als wenn sie in Worms stehen blieben. Als auch Herr Löwenberg mir zuredete, ~~die Gegenstände zu über-~~
~~nehmen~~, willigte ich ein. Ich versprach die Gegenstände wie mein Eigentum zu schützen. Gleichzeitig deutete ich an, dass der sicherste Aufbewahrungsort und ein Schutz für Dauer ^{unser} ein Museum sei und dass ich mich bemühen wolle, sie in einem Museum unterzubringen. Es blieb nicht unerwähnt, dass es schwierig, vielleicht sogar unmöglich sei, meinen Plan durchzuführen. Die Wormser Herren dankten mir herzlich. Es war kein Zweifel, dass sie mit meiner Zusage und mit meinem Vorschlag sich von einem schweren Last befreit fühlten. Ich machte noch den Vorbehalt, dass mein Schutz sich natürlich nur auf wertvolle alte Stücke erstrecken könne wie auf die beiden hohen Becher und ~~den Pokal~~ ^{die Kanne}, nicht aber auf das vierte Stück - ein Pokal -, das wie ich inzwischen feststellen konnte aus dem 19. Jahrhundert stammte. Auch hiermit waren die Wormser Herren einverstanden. Sie waren wohl erstaunt, widersprachen aber nicht.

Am nächsten Tage hatte ich ^{zuerst} ~~wohl~~ das Gefühl, der Wormser Gemeinde einen Dienst erwiesen zu haben, aber wohl war mir dabei nicht.

Immer Damals mussten nämlich die Kultgegenstände von den Gemeinden in Mainz abgegeben werden. Es wäre mir übel ergangen, wenn bei einer Haussuchung --zwei hatten wir schon mitgemacht, und man musste immer auf so etwas gefasst sein -- diese Gegenstände bei uns gefunden worden wären. Auf der Bank ein Paket zur Aufbewahrung abzugeben, wäre mir damals nicht mehr möglich gewesen und mein Safe hatte ich schon längst aufgeben müssen. So blieben die Sachen in einer Handtasche verpackt zunächst auf unserem Kleiderschrank stehen.

Regierungsrat a.D.

U. L. L.

Mit vorzüglicher Hochachtung!
ergebenst

genommen werden.

denken. Auf den beiliegenden Auftruf darf ergebenst Bezug
Universität Mainz " wieder mit einer besonderen Spende zu be-
an Sie die ergebene Bitte, die Vereinigung " Freunde der
Vorstandes der Vereinigung " Freunde der Universität Mainz "
Universität richtet der Unterzeichnete im Auftrag des
Aus Anlass des fünfjährigen Bestehens der Johannes Gutenberg-
Betrag für die Zwecke der Vereinigung zur Verfügung zu stellen.
hatten Sie die grosse Lebenswürdigkeit einen ansehnlichen
Bei Gründung der Vereinigung " Freunde der Universität Mainz "

Vereinigung
"Freunde der Universität Mainz"
- Der Schriftführer -

Mainz, den 30. April 1951
Am Stifftswinger 19

Vereinigung
"Freunde der Universität Mainz"
- Der Schriftführer -

Mainz, den 30. April 1951
Am Stiftswingert 19

Bei Gründung der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" hatten Sie die grosse Liebenswürdigkeit einen ansehnlichen Betrag für die Zwecke der Vereinigung zur Verfügung zu stellen. Aus Anlass des fünfjährigen Bestehens der Johannes Gutenberg-Universität richtet der Unterzeichnete im Auftrag des Vorstandes der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" an Sie die ergebene Bitte, die Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" wieder mit einer besonderen Spende zu bedenken. Auf den beiliegenden Aufruf darf ergebenst Bezug genommen werden.

Mit vorzüglicher Hochachtung!
ergebenst

Oppenheim
Regierungsrat a.D.

~~Das Werk ist veröffentlicht~~
waren, war alles abgeschlossen. ^{fast} nach etwa zwei Stunden konnte ich mich ~~in man in man in man in man~~ bemerkbar machen, und mein Aufenthalt hinter verschlossenen Türen fand ein schnelleres Ende, ^{nahezu zu} wie ich vermuten ~~hatte~~ hatte. ~~man~~

Der Pokal wurde von Kessler im „Jahresbericht des Altertums-Museums der Stadt Mainz für die Zeit vom 1. April 1942 bis 31. März 1943“

(Mainzer Zeitschrift, Jahrgang 37/38, 1942/43 xxx, S.26, Abb.: Taf.3)

~~veröffentlicht~~ Das noch ^{bei uns} befindliche Schild zeigt zwei Marken, rechts oben ^{bei} das Beschauzeichen, wie ^{bei} Rosenberg, dritte Auflage, lfd. Nr. 4925 und links oben das Meisterzeichen ~~xx~~ "IG", wie a.a.O. lfd. Nr. 4925. Die beiden ~~xx~~ hohen Becher mit den hebräischen Inschriften wurden ~~nicht veröffentlicht~~ ^{Sie} vorsichtshalber zum Glück nicht veröffentlicht.

Als ich im Jahre 1945 nach der Befreiung durch die amerikanischen Truppen zum ersten Male wieder in das Kurfürstliche Schloss kam, fand ich in den zerstörten Räumen durch Zufall in einem Haufen Gerümpel den Pokal. So wurde er zum zweiten Male gerettet.

Dem neuen Leiter des Museums Herrn Dr. Arens erzählte ich den ganzen Zusammenhang. Er erklärte sich sofort bereit, die beiden Becher zurückzugeben, ~~bat~~ aber, den Pokal dem Museum zu lassen, da ~~der~~ ^{er} Pokal eine Mainzer Markierung trage. Ich war damit einverstanden.

Die beiden hohen Becher sollte mein Sohn, der einige Male nach USA fuhr, ^{gelegentlich} mitnehmen. Da er aber die Reise ^{immer} ~~war~~ plötzlich und nie von Mainz aus antrat, blieben sie zunächst hier. ~~waren~~. Als ich vor einigen Monaten von Herrn Martin Ullmann aus New-York hörte, dass er seine eingekauften Waren von ~~Hier~~ aus nach New-York schickte, bat ich ihn, die beiden Becher mitzunehmen und sie ~~für~~ aufzubewahren.

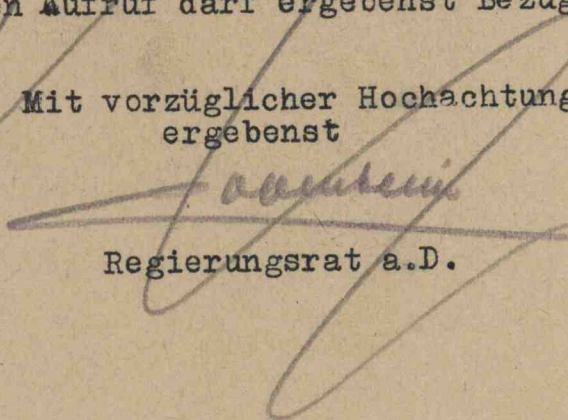
Für das Jüdische Museum in New-York

Vereinigung
"Freunde der Universität Mainz"
- Der Schriftführer -

Mainz, den 30. April 1951
Am Stiftswingert 19

Bei Gründung der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" hatten Sie die grosse Liebenswürdigkeit einen ansehnlichen Betrag für die Zwecke der Vereinigung zur Verfügung zu stellen. Aus Anlass des fünfjährigen Bestehens der Johannes Gutenberg-Universität richtet der Unterzeichnete im Auftrag des Vorstandes der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" an Sie die ergebene Bitte, die Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" wieder mit einer besonderen Spende zu bedenken. Auf den beiliegenden Aufruf darf ergebenst Bezug genommen werden.

Mit vorzüglicher Hochachtung!
ergebenst

Regierungsrat a.D.

Michel Oppenheim

Mainz, den 2.11.1953
Am Stiftswingert 19

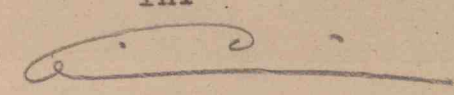
Herrn
Direktor H. Reidemeister,
K ö l n,
Robert Kochstrasse

Sehr geehrter Herr Reidemeister !

Aus Versehen blieben bei meinem letzten Schreiben die Anlagen zurück. Ich füge sie heute bei und bitte, das Versehen entschuldigen zu wollen.

Mit freundlichen Grüßen, auch von meiner Frau für Sie und Ihre Damen, bin ich

Ihr

Einlagen

Michel Oppenheim

Mainz, den 8. Februar 1954
Am Stiftswingert 19

Mr.

Stephen K a y s e r ,
Curator on the Jewish museum
1109, Fifth Avenue at 92nd Street

New York 28, N.Y.

USA.

Sehr geehrter Herr Kayser !

Die Rückfragen von verschiedenen Behörden waren mannigfacher Art und es musste viel geschrieben werden bis der Pokal abgesandt werden konnte.

Nach Mitteilung der Speditionsfirma N e p t u n ,
Mainz, Kapuzinerstrasse 27 ist das Päckchen am
28. Januar 1954 per Post abgegangen und war mit
DM 2000.-- versichert.

Ich hoffe, daß der Pokal gut ankommt und dass er Ihnen gefällt. Ich persönlich habe jedenfalls jetzt schon die Freude, dass es mir vergönnt war, den Pokal für Ihr Museum zu retten.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

Mein Sohn hat mich beauftragt, Ihnen beste Grüße zu senden.

Michel Oppenheim

Mainz, den 29. Januar 1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

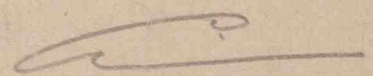
Dr. E. G. Lowenthal ,
Bad-Godesberg ,
Schwanstrasse 31

Lieber Herr Doktor !

Wenn Sie die hiesigen Verhältnisse kennen würden, wären Sie ~~bestimmt~~ über die Antwort des Herrn G., die hier wieder beige-schlossen ist, sicherlich nicht erstaunt. Ich bin es jedenfalls nicht. Leider !

Aufklärung kann ich Ihnen nur mündlich geben. Wenn Sie wieder hierherkommen, teilen Sie es bitte eine Woche vorher mit. Ich werde dann noch einen Herrn von hier zu mir bitten. Eine vergnügte Stunde wird es nicht werden.

Mit freundlichen Grüßen bin ich stets

1 Einlage

Abschrift

216, San Francisco, Park Lane
Parktown
Johannesburg, den 6. März 1954

Herrn Dr. Georg Kappus
Rechtsanwalt und Notar
Neue Mainzer Strasse 20
Frankfurt a/M.

Sehr geehrter Herr Dr. Kappus,

vielen Dank für Ihre Zeilen vom 25. v.Mts. nebst der beigefügten Abschrift des Briefes des Regierungsrate bezirksamtes für Wiedergutmachung und verwaltete Vermögen in Mainz.

Ich habe davon Kenntnis genommen, dass Ihnen ein Nachweis für den Effektenverlust in Gestalt des Schreibens der Kommerzbank, Filiale Mainz vom 31. 1. 47 vorliegt. Einen Nachweis über die Entziehung von Konten vermag ich nicht beizubringen. Soviel ich mich erinnere, war nur noch ein schmales Barkonto bei der Kommerzbank vorhanden, über das ich verfügen durfte. Dagegen könnte ich an Eidesstatt aussagen, dass der Gestapobeamte Eisenhauer mir gegenüber zugab, dass der Betrag von DM 400,--, den mein Mann bei der Verhaftung bei sich trug, beschlagnahmt wurde.

Bezüglich der Zinnsammlung verweise ich Sie auf das beiliegende Schreiben gerichtet an Herrn Regierungsrat Michel Oppenheim, Mainz/Rh., Stiftswingert 19. Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie sich der Zeitersparnis halber mit Herrn Regierungsrat Oppenheim, der auch telefonisch zu erreichen ist, in Verbindung setzen würden. Gegebenenfalls bin ich natürlich bereit, eine eidesstattliche Versicherung abzugeben.

Ihren weiteren Nachrichten gerne entgegensehend,
mit den besten Grüßen

gez. Ihre M. Freund.

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 22.3.1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr. Georg K a p p u s ,
Frankfurt /Main ,

Degussa Hochhaus Neue Mainzer Str. 20

Sehr geehrter Herr Doktor !

Mit bestem Dank bestätige ich den Empfang
Ihres Schreibens vom 18.März, bedaure aber,
Ihnen mitteilen zu müssen, daß ich über die
Angelegenheit nicht orientiert bin. Ein Schrei-
ben vom 6.3.54 ist nie bei mir eingegangen.

Ist Frau Mechthild Freund die Witwe des
in der Nazizeit umgekommenen Dr. Friends in
Darmstadt ?

Bevor ich in der Angelegenheit etwas unter-
nehmen kann, bitte ich um Zusendung einer Ab-
schrift des nicht angekommenen Briefes vom
6.3.54.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Dr. GEORG KAPPUS
RECHTSANWALT UND NOTAR
Postcheckkonto Frankfurt a.M. Nr. 4120

FRANKFURT A. M., den 25. März 1954
Degussa- Hochhaus Neue Mainzer Str. 20
Telefon 9 4813 und 9 4021
DrD/EBE

Herrn
Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz (Rhein)
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat,

/ in der Angelegenheit F r e u n d bestätige ich dankend den
Empfang Ihres Schreibens vom 22. 3. 1954 und übersende Ihnen in
der Anlage eine Abschrift des Schreibens der Frau Freund vom
6. 3. 1954. Es tut mir ausserordentlich leid, dass ich Ihnen mit
dieser Sache soviel Mühe bereiten muss. Ich wäre Ihnen aber sehr
verbunden, wenn Sie mir nun mitteilten, ob Sie sich auf die da-
maligen Vorgänge in irgendeiner Form noch besinnen können.

Mit vorzüglicher Hochachtung

~~T.V.~~

Kappus
Rechtsanwalt

Regierungsbezirksamt
für Wiedergutmachung
und verwaltete Vermögen
Mainz

xxxxxxx
verwaltete

6177 II

An die
Süddeutsche Bank
- Filiale -

M a i n z

Betr.: Jüdischer Hilfsverein Mainz, z.Hd.von Herrn Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D., Mainz, Am Stiftswingert 19
Bezug: Dort.Schreiben v.8.10.53 - Devisen-Abt. K/Klu. -

Auf Ihr o.a.Schreiben teilen wir Ihnen mit, dass die Sperre hinsichtlich Gesetz Nr.52 der Militärregierung über das Vermögen des Jüdischen Hilfsvereins Mainz, zwischenzeitlich aufgehoben wurde.

Dd.an:
Herrn
Michel Oppenheim, Reg.Rat a.D.
M a i n z

In Erledigung Ihres Schreibens v.16.11.53

B. Hülsmeyer

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 159

27.11.53

xxxxxxxxxxxx
xxxx Walpodenstr.5
L1/F1.

Mainz, den 1. April 1954.
Uhlendorfsstrasse 10

Dr. med. Hans K n o p p

Herrn

Reg.Rat a.D. Michel Oppenheim

M a i n z
Am Stiftswingert

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie mir beschreiben könnten, dass ich von Oktober 1942 bis zum Einmarsch der Amerikaner als Sternträger unter kulturellen Bedingungen im Sinne des Bundesentscheidungs-Gesetzes zum größten Teil in Mainz gelebt habe.

Für Ihre Bemerkungen danke ich Ihnen im Voraus herzlichst und bin mit besten Empfehlungen.

Im sehr ergebener

Michel Oppenheim

Mainz, den 16. Dezember 1955
Am Stiftswingert 19

Herrn

Giuliano Reichhardt ,
Rua Rosa e Silva, 156
Sao Paulo /Brasilien

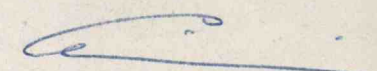
Sehr geehrter Herr Reichardt !

Von Herrn Grünewald erhielt ich heute die Nachricht, daß die Schriften an dem Grabstein fertiggestellt sind und daß der Grabstein in den nächsten Tagen aufgestellt werden soll. Herr Grünewald wird Ihnen dann eine Aufnahme des Grabsteins zusenden.

Herr Grünewald hat sich bei mir entschuldigt für die verspätete Durchführung. Als Grund gab er an, daß er plötzlich viele eilige Arbeiten ausführen musste. Das kann ich natürlich nicht nachkontrollieren. Die Hauptsache ist aber, daß der Grabstein in kurzer Zeit, Ihren Wünschen entsprechend, in Ordnung gebracht sein wird.

Ich freue mich, bei dieser Gelegenheit von Ihnen gehört zu haben und danke Ihnen auch noch, daß Sie die Grüße an Herrn Dr. Reinach bestellt haben.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

Max Einstein
Mainz am Rhein
Adelungstrasse 16

Mainz, den 9.1.1953 .

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 170

Sehr geehrte Herren Oppenheim u. Blum!

Schneller wie erwartet, traf soeben bereits die untenstehende Abschrift ein, die ich wie Sie ansehen, auch postwendend weiterleitete, mit dem Bemerkung weiteres zu veranlassen.

Hieraus ergibt sich, lt. Schreiben von Dr. Reen, dass der frühere Verein noch als bestehend anerkannt ist und somit ist nunmehr lediglich die Ausarbeitung der Satzung (da eine solche nicht vorhanden bzw. bis heute aufzufinden war (d.h. bis Mai/Juni 1952), dass eine der Regg. genehme Satzung zur Genehmigung vorgelegt wird. Alles weitere ergibt sich alsdann dahingehend, daß der neue Verein als Rechtsnachfolger von der Regg. als fortbestehend dem Gericht gegenüber legitimiert wird.

Abschrift

Mit fgl. Grüßen

Bezirksregierung
für Rheinhessen
Tgb-Nr. IIc/289552

Mainz, den 2. Januar 1953

Betr. Den israel. Krankenpflegeverein der Ältere; hier: Ihr Schr.v.
21.11.1952.

Herrn
Rechtsanwalt Dr. Reen
M a i n z .
Rheinallee

Nach Mitteilung des Ministeriums für Finanzen und Wiederaufbau ergibt sich aus den Unterlagen, dass dem Verein durch Senatsentscheidung des Reichsaufsichtsamtes für Privatversicherung vom 28.3.1905 unter Anerkennung als kleinerer Verein im Sinne des § 53 des Gesetzes über die Beaufsichtigung der privaten Versicherungsunternehmen und Bau- und Sparkassen vom 6.6.1931 die Rechtsfähigkeit verliehen wurde. Eine Neuzulassung durch das Ministerium für Finanzen und Wiederaufbau kommt daher nicht in Betracht. Es kann von dort lediglich zum Ausdruck gebracht werden, dass die frühere erteilte Genehmigung heute noch Gültigkeit besitzt.

Da sich aber die Frage ergibt, ob der Verein - infolge der besonderen Verhältnisse - heute noch eine Satzung besitzt und gegebenenfalls, ob diese nicht etwa erneuerungsbedürftig ist, bitten wir Sie, den Vorstand zu veranlassen, demnächst bei dem Ministerium für Finanzen und Wiederaufbau unter Berufung auf dessen Erlaß vom 18.12.1952 - Tgb.Nr. III Vers. 12 563/52 - vorzusprechen.

Von dem Ausgang dieser Unterredung bitten wir Sie, uns in Kenntnis zu setzen.

Die uns überlassenen Unterlagen reichen wir hiermit Ihnen in der Anlage wieder zurück.

Wir bitten noch um folgende Angaben:

1. Genauer Gründungsdatum
2. Zweck des Vereins
3. Sitz der Verwaltung
4. Vorstand und seine Anschrift
5. Vertretungsbefugnis des Vorstandes.

I. Auftrags
gez. Unterschrift

Für die Abschrift
gez. Reen RA.
Für diese Abschrift
gez. Einstein

New York, N.Y.
Dec. 31st, 1951.

Herrn Regirungsrat Oppenheim
22 b. Mainz
Stadtver-waltung

Sehr geehrter Herr Regirungsrat Oppenheim,

Auf Empfehlung von Herrn Prof. Dr. E. L. Rapp, Mainz,
wende ich mich an Sie mit folgender Bitte.

Ich arbeite zur Zeit an meiner Doctor-thesis; Rabbenu
Gerschom ein jüdischer Rechts und schrift gelehrter
der von 960-1026 in Magenza lebte. Ich werde Ihnen dank-
bar, wenn Sie mir mitteilen könnten, ob sich in der
dortigen Archiven Material über Rabbenu Gerschom und
die Juden des 10 & 11 Jahr. befindet, und auch nicht
judische Dokumente betr. der Juden in dieser Zeit
in der dortigen Archiven vorhanden sind. Kann dieser
Material photographiert werden? Bei Benutzung dieses
Materials werde ich selbstverständlich darauf hünweisen,
dass ich diese Informationen Ihnen verdanke.

Ich danke Ihnen in voraus für die Bemühungen.

Ihr ergebener,
S. Eidelberg
Shlomo Eidelberg
c/o Jewish Agency
16 East 66th Street
New York 21, N.Y.

Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D.

Mainz, den 3.Juni 1950
Am Stiftswingert 19

Herrn

Hans L a m m

N ü r n b e r g
Eichendorffstrasse 65

Sehr geehrter Herr Lamm !

Von der Jüdischen Gemeinde in Mainz wurde mir Ihr Brief vom 16. Mai 1950 zugesandt. Ich interessiere mich sehr für Ihre Arbeit, da ich selbst ziemlich umfangreiches Material für Mainz gesammelt habe, mit dessen Zusammenstellung ich mich seit einiger Zeit befasse. Falls Sie eine besondere Frage haben, die ich Ihnen beantworten kann, stehe ich gerne zu Ihrer Verfügung.

Sie sind der erste Nürnberger, mit dem ich durch diese Zeilen wieder in Beziehung trete. Früher hatte ich einen umfangreichen Verkehr mit Nürnberg, da meine Mutter aus Nürnberg stammte. Sie ist eine geborene Hopf. Durch sie war ich mit den Familien Hopf, Kohn, Tuchmann usw. bekannt und durch meinen Vater mit der Familie Schnebel . *mmmmmm*

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich
Ihr sehr ergebener

mmmmmm

W
f. p. n.

Herrn

Max Grünfeld

Mainz

Ehrhardstrasse 12

28. Januar 1950

Sehr geehrter Herr Grünfeld !

Prof. Dr. Rapp, ordentl. Professor an der
Johannes Gutenberg-Universität für
christliche Orientalistik hat vor einigen
Tagen gebeten eine gemeinsame Besprechung
mit Ihnen herbeizuführen.

Wir haben Dienstag, den 31. 1. vormittags
10 1/2 Uhr hierfür vorgesehen.

Ich bitte um Ihren Besuch zu der angegebenen
Zeit. Falls Sie nicht kommen können, bitte
ich um rechtzeitige Mitteilung noch am
Montag, damit ich Herrn Prof. Rapp
verständigen kann.

Hochachtungsvoll!

W. v. d. L.

Regierungsrat a.D.

Gottesdienst

findet noch in der Synagoge Feldbergschule statt.

Freitag, den 19. Sept. Erev Rosch Hachana abds. 18.15

Samstag, den 20. Sept. 1. Tag * * 9.00

Sonntag, den 28. Sept. Erev Jom Kippur abds. 18.00

Montag, den 29. Sept. Jom Kippur 8.30

Änderung vorbehalten

Vierzehn Tage später, nach der Darlehensgewährung etwa kommt von Herrn Reiner sekundiert durch die anderen Herren vom Vorstande der Bauplan zwecks Baudurchführung in der Forsterstrasse (Betsaal-Altersheim usw.) zur Vorlage, das Vorhaben stelle sich nach Schätzung auf 120 bis 130.000 DM. Auf der Bank befinden sich ca 60.000 DM, wenn Geld benötigt wird, Herr Einstein gibt an weitere 40.000 DM innerhalb 3-4 Monaten hereinzubringen, notfalls können Vereinsvermögen hierzu herangezogen werden auch haben wir ca 1/2 Million an Grundstückswerten, die teilweise abgestossen werden können und nochmals mindestens gleichen Betrag an Entschädigungsforderungen zu erwarten.

Wegen einer Befragung der Mitglieder-Einholung eines Mitgliederbeschlusses - vorerst völliger Sicherstellung der Aufbauposten usw. ist keinerlei Rede.

Als Begründung zum Bauvorhaben wird vorgebracht, Frau Strauß mit ihrer Haushälterin muss eine Wohnung haben, die drei Altersinsassen vom städt. Krankenhaus können hierin untergebracht werden, also würde parterre ein Betsaal - ein Versammlungsraum, im ersten Stock das Altersheim und Büro und in den übrigen Stockwerken Wohnungen dafür vorgesehen.

Mein Einwand, dass eine solche Überstürzung nicht am Platze sei und wenn schon, dass dann vorerst nur der Rohbau erstellt werden könne und solle und dann wird man weiter sehen - ich bin ja nur passiv im Vorstande. Kaum ist der Bau in Angriff genommen, soll die Rückwand des verbliebenen Gebäudeteiles (war nur noch ein Käfig mit dem Mauerwerk) abgetragen werden bis zur 1. Stockhöhe - mein Einwand, muss es denn gerade in der Foresterstr. sein, dass wir bauen müssen, wir haben doch noch mehr Grundstücke!!

Spätere Einwände meinerseits, ich könne nicht zulassen, dass wegen dieses Baues Grundstücke billiger abgestossen werden müssten oder rascher zum Verkaufe gebracht werden, letzten Endes könne man ja auch Baukostenzuschüsse verlangen.

Nun stellt sich heraus, dass Herr Reiner eine Wohnung haben will und auch seine Installationswünsche zugleich Berücksichtigung finden - natürlich auf Gemeindegeldern!! Ja auch eine Angestellte von Herrn Reiner soll in dem Gebäude Unterkommen finden durch eine Wohnung, usw. Inzwischen ist natürlich nicht mehr von 120 bis 130.000 DM sondern schon von 140.000 DM für die Baukosten in Rechnung zu stellen, letzten Endes muss auch die Inventarisierung etc. in Betracht gezogen werden, und das flüssige Geld ist so gut wie aufgebraucht, also muss getrachtet werden, Grundstücke abzustossen, Geld muss eben beigebracht werden.

Von dem Darlehen an Herrn Reiner ist keinerlei Rede, obschon dies vor Baubeginn gegeben wurde (Febr. 1952) und jetzt bereits April/Mai schreiben, es wird auch nicht angefordert.

Die Gemeinde hat ja Werte, also abstossen - Friedhofsgelände in Alzey - in Mainz - in Bingen-Büdesheim usw., diese ergeben allein ca 50.000 DM.

Diese Überstürzten Handlungen brachten mich immer mehr in Opposition und zur Zurückhaltung, was dem Vorstande nicht verborgen blieb.

Jetzt suchte man mich aus meiner Zurückhaltung herauszulocken, und ließ schon merken, daß ein evtl. Nichtmitarbeiten meinerseits nicht ohne Folgen blähen werde.

Ich stand von Anfang an gegen den Bau - aus vielerlei Gründen - insbesondere aber auch, weil ohne Mitgliederauftrag - ohne finanzieller Sicherung und für die vorgesehenen Zwecke keine Dringlichkeit noch Überstürzung notwendig war - aber ich war ja nur im passiver Situation - im Vorstande, hatte ja kein Stimmrecht.

Desswegen hielt ich mich nicht an das vorerwähnte Stillschweigen wie es Herr Reiner verlangte, da ich die Gemeindegeldern gefährdet sah, wegen des Baues selbst und 2.) warum wird das Darlehen nicht zurückgefordert, wenn die Gemeinde es schon dringlich braucht?

Dies kam natürlicherweise dem Vorstande zu Ohren und damit habe ich das Wespemeist zum Aufhören gebracht.

Mit anderen Worten, nachdem ich die Handlungen des Herrn Reines missbilligte, hatte Herr Reiner Veranlassung genommen, nun mit aller Macht dafür zu sorgen, mich zu beseitigen und mundtot zu machen und wenn es hierbei über Leichen geht - daher als Vortführer diese Vorwürfe verschiedener Art des Betruges, weil er wusste, dass nur mit der Ehrenabschneidung ich mich verletzt fühle und abgeben werde.

Zwischenzeitlich wurde mir aber bereits bekannt, dass sich der Gemeindevorstand mit der Abstossung des fast 6000 qm umfassenden ehemaligen Synagogengeländes in der Hindenburgstrasse befasste und zwar zu dem Verschleuderungs- Verkaufspreise von 140.000 DM. Ein Teil dieses Geländes umfassend 3170 qm hatte einst die Israel. Religionsgemeinde im Jahre 1910 zum Preise von 170.000 M angekauft u. bezgl. der restlichen ca 2800 qm, welche kurz darnach aufgekauft wurden für diese ist der Erwerbspreis bis jetzt unbekannt geblieben.

Es erübrigt sich auf alles Weitere einzugehen, wenn für das Gesamtgelände nur der halbe Preis gefordert wird, den das halbe Gelände einst kostete. Der Gesamtwert wird auf mindestens 300.000 DM als Mindestpreis zu bewerten sein, wobei noch die erhaltenen Keller die Strassenanliegerkosten, Kanalisation etc. hinzurechnen wären.

Zur Verteidigung der von Herrn JR. RA. Dr. Winter vorgebrachten Feststellungsklage wird mein Rechtsvertreter Herr Dr. Heiner Stellung nehmen. Ich bemerke hierzu nur, dass die Vergleiche des Herrn Trautwein wie auch Leber schon im Jahre 1949 getätigt worden sind. Die Sache Trautwein mit den Erben verhandelt werden musste und die von Trautwein bezahlten Beträge an mich wie auch an die Gemeinde vor der gerichtlichen Verhandlung längst ausbezahlt waren, einschl. Zinsen, Mahnkosten usw.

In Sache Leber wurde ein festgestellter Irrtum meinerseits sofort nach Anfrage bei mir, richtig gestellt und das Verfahren selbst auch in voller Ruhe das Vergleichsumme gerichtlich bestätigt.

Wenn ein Restit.-Verpflichteter durch meine Person sich geschädigt fühlte und sich an die Jüd. Gemeinde gewandt hat, wäre es Pflicht derselben gewesen, hierüber Aufklärung zu verlangen und ich hätte auch wenn berechtigt, diese Beschwerde geordnet nach den mir z. Hd. vorliegenden Verträgen, Vereinbarungen, Vollachten etc. von der Gemeinde.

Von einer Schädigung der Jüd. Gemeinde kann weder in Sache Trautwein noch Leber die Rede sein, denn die Verfahren unterstanden ja dem Gericht und nicht mir.

Von einer Schädigung des Ansehens der Jüd. Gemeinde kann wiederum keine Rede sein, denn gleichgültig, ob der Restit.-Verpflicht. viel oder wenig zu zahlen hatte in einem Restit.-Verfahren (Wiedergutmachung) zahlte keiner der Verpflichteten gerne und wenn ich auf das Ansehen der Jüd. Gemeinde Rücksicht zu nehmen habe, dann kann dies ja nur auf Kosten der Gemeinde gehen, dann ist es keine Wiedergutmachung nach VO 120.

Wenn die Erben Trautwein's das Grundstück herausgeben mussten u. zwar zu nur ca 700.-DM, das bei Verkauf im Jahre 1938 mit 4800.-DM verkauft worden ist, so kann die Gemeinde niemals finanziell geschädigt worden sein u. bezgl. des Verfahrens selbst ist der Fehler schon von aller Anfang an dem RA Dr. Reen widerfahren, welcher die Klageeinreichung nicht ordnungsgemäss vollzog bzw. einreichte.

Zu obigem Synagogengelände nochmals zurückgreifend, wer wird denn da geschädigt? wer wird denn da betrogen? und um das Gemeindevermögen gebracht? Ersetzt eine Unterschriftensammlung eine Mitgliederversammlung bzw. dessen Beschluss? Sind Unterschriften für diesen Zweck auch von Nichtmitgliedern zugelassen? Und warum werden nicht von allen Mitgliedern die Unterschriften herangezogen und gerade die Einsichtigen-Verständigen hierbei vollkommen ausgeschaltet?

Hier ist zu erblicken, mit welchen Mitteln entgegen der Satzungsbestimmungen gearbeitet wird und daß man daher bemüht ist, jeden auszuschalten, der zu derartigen Handlungen auch keine Zustimmung erteilen würde - ist ohne Weiteres zu erkennen.

Allein Neid und Missgunst sowie Hass und Rache ist die Triebfeder gegen meine Person - weil ich als Vorstandsmitglied (passiv) - trotz Abhängigkeit von der Gemeinde (looser Erwerbsbehinderter) nur die Gemeindeinteressen und das Gemeindewohl kenne.

Zu allen Anklagen und Vorwürfen gegen meine Person:

Als Selbständiger, Berufsausübender wurde mir am 20.5.49 der Auftrag der Restitutionsbearbeitung zuteil und frage die alleinige Verantwortung für alle aussergerichtl. und gerichtl. Restit.-Verfahren in Bezug auf Höchstmöglicher und Bestes im Interesse der Jüd.Gemeinde herangeholt zu haben - obwohl alle aussergerichtl. Verfahren nicht ohne vorheriger Paraphierung durch den Vorstand von mir unterzeichnet worden sind und soweit gerichtl. Verfahren durchgeführt wurden, ohne der Zustimmung des Vorstandes - selbst auch keine Zustimmung bei Gericht abgegeben habe.

Bei allen Verfahren ist daher grundsätzlich zu prüfen und zu unterscheiden ob es sich um ein ausserger. Verfahren (Vergleich) handelt der auf Grund Auftrag v. 20.5.49 getätigt wurde, bzw. ob dieser Vergleich erst in den späteren Jahren getätigt wurde - wie aber auch - ob der beanstandete Vergleich - bzw. Verfahren - dem abgeschlossenen Vertrag vom 1.3.1951 unterliegt, welcher ja alle vorausgegangene Vereinbarungen aufhebt, aber zugleich alle gerichtl. wie ausserger. Verfahren einschließt.

Vereinbarungen zwischen mir und dem Restitutionsverpflichteten werden durch den Vertrag vom 1.3.1951 nur insoweit berührt, daß ich Selbstständig Berufsausübender nur dem Rechnung zu tragen habe bzw. solle, wenn der Restit.-Verpflichtete mehr wie 5% und 5% an Prov.-Kosten getragen hat oder hätte - oder noch deutlicher gesprochen, wenn der Restit.-Geschädigte sich geschädigt fühlen könnte und sich daher an mich oder an die Jüd.Gemeinde wendet - oder umgekehrt betrachtet, wenn ich von der Gemeinde mehr wie 5% Provision in Anspruch genommen habe und diese vielleicht schon vom Restit.-Verpflichteten mir geben ließ.

Bei allen Vorwürfen, die mir seit 2-3 Monaten gemacht wurden, sind diese widersprochen worden und zusammengebrochen.

Die Grundfragen sind doch diese:

Wann ist der Vergleich getätigt worden und wann ist er bestätigt worden?

Wann hat der Restit.-Verpflichtete seine vertragl. Abmachungen erfüllt?

Wann habe ich wirklichen Rechtsanspruch an die Provisionen als selbstständig Berufsausübender an den Berechtigten und an den Verpflichteten?

Hat der Restit.-Verpflichtete voraus erfüllt - wann ist Provisionsanspruch an den Rest.-Berechtigten (Gemeinde) gestellt worden & in welcher Höhe? (unter Beachtung der Vereinbarungen vom 20.5.49 und 1.3.51).

Und hieraus ergibt sich, daß alle Vorwürfe seitens der Gemeinde unberechtigt sind, gegen meine Person und die Kündigungsgründe, nur aus Rache und Hass mir die Schuld zuschreiben sollen, erstens um die sämtl. offenen Provisionen, die ich seit April anforderte nicht bezahlt werden brauchen und zweitens die noch anwachsenden Provisionen und Entschädigungsprovisionen mir verlustig gehen sollen und was die Hauptsache ist, mich vor allen Dingen aus dem Gemeindegeld auszuschließen, d.h. keinerlei Einblick mehr in den Gebahren und Handlungen des Vorstandes, zu haben, und ihm nicht mehr behindern zu können.

Von einem Betrug oder gar auch nur betrügerischen Absicht gegenüber der Jüd.Gemeinde kann gar keine Rede sein, solange nicht alle aussergerichtl. Vergleiche u. gerichtl. Verfahren abgeschlossen sind, denn erst dann könnte eine Endabrechnung vor sich gehen.

Von einer wirtschaftlichen oder gar finanziellen Schädigung der Jüdischen Gemeinde kann überhaupt niemals die Rede sein, denn darüber hatte ja die Wiedergutmachungskammer des Landgerichts bezw. deren gerichtlichen Bestätigung nur die Entscheidung in Hand.

Nur in zwei mir bekannten Fällen hat die Wiedergutmachungskammer eine Erklärung von einem Restit.-Verpflichteten wegen der Provision entgegengenommen und hatte diese sofort als nicht zur Restitution sache gehörig bezeichnet und es als reine Privatsache zwischen mir und dem Verpflichteten erklärt. Dies habe mit der Wiedergutmachung nichts zu tun und wäre es ja Sache des Verpflichteten gewesen sich meiner Person zu bedienen oder auch nicht.

Von einer Schädigung des Ansehens der Jüd. Gemeinde kann ebenfalls niemals die Rede sein, denn welcher Restit.-Verpflichtete hat wohl gerne freiwillig wiedergutmacht oder bezahlt? Die Beurteilung darüber, wie das Gericht darüber selbst denkt, ist mir als Beauftragter zur Durchführung der Wiedergutmachung an sich gleichgültig, denn ich habe ausschließlich und in erster Linie einzig und allein nur die Interessen der Jüdischen Gemeinde zu wahren und auch nur denen zu dienen.

Nach all dem Vorgetragenen sind die von der Gegenpartei vorgebrachten Punkte nicht nur gegenstandslos sondern geradezu absurd und kostenpflichtig abzuweisen.

[illegible]

Für den Beklagten:
gez. Dr. Hefner, Rechtsanwalt
für die Abschrift:
Rechtsanwalt.

A. Bei Ausfüllung der Spalte „Gegenstand“ können folgende **Abkürzungen** angewandt werden:

A = Postauftrag, Bf = Brief, E = Einschreiben, Einschreib-, Gspr = Gespräch, PAnw = Postanweisung, Pkt = Paket, Pgt = Postgut, Pn = Päckchen, Te = Telegramm, W = Wert, Zk = Zahlkarte.

B. Die Post bittet,

1. für Postgeschäfte möglichst **nicht die Hauptverkehrsstunden zu wählen;**
2. auf alle freizumachenden Sendungen **die Marken vor der Einlieferung aufzukleben;** bei Briefsendungen, Postanweisungen und Zahlkarten besteht eine Verpflichtung hierzu;
3. die **Einlieferungsseheine vorher selbst auszufüllen;** bei Wertsendungen, Postanweisungen und Zahlkarten muß Tinte, Schreibmaschine oder Druck, bei allen anderen Sendungen kann auch Tintenstift benutzt werden;
4. das **Geld abgezählt** bereit zu halten, größere Mengen **Papiergeld** stets vorher zu ordnen und bei gleichzeitigem Ein- oder Auszahlen von drei und mehr Postanweisungs- und Zahlkartenbeträgen sowie bei Entnahme von drei oder mehr Sorten von Wertzeichen im Betrag von mehr als 5 DM **eine aufgerechnete Zusammenstellung** der zu zahlenden Beträge vorzulegen;
5. bei eigenem stärkerem Verkehr **die besonderen Einrichtungen (Einlieferungsbücher, Selbstvorbereiten von Paketsendungen, Einschreibbriefen usw.) zu benutzen.**

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 70

JÜDISCHE GEMEINDE / MAINZ

KÖRPERSCHAFT DES ÖFFENTLICHEN RECHTS

Bankkonto: Süddeutsche Bank, Filiale Mainz,
Konto Nr. 10314

Städt. Sparkasse Mainz Nr. 77

Postscheckkonto: Frankfurt am Main Nr. 2161

Fernruf Nr. 6333

② Mainz, den 14.1.1955
Forsterstr. 2

Sehr geehrtes Mitglied !

Wir teilen Ihnen mit, dass unser Gemeindemitglied

Fraulein Mathilde Loeb

Jnsassin unseres Altersheimes

am 14.1.1955 plötzlich verstorben ist.
Die Beisetzung findet am Dienstag, den 18.1.1955
nachm. 15 Uhr auf unserem Friedhof Untere Zahl-
bacherstr. 11 statt.
Um Ihr Erscheinen wird gebeten.

Der Vorstand
der jüd. Gemeinde Mainz

Max Grünfeld

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 15.8.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr.E.G. Lowenthal,
Bad - Godesberg,
Schwannstrasse 31

Lieber Herr Doktor !

Besten Dank für Ihre freundliche Mitteilung vom 4.August, der ich mit großer Freude entnehme, daß Sie sich wieder am Rhein niedergelassen haben. Wir würden uns sehr freuen, wenn wir Sie wieder einmal in Mainz begrüßen könnten. Da Sie ein Wagen haben, ist der Weg von Bonn nach Mainz bedeutend kürzer als von Mainz nach Bonn.

Was nun Ihre Anfrage betrifft. Es ist richtig, daß die Bibliothek vorhanden ist. Sie ist absolut ungeordnet und wird, wie ich leider annehmen muss, zur Zeit nicht betreut. Der Wert der Bibliothek ist auch mir unbekannt. Der einzige Interessent in Mainz ist Professor Dr.Eugen Ludwig Rapp, Ordinarius für christl.Orientalistik an der evangelisch-theologischen Fakultät der Johannes Gutenberg-Universität in Mainz.

Es bestand die Absicht, die Bibliothek leihweise dem Institut des Herrn Professor Dr.Rapp zu überlassen mit der Auflage, einen Katalog anzufertigen. Auf diese Weise will man die Bibliothek Mainz erhalten.

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 52

Das war der Beschluß einer Gemeindeversammlung im vergangenen Jahr. Inzwischen habe ich von der Angelegenheit nichts mehr gehört, glaube aber annehmen zu müssen, dass die Bibliothek noch nicht übergeben ist.

Aus verschiedenen Gründen möchte ich bei der Gemeinde wegen dieser Angelegenheit jetzt nicht anfragen. Herrn Professor Rapp werde ich erst nach den Ferien wiedersehen. Das wäre aber erst nach dem 1.November. Ich hoffe sehr, daß wir uns aber vorher einmal in Mainz wiedersehen. Ich verreise jetzt für einige Tage, bin aber ab 1.September wieder in Mainz.

Mit vielen freundlichen Grüßen, auch von meiner Frau, bin ich

Ihr sehr ergebener

*Es ist für ein unvollständiges
Bibliographisches Institut*

30.7.1957

Herrn
Dr. Georg A r f e l d ,
Bad-Kreuznach ,
Oranienstrasse 9

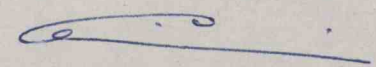
Sehr geehrter Herr Doktor !

Auf Ihren telefonischen Anruf kann ich
Folgendes mitteilen:

Herr Hermann Reiling führte seit vielen
Jahrzehnten gemeinsam mit seinem Bruder Isidor
Reiling die alte Firma David Reiling, Anti-
qitätengeschäft, Mainz, Flachsmarkt. Diese Firma
war allgemein bekannt, nicht nur in Mainz und
in Deutschland, sondern auch im Ausland. So-
weit ich dies feststellen konnte, besaß sie
größtes Ansehen.

Die Firma hatte einen großen Kundenkreis.
Von großen Sammlern gehörten ständig zu ihren
Kunden das Ehepaar Budge in Hamburg und Frau
Hermine Feist in Berlin-Wannsee. Frau Feist
hat mir einmal gesagt, daß sie nichts kaufe,
ohne es von der Firma Reiling in Mainz begut-
achtet zu haben. Beide Brüder galten für sehr
wohlhabend. Einzelheiten über das Vermögen der
beiden Brüder kann ich nicht angeben, da sie
mir nicht bekannt sind.

Hochachtungsvoll

ALLIED HIGH COMMISSION FOR GERMANY

HAUTE COMMISSION ALLIÉE EN ALLEMAGNE

INTERNATIONAL TRACING SERVICE

APO 171 U. S. ARMY
or: (16) AROlsen (Waldeck), Germany

SERVICE INTERNATIONAL DE RECHERCHES

APO 171 U. S. ARMY
ou: (16) AROlsen (Waldeck), Allemagne

Telephone: Arolsen 434. Ext. No. 4.
Cables, telegrams: ITS Arolsen

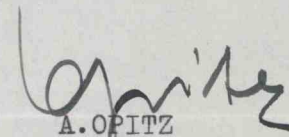
6. Juli 1954

Herrn
Reg.Rat a.D. M. OPPENHEIM,
M a i n z
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Unter Bezugnahme auf meinen Besuch vom 18. Maerz 1953 erlaube ich mir die Anfrage, ob die von Ihnen geplante Drucklegung der Deportationslisten aus dem Gebiet von Mainz in der Zwischenzeit erfolgt ist. Sollte dieses nicht der Fall sein, bitte ich Sie, dem ITS diese Listen kurzfristig zum Fotokopieren zur Verfuegung zu stellen.

Mit vorzueglicher Hochachtung!

A. OPITZ
Geschaeftsfuehrer

AO/em

Regierungsbezirksamt

für Wiedergutmachung
und verwaltete Vermögen

Tgb. Nr. 5192/55 I/2a

Herrn
Regierungsrat
Michel O p p e n h e i m

M a i n z
Am Stiftswingert 19

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 80

Mainz, den 13. Mai 1955

Gr. Bleiche 16

Fernsprecher: 40 40

Sprechtag nur donnerstags

Hsg-- So/Schm.

Betr.: Durchführung des Bundesergänzungsgesetzes zur Entschädigung
für Opfer der nationalsozialistischen Verfolgung vom 18.9.53
(BEG);

hier: Entschädigungssache Meta S c h u l z geb. Esser,
früher wohnhaft in Mainz-Gonsenheim, Kapellenstr.32
bzw. Friedrichstr.20, jetzt: 1191 West Broadway,
Eugene/Oregon, USA

Reg.-Nr.: 18615

Frau Meta Schulz hat hier gemäß § 16 (4) BEG Antrag auf Haft-
entschädigung wegen Illegalität von Juni 1942 bis 21. März 1945
gestellt.

Hierfür sind u.a. auch Sie als Zeuge / ~~Zeugin~~ benannt.

Zwecks Abgabe einer diesbezüglichen eidesstattlichen Erklärung
nach § 93 (1) BEG bitten wir Sie, demnächst an Amtsstelle, Große
Bleiche 16, 1. Stock, Zimmer 10, in der Zeit von 8 - 12 oder
14 - 17 Uhr vorzusprechen.

H. H. H. H. H.

21. Juli 1959

Herrn

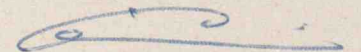
Rechtsanwalt
Dr. Georg Arfeld

Bad-Kreuznach,
Oranienstraße 23

Sehr geehrter Herr Doktor !

Die Leibesvisitation bei Frau Flora Reiling fand nicht in den Räumen der Gestapo statt. Es war in dem jüdischen Krankenhaus in Darmstadt, dessen Name ich nicht mehr weiss. Ich befand mich im Nebenzimmer und hörte auffallend lautes Sprechen. ~~Als ich fragte, was~~ Als ich mich später erkundigte, was vorgefallen sei, erfuhr ich den Vorfall. Über die Anzahl der beschlagnahmten Goldstücke kann ich keine Auskunft geben.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

יום הזכרון לשואה ולגבורה - במדינת ישראל

עצרת הזכרון ביער הקדושים

רבת השראה היתה עצרת הזכרון שהתקיימה בכ"ז בניסן ביער הקדושים. השתתפו בה כאלפי אישי, ביניהם מספר ניכר של נוצרי ותיקים מחו"ל.

התכנס נפתח בתקיעת חצוצרה והנפת הדגל. החזן לייב גלאנץ ומקהלתו שרו שנים מ- שירי הגיטאות - "אני מאמין" ושירי הפר- טיונים. דברי פתיחה נשא מר יוסף וייץ, חבר הדירקטוריון של הקה"ל והנהלת יד- ושם, שאמר בין השאר, כי אנחנו "קטנים ורכים השתללים הניטעים בין סלעי המגור האלה אך הרעיון שלשמו ניטעו יתן בם את הכוח להתגבר על הסלעים".

אחריו השמיעו נאומים: שר החינוך והתר- בות פרפ' ב"צ דינור, השופט ד"ר מ. זילברג, ד"ר מ. דבורצקי וה' רוחק קורצ'אק.

מדברי שר החינוך והתרבות, פרופ' דינור

בהחלטתה מיום ר' ניסן תשי"א קבעה הכנסת הראשונה את יום כ"ז בחודש ניסן בכל שנה כיום השואה ומרד הגיטאות. יום זכרון עולם לבית ישראל. ביום ח' באבול תשי"ג קיבלה הכנסת השניה את "חוק זכרון השואה והגבורה יד-ושם". בשתי ההחלטות האלו ניתן ביטוי לרצון עם ישראל לקיים לדורות את זכרון ימי האומות. עלינו לזכור לדורות את אשר עוללו לנו אויבנו, עלינו לזכור את דברי משה בימים הקדומים של ישראל בתוכחתו לעם: "ובגויים הם לא תרגיעו", שהם גם דברי נבואה וגם דברי אזהרה.

השלינו עצמנו, לא האמנו - כפי שכתב יצחק קצנלסון בפנקס ויטל - מפני שבני- אדם אנחנו; לא יכלנו להעלות על הדעת, שמי שנברא בצלם מסוגל לעשות כזאת.

...לא חשנו בסופת הדמים שהתרגשה ובאה עלינו, ולא באוירת הרישעות שאפפה אותנו, ולא בשפלות ההרגעות וההתחמקות שנקטו כלפניו ראשי מדינות ומנהיגי עמים. לא ידענו, מה נבובים וקלי משקל הם דברי הי- דיוות של כל אלה, אשר הכריזו על התמר- מרותם והודיעו עליהם מפני אימת צרתנו, ועם זה כאילו השלימו עם כלינונו ואף החזיקו מיבה לעצמם שהם אינם לוקחים חלק ברצח, אלא הם עדים בעל כרחם.

... עלינו להרכין ראשו בזכרנו את המאבק העל-אנושי, שהמון בית ישראל נאבק יום-יום ושעה-שעה על חייו וגם על דמות חייו. ביגון עולם ובהרדת קורש עלינו להשתאות לתום הנפש ולטוהר הרוח שבו נלחם בית ישראל על צלם האלקים שבו, על רוח החסד והרחמים, על עזרת אחים ונאמנות אחרונה, שהמשיכו להאיר את דמותם של הנידונים למוות - כשהעולם כולו סגר בעדם;

ושומה עלינו לזכור את לקח היסוד של השואה הזאת, שהיה ידוע מזמן ושאלנו לא שמנו אליו לב כראוי, והוא: כי ה"גלות" אינה רק אסון ופורענות, אלא גם עוון ופשע. כי "גלות" ו"חורבן" אינם שתי קטיגוריות נפר-

דות, אלא שבגלות כלול גם חורבן. שומה עלינו לזכור ולשנן לעצמנו יום ולילה: אסור לעם להיות מפוחד ומפורד, פן יתאחדו פל- גותיו במצעד של מוות. כל פירוד בעם הוא סכנה, וכל פרץ באחדות העם עלול להיות שביל למוות.

החוק מטיל על יד-ושם לשקוד על מחקר השואה והגבורה ולהקנות לנו ולדורות הב- אים את לקחה.

החוק מחייב אותנו לשקוד על הרשמת שמות חללי השואה והגבורה גם יחד; שמות בתי אב ומשפחות שהושמדו ונחרבו; לאסוף אל עמם את זכר בניו, שנכרתו ע"י האויב במבצעי הרצח ההמוני המאורגן, או שנפלו בקרב אתו, במרד נגדו; לרשום בספר את שמות הקהילות, המוסדות ובתי האולפנא, בתי הכנסת ובתי המדרשות, מוסדות התרבות והחסד; להחיות בלב הדורות את כל שפעת החיים שהוכחדה והושמדה, לשמור אותה לדור אחרון, לשם כך שוקדת יד-ושם על ייצור תנאים, שיאפשרו את ביצועם של מפי- עלי המחקר על השואה והגבורה. הקימונו אגף מדעי ביד-ושם, השקד על ריכוז החומר התעודתי לתולדות השואה והגבורה בארכיון שלנו. אני שמח לציין שיום-יום מתעשר הארכיון משפע החומר תזוורם אליו מכל הא- רצות. אנו שוקדים על התפתחותה של הספ- רייה המיוחדת שלנו, ואנו מקווים בקרוב להרחיבה במידה כזאת, שתוכל להיות בסיס איתן לכל מחקר ועיון בפרשת אימים זו בתולדותינו. אנו מקימים מוזיאון היסטורי אמנותי מיוחד, שבו ירוכזו היצירה האמנו- תית של אחינו בתקופה זו, וכן כל השרידים המוחשיים של חיי העם בתקופה זו. האגף המדעי התחיל בביצועם של המפעלים המד- עיים והספרותיים שעליהם החלטנו. והודענו, אני מקווה שבקרוב ניגש גם להקמת הבני- נים של יד-ושם בהר הזכרון.

עלינו לזכור ולזכור, אין עתיד לאומה שאינה זוכרת את עברה, זכור בזכור - זוהי תעודתנו וחובתנו; אותה נמלא בשלמות. במילוי חובה זו כוחנו ובטחוננו - זהו מובנו של יד-ושם.

מדברי השופט ד"ר מ. זילברג

לא כאן המקום ולא זו היא השעה לערוך את החשבון הגדול שיש לנו, בפרשה איומה זו, עם העולם כולו.

התאספנו כאן היום כדי לעשות את חשבון הנפש שלנו, את החשבון הנזקק עם גופנו, עם עצמנו, ביום זכרון והתעוררות זה. לא רק לזכור את אשר עבר עליהם, ואת אשר עבר עלינו - הבנים, האחים, האח- יות - אלא גם, וב עיקר, לשמור ולקיים את הצוואה שציוו לנו, בלי אומר ודברים, מלינוי הקרבנות ההם.

השואה הגדולה גרעה מגזע האדם את הענפים הכי חיוניים שלו.

מי יתן לנו תמורתם של יהודי פולין, יהודי

עצרות זכרון ברחבי הארץ

בכ"ז ניסן, ביום הזכרון לשואה ולגבורה, נערכו בכל פינות הארץ, עצרות-זכרון, מט- עם יד-ושם וגם מטעם ארגונים אחרים, שהשתתפו בהן המונים. בין השאר נערכו אזכרות במקומות האלה:

בירושלים - נאמו: שר החנוך והתרבות פרופסור דינור, השופט ד"ר זילברג, ד"ר י. קרמיש; פתח מטעם העירייה מר ב. ישעיהו.

בתל-אביב - נתקיימה האזכרה בבית הכנסת הגדול ונאמו ה"ה: ראש העיר, מר לבנון, הרב הראשי לתי"א ויפו א. י. אונ- טרמאן, הרב ד"ר מ. נורוק, פתח מר א. קמיני, יו"ר הוועד הארצי של יד-ושם. האזכרה נערכה ע"י החזן הראשי אקרסן ומקהלתו.

בחיפה - נתקיימה העצרת בבית הכנסת המרכזי. פתח מר מ. זינגר, נאמו: חה"כ מר ב"ר-ב"ר, הרב פוגלמאן, מר רחנ- הק וחח"כ מר קליבוב. האזכרה נערכה ע"י הרב הראשי מאן.

ברמת-גן - פתח את העצרת "בבית האורח" ראש העיר מר קריניצי, נאמו: הרב לאונדר, ד"ר א. רימלט וד"ר נתן עק. בפתיחתה - הופיעו בעצרת: ראש העיר מר רשיש, הרב הראשי ר. כץ, ד"ר דבורצקי. קראה: לאה דגנית.

בנתניה - פתח את העצרת סגן ראש העיר; נאמו: חבר הכנסת מר אידוב כהן ומר ריבלין ממחל' התרבות. נתקיימה הצגת תלמידים מעניני דיומא.

רמלה - את האסיפה פתח ראש העיר מר מלמד, נאמו: ד"ר דבורצקי, רחל אור ארנן ורב העיר. קראה: לאה דגנית.

ראשון לציון - פתח ראש העיר מר גבין, נאמו: ה"ה: א. שפסל, זרובבל חביב, הרב זר"פ.

בקיבוץ לוחמי הג'טאות - התקיימה אסיפה המונית, שבה השתתפו לוחמים ומורדים. מטעם יד-ושם השתתף חבר הנהלה מר מ. קור.

בלוד - הוכרו באספת הזכרון - על ביצוע מפעל רישום חללי השואה במדינת ישראל.

ליטא, יהודי בילורוסיה, וכל שאר הקיבוצים העממיים שפרחו ושגשגו לפני יום ההרג הגדול.

הושמדו אוצרות מוסר ותרבות, נסתם הגולל על מרכזי ומוקדי חיים לאומיים, שה- עם היהודי כולו היה יכול להתפרנס מהם במשך דורות מרובים.

את המקדש הרוחני העצום שנחרב לא נו- כל להחזיר לאוצר האומה, אבל נוכל - אם

(המשך בעמוד 3)

CZEŚĆ BOHATEROM POWSTANIA W GETCIE WARSZAWY!

Przed dwoma laty, dnia 19 kwietnia, zbudził Warszawę terkot karabinów maszynowych i huk granatów. To getto Warszawy podniosło sztandar walki z niemieckimi mordercami. To, zjednoczony w walce o swą ludzką i narodową godność, lud żydowski odpowiedział hitlerowcom na wymordowanie 3-ch milionów ludzi, na śmierć setek tysięcy dzieci, które konały w sztraszliwych męczarniach w komorach gazowych Treblinki i Majdanka, Oświęcimia, Belżca i Sobiboru.

Wkraczające w mury getta niemieckie oddziały pancerne powitał ogień zaporowy żydowskich bojowców. Wybuchają miny, rozrywają w kawałki setki niemieckich żołnierzy i SS-manów, Nieliczne żydowskie karabiny maszynowe sieją śmierć wśród maszerujących niemieckich oddziałów. Bojowcy, ze swym młodocianym, 24-letnim komendantem Anielewiczem, walczą bohatersko. Walki trwają długie tygodnie. Niemcy wprowadzają do akcji czołgi, miotacze ognia, ciężką artylerię, bom- bowce. Bojowcy nie poddają się. Większość z nich ginie w walce. Niemcy, nie mogąc zdusić oporu Żydowskiej Organizacji Bojowej, podpalają getto ze wszystkich stron. Niszczą dom po domu. Spa- lają bojowców i ludność cywilną żywcem!

Lud Stolicy, a wraz z nim cały naród polski, z podziwem i serdecznym współ- czuciem przeżywał ostatni heroiczny akt tragedii getta. Cała Polska była zelek- tryzowana powstaniem w getcie. Bojowe organizacje ludu polskiego starały się przyjąć z pomocą powstańcom. Lud polski rozumiał, że toczy się walka na śmierć i życie ze wspólnym wrogiem o wspólne wyzwolenie. Rozumiał, że powstanie Żydów w War- szawie przejdzie do historii walk wolnościowych w Polsce.

Warszawa nie była wyjątkiem. W ślad za gettem Warszawy zrywa się do heroicznego boju getto w Białymstoku, wybuchają walki w innych miastach, a nawet w obozach śmierci - w Treblince i Sobiborze. Walki te, jak również bohaterskie boje Żydów z okupantem w oddziałach partyzanckich, oraz w szere- gach Wojska Polskiego, dowiodły, że masy żydowskie chcą i potrafią w obronie swej ludzkiej i narodowej godności walczyć z bronią w ręku.

Dzisiaj wyzwolony naród polski czcić będzie bohaterskich bojowców żydowskich, którzy ramię w ramię z ludem polskim stanęli do walki z niemieckim okupantem. Dzisiaj koszmar hitlerowski już minął. Zniknę również haniebne ślady propagandy hitlerowskiej - objawy antysemityzmu i żydożerstwa, te reakcyjne i fa- szystowskie narośle na ciele narodu polskiego. Odrodzona demokratyczna Polska przyjdzie z pomocą, ocalalym z krwawego potopu Żydom polskim, biorącym wraz z ogółem obywateli udział w odbudowie kraju.

Cześć bohaterom i męczennikom getta!

Śmierć hitlerowskim oprawcom!

Niech żyje Wolna Demokratyczna Polska!

KOMITET OBCHODU

Drugiej rocznicy powstania w getcie Warszawy

Warszawa
Kwiecień 1945

כרוז מטעם הוועד הציבורי הפולני, שהופיע בורשה המשוחררת באפריל 1945 לקראת יום הזכרון למרד גיטו ורשה.

א פלאקאט פון פוילישן געזעלש. קאמיטעט, האט אין דערשינען אין אפריל 1945 אין דער באפרייטער חארשע צום אנדענקטאג פון געטא-אויפשטאנד.

A poster issued by the Polish Committee in April 1945 in liberated Warsaw on the occasion of the Memorial Day of the Ghetto uprising

ותפילה בלבי:
תרד ההשראה על אנשי הרוח והעט - ועל כל עם ישראל, לראות ולחיות את הזו- הר של היהודי האלמוני, ולגלות זוהר זה לפני עם-ישראל, במדינת ישראל ובתפוצות ישראל.

שמע, איש ישראל, את הקול הקורא אליך ממעמקי השואה: אל דומי לך, אל דו- מיי! -

(סוף בעמוד 18)

את פשע-המיליונים של עם-הרוצחים - כשם שהיחידים שעזרו מבני העמים השכנים, לא ישכיחו לעולם מלבנו את השנאה ואת האדישות העוינת של המוני שכנינו באותם ימי-האימים...

...ויש בי הרצון:

לבקש סליחה ומחילה מאת עלומי-השם, על אשר לא עלה בידנו עד כה להעלות בקהל ישראל את גבורתם האילמת.

נרצה בכך - לבנות לנו מקדש מעט, על-ידי טיפוח וטיפול באודים המוצלים שנותרו לנו מן השריפה אשר שרף ה'.

האודים המעטים האלה עדיין קיימים, - דרושה רק היד אשר תאסוף אותם, אחד לא- חד, בחיבה, באהבה, במסירות נפש, מתחת לערימות ותילי ההרס שנערמו בנתיבי הי- טורים של עמנו.

היה זמן בו היינו עשירים, עתירי נכסים, בחומר וברוח, באוצרות תרבות וברזרחה אנושית, יכולנו אז להרשות לעצמנו גם בזבוז-מה, כיום אנחנו דור יתום, יורש דל ומדולדל, ואזי לנו אם לא נדע לשמור על שארית העזבון שנותרה מאת מורשינו הג- דולים.

זו היא הצוואה שציוו לנו מליוני הקדושים שלנו: להציב יד ו שם לחיים שלהם, לה- גות רוחם ולרחשי לבם, לשאיפותיהם ולתק- וותיהם, להשקפת עולמם ולהתמוססות עולמם, עת צעדו בדרכם האחרונה לקראת המוות האכזרי.

מדברי ד"ר מ. דבורצקי

עיני העם בציון ובתפוצות מופנות בשעה זו ליער הקדושים ליד ירושלים. כאן אנו מעלים את זכר העם היהודי ההרוג, כאן אנו מזכירים את אנשי המחנרת, את הלוחמים בגיטאות, ביערות ובכל גוש לוחם אנטי-נאצי. כאן נעלה את זכר הסבל האנושי בשנות השואה שאין לו דוגמה בכל דברי ימי העולם.

נזכיר את העבדות - עבדות של מיל- יונים; נזכיר את הרעב - רעב של מיל- יונים, שגרם לאותה אפסות-כוחות איומה שהפכה לצל-אדם מאות אלפי אנשים במחנות הריכוז.

...נזכיר את דם המיליונים שנשפך; לא תישכח צעקת המומתים והשרופים והתלויים והקבורים חיים - צעקה הנישאת בחללו של העולם ודורשת נקם.

הועקה לנקמה תלויה אותנו, אנשי הגי- טאות, היערות, ומחנות-הריכוז כל ימי חי- נו - ותלויה, מוכרחה ללוות, את העם הי- הודי כולו - לעדי-עד.

בשעה זו עת אנו מעלים את זכר האבדן האיום והנורא, - ואת זכר המאבק הזוהר - נעלה את זכרו של היהודי האלמוני בגיטו, במחנות הריכוז, בארצות השואה.

היהודי האלמוני בגיטו - והוא אביך ואבי ואמא שלך ושלי והאח והאחות, המוני ישראל עלומי-השם, חללי שואת ישראל, בני הגיט- אות סתם, שלא צוינו במגילות-זכרון ולא בדברי-עדות, ובספר-גבורים לא נמנו.

היהודי האלמוני בגיטו - והוא בין תיל וחומה, מנודה ומודת, והכל מסביב לו - בגדו בו; ואין לו עזר וישע, ושכניו הלא- יהודים ששים לאידו ומחכים לאבדנו.

ומקרי העזרה של השכנים - נער יספרם, והאחד, היוצא מן הכלל בעם הגרמני, שע- זר אולי - הרי הוא אך אות ועדות לעשרות המיליונים של העם הגרמני שהשתתפו בר- צה, ושנתנו לו את ברכת-השתיקה, והאחד,

היוצא מן הכלל, לא ישכיח מלבנו לעולם

Michel Oppenheim
Reg.-Rat a.D.

Mainz, den 10. Dezember 1952
Am Stiftswingert 19

Herrn
Kultusminister M e t z g e r ,
W i e s b a d e n ,
Hess. Landesregierung

Sehr geehrter Herr Minister !

Als ich im "Darmstädter Echo" vom 6. November 52 an sichtbarster Stelle die Nachricht aus Wiesbaden von der Entscheidung des hess. Cabinets gelesen habe, daß die sog. "Pessach-Haggadah" an die hess. Landesbibliothek zurückgegeben wird, hatte ich bei Herrn Direktor Dr. Rasp angefragt, ob und wann ich die interessante Handschrift sehen könnte. Zu meinem großen Erstaunen teilte mir nun Herr Direktor Rasp am 6.12. 52 mit, daß ~~weder~~ er weder eine schriftliche Bestätigung der Zeitungsmeldung noch gar die Handschrift selbst erhalten habe. Da seit über 4 Wochen nach der Entscheidung des hess. Cabinets nichts erfolgt zu sein scheint, fürchte ich, daß die bisherige Verschleppungstaktik weiter betrieben wird.

Daß eine Verschleppung der ganzen Angelegenheit von irgend einer Seite -ich bin natürlich nicht in der Lage zu sagen von welcher Seite- betrieben wird, werden Sie, sehr geehrter Herr Minister, wohl zugeben müssen. Am 16. August 1951 wandte ich mich in dieser Angelegenheit zum ersten Mal an Sie. Bei der Einweihung des Prinz Georg Palais in Darmstadt mußte ich Ihren Worten entnehmen, daß die Handschrift in kürzester Frist zurückgegeben wird. Da bis heute ein Erfolg nicht zu sehen ist, muß ich, der ich das Spiel hinter den Kulissen ja nicht kenne, annehmen, daß in der Angelegenheit irgend etwas nicht stimmt.

Am 30. Juli 1952 erlaubte ich mir, Ihnen die Frage vorzulegen "sollte es wirklich nicht möglich sein, ein national-sozialistisches Unrecht aus der Welt zu schaffen?" . Ich wiederhole heute diese Frage mit allem Nachdruck und gebe Ihnen die Versicherung, daß ich nicht ruhen werde bis die

YAD - VASHEM

Aims Activities Organisation of the Jewish

The Institute of Commemorative Citizenship

1. Historical Research

Furtherance of a Day of Remembrance for the Victims of the Disaster

4. The Organisational Structure

a) The Directorate

b) The Acting Chairman

c) The Council

d) Committee

e) The Head Office

f) National Contributions of "Yad Vashem"

5. The Activities of "Yad Vashem"

a) Building on Mount of Remembrance

b) The Registration Project - The Memorial Page

c) The Work of the Central Archives

d) The Library

e) Collection of Evidence

f) The Agreement with the Jewish National Fund

g) The Agreement with Yizkor

h) The Agreement with the Central Organisation, Office, Paris

i) Memorial Day for the Disaster and Germany

j) Publications

JERUSALEM, 1955

Printed Press, Israel School, Jerusalem

- 1) Personal name and family name.
- 2) Names of parents.
- 3) Place and country of birth; date of birth.
- 4) Citizenship (prior to outbreak of war)
- 5) Profession or occupation.
- 6) In which ghettos or camps have you been?
- 7) To which party or youth movements did you belong at the time of the war?
- 8) Social activities before and during the war.
- 9) To which military unit did you belong before and during the war?
- 10) To what extent did you participate in the activities of the underground, Ghetto, camp or partisans?
- 11) Did you belong to an existing organisation of the underground, ghetto, camp or partisans?
- 12) When and how did you reach the underground group?
- 13) Personal composition of the underground group — its name, number and members.
- 14) Which Jewish officers and fighters are known to you?
- 15) Where did your underground group function?
- 16) Equipment of the group.
- 17) Groups' day-to-day living.
- 18) The hygienic conditions (number of doctors and nurses).
- 19) How did the group fight?
- 20) Battles and clashes.
- 21) Was part of the group engaged in sabotage and espionage?
- 22) Relations with the local population.
- 23) Connections and mutual relations with members of the local underground.
- 24) Losses of the group during battle and siege.
- 25) Did you belong to a non-Jewish underground group? Give its name, place of operation and details concerning Jewish fighters in the group.
- 26) What were the relations between the Jewish and non-Jewish fighters in the mixed group?
- 27) How long did you belong to the underground movement? Did you receive any decorations, and for what feats?
- 28) Were declarations, leaflets or other propaganda materials published by the underground group?
- 29) Have you preserved these documents or any additional documents that can bear witness to the details given in this questionnaire?
- 30) When, where and under what conditions were you released?
- 31) When, where and under what conditions were you demobilised?

Other questionnaires have also been prepared: general questionnaire on testimonies to be obtained from Ghetto survivors; questionnaires for friendly non-Jewish people.

f) The Agreement with the Jewish National Fund.

The agreement entered into with the Jewish National Fund states:

1. The Martyrs' Forest will be so interwoven with the «Yad Vashem» project as to be an integral part thereof. Similarly, the Heroes' Forest, in memory of the fighters, shall also be integrated into the «Yad Vashem» project.

2. The Jewish National Fund will place its offices and organisation abroad at the disposal of «Yad Vashem» for the following purposes:

- a. registering the names of fighters and victims of the Disaster.
- b. The acceptance of applications for commemorative citizenship of the State of Israel.
- c. Planting of trees in the Martyrs' Forest, registration in the Fighters Memorial Book and tree planting in the Heroes' Forest.

g) The Agreement with «Yivo».

On January 5, 1954 an agreement was signed between «Yivo» and «Yad Vashem» concerning their cooperation in projects to perpetuate the memory of the victims of the Disaster and Heroism. «Yivo» has been engaged for many years in the collection, collation and publication of documentary material on the period of the Disaster. In order to avoid duplication of work, and to achieve as much centralization as possible, both parties took upon themselves to furnish each other with full information on their plans and activities in the above sphere, and to furnish each other with copies of important documents in their possession. It was also decided to prepare a series of joint publications. A joint committee of representatives of «Yivo» and «Yad Vashem» has been established, to carry out the above agreement. This committee has already started to function, and has decided inter alia:

1. To start immediately with the preparation of an elaborate bibliography (in Hebrew, Yiddish and English) concerning all material on the Disaster, comprising the following three stages:

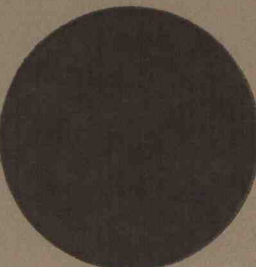
- a. The approach of the Disaster, 1920—1933
- b. The beginnings of the Disaster, 1933—1939
- c. The Disaster, 1939—1945.

2. To start immediately on the preparation of an elaborate catalogue concerning all archive literature pertaining to the Disaster in the hands of «Yivo», «Yad Vashem» and other institutions. The catalogue is also to be prepared in three languages.

יָד - וָשֵׁם

YAD-VASHEM

MARTYRS'
AND HEROES'
REMEMBRANCE
AUTHORITY

AIMS
ACTIVITIES
ORGANISATION

J Ü D I S C H E G E M E I N D E M A I N Z

Mainz, den 26.2.1955

Sehr geehrtes Mitglied !

Wir teilen Ihnen mit, dass unser Gemeindemitglied

Frau Rosa S i m o n

am 25.2.1955 verstorben ist.

Die Beisetzung findet am Dienstag, den 1.3.1955
nachm. 14 Uhr statt.

Ihr Erscheinen wird gewünscht.

Mit freundl. Grüßen
Jüdische Gemeinde Mainz

Max Grünfeld

Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt

Der Direktor

Herrn

Regierungsrat Michel O p p e n h e i m

M a i n z

Stiftswingert 19

Ihre Nachricht:

Unser Zeichen: 247/53

Betr.:

Sehr verehrter Herr Oppenheim !

Nachdem nun die vom Offenbacher Lederhart geraubte Darmstädter Pessach Haggadah unversehrt wieder hierher gekommen ist, sollten Sie baldigst eine Gelegenheit wahrnehmen, sie sich einmal von mir zeigen zu lassen. Sie haben als Einzelner mit einer rühmlichen Anteilnahme diesen Rechtskampf begleitet und mich stetig merklich unterstützt, so- daß ich Ihnen nochmals auch auf diesem Wege meinen verbindlichsten Dank abstatte möchte. Es wäre allerdings ratsam, daß Sie mir Ihren sehr erwünschten und hoffentlich möglichen Besuch zeitig anmeldeten, damit wir uns nicht verfehlen.

Mit guten Wünschen und herzlichen Grüßen

Ihr ergebenster

H. Rasp

(Dr. Rasp)

Surinowitz 13 2/2
Joh. Knapp, Bleichstr. 48
(nur wenn Surinowitz: 12 1/2)

Drohender Verlust von KunstschätzenStAMZ, NL Oppenheim / 50.14 - 81
Jüdische Kultgegenstände und Dokumente sollen ausgeführt werden**Mainz, 5. Mai.** Aus Kreisen der jüdischen Gemeinde von Mainz wird uns geschrieben:

Wie wir als alarmierende Nachricht vernahmen, ist mit einer Auslieferung bedeutender jüdischer Altertümer und Kunstschätze aus dem Regierungsbezirk Rheinhessen in Kürze zu rechnen.

Diese Auslieferung ist das Ergebnis eines Vergleichs, der vor kurzem zwischen der jüdischen Gemeinde von Mainz und der die Auslieferung der Güter fordernden „Branche Française“ zustande gekommen ist. Die jüdische Gemeinde von Mainz ist nach einem Landesgesetz, das der Landtag von Rheinland-Pfalz vor einigen Jahren verabschiedete, Rechtsnachfolgerin und Erbin der sämtlichen jüdischen Gemeinden in der Provinz Rheinhessen, auch hinsichtlich der jüdischen Altertümer und Kunstdenkmäler. Diese Rechtslage wurde nicht berücksichtigt, als die „Branche Française“, die, von der Besatzungsmacht gefördert, den jüdischen Altertümern ein starkes Interesse zugewandt hat, die Eigentumsrechte in Anspruch nahm. Es handelt sich hier, nach dem Vergleich, im Grunde um den bevorstehenden Export deutschen Kunstgutes nach dem Ausland. Der Verlust dieser durch die Zerstörungen des letzten Krieges sowie die nationalsozialistische Judenpolitik des Dritten Reiches stark dezimierten und dadurch im Kunstwert gestiegenen jüdischen Altertümer, kann nach Auffassung der maßgebenden jüdischen Kreise lediglich durch ein Ausfuhrverbot verhindert werden, das von der Regierung

von Rheinland-Pfalz ausgesprochen werden müßte.
Dr. A. K.

zz. Wie wir durch Anfrage bei dem Vorsteher der jüdischen Gemeinde in Mainz, Max Grünfeld, erfahren, dürfte es sich bei den bedrohten Kunstschätzen um Werte der früheren jüdischen Gemeinde in Worms handeln. Es sind dies Kultgegenstände und Dokumente die weit in die mittelalterliche Kaiserzeit zurückreichen und die zur Zeit von Dr. Illert im Städtischen Museum in Worms vorbildlich betreut werden. Die jüdische Gemeinde in Mainz hat der „Branche Française“ vor einiger Zeit schon nahegelegt, die unersetzlichen Werte in Worms zu belassen, sie selbst hatte früher darauf verzichtet, die Werte nach Mainz zu holen. Gegen die „Branche Française“ ist die Gemeinde machtlos.

Die Annahme, es handle sich außer den Wormser Altertümern um die Bibliothek der früheren jüdischen Gemeinde in Mainz, wird bestritten. Es habe wohl die Absicht bestanden, diese ins Ausland zu bringen, die Mehrheit der Gemeindeglieder habe jedoch beschlossen, sie als Leihgabe der Universitätsbibliothek in Mainz zu überlassen.

Durch Anfrage bei der Landesregierung erfahren wir, daß zur Zeit durch Ländervereinbarung eine Liste geschützten Kulturgutes in der Bundesrepublik aufgestellt wird. Ein Ausfuhrverbot kann erst erfolgen, wenn diese Liste abgeschlossen und genehmigt ist.

Regierungsbezirk

für Wiesbaden

1934

Herrn

Regierungsbezirk

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

1934

Samstag, 31. Januar 1953

Haggadah erschließt die Seele eines Volkes

Die Darmstädter Pessach-Haggadah heimgekehrt — Ledermuseum behält weitere Kleinodien

Die in der wissenschaftlichen Literatur „Darmstädter Pessach (= Passah) Haggadah“ genannte jüdische Handschrift ist seit fast 150 Jahren im Besitz der Darmstädter Bibliothek. (Wir berichteten gestern über die Rückkehr dieses Werkes nach Darmstadt, D. Red.) Mit dem Tode des Kölner Sammlers Baron Hüpsch am 1. Januar 1905, der den Landgrafen Ludwig X., den nachmaligen Großherzog Ludwig I., als Erben seiner Bibliothek wie seiner Sammlungen, einer der Hauptsehenswürdigkeiten Kölns in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts, bestimmt hatte, war sie hierher gekommen. Im Besitze Hüpschs ist sie seit 1788 nachweisbar. Davor ist sie in jüdischen Händen gewesen, wie sich aus schwerleserlich gewordenen älteren Besitzeinträgen in der Handschrift selbst neuerdings erst ergeben hat, die im 17. und 18. Jahrhundert gemacht wurden. Jedenfalls hat Hüpsch sie käuflich erworben, und zwar wohl von Simeon van Geldern, Heinrich Heines abenteuerlichem Großoheim.

Es sind 58 verschieden starke Pergamentblätter (24,5×35,5 cm), die zu Anfang des 14. Jahrhunderts der Söfer (Schreiber, Schriftsteller, Schriftgelehrter) Israel ben Rabbi Meir aus Heidelberg kunstvoll beschrieben hat. Rituelle Gebete und Lieder sowie Legenden zum Passahfest wechseln, jeweils mit wundervollen großen hebräischen Buchstaben (Quadratschrift), zumeist goldbelegten Initialen, ausgeführt, am Rande begleitet, und zwar in kleiner Schrift, von einem traditionellen Kommentar, der einleitend feststellt: „Kein Krone überragt Demut, kein Denkmal einen guten Namen, kein Gewinn die Beobachtung der Gesetze; das beste Opfer ist ein zerknirsches Herz, die höchste Weisheit die Weisheit des Gesetzes, die schönste Zierde Schamhaftigkeit, die schönste Eigenschaft, Unrecht verzeihen.“

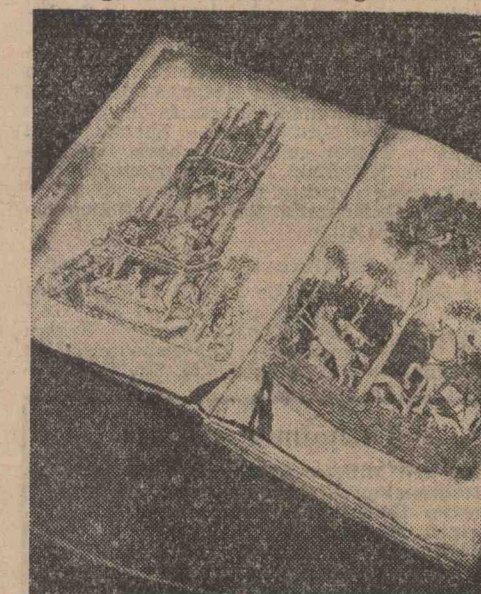
Prachtvoll illustriert

Der jüdische Illustrator, der auch mit dem Schreiber identisch sein kann, hat prachtvolle Randleisten und Ornamente angebracht und den Text mit bunten Bildern von den denkwürdigen Ereignissen und Bräuchen unterbrochen, die sich mit dem Passahfest, das den Auszug aus Ägypten feiert, verbinden lassen. Im wesentlichen also ist es eine Wiedergabe der historischen, im 2. Buch Moses erzählten Geschehnisse. Auf der vorletzten Seite ist eine sehr dramatische Hirschjagd abgebildet, wohl die Versinnbildlichung der historischen Verfolgung des Volkes. Auf der letzten aber findet sich die Darstellung eines Jungbrunnens; man sieht auf der einen Seite des Bildes Greise und Kranke, auf Krücken gestützt, matt und gebrechlich einhertaumeln, und auf der anderen Seite, verjüngt durch den Wunderquell, neugekräftigt von dannen ziehen. Als ein solcher Wunderquell soll dem jüdischen Leser auch die Religion seines Volkes, ja die Haggadah (diese geschriebene Sammlung) selbst gelten, und zwar als Mahnung, daß es zur Erlösung der Menschheit nur ein Mittel gebe: die Erneuerung der Seele aus dem geheimnisvollen Quell der Religion, und der Trost, daß alle leidvolle Erfahrung nur Uebergang sei. Die Bilder enthüllen ein Stück der Seele des mittelalterlichen Juden, der trotz äußeren Druckes eine naive Heiterkeit sich hier bewahrte.

Der Einband war gefährdet

Diese überaus prächtige Handschrift drohte der Darmstädter Bibliothek verlorenzugehen, und zwar nur ihres ebenso einzigartigen Einbandes wegen. Der ist nämlich ein sogenannter Lederschnittband des 14. Jahrhunderts, in dem die eigentlichen Lederschnittbände beginnen, um schon im 15. Jahrhundert zu enden. Aus dieser Zeit sind ungefähr 200 Bände bekannt geworden, davon 20 aus dem 14. Jahrhundert, sämtlich aus dem ehemaligen Deutschen Reich. Lederschnittbände gehören also der

ten Randleisten phantastische Tierfiguren in den sechs Kreisen des Vorderdeckels und in den von dreifach geführten Diagonalen gebildeten Dreiecken des Hinterdeckels besonders schön und geschmackvoll eingesetzt. Diese Fabeltiere unseres Einbandes haben irgendeinen Zusammenhang mit jüdischen religiösen, mythischen Vorstellungen und Ueberlieferungen. Sie sind

Die letzte Seite der Pessach-Haggadah
(Photo: pbs)

dann wohl von solchen jüdischen Bänden auf christliche übernommen worden. Die Deutung dieser Gestalten ist aber noch nicht völlig geklärt. Der technisch wie künstlerisch vollendete Einband der Darmstädter Pessach Haggadah dürfte mit einiger Sicherheit noch in das 14. Jahrhundert gehören.

Daß dieses Prachtstück der Darmstädter Bibliothek an das Ledermuseum des benachbarten Offenbach einmal zur Ausstellung ausgeliehen wurde, ist in der bibliothekarischen Tradition überhaupt eine selbstverständliche Übung. Um so unbegreiflicher ist aber, daß der Entleiher aus einer solchen vertrauensseligen Ausleihe ein Besitzrecht für sich herzuleiten unternehmen konnte und nunmehr tatsächlich zwei andere Zimellen der Bibliothek, wie bedeutende beim hiesigen Landesmuseum entlehene Schätze, immer noch als sein eigen behaupten will. In Darmstadt hoffen wir noch im Laufe dieses Jahres in der Bibliothek sowohl wie im Landesmuseum Ausstellungsräume wiederzugewinnen, in denen unsere traditionell gewachsenen Sammlungen auch wieder aller Welt gezeigt werden können. Wie erfreulich wäre es aber, wenn Offenbach und Darmstadt künftig ihre Kulturschätze hin und wieder austauschen könnten, selbstverständlich unter beiderseitiger Wahrung eines in der Welt der Pessach-Haggadah entstandenen Menschheitsgebotes, das II. Mose Kap. 20 Vers 17 steht und lautet: „Laß dich nicht gelüsten deines Nächsten Hauses, ... noch alles, was dein Nächster hat.“

Dr. Hans Ras p

vorhandenen geringen Zahl wegen zu den größten Kostbarkeiten einer Bibliothek, zu ihrer idealen Basis, zumal die Einbandkunde auch eine bibliothekarische Wissenschaft ist. Nur wenige Lederschnittkünstler sind dem Namen nach bekannt, darunter im Fränkischen der Jude Meir Jaffe.

Der Lederschnittband hat für uns einen ganz besonderen Reiz, weil seine Herstellung eine außergewöhnliche künstlerische Begabung und eine sehr geschickte Hand voraussetzt. Verzierung und Bilder werden auf dem angefeuchteten Leder leicht vorgezeichnet und dann mit dem Messer eingeschnitten. Die scharfen und dünnen Schnittlinien werden durch Nachziehen mit einem stumpfen Werkzeug etwas verbreitert, und der Grund wird, um die Zeichnung noch mehr hervorzuheben, vielfach gepunzt oder kreuzweise gestrichelt. Später hat man die Zeichnung noch mehr plastisch herausgearbeitet, indem man das Leder noch ein wenig unterschneidet und die unterschneidenden Teile mit dem Messer etwas emporgehoben hat. Diese Kunstübung ist also bedeutend umständlicher und kostspieliger als die Blindpressung des Einbandes mit Rollen- und Plattenstempeln.

Bei dem Einband der Darmstädter Haggadah sind neben zwei geometrisch verzier-

Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt

⑩ Darmstadt, den 17. III. 53
Schloß

Der Direktor

Ihre Nachricht:

Betr.:

*immer am 19.3.
in Darmstadt mit
Kunze hat fol. Inhalt / Punkt
Brief pfaen*

Unser Zeichen:

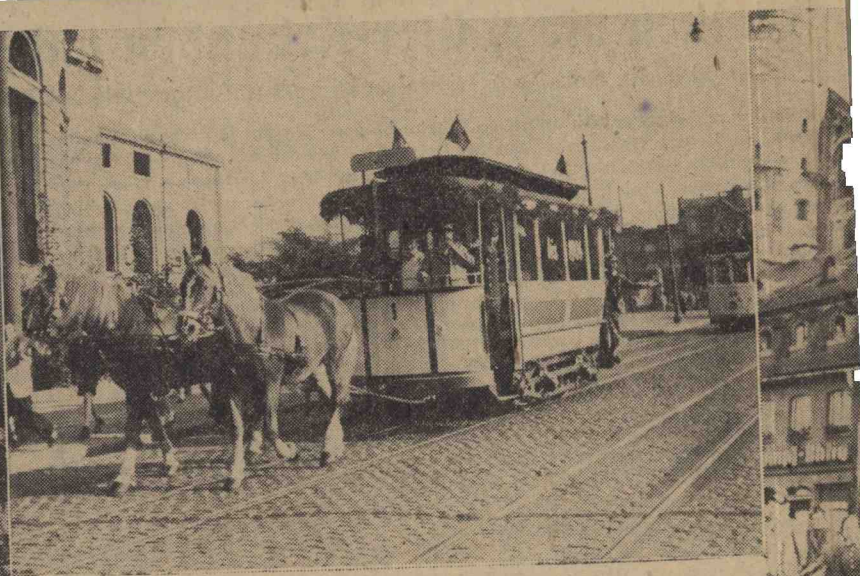
Sehr geehrter Herr Regierungsrat Oppenheim !

Ich danke Ihnen bestens für Ihre freundlichen Zeilen. Gerne stehe ich Ihnen vor und nach der Rotary-Zusammenkunft am nächsten Donnerstag zur Verfügung. Schade, daß diesmal im Club kein Vortrag stattfindet, sondern nur eine Mitgliederversammlung. Ab nächste Woche bin ich freilich wohl in Urlaub.

Mit schönsten Grüßen

Ihr ergebenster

H. Roos

Unsere drei Fotos wurden gelegentlich der Feierlichkeiten zum fünfzigjährigen Bestehen der elektrischen Straßenbahn in Mainz gemacht. Links sehen wir Oberbaurat Kipper bei seiner Begrüßungsansprache während der Feierstunde am Vormittag, in der Mitte die gemütliche, alte Mäünzer Pferdebahn auf ihrer Fahrt durch die Straßen der Stadt, und rechts den Mann, der schon vor einem halben Jahrhundert die Zügel dieses Gefährtes in der Hand hatte: Altpensionär Steinberger.

Fotos: Karin Eckert

Strahlende Sonne

1 blatts" bedurfte, um das Lachen und

Meiner Automobil

Michel Oppenheim
Regierungsrat

Mainz, 26. Oktober 1945
Am Stiftswingert 19

Die Militärregierung hat die Erlaubnis zur Neubildung der jüdischen Gemeinde Mainz erteilt und hat gestattet, daß eine diesbezügliche Versammlung einberufen werde.

Ich erlaube mir daher, Sie zu einer Versammlung, in der über die Neubildung der Gemeinde Beschluß gefasst werden soll,

auf Freitag, den 2. November 1945,
nachmittags 17,15 Uhr pünktlich,

nach der Kunstgewerbeschule, Mainz, Am
Pulverturm 13, III. Stock, Zimmer 2
ergebenst einzuladen.

Hochachtungsvoll

Herrn
Max L e v i

M a i n z
Nahestraße 9

Michel Oppenheim

Mainz, den 12.12.1952
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor

Dr. R a s p ,

D a r m s t a d t ,

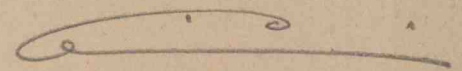
Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Schloß

Sehr geehrter Herr Direktor !

In der Anlage erlaube ich mir, Ihnen
Kenntnis zu geben von meinem Schreiben
vom 10. Dezember 52 an den Herrn Kultus-
minister Metzger. Die Angelegenheit wächst
sich leider zu einem Skandal aus.

Ich sende Ihnen freundliche Grüße und
bin

Ihr sehr ergebener

1 Einlage

StAMZ, NL Oppenheim / 50.14 - 69

Bitte sorgfältig aufbewahren!

Der Absender wird gebeten, den umrandeten Teil selbst auszufüllen

Einlieferungsschein

Gegenstand (z. B. E-Bf)	(Abkürzungen s. umseitig unter A)				
on- gegebener Wert oder eingezahlter Betrag	DM (in Ziffern)	Pf	Nach- nahme	DM (in Ziffern)	Pf
Emp- fänger	Mr. Luthenfeld				
Bestim- mungsort	Frankfurt / main				

Postvermerke

Einlieferungs- Nr.	Gewicht	
	kg	g
970		

Postannahme

[Signature]

65 000 1-58

+ C 62, DIN A 1
(V, 2 Anl. 23)

Stadtarchiv Mainz

Bestand : Nachlass Oppenheim

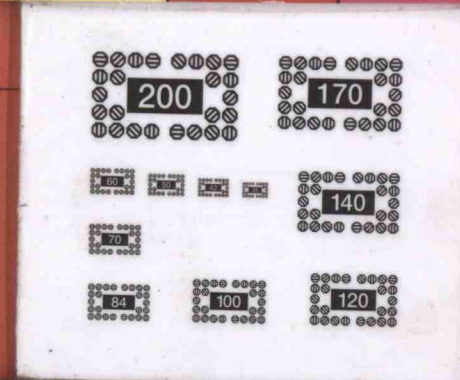
Akte-N° : 00050-14

NL_Oppenheim_00050-14

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - AD

top

Stadtarchiv
Mainz

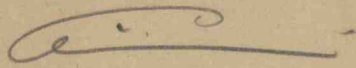
NL alph.

NL Oppenheim /

jetzt nichts. Auf welche Stelle machten
Sie mich neulich mündlich aufmerksam ?

Mit freundlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim

Mainz, den 4.9.1952
Am Stiftswingert, 19

Herrn

Direktor Dr. R a s p ,

D a r m s t a d t ,

Landesbibliothek, Schloß

Sehr geehrter Herr Direktor !

Haben Sie herzlichen Dank für die freund-
liche Übersendung der beiden Zeitungen. Mit
großem Interesse habe ich die beiden Artikel
gelesen.

Es wäre mir aber lieber gewesen, die Sache
wäre von den beiden Ministerien in anständiger
Form schnell erledigt worden. Aus diesem Grund
bedauere ich, daß es so weit gekommen ist.

Aber die hohen Herren dürfen sich nicht
beschweren. Man darf schließlich die Gutmü-
tigkeit nicht mißbrauchen.

Da der Minister, wie ich Ihnen am 20.8.
mitteilte, schrieb: "...ich kann Ihnen ver-
sichern, daß nunmehr in kürzester Frist die
Pessach-Haggadah in die Obhut der Landesbi-
bliothek in Darmstadt heimkehren wird", mußte
ich eine baldige (!) günstige Erledigung in

*Die beiden Zeitungen
kommen sofort
Dringend auf mich zu
Mit Freundschaft*

§ 6

Die Organe der Gemeinde sind:

- a) die Mitgliederversammlung;
- b) der Vorstand;
- c) der Vorsitzende.

§ 7

Wahlrecht zur Mitgliederversammlung hat jedes Mitglied der Gemeinde, das am Wahltag das 20. Lebensjahr vollendet hat und am 1. des Monats, der dem Wahlmonat voranging, in die Gemeindeliste aufgenommen worden ist.

§ 8

Ausgeschlossen vom Wahlrecht ist:

- a) wer entmündigt ist oder unter vorläufiger Vormundschaft oder wegen geistigen Gebrechens unter Aufsicht steht;
- b) wem durch rechtskräftiges Urteil eines Gerichtes die bürgerlichen Ehrenrechte aberkannt sind.

§ 9

Wählbar ist jeder Wahlberechtigte, der am Wahltag das 25. Lebensjahr vollendet hat.

§ 10

Nicht wählbar sind:

- a) Gemeindemitglieder, deren Kinder vor dem 1.9.1935 nicht im Sinne der jüdischen Religion erzogen worden sind;
- b) Gemeindemitglieder, deren Kinder nach dem 8.5.1945 nicht im Sinne der jüdischen Religion erzogen wurden.

Die vom § 10 betroffenen Gemeindemitglieder sind wahlberechtigt und dürfen in keiner Weise gegenüber anderen Mitgliedern benachteiligt werden.

§ 11

Beamte und Angestellte der Jüdischen Gemeinde Mainz oder solche Personen, die sich in einem vertraglich finanziellen oder sonstigen Abhängigkeitsverhältnis zur Gemeinde befinden, sind nicht wählbar. Personen, die länger als 6 Monate ihren Verpflichtungen gegenüber der Gemeinde nicht nachgekommen sind, sind nicht wählbar.

§ 12

Die Gemeindeämter sind Ehrenämter. Dennoch haben die Mitglieder des Vorstandes Anspruch auf eine Aufwandsentschädigung.

§ 13

Den Vorsitz der Gemeindeversammlung führt der Vorsitzende. Die Gemeindeversammlung ist beschlußfähig, wenn mindestens ein Drittel der stimmberechtigten Mitglieder anwesend sind. Die Beschlüsse werden in einfacher Mehrheit gefaßt. Für Satzungsänderungen gilt der § 23. Bei Stimmengleichheit ist die Stimme des Vorsitzenden ausschlaggebend. Ist die Gemeindeversammlung nicht beschlußfähig, so muß innerhalb eines Monats zu einer zweiten Mitgliederversammlung mit derselben Tagesordnung eingeladen werden. Die zweite Gemeindeversammlung ist ohne Rücksicht auf die Anzahl der anwesenden stimmberechtigten Mitglieder beschlußfähig.

§ 14

Über jede Generalversammlung ist ein Protokoll zu führen, das von dem Leiter der Generalversammlung und den anderen anwesenden Vorstandsmitgliedern unterzeichnet werden muß.

§ 15

Die Gemeindevertretung besteht aus 3 Personen, die nach den Grundsätzen des allgemeinen direkten Wahlrechts gewählt werden. Die Gemeindevertretung wird auf 3 Jahre gewählt. Gleichzeitig werden 3 Stellvertreter gewählt, die beim Ausscheiden eines Gemeindevertreters in der Reihenfolge der erhaltenen Stimmen in die Gemeindevertretung aufrücken.

Die Wahl der Gemeindevertretung findet an einem vom Vorstand festzulegenden Tag und Ort statt. Der Wahltag muß ein gesetzlicher Feiertag sein. Jedes Jahr soll eine Gemeindeversammlung stattfinden.

§ 16

Der Vorstand leitet die laufende Verwaltung der Gemeinde.

§ 17

Verwandte in absteigender Linie und bis zum zweiten Grad der Seitenlinie sowie Ehegatten können nicht gleichzeitig dem Vorstand angehören.

Der Vorstand in seiner Gesamtheit vertritt die Gemeinde nach außen.

Mit vorzüglicher Gefälligkeit
 ergeben

Diebstahl

Meinz-Mombach,
 der der Bräunmühlstr. 11.
 in der Gärtnerei.

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 45

Herr Metzger war heute Vormittag hier und erklärte, dass in
 den letzten Tagen einmal abends auf dem Friedhof Herrn Grünfeld
 gestohlen habe. Er habe Herrn Grünfelds Verhältnisse kennen
 wegen der Strafsache gegen Eisenhauer. Herr Metzger habe Grünfeld
 folgendes gesagt:

"Allen Juden die zu Gunsten Eisenhauer ausgesagt haben, werde ich
 bei ihrer Wiedererstattung Schwierigkeiten machen".

Ich fragte Metzger, ob ich seine Mitteilung verwenden könne.
 Er gestattete dies zunächst mit der Einschränkung, seinen
 Namen nicht zu nennen. Wenn es aber hart auf hart käme, sei
 er auch mit der Nennung seines Namens einverstanden.

Meinz, den 14. Juni 1930

(nun. seit 1933)
 Sie über Ihre Erlebnisse in der Gemeindeverwaltung (überhaupt und
 insb. Erfahrung mit Repertory und festgelegte Aufzeichnung gemacht.
 Wenn dies der Fall ist, möchte ich Sie um eine Abschrift
 für die Sammlung bitten. Wenn dies nicht der Fall ist,
 möchte ich anregen, dass Sie solche Erinnerung aufzeichnen
 und uns noch 2 Exemplare zur Verfügung stellen. Über
 die Gemeinde Mainz - und das Land Hessen - ist in der Sammlung
 bisher nichts vorhanden.

Ich las gerne, dass sich im Barch von Ihnen in die Geschichte
 der Gemeinde Mainz in einer Festschrift zu Neu-Einweihung der
 Synagoge befindet. Die Zeit nach 1933 wird in dieser Barch
 natürlich nur kurz behandelt sein, und es ist meines-
 falls anregend, Erinnerung an eigene Erlebnisse dieser Zeit,
 sodass meine Bitte auch in diesem Falle bestehen
 bleibt!

Ich diese Festschrift schon in Israel vorhanden?
 Wenn nicht, so wäre es denkbar, wenn Sie - falls vorhan-
 den - ein oder zwei Exemplare zur Verfügung stellen könnten
 das eine für das "Allgemeine Archiv für die Geschichte der Juden"
 "13515 13515, 13515, 13515" in Jerusalem (Leiter Dr.
 Josef Meisel, Archivgebiets aller Material bis 1933)
 und ev. das zweite für Jüd.-Wachen.

Indem ich hoffe, Sie mit der Bitte nicht
 zu sehr zu belästigen, verbleibe ich mit bester
 Empfehlung und 'Schalom

Dr. K. J. Ball-Kaduri

Verhandelt:.. Mainz . . . am 28.9. 1955

Es erscheint auf Vorladung. Herr Regierungsrat Michel OPPENHEIM aus Mainz
~~aus eigener Verantwortung~~

~~aus~~ in Sachen Meta S c h u l z , Reg.-Nr.: 18615

ausgewiesen durch:.. an Amtsstelle persönlich bekannt

Zur Wahrheit ermahnt, über die Bedeutung einer eidesstattlichen Erklärung belehrt und auf die Folgen einer wissenschaftlich falschen Aussage hingewiesen, erkläre ich hiermit an

E i d e s s t a t t :
- - - - -

Frau Meta Schulz lebte während der Hitlerzeit unter denselben einschränkenden Verhältnissen wie alle Juden in Mainz.

Ich kann mich nicht erinnern, daß sie über drei Jahre lang unter haftähnlichen und menschenunwürdigen Bedingungen leben mußte. Wie alle Juden lebte sie sehr zurückgezogen und ging möglichst wenig auf die Straße. In der letzten Zeit habe ich sie häufig in Mainz-Gonsenheim, Friedrichstraße, besucht und sie regelmäßig von den Vorgängen in Mainz unterrichtet.

Als ich seinerzeit von einem Beamten der Gestapo die Nachricht erhielt, daß an einem bestimmten Tage alle Juden festgenommen werden sollten, wurde Frau Schulz wie die anderen Juden verständigt.

Ich nehme an, daß sie damals wie alle Juden für einige Tage von der Bildfläche verschwand. Auf dieses Verschwinden bezieht sich vielleicht ihr Aufenthalt bei dem Schneidermeister Lakomy in Mainz-Gonsenheim (eidesstattliche Erklärung von Frau Schulz vom 24.5.1955).

Von mir ist nur einmal eine Warnung ergangen, für einige Tage zu verschwinden.

V. G. U.

Michael Oppenheim

Geschlossen:

Amme

Regierungsbezirksamt

für Wiedergutmachung
und verwaltete Vermögen

Tgb. Nr. 309 I/1a

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 40

Mainz, den 8. 1. 1955

Gr. Bleiche 16 R/Schu.

Fernsprecher: 40 40

Sprechtag nur donnerstags

An den

Herrn Oberbürgermeister
der Stadt Mainz

z.Hd. Herrn Reg.Rat Oppenheim

M a i n z / Rh.

Betr.: Durchführung des Bundesergänzungsgesetzes zur Entschädigung für Opfer der nationalsozialistischen Verfolgung vom 18.9.1953.

Hier: 13350: Elternrentenantrag von Frau Bertha Bronne, früher wohnhaft in Wörrstadt, jetzt Glens Falls, U.S.A., nach ihrem im KZ umgekommenen Sohn Max Bronne.

Die Obengenannte hat hier einen Elternrentenantrag nach ihrem Sohn Max Bronne, geboren am 30.11.1905 in Wörrstadt, gestellt.

Um diesen Antrag nach der 1. Durchführungsverordnung zum Bundesergänzungsgesetz bearbeiten zu können, ist der Berechnung das Einkommen des Verfolgten vor Beginn der Verfolgung zugrunde zu legen.

Frau Bronne gibt in einer hier vorliegenden eidesstattlichen Erklärung an, ihr Sohn sei bis zum Jahre 1933 Angestellter der Jüdischen Kultusgemeinde gewesen und habe aus dieser Tätigkeit ein monatliches Einkommen von RM 300.-- bis 400.-- bezogen. Ausserdem habe er 15 bis 20 Gemeinden der Nachbarschaft im Dienste der Jüdischen Kultusgemeinde besucht und aus dieser Tätigkeit weitere RM 100.-- monatliches Entgelt bezogen.

Wir bitten um Mitteilung, ob die Angaben der Antragstellerin den Tatsachen entsprechen zu können

Anlage:
1 Freiumschlag.

R. Schuster

YAD-VASHEM

Aims Activities Organisation

JERUSALEM 1952

Printing Press, Iosef Scher, Jerusalem

C O N T E N T S

1. Events Leading to the Passage of the Martyrs' Law.

2. Martyrs' and Heroes' Remembrance «Yad Vashem» Law, 1953.

3. Objectives of «Yad Vashem».

- a) Plan for Memorial Buildings
- b) Registration of the Names of the Victims of the Jewish Disaster and Heroism
- c) The Granting of Commemorative Citizenship
- d) Historical Research
- e) Furtherance of a Day of Remembrance for the Victims of the Disaster

4. The Organisational Structure.

- a) The Directorate
- b) The Acting Committee
- c) The Council
- d) Committees
- e) The Head Office
- f) National Committees of «Yad Vashem».

5. The Activities of «Yad Vashem».

- a) Building on Mount of Remembrance
- b) The Registration Project - The Memorial Page
- c) The Work of the Central Archives
- d) The Library
- e) Collection of Evidence
- f) The Agreement with the Jewish National Fund
- g) The Agreement with «Yivo».
- h) The Agreement with the Central Documentation Office, Paris
- o) Memorial Day for the Disaster and Heroism
- j) Publications

Michel Oppenheim

Mainz, den 20.2.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn
Direktor Dr. R a s p ,
D a r m s t a d t ,
Schloß

Sehr geehrter Herr Direktor !

Besten Dank für Ihre liebenswürdigen Worte vom 17. Februar. Ich komme selbstverständlich sehr gern einmal nach Darmstadt, um den zurückgegebenen Raub zu bewundern. Ich werde Sie rechtzeitig verständigen.

Wenn ich es einrichten kann, komme ich an einem Donnerstag, um bei Rotary meinen alten Jugendfreund Balser wieder einmal zu sehen.

Mit freundlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

Ich hoffe, dass die diese Verdunkung wichtiger Umstände, die den Anschein einer Verschönerung erwecken könnte, der deutschen Regierung nicht zum Last legen werden, die von der Notwendigkeit der strikten Befolgung dieser nationalsozialistischen Willkürsinnahme einmütig überzeugt war.

Ich hoffe, dass die diese Verdunkung wichtiger Umstände, die den Anschein einer Verschönerung erwecken könnte, der deutschen Regierung nicht zum Last legen werden, die von der Notwendigkeit der strikten Befolgung dieser nationalsozialistischen Willkürsinnahme einmütig überzeugt war.

Ich hoffe, dass die diese Verdunkung wichtiger Umstände, die den Anschein einer Verschönerung erwecken könnte, der deutschen Regierung nicht zum Last legen werden, die von der Notwendigkeit der strikten Befolgung dieser nationalsozialistischen Willkürsinnahme einmütig überzeugt war.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung !

Im Auftrag:

(Oppenheim)
Ministerin.

III.

- (1) Die Zahlung der Versorgungsbezüge erfolgt nach folgenden Grundsätzen:
 - a) Soweit die Bezüge feststellbar sind, sind diese der Berechnung zugrunde zu legen.
 - b) In Fällen, in denen die Bezüge oder die Versorgungsbezüge nicht mehr festzustellen sind, erfolgt die Feststellung nach vergleichbaren Fällen.
- (2) Unter Bezügen im Sinne des vorstehenden Absatzes sind die letzten ruhegehaltfähigen Bruttobezüge zu verstehen unter Ausschluß von Nebeneinnahmen innerhalb oder außerhalb der letzten ausgeübten Tätigkeit. Kürzungen nach dem 29.1.1933 bleiben außer Betracht.
- (3) Die Entschädigungsbeträge belaufen sich auf 80% (65% + 15% Ausgleichsbetrag für Nichtberücksichtigung steigender Bezüge) der Bruttobezüge nach III Ziff. 2 - jedoch nicht über 12000 DM jährlich -, für die Witwe auf 48%, für Halbwaisen auf 12% und für Vollwaisen auf 20% der Bruttobezüge nach III Ziff. 2. Witwen- und Waisenbezüge dürfen jedoch zusammen nicht den Betrag der dem Verfolgten zustehenden Entschädigung übersteigen.
- (4) Das Witwen- und Waisengeld erlischt für jeden Empfänger mit dem Ende des Monats, in dem er sich verheiratet oder stirbt.
- (5) Der Mindestbetrag für den Verfolgten oder dessen Witwe darf 250,-- DM monatlich nicht unterschreiten.
- (6) Die Zahlungen erfolgen mit Wirkung vom 1. Oktober 1952.
- (7) Für die Festsetzung der Entschädigungsbeträge ist der Familienstand des Verfolgten vom 1. Oktober 1952 maßgebend.
- (8) Unberührt bleiben etwaige Wiedergutmachungsansprüche auf Grund der geltenden oder künftigen Wiedergutmachungsgesetzgebung; jedoch gelten Zahlungen im Rahmen dieser Richtlinien als Abschlagszahlungen auf solche Ansprüche.

IV.

Über Entschädigungsanträge entscheidet nach Vorprüfung durch einen Beratungsausschuß der Conference on Jewish Material Claims against Germany, Inc., die Bundesstelle für Entschädigung der Bediensteten jüdischer Gemeinden.

Auf Antrag eines Betroffenen wird die Entscheidung von einem von dem Bundesminister des Innern einzuberufenden Ausschuß von 3 Mitgliedern seines Ministeriums überprüft, der den Beratungsausschuß hören soll.

V.

Zahlungen nach diesen Richtlinien gelten devisenmäßig als Versorgungsbezüge im Sinne des Runderlasses Außenwirtschaft Nr. 124/52 vom 4. Dezember 1952 des Bundesministeriums für Wirtschaft.

Bonn, den 9. April 1953

-1746 A - 76/53 -

Der Bundesminister des Innern
In Vertretung des Staatssekretärs

E g i d i

Der Oberbürgermeister
der Stadt Mainz

Mainz, den 195

Auszug aus einer Abschrift
der von der Geheimen Staatspolizei - Staatspolizeistelle
Darmstadt - aufgestellten Liste.

(In diesen Listen wurden die Verschleppungen nach Polen im März 1942 als "Abwanderung" die Verschleppungen nach Theresienstadt im September 1942 und im Februar 1943 als "Wohnsitzverlegung" und die Verschleppung nach Polen im September 1942 als "Wohnsitzverlegung" bezeichnet).

L i s t e
über die "Abwanderung" nach Polen im März 1942

<u>Lfd.</u>	<u>Zuname und Vorname</u>	<u>Fam.</u>	<u>Geburts-</u>	<u>Wohnort und</u>
<u>Nr.</u>	<u>Geburtsname</u>	<u>Stand</u>	<u>datum</u>	<u>Wohnung</u>

Für die Richtigkeit:

Regierungsrat a.D.

קאנקורס פון זכרונות פון די יארן פון אומקום און גבורה

ספעציאליסטן און קיין זאך וועט נישט פארעפנט לעכט ווערן אן דעם מחברס דערלובעניש.

צו יאר זיינען פאריי זינט סוף מלחמה. — זכרונות האבן זיך פארנעפלט, איינדרוקן פאר טונקלט, איבערלעבונגען פארשוומען, מיינונגען און געפילן האבן זיך געביטן, סייזינען צוגעקומען ידיעות און פאקטן פון פארשידענע קהעלן, — דארף מען זיך באמיען פארשרייבן נאר דאס, וואס מ'האט געהערט, געזען, געפילט, געטראכט און איי בערלעכט אין דער באשריבענער צייט. פאקטן, גע מען, ציפערן, דאטעס — האבן א ווערט נאר ווען דער מחבר איז זיכער, אז ער געדענקט עס אליין און נישט ערגעץ אויסגעלייזט, אדער שפעטער געהערט. דעריבער דארף מען ביי יעדן דערגיילטן פאקט אדער קלאנג, וואס מ'האט אליין נישט איי בערלעכט, ברענגען דעם מקור: פון וואנען ווייטט איר עס. אין כתב־יד דארף זיין א קלארער אונטערשייד צווישן אליין איבערלעכטן אדער געזעענעם פאקט — און א קלאנג אדער מיינונג, אדער גערטער געשעעניש — אפילו ווען מאיז זיכער און זייער אמתידיקייט.

וויכטיק איז אויך זיך באמיען אויסמיידן באמ באסטישע הקדמות, פאראלגעמיינערטע אפשאצונגען און מליצות. היט זיך אפ פון איבערטייבענע שיל־דערונגען, וועלכע מיינען כלומרשט מאכן די זכרונות "אינטערעסאנט", געוונטשן איז אן ערלעכע, משוטע און גענויע באשרייבונג.

„יד ושם“ פראקלאמירט א קאנקורס פון זכרונות באשרייבונגען פון דער צייט פון אומקום און גבורה.

אלע עדות פון די חורבניארן אין דער גארער וועלט ווערן גערופן צו פארשרייבן זייערע זכרונות און איינדרוקן וועגן אלע איינצלהייטן אין זייער לעבן און אין לעבן פון פאלק אין יענער גורל־דיקער תקופה. ס'איז דער חוב פון די שרידים פון די צעשטערטע און חרובע קהילות צו דערגיילן און פארציכענען פאר די קומענדיקע דורות אלע זייערע געשעענישן און איבערלעבונגען און וועגן לעבן און אומקום פון זייערע ברידער. נישטא קיין געטרייערער מקור פאר דער געשיכטע פון יענע יארן — ווי די דאזיקע עדות־באשרייבונגען.

ווער קען אנטיילנעמען אין קאנקורס?

אין פארמעסט מעג אנטיילנעמען יעדער מענטש — אן אונטערשייד פון בירגערשאפט, עלטער, גע שלעכט, בילדונג, עדה, פאליטישער צוגעהערדיקייט אא"וו — וועלכער האט געלעבט ערב מלחמה אין איינעם פון די לענדער, ווי עס האבן געהערשט די נאציס און זייערע געהילפן. זאל יעדער ווי ער קען פארשרייבן דאס איבערלעכטע, דאס האט זיינע אויגן האבן געזען און זיינע אויערן געהערט.

וועגן וואס זאל מען שרייבן?

יעדער אנטיילנעמער מעג זיך אויסקלייבן די פאסיקע ראם פאר זיינע זכרונות: פון א שיל־דערונג פון איין געשעעניש אדער פראבלעם — ביז א ברייטער באשרייבונג פון אלע מלחמה־יארן. אלע צייטן און אלע זייטן פון לעבן און אומקום אין די מלחמה־יארן זענען וויכטיק. זכרונות פון געטא און פון די לאגערן, פון דער ארישער זייט און פון די וועלדער, פון פראנט און פון די האנדער־וועגן, פון טעג „שטילע“ און פון טעג שוידערלעכע, פון די אקופירטע געביטן, פון פליטים־לעבן אין ראטן־פארבאנד, פון דער העפלה קיין א"י אא"וו.

ס'איז וויכטיק צו באשרייבן דאס לעבן און די גסיסה פון יידישן צבור, די קהילה און איר גורל, גזירות און נגישות, פרטים פון פארטיידיקונג און רעסונג, די טעטיקייט פון געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס און דאס רעאגירן פון עולם אויף דער דאזיקער טעטיקייט, פערזענלעכ־קייט, העלדן, חסידי אומות העולם, שטימונגען, באציאונגען צווישן יידן און גוים און צווישן יידן פון פארשידענער אפשטאמונג און פארשיידענע גרופירונגען אד"ג.

אבער וויכטיק זענען נישט נאר די גורלדיקע געשעענישן, באשרייבונגען פון אומגליק, רדיפות און גבורה־אויפטוען, — וויכטיק איז יעדער פרט פון טאג־טעגלעכן „גרויען“ לעבן, פערזענלעכע איי בערלעכונגען, „געוויינלעכע“ באציאונגען צווישן מענטשן, פרטים פון שטייגער און מנהגים, אופנים פון ארבעט, קליינקייטן פון פארהאלטן זיך. דער ציילט וואס איר האט געגעסן, ווי געשלאפן, וועגן וואס גערעדט, וויאזוי פארבראכט און זיך געוויילט און ווי געליטן, וועגן וואס זיך געקריגט און ווי זיך ארויסגעהאלפן אא"וו. פארבאמלט נישט קיין שום טונקעלע זייטן, ווייל אויך זיי זענען א טייל פון לעבן. אויך סודותדיקע און פערזענלעכע איי טימע פרטים דארף מען נישט פארטושן — דעם כתב־יד וועלן לייענען נאר געציילטע פארשער־

טעכנישע פרטים

די זכרונות מעג מען שרייבן אין יעדער שפראך און אין וועלכער ארדענונג מען וויל. דאס מער דערגיילט — אלץ בעסער.

שרייבט נאר אויף איין זייט פון פאפיר און מיט א קלארער האנטשריפט! אויף א באזונדער זייטל דארף מען אויפשרייבן קורצע ידיעות וועגן בעל־זכרונות: זיין נאמען, עלטער, פאך, אפשטאמונג פרטים וועגן זיינע על־טערן און משפחה און גאר קורצע דאטעס און וועגסאציעס פון זיינע וואונדערונגען פון אנהייב מלחמה ביזן היינטיקן טאג.

אפשר האבן זיך אפגעהיט ביי איין אדער ביי אייערע נאענטע א טאג־בוך, בריח, פארציכע־נונגען, דאקומענטן, צייטונגס־אויסשניטן, בילדער אדער אן אנדער מאטעריאל פון די חורבני־יארן און ארום זיי — לייגט עס צו צו די זכרונות: „יד ושם“ איז גרייט עס שפעטער צוריק אפצוגעבן, אויב איר וועט עס פאדערן.

זכרונות וועלכע זענען שוין פארעפנטלעכט געווארן, אדער אנטיילגענומען אין אן ענלעכער פארם אין אן אנדער קאנקורס — וועלן נישט באטראכט ווערן.

דער לעצטער טערמין צוצושיקן דעם כתב־יד איז דער 1־טער יאנואר 1956.

די פרעמיעס

די בעסטע 10 זכרונות וועלן פרעמירט ווערן מיט געלט־פרייזן:

ערשטער פריז	— 650 ל"א אין ישראל — \$ 500 אין אויסלאנד
צווייטער פריז	— 400 „ „ „ „ — \$ 300 „ „ „ „
צווייטער פריז	— 400 „ „ „ „ — \$ 300 „ „ „ „
דריטער פריז	— 250 „ „ „ „ — \$ 200 „ „ „ „
צוויי פרייזן צו	— 150 „ „ „ „ — \$ 100
פינף פרייזן צו	— 75 „ „ „ „ — \$ 50

אנדערע זכרונות־שרייבער וועלכע וועלן ראוי זיין דערצו, וועלן קריגן ביכער־פרעמיעס און אויסציי־כענונגס־דיפלאמען. אויב ס'וועלן נישט זיין קיין פאסיקע ארבעטן, מעג די זשוריי־קאמיסיע זיך אפ־האלטן פון אויסטיילן דעם ערשטן פריז אדער יעדן אנדערן.

פראפ. ישראל היילפערין בראש פון ווינסשאפטלעכן סעקטאר

דעם 1טן פעברואר 1955 האט פראפ. ישראל היילפערין אנגעהויבן זיין ארבעט אין ירושם ווי א יועץ מדעי, וואס פירט אן מיט דער ארבעט פון ווינסשאפטלעכן סעקטאר פון ירושם.

זיינע אויפגאבן זענען: אןפירן מיטן ארכיו, מיט קאטאלאגירן די ארכיו־מאטעריאלן, רעדאגירן דעם אלגעמיינעם ארכיו־קאטאלאג, וואס ווערט געשאפן בשותפות מיט איהו; אןפירן מיט דער ביבליאטעק, דער ביבליאגראפישער ארבעט; פארשונגס־ארבעט און ווינסשאפטלעכע אויסגאבן.

אויפקלערונג אין די שולן

1) צום יארטאג פון אומקום און גבורה (כ"ז ניסן) האט ירושם ארויסגעשיקט צו די מיטשלולן אין לאנד, אומויסט, קרוב טוינט עקזעמפלארן פון בוך „דער אומקום און ווידערשטאנד.“

2) אין צוזאמענארבעט מיטן דערצייונג און קול־טורימיניסטעריום האט ירושם ארויסגעגעבן א בראש שור פון 48 זייטן פאר די פאליקטשולן. די בראשור אנטהאלט אן אויסוואל פון היסטארישע דאקומענטן

סטיפענדיעס פאר פארשערס

פון דער חורבן־תקופה

דער „יד ושם“ מאכט דערמיט באקאנט, אז ס'ווערן אויסגעטיילט פיר סטיפענדיעס, כדי צו העלפן דורכ־פירן פארשונגען וואס באהאנדלען די תקופה פון אומקום און גבורה, איר געשיכטע, אירע פראצעסן און פראבלעמאטיק, אירע אומשטענדן, ווארצלען און פאלגן — אינעם היסטארישן, סאציאלאגישן, ביאלאגישן, פסיכאלאגישן אדער יעדן אנדערן ענלעכן אספעקט.

קאנדידאטן אויף צו באקומען די סטיפענדיעס קען נען זיין מענטשן מיט אדער אויך אן אקאדעמישער בילדונג, אויב זיי האבן דערווייזן זייער פיקייט צו היסטאפטלעכער ארבעט און זיי זיינען זיך מתחייב צו חידמען דער פארשונג פון א חורבן־פראבלעם דעם גרעסטן טייל פון זייער ארבעטס־צייט במשך פון צוויי יאר.

די קאנדידאטן דארפן פארלייגן: זייער ביאגראפיע, א רשימה פון זייערע פובליקאציעס, די טעמע פון זייער ארבעט צוזאמען מיט איר אלגעמיינעם פלאן. זיי דארפן אויך אנווייזן אין וואסער שפראך זיי האבן בדעה צו שרייבן די ארבעט.

די פארטיילונג פון די סטיפענדיעס וועט דורכ־פירן א קאמיסיע פון ספעציאליסטן וואס וועט בא שטימט ווערן דורכן „יד ושם“. די דאזיקע קאמיסיע וועט אדער אליין אינסטרואירן דעם סטיפענדיאנט, אדער זי אדער אים נאמינירן א באזונדערן איי־סטרוקטאר, וואס וועט האבן די השגחה איבער דער פארשונג. דער סטיפענדיאנט איז מחוייב צוצושטעלן יעדן האלבן יאר א באריכט וועגן גאנג פון זיין ארבעט.

די סטיפענדיע ווערט אויסגעטיילט פאר פאר־שערס סיי אין ישראל סיי אין אויסלאנד. איר הייך איז: 2000 ישראל־פונט אין ישראל אדער 1000 דאָלער אין אויסלאנד און זי ווערט געגעבן אויף א פעריאד פון צוויי יאר. צום סוף פונעם ערשטן יאר קען אבער באשלאסן ווערן אפצושטעלן דאס אויס־צאלן די סטיפענדיעס אויפן סוף פון א באריכט פון דער קאמיסיע אדער פון דעם אינסטרוקטאר, ווי אויך צוליב אנדערע סיבות.

די קאמיסיע פון ספעציאליסטן וועט איבערגעבן דער פארהאלטונג פון „יד ושם“ קאפיסע פון די בא ריכטן פון די סטיפענדיאנטן און אויך פון די אר־בעטן גופא, ווען זיי וועלן פארטיק זיין און וועלן באקומען איר באשטעטיקונג.

ווען די גאנצע פארשונג, אדער א טייל פון איר, וועט פארעפנטלעכט ווערן, איז דער סטיפענדיאנט מחוייב אנצווייזן אין דער פובליקאציע אז זי איז אויסגעפירט געווארן מיט דער הילף פון „יד ושם“. דער „יד ושם“ איז בר־מזרי אליין צו פארעפנטלעכן די ארבעט לויט אלגעמיינע אנגענומענע האנדארר־באדינונגען.

מיט פארשלאגן און אנפערעגן דארף מען זיך וועגן אינעם סעקרעטאריאט פון דעם ווינסשאפטלעכן אפ־טייל, „יד ושם“, ירושלים, ת.ד. 84.

וועגן פנקס הקהילות

אין א מעמאראנדום, וואס פראפ. היילפערין האט בשעתו צוגעשטעלט צו דער בשותפותדיקער קאמיסיע פון ירושם און „איהו“, ווערן אנגעצייכנט די גרונטשטריכן פונעם פנקס הקהילות. דאס וועט זיין א געאגראפיש־היסטארישער לעך־סיקאן, וואס וועט ארומנעמען אלע יידישע ישובים

10) דאקומענטן וועגן דער טעטיקייט פון די ציונים־טישע פארטייען אין פוילן נאך דער מלחמה ביז צו זייער ליקוידאציע.

הסכם צווישן „יד ושם“ און דער

„היסטארישער געזעלשאפט אין ישראל“

יד ושם און „די היסטארישע געזעלשאפט אין ישראל“ האבן אפגעשלאסן א הסכם, לויט וועלכן „די היסטארישע געזעלשאפט“ איז זיך מתחייב איבערגעגעבן דעם ארכיו פון ירושם אלע אירע מאטעריאלן וואס האבן א שייכות צו דער אומקום תקופה; פון דער אנדערער זייט איז זיך ירושם מתחייב מיטצוהעלפן דעם „אלגעמיינעם ארכיו פאר יידישער געשיכטע“ (ארכיון כללי לתולדות ישראל) ביים אפראטעווען די רעשטן פון די יידישע היסטא־רישע מאטעריאלן, וואס געפינען זיך אין די חורבן־לענדער פון פאר דער מלחמה. ביידע ארכיון וועלן זיך געפינען אין דעם בנין וואס וועט אויפגעשטעלט ווערן אויפן הר הזכרון.

א בוך וועגן „נאצישער טערמינאלאגיע“

די נאציס האבן אויף פארשידענע געביטן געשאפן אן אייגנארטיקע טערמינאלאגיע. זיי העבן דערמיט געוואלט ווייזן דער וועלט, אז זייער „רעוואלוציע“ איז כלומרשט געווען אזא טיפע, אז זי האט געענ־דערט די וויכטיקסטע אנגענומענע באגריפן און טערמינען.

אין שייכות צו דער יידישער באפעלקערונג האט זייער טערמינאלאגיע געהאט דעם צוועק צו פאר־שלייערן זייערע פאקטישע פארברעכערישע כוונות לגבי יידן.

ה' נחמן בלומנטאל, וועלכער באשעפטיקט זיך שוין זייט א ריי יארן מיט דער אויספארשונג פון דעם דאזיקן פראבלעם, האט איצט געקריגן א לעני־גערן אורלויב אין ירושם, כדי צו פארענדיקן זיין בוך „נאצישע טערמינאלאגיע“.

„איראפע אן קינדער“

אין דער סעריע היסטארישע מאגאנאפיעס פון ירושם וועגן דער חורבן־תקופה, וועט אלס איינע פון די ערשטע דערשיינען דאס בוך פון ד"ר מ. דחארשעצקי „איראפע אן קינדער“ — וועגן די נאצישע סטערילאזאציע־עקספערימענטן ווי א צוגריי־טונג צו דער מאסן־סטערילאזאציע פון די איירא־פעישע פעלקער.

רעשטן פון יידישע ארכיון

אין איטאליע און דייטשלאנד

אין ירושלים זענען אנגעקומען 4000 דאסארן מיט ארכיו־מאטעריאל, רעשטן פון די ארכיון פון 300 פארשידענע קהילות אין בייערן און רייזגעביט, און בקרוב וועט אנקומען מאטעריאל פון די קהילות אין צפון־דייטשלאנד. די קהילה פון האמבורג איז גרייט אריבערצופירן קיין ירושלים איר גרויסן ארכיו, ס'ווערט וועגן דעם פארהאנדלט.

אין איטאליע זענען פאטאגראפירט געווארן א סך דאקומענטן וואס האבן א שייכות צו דער יידישער געשיכטע אין דער חורבן־תקופה.

אין אייראפע, אפריקע און אזיע, וואס זענען געווען אונטער דער הערשאפט פון די נאציס און זייערע העלפער.

וועגן יעדן ישוב וועט דער פנקס ברענגען א קורצע, תמציתדיקע געשיכטלעכע שילדערונג, וואס איז גרייט וועט זיין אפהענגיק פון דער באדייטונג, וואס דער ישוב האט אין דער יידישער געשיכטע. דער פנקס וועט דערשיינען אין העברעיש, יידיש און ענגליש.

דער מחבר פונעם מעמאראנדום שטעלט זיך אפ אויף די פראבלעמען און שוועריקייטן ביים רעאליזירן דעם פנקס. זייענדיק אין אמעריקע האט פראפ. טונגס־ארבעט פונעם פנקס דארט, און איצט ווערט די דאזיקע ארבעט ארגאניזירט אויך אין ירושלים. די ערשטע פאזע פון דער ארבעט איז: דאס פארנאטירן אלע ערטער ווו ס'איז פארן חורבן געווען וועלכער גיט איז יידישער יישוב. דאס ווערט געטאן בעיקר אויפן סוף פון די פאלקסציילונגען אין די פארשידענע לענדער. דער אנהויב פון דער דאזיקער ארבעט איז געמאכט געווארן אין גיראדיק, און איצט ווערט די ארבעט אויך געטאן אין ירושלים.

ביז איצט זענען פארנאטירט געווארן אן ערך 20 טויזנט ישובים.

פונעם „יד ושם“־ארכיו

- 1) דער ארכיו פון „יד ושם“ האט באקומען די זאמלונג פון ד"ר באל. באקאנט צווישן היסטאריקערס אונטערן נאמען „דאס וואס איז אין די ארכיון נישטא“; זי אנטהאלט הונדערטער אפהאנדלונגען, באשרייבונגען און זכרונות, בעיקר וועגן יידן אין דייטשלאנד נאך 1933.
- 2) מאטעריאל פונעם ארכיו פון געה. „ועד הצלה“ (רעטונגס־קאמיטעט) אין ארץ ישראל האבן מיר באקומען פון יצחק גרינבוים און ישראל קלויד־נער.
- 3) פונעם „פארבאנד פון יידן אין יוגאסלאוויע“ האבן מיר באקומען א זאמלונג דאקומענטן וועגן דער געשיכטע פון יידן אין יוגאסלאוויע אין דער מלחמה־צייט.

- 4) דער „ארכיון כללי לתולדות ישראל“ האט אונז איבערגעגעבן צווישן אנדערן: רשימות פון דער פארטייטע האמבורגער און האלבערשטאטער יידן און א גרעסערע זאמלונג פאטאגראפיעס און בילדער פון יידן וואס זענען אומגעקומען אין די קאנצענטראציע־לאגערן.

- 5) א זאמלונג נאצישע פארארדענונגען וועגן יידן אינעם „פראטעקטאראט בעהמען“.

- 6) אן אפיציעלן באריכט פון דער נאצישער „טריי־האנדעלסשטעללעך“ אין בעהמען און מעהרען, וועלכע האט איבערגענומען דאס יידישע פאר־מען.

- 7) דעם אפמאך צווישן גלאבאטשניק (אן אנפירער פון דער יידן־אויסראטונג) מיט דעם טעכענס „שאפ“ וועגן ארויספירן די שרידים פון וואר־שעווער געטא אין אנדערע פלעצער.

- 8) דאקומענטן וועגן דער אנטיידישער געזעצ־געבונג אין נאצי־אקופירטן פראנקרייך.

- 9) דאקומענטן וועגן דער טעטיקייט פון די יידישע אינסטיטוציעס אינעם אקופירטן פראנקרייך, דהינו פון:

- 1) Comité de Bienfaisance Israélite.
- 2) Comité de Coordination.
- 3) U.G.I.F.

ממערבי הגיטו התת-קרקעיים ותעלות הביוב. עתונות המחתרת והפרסומים הבלתי-לגי-ליים מכל הגוונים, חוץ מהעתונים האנטי-שמיים המובהקים של מפלגת ה"אנדקיס" ו"א.ו.נר". הקדישו מקום נרחב למרד היהודי והביעו התפעלות ויראת כבוד לתושבי-הגיטו הלוחמים.

את ידיעות הראשונות על פרוץ מרד הגיטו הביאו העתונים "גלוס וארשווי" (20 באפריל) ו"דוין וארשווי". "אין אנו יכולים שלא להביע את רגשי השתתפותנו והוקרתנו לאוכלוסיה היהודית". — כתב ה"דוין ואר-שווי", עתון אחרי-הצהרים — "אשר יצאה מגדר פסיביות ולוחמת את מלחמתה הנמ-רצת, אם כי חסרת הסכויים נגד כוחות התל-יינים הנאציים החזקים מהם פי מאה..."

העתונים הפולניים מכילים, לעתים תכור-פות, ידיעות על מהלך המרד, שאין אנו מוצאים אותן בשום מקור אחר. לסוג זה שייכות ידיעות על הקרבות באזור בתי המלאכה טבנס-שולץ (נובוליפיה-לשנ). שנמ-שכו ימים אחדים. לפנים החשובים ביותר של עתונות המחתרת שייכות בלי ספק הי-דיעות על המאורעות שהתרחשו ברחובות האריים ושהיתה להם שייכות אל המרד בגיטו, כגון פעולה קרבית סולידארית של פלוגת ה"גווארדיה לודובה" ע"ש וארינסקי, אשר התקיפה ב-20 באפריל בשעה 18.15 בנובוליפסק קן של מכונות-יריה גרמנית. ערך רב נועד לידיעות על השלב האחרון של המרד. על הקרבות הממושכים והעקש-ניים על חורבות הגיטו, במחצית השנייה של מאי ובחודש יוני, אחרי שמדכא-המרד גנרל טרופ, הוציא את חיילותיו מהגיטו. מן הזמן הזה אין לנו שום תעודות, לא גרמניות ולא יהודיות.

כמו-כן יש ערך מקורי לחומר הנמצא בעתונות המחתרת. הנוגע לפעולות ההריסה אשר התנהלו בממדים גדולים במשך למעלה משנה על חורבות הגיטו, ולידיעות על הדחתו של מנהל המשטרה והס.ס. של גיטו וארשה ד"ר פון זאמין-פרנקנאג, העבדתו למש-פט, משום שהשלטונות הגרמניים הטילו עליו את האחריות על פרוץ המרד היהודי.

העובדות והמאורעות שהתרחשו בגיטו הלוחם, הוערכו בעתונות הפולנית, בדרך כלל, לפי נקודת-הראות שהיתה מיוחדת לכל עתון ועתון. עתוני מפלגות הפועלים והמחנה הדמוקרטי הפולני התייחסו באהדה רבה למ-רד היהודי. אופייני הוא קולו של ה"גלוס וארווי" עתון הוועד הורשאי של פפ"ר) מ-23 באפריל (מס' 2): "הגיטו בורשה — כתב העתון — התכונן במשך חודשים למלח-מת התגוננות... השחיטה נועדה לזמן קצר, אלא היא נהפכה לקרב עקשני, אשר נמשך כבר 5 ימים. הפועלים היהודיים גילתו מיד עמידה של גבורה נועזת. היא התקיפה את הבריונים הנאציים ברימונים, אקדחים ומכר-נות יריות. לאחר אבדות קשות נאלצו הגר-מנים לסגת. זהו הנצחון הראשון. התגוננות האוכלוסיה היהודית הפכה במהרה לקרב מכריע. על השטח הצפוף של גיטו וארשה הועמדו צבא תותחים וטנקים. גם אירונים הועקרו לעזרה. הגרמנים החלו לשים מצור כהלכתו: קרבות עזים מתנהלים על כל בית ועל כל דירה. חומות הגיטו, שנועדו להקל על הגרמנים את שחיטת האוכלוסיה היהודית.

הפכו למבצר, וזה היום החמישי שהצורר הנאצי מנסה להכניעו. הגיטו מלא ז'נדארמים ואנשי ס.ס. הרוגים, מכונות הצלב האדום מוציא משם המוני פצועים. אין זאת תבוסה צבאית בלבד, אלא תבוסה פוליטית מפורשת. הקרבות נמשכים, קשה לדבר על גבורת האוכלוסיה היהודית בלי תוקרה עמוקה ובלי יראת-כבוד. מנותקת מן העולם, מעונה ונר-דפת בטרור, מורדת עד לתהום ההשפלה, התקוממה האוכלוסיה היהודית לקרב בלתי-שונה נגד האויב המזוין".

באופן דומה כתבה ה"גווארדיה לודובה", עתון הסוציאליסטי הפולניים (האגף השמאלי של המפלגה הסוציאליסטית הפולנית — פ.פ.ס.), במאמר ארוך, הן באסטרטגיה של קרבות-הגיטו, קובע העתון, כי כל הכוח המפלגתי והצבאי שבוורשה נלחם בגיטו ואינו מסוגל לשבור את ההתגוננות היהודית. "הי-הודים פשוט הפתיעו את האויב באומץ הל-חימה וביומת הבזק שלהם" — כותב העתון. "בשלב הראשון של הקרבות התרצצו הגר-מנים ברחובות הגיטו ונהו ונהו, מבולבלים מכדורי הרובים ומכונות-היריה והרימונים, שנפלו עליהם מכל הצדדים ומכל הכוונים". לבסוף מגיע מחבר המאמר למסקנה, שהגיטו חוסל לא ע"י מלחמת פנים אל פנים, אלא ע"י שריפות וחומרי-נפץ.

גם העתון השני של המפלגה הזאת, "רו-בוטניק" ("הפועל"), כתב במאמר "מלחמת גבורה של יהודי הגיטו": "בימים הראשונים של הקרבות הניפו היהודים 2 דגלים — פולני ויהודי, והוציאו כרוז שקרא את האוכ-לוסיה הפולנית לסולידריות. שלושת הטאנ-קים הראשונים שהוכנסו לגיטו ע"י הגרמנים, לא חזרו עוד. נפוצה שמועה שהיהודים כבשו את בית הסוהר "פאוויאק" ושחררו את האסירים..."

בנתחו את מהלך המרד, הגיע מחבר המא-מר "זכרונות והערות של הלוחמים" (נדפס ב-20 ליוני 1943) למסקנה, שהגיטו נלחם בהנהגת הפרולטריון היהודי. כדאי להוסיף, שביום הזכרון הראשון למרד הדגיש העתון הזה את העובדה, שראש הממ-שלה ומפקד הצבא של פולין, גנרל שיקורסקי, העניק אות הצטיינות לגבור, לוחם-הגיטו ואחד ממארגני המרד, מהנדס מיכאל קלפ-פיש, חבר ה"בונד".

עתון האירגון הלוחם הסוציאליסטי (אגף הסוציאליסטי הפולניים פ.פ.ס.) כתב במאמר "גבורת מגיני-הגיטו": "ברחובות הגיטו מת-נוססים דגל תכלת-לבן ודגלים לבנים-אדו-מים. הקרב על כל בית, כל מעבר, כל רחוב, כל פתח תעלה, כל דרך-מרתף, הוא בעל משמעות טראגית עצומה. גיטו וארשה הוא הראשון שהתקומם נגד "מפקדת-ההשמדה" של היטלר. הפועלים היהודיים (כי היהודים בגיטו היו ברובם פועלים בבתי חרושת ובבתי מלאכה הנקראים "שופים") הם שהי-ליטו כי מוטב להם ליהרג עם נשק בידם מאשר בתאי-ההשמדה, וחתמו בדמם פרק מיוחד בתולדות מלחמת-השחרור הפולנית. שאפשר לקרוא לו הגנת וארשה שלהם. שאינה נופלת מזו של שנת 1939".

גם עתונות המפלגה הדימוקרטית ("נובה דרוג") — דרכים חדשות ו"פולסקה ואל-צי" — "פולין לוחמת" הביעה את סולידא-ריותה המלאה עם הגיטו הלוחם. "נובה דרו-

ג" מ-20 ביוני הביע במאמרו "על חורבות גיטו-וארשה" הערכה לגבורתה ולערכה ההיס-טורי של ההתקוממות הצבאית הראשונה על אדמת פולין נגד הכובש. "קיימת אירוניה לא מעטה בנצחון זה על חזית הרחובות נא-לבקי ומוראנובסקה לנוכח התבוסות בכל חזיתות העולם, אולם למאורעות שקרו בש-בוע הגדול בוארשה ולמעשי-ההתגוננות המ-פוארים יש מובן עמוק יותר. על חומות הגיטו הלוחם התנוסס הדגל הפולני: כשהאויב הו-ריד אותו, הניפו אותו היהודים מחדש. במל-חמת המשיכו היהודים את מסורת-ספטמבר של הבריה, מלחמה למען הכבוד תחת סמל הרפובליקה שלנו. מיעוט לאומי העמיד המוני חיילים, אשר החליטו מרצונם החפשי להלחם נגד האויב המשותף. ושוב יש להדגיש את הערך המוסרי הרב שבתופעה טראגית זו, מלאת פתוס וייאוש".

התנועה הדימוקרטית הגדירה את יחסה ליהודי-הגיטו כלהלן: "מתנה הדימוקרטיה הפולנית מתאחד עם תושבי הבריה והארץ כולה לא תוך השתתפות פסיבית בצער — צער ויסורים הם מנת חלקו של כל אחד מאתנו — אלא בהקרה כנה לאלה, אשר העדיפו ומעדיפים מות-חייל על מות-עבד. הכרוז הציוני של הגוברנזור פישר (מ-13 במאי 1943) מסביר כי ההחלטה להשמיד את הגיטו נובעת מהרצון להילחם נגד הקו-מוניזם; הוא קורא לכולם שימסרו לשלטון "כל יהודי חי", ואמר בפירושו: "שום גורם מוסרי אינו יכול כאן לבוא בחשבון. לזילזול הגס בפולנים המשתמע מתוך הקריאה הזאת, יש רק תשובה אחת. הדוחה בשאט נפש את הרעל שמגשישים לנו כאן: להוכיח ע"י מעשים כי התנהגותו נקבעת ע"י צוים פולניים, נוצריים ואנושיים, מוסריים, — ולא "גרמ-ניים".

הבטאון הדמוקרטי השני "פולסקה ואלאטי" ("פולין לוחמת") קול המחשבה הפולנית הד-מוקרטית, כתב ב-30 באפריל תחת הכותרת "העלילה האחרונה של גיטו-וארשה": אנו קוראים עלוני ידיעות על חזיתות מלחמת-העולם באפריקה, ברוסיה, בסין, באוקיינוס השקט. גם שם נופלים אנשים, גם שם ישנה גבורה ולזול במוות, אולם שם לוחמים ונופ-לים בתנאים אחרים. בקרב המתנהל מאחורי חומות הגיטו נהרגים אנשים באופן אחר: זהו קרב של מיואשים, לנוכח אימת הרצח והפראות המשתוללות. הקומינקאטים על הק-רבות האלה צריכים להיות נקראים בחזיתות של האנושות הלוחמת, כדי שהחיילים ויכולו להתגאות בחבריהם לנשק הנופלים היום בבתיים וברחובות של גיטו וארשה עם נשק בידם. השלכת שמעל וארשה אינה רשאית לדעוך ולהיעלם ללא זכר, לבל יכבו זיקי הגבורה מחיי האדם ולא ייעלמו עקבות הפשע הגרמני האיום, הדורש נקמה".

העתונים הסוציאליסטיים "ו.ר.ג." (ראשי תיבות של: "חופש, שוויון, עצמאות") ו"וול-נושט" (חופש) — בטאון המפלגה הסוצ-יאליסטית הפולנית פ.פ.ס. — הביעו גם הם את התפעלותם, בהסתהיגות מסויימת, מהשיג הגיטו, בעתונות הזאת הודפס קול-קורא של המרכז הסוציאליסטי הימני של תנועת המוני הפועלים הפולניים מ-22 באפריל 1943. הכרוז הזה מכיל ברכה לבית ל"פועלים

ממוצא יהודי, שהחליטו נוכח המוות ללא מפלט כי מוטב ליהרג עם נשק ביד מאשר להכנע לאלומות בסבילות". הוכנסו לפועלים היהודיים, כי "מעשיהם לא יעברו ללא הד, הם יוכנסו לאגדת פולין הלוחמת ויהפכו לנכס משותף של המוני העם הפולניים, לעושר שהודות לו תיבנה פולין החדשה". העתון "ו.ר.ג." כמו גם בטאון הפילסודס-קאים "מישל פאנסטובוה" ("קול המלוכה"), כתב-העת הבלתי-לתי "פיוניר" ועתון "מפ" קדת הגנה על פולין", שיבחו את המרד והיל-לו את המורדים היהודיים כאנשים "שהגיעו לשיא במילוי תפקידיהם כאזרחים פולניים", "מושפעים מרות ורשה, שקראה תמיד את אזרחי הבריה לדרך הכבוד והקרב".

בנוסח דומה כתב בטאון המפלגה העממית (פ.ל.), אשר לא היה מאוהבי ישראל דוקא, "עמדת היהודים תופסי הנשק — קוראים אנו בעתון זה — מעוררת הוקרה; הם נופלים בגאון ובכבוד, את זאת יש לכבד ולהבליט, בלי להתחשב בשורת ההבדלים והניגודים שקיימים בינינו לבניהם". באהדה ובידידות הרבה יותר גדולה כתב על המרד בטאון "הקונבנט של הארגונים הבלתי תל-ויים" (פילסודסקאים, קבוצת סלאוק) — "טידיוען" ("השבוע"). ההוצאה מה-29 באפ-ריל כוללת תאור מדויק של המרד היהודי עם הבעת "אהדה רבה מצד החברה הפולנית". העתון קבע, שהיהודים הצליחו לסלק את הגרמנים מכל שטח הגיטו במשך 3 ימים; רק לאחר מכן הצליחו הגרמנים להשתלט על חלקים מסוימים של רחובות הגיטו, אולם רק מבחוץ.

אפילו העתונים האנטישמיים המובהקים, מלבד יוצאים מן הכלל, כתבו תוך רחשי כבוד על הקרבות היהודיים. כך למשל, ציין בטאון הקונפדרציה הלאומית (ק.נ.), לשעבר "א.ו.ר" — "פאלנגה" ("דושי אי יוטרו" (היום ומוחר") את המובן המוסרי של מאורעות הגיטו במלים הללו: "הגיטו בחר בין מוות בכבוד וחיים בכל מחיר. אנו הפולנים הננו בעל בטחון גאה, שהבחירה הזאת תהיה תמיד בידינו — ואנו מעריכים את ערכה המוסרי".

עתון אחר של הקונפדרציה — "נובה פולסקה" ("פולין החדשה") — כתב ב-5 למאי 1943 (מס. 51) תחת הכותרת "החזית השלישית בורשה": "המדובר הוא בגיטו; זה בודאי לא יהיה סטלינגרד שני עבור הגרמנים, כפי שמתפארים היהודים, אך הוא כי הרי עובדה היא, שהקרבות על הגיטו ועם הגיטו נמשכים זה קרוב לשבועיים. כדי לכבוש את החומות והבתים היהודיים גוייסו 7 יחידות, שנאלצו לבסוף לסגת למחוז לחו-מת. זה ימים מספר נעשים נסיונות להכריע את היהודים ולהשמידם באש. בסופו של דבר ינצחו הגרמנים; לרשימת הנצחונות הארוכה של ורשה, בלגרד, רוטרדם, זאמוי-שציונה — יתווסף עוד נצחון אחד, הנצחון על גיטו ורשה; אך זה יהיה נצחונם האחרון במלחמה הזאת".

בשנאה וארס כותב העתון הרשמי של "המפלגה הלאומית" (J.O.) "וואלקא" ("הק-רב") על מאורעות הגיטו. "אפילו שם (בגי-

טו) — אנו קוראים בעתון זה — במקום שלא כיבדו את הפולניות, במקום שהשם פולני הושמץ לעתים קרובות (!), הופיעו דגלים פולניים בין חומות הגיטו כסמל למלחמה נגד הרצח ללא עונש; כי אפילו היהודי הנאבק על נפשו — הבין, שלא בשם גורלו המר שבא עליו בצדק, אלא בשם פולין יוכל הוא לפנות אל העולם".

בעתונים ובהצהרות של מחנה הממשלה של הקבוצות המצדדות בממשלה הגולה של הגנרל שיקורסקי בלונדון, נמצאת שורה של תיאורים והערות חוזרות הכרה ושבח. כך כתב למשל, "בולטין האינפורמציה": "המ-וות הסביל שהיה עד כה מנת חלקם של התי-מונים היהודיים, לא יצר ערכים חדשים. הוא היה ללא תועלת. המוות עם נשק ביד עשוי להכניס ערכים חדשים בחיי העם היהודי, להאיר את סבל היהודים הפולניים בזוהר של קרב למען זכות הקיום. כך הבין הציבור הורשאי את הקרב על הגיטו, בהקשיבו בהו-קרה ליריות המגינים, ובהסתכלו בהרדה אל עמודי האש והעשן של השריפות המתפשטות. האזרחים הלוחמים של מדינת פולין הנמצאים מאחורי חומות הגיטו, נעשו על ידי כך קרו-בים יותר, מובנים יותר לאוכלוסית הבריה". הנציג המחתרתי של הממשלה הגולה שיבח בדוחותיו שלו ללונדון את האירגון המצוין של התגוננות הגיטו וציין, שקרבות הגיטו נשאו במשך השבוע הראשון אופי בולט של מבצעים צבאיים, ושהגרמנים גורשו מהגיטו

פעמים אחדות. הוא פנה גם לתושבים הפו-לניים במקום בנעימה כזאת: "... העם הפולני התדור רוח נוצרית אינו מכיר במוסר כפול, והוא רואה בשאט נפש את פראות הגרמנים. לכשפרץ ב-19 לאפריל קרב בלתי שווה בגיטו ורשה, קבל העם הפולני בכבוד את היהודים הגבורים המתגוננים ובכחו את רוצחיהם הגר-מנים. ההנהלה הפוליטית של המדינה הרשיעה זה כבר מעומק לבה את הפראות הגרמנית, והיא חוזרת ומדגישה את ההרשעה גם היום. הציבור הפולני מתנהג כראוי, בהראותו לנר-דפים השתתפות בצערם ובמתן עזרה להם... את העזרה הזאת יש לתת להם גם להבא". אחרי שידור נאומו של הגנרל שיקורסקי, ב-5 במאי, אשר בו פנה הגנרל אל האוכלוסיה הפולנית, שתתן כל העזרה האפשרית ליהודים המעונים, הוציאו האירגונים המחתרתיים כרוז מיוחד. הכרוז הזה, אשר ציטט חלק גדול מדברי ראש-הממשלה הפולני ונציג הממשלה, פנה לכל הפולנים בקריאה להקשיב לדברים הללו. הארגונים הפולניים המחתרתיים הזהי-רו, שכל עזרה שתיתן לגרמנים בביצוע פש-עיהם, תהא נחשבת לעבירה חמורה לגבי פולין. "כל פולני — נאמר בפירוש בכרוז — הלשנה ושידוד, פושע בזכויותיה של הרפוב-ליקה הפולנית, ויקבל את עונשו במהרה. ואם מישהו יצליח להתחמק מהעונש עכשיו, בחי-סותו בצל הכובש הפושע, יצטרך ליתן את הדין בפני בית-המשפט של פולין החדשה".

— J. J. Rabinovitch —

"רבנים יהודיים" (הם נרצחו במקום). — מתוך אוסף התמונות של שטרופ.

"ידישע ראבינער" (וי' זענען דערהרגעט געווארן אויפן ארט). — פון גענעראל שטראפס בילדער-אלבום.

"Jewish Rabbis" (They were killed on the spot). From the photo-collection of Gen. Stroop.

Michel Oppenheim

Mainz, den 4.4.1955
Am Stiftswingert 19

Vom Schäfer Trajansstr. 5.

Sehr verehrte gnädige Frau !

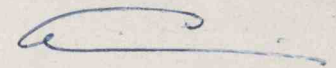
Zur gefl. Kenntnissnahme gebe ich Ihnen
anbei Abschrift der heutigen Nachricht an
den Frankfurter Rabbiner.

Wie verabredet, rufe ich heute abend
an.

Mit freundlichen Grüßen, auch an
Ihren Herrn Sohn bin ich

Ihr sehr ergebener

Einlage

050/14

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 36

Michel Oppenheim

Mainz, den 16.3.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor R a s p ,
Landesbibliothek

D a r m s t a d t

Schloß

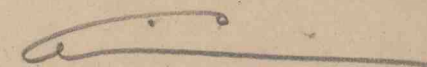
Sehr geehrter Herr Direktor !

Ich habe die Absicht, am kommenden
Donnerstag, 19.März nach Darmstadt zu
kommen. Um 13 Uhr bin ich im Hotel Knauf,
Bleichstrasse 48 und hoffe, Sie dort zu
treffen.

Wenn ich einen früheren Zug benutzen
kann, werde ich vorher zu Ihnen in die
Bibliothek kommen, anderenfalls werde
ich nach Rotary die Bibliothek aufsuchen.
Ausserdem möchte ich mir die Porzellan-
Ausstellung im Landesmuseum ansehen.

Mit freundlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

7. LYNDHURST ROAD,
LONDON, N. W. 3
TEL.: HAMPSTEAD 4539

privat: Bad Godesberg, Schwannstr. 31
Buero : Bonn, Sternstrasse 63/II
Tel: Bonn 38774
Bonn, den 4. August 1953.

PERSOENLICH

Herrn
Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim
Mainz
Stiftszwingert 19

Lieber Herr Oppenheim:

Es ist lange Zeit her, dass wir voneinander gehoert haben. Ich hoffe zuversichtlich, dass es Ihrer Gattin und Ihnen nach Wunsch ergeht.

Vor einem halben Jahr bin ich von Hamburg nach Bonn in eine neue Taetigkeit uebergesiedelt, die mit der Arbeit der "Conference on Jewish Material Claims against Germany" zusammenhaengt. Es waere schoen, wenn Sie bei einem Besuch in Bonn an meinem Buero nicht vorbeigehen wollten.

Voellig unabhaengig von meinen jetzigen Aufgaben, aber im Zusammenhang mit meiner Wiesbadener Arbeit der Jahre 1949 bis 1951 (Central Collecting Point), erlaube ich mir, Sie um Ihre persoенliche Meinung oder, wenn Sie wollen, um eine Auskunft zu bitten.

Meine Frage betrifft die in den Raeumen der Juedischen Gemeinde Mainz gelagerten Bibliothek von Judaica und Hebraica, die ich im Jahre 1948, als in Mainz die Synagoge eingeweiht wurde, in voellig ungeordnetem Zustand fluechtig sah. Nach meiner Schaetzung handelt es sich um etwa 2 000 Baende aelteren und modernen Judenschrifttums. Der Wert der Bibliothek ist mir voellig unbekannt.

Soweit ich weiss, soll sich die Juedische Gemeinde Mainz, die wahrscheinlich aufgrund des die Gemeindeverhaeltnisse im Lande Rheinland-Pfalz regelnden Gesetzes der "Franzoesischen Hohen Kommission" vom Jahre 1949 Eigentuerin dieser Bibliothek geworden ist, mit dem Gedanken der Verausserung dieser Buecherei befassen. Von solchen Plaenen habe ich schon vor Jahren gehoert. Es waere schade, wenn die Bestaende nicht in juedischem Besitz verblieben, moeglichst in oeffentlichem juedischem Besitz, zumal sie fuer die Mitglieder der Juedischen Gemeinde Mainz nicht vonnoeten oder von irgend einer Bedeutung sein duerfte.

Ich habe dieser Tage eine Anfrage des Ihnen dem Namen nach sicher bekannten Professors Norman Bentwich, London, erhalten, der nach seiner Emeritierung als Professor in Jerusalem unermuedlich fuer den Foerdererkreis der "Freunde der Hebraeischen Universitaet" wirbt und wirkt. Zweifellos haette die Universitaet in Jerusalem, wenn ueberhaupt eine juedische Instanz in der Welt, den ersten Anspruch auf oder das vordringlichste Interesse an einer solchen juedischen Bibliotheksammlung. Ich teile Ihnen dies vertraulich und persoенlich mit und moechte Sie bitten, mich wissen zu lassen, ob die gegenwaertigen Eigentumsverhaeltnisse so sind, wie ich sie vorstehend andeutete, und was Sie von den Verkaufsabsichten der massgebenden Personen der Juedischen Gemeinde bisher in Erfahrung gebracht haben.

Wenn ich in diesem Zusammenhang an Sie schreibe, so bin ich mir bewusst, dass Sie zwar mit der Gemeinde verhaeltnismaessig wenig zu tun, aber immerhin den kulturellen Vorgaengen in der Stadt Mainz Ihr Interesse bewahrt haben.

Irgendwo habe ich gehoert, dass die vage Absicht bestehe, die Bibliothek an die Universitaet Mainz zu veraeussern, aber ich habe dafuer keinerlei glaubwuerdige Unterlagen oder Beweise.

Ich waere Ihnen besonders dankbar, wenn Sie sich zu diesem seit Jahren strittigen Fragenkomplex mir persoенlich gegenueber aeussern wollten.

Mit besten Gruessen,
auch an Ihre Gattin,
Ihr sehr ergebener

E. G. Lowenthal
DR. E. G. LOWENTHAL

Regierungsbezirksamt

für Wiedergutmachung
und verwaltete Vermögen

Tgb. Nr. 6314/55 I/2c

Herrn
Regierungsrat
Michel Oppenheim

M a i n z
Am Stiftswingert 19

Betr.: Reg.-Nr.: 18615 - Entschädigungssache Meta S c h u l z ,
Eugene/Oregon

Unter Bezugnahme auf Ihre Vorsprache am 31.5.1955 teilen wir
Ihnen mit, daß die eidesstattliche Erklärung von Frau Meta Schulz
betr. Schilderung ihres illegalen Lebens inzwischen eingegangen
ist. Für nochmalige gelegentliche Rücksprache und Abgabe einer
eidesstattlichen Erklärung Ihrerseits wären wir sehr dankbar.

I.A.:

Assessor

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 79

Mainz, den 11. Juni 1955

Gr. Bleiche 16 So/Schm.

Fernsprecher: 4040

Sprechtag nur donnerstags

Michel Oppenheim

Mainz, den 31. Juli 1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor H. Reitemeister ,

Köln - Lindenthal ,

Robert Koch-Straße 40/42

Sehr verehrter Herr Direktor !

Viel lieber hätte ich eine vergnügliche Nachricht von Ihnen erhalten. Da ich persönlich mit den Vorstandsmitgliedern der jüdischen Gemeinde am liebsten nichts zu tun habe, aus Gründen, die ich Ihnen gelegentlich mündlich erzählen kann, habe ich zunächst schriftlich bei der Gemeinde angefragt. Durchschlag meines Schreibens folgt anbei. Sobald ich im Besitz einer Antwort bin, werde ich Sie verständigen. Das kann nach den Erfahrungen, die ich gemacht habe, längere Zeit dauern, so warte ich schon über ein halbes Jahr auf eine schriftliche Antwort in einer anderen Angelegenheit und es ist mir, trotz mehrfacher Erinnerungen, bis jetzt nicht gelungen, eine schriftliche Antwort zu erhalten.

Bei der letzten Kempertz-Versteigerung war ich einen Tag in Köln, hatte aber leider keine Zeit für einen Anruf, sonst hätte ich mich gemeldet.

Haben Sie die in diesem Jahr obligate Regenreise schon hinter sich ? Wenn nicht, werden Sie Glück haben, denn jetzt muss es ja

unserem Sinn erwarten.

Falls bis zum 1. Oktober die Pessach-Haggadah nicht bei Ihnen eingetroffen ist, bitte ich um eine gefällige Mitteilung. Ich werde dann in der notwendig schärferen Form an den Herrn Minister schreiben.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

Lederstrumpfmethoden

Von Hans J. Reinowski

„Fis all so, as dat Ledder is.“

Wat sall einer dorbi dauhn?“

Fritz Reuter

Das „Darmstädter Echo“ hat sich im Laufe der Zeit schon häufig der vornehmsten und ehrenvollsten Pflicht unterziehen dürfen, die einer einheimischen Zeitung auferlegt werden kann: der Pflicht, im politischen Teil die Belange der guten Stadt Darmstadt gegenüber unberechtigten und vermeidbaren Benachteiligungen durch staatliche, nachbarstädtische oder private Eingriffe nachdrücklich zu vertreten. Das soll auch heute geschehen.

Darmstadt hat während des Krieges und in der Nachkriegszeit allzuviel unabwendbaren Schaden erleiden müssen — durch die grauenvolle Zerstörung, durch den Abzug seiner Landesbehörden, durch Niederlagen im Wettbewerbe mit stärkeren, reicheren Städten — als daß es völlig ungerechtfertigte und ungesetzliche Eingriffe in seinen Bestand, sein Vermögen und sein Ansehen als ein deutsches Kulturzentrum hinnehmen könnte.

Solche Eingriffe sind erfolgt. Sie müssen bereinigt werden, wenn nicht nur die Stadt um kostbarstes Eigentum, sondern mit ihr zugleich der Staat um ein Stück seines Ansehens als Rechtsstaat gebracht werden soll.

Im Darmstädter Landesgewerbemuseum befand sich während des ersten Weltkrieges eine wertvolle Sammlung von Lederarbeiten persischer und arabischer Buchbinder, dazu in Kamelshaut geschnittene Prägestücke und ähnliche Kostbarkeiten.

Im benachbarten Offenbach wirkte zu jener Zeit der vom hessischen Großherzog Ernst Ludwig berufene Leiter der Technischen Lehranstalten, der nachmalige Professor Dr.-Ing. ehrenhalber Hugo Eberhardt. Professor Eberhardt ist ein besessener Leder-sammler, dessen ganzer Ehrgeiz seit Jahrzehnten darauf gerichtet war, ein Ledermuseum zusammenzutragen, und der diesem Ehrgeiz zeit seines Lebens skrupellos frönte.

Die Darmstädter Sammlung stach ihm — dem privaten Sammler — besonders in die Augen. Während einer Zeit, in der die Leitung des hiesigen Landesgewerbemuseums verwaist war, verstand er es, das hessische Staatsministerium zu veranlassen, seiner privaten Sammlung die Darmstädter Stücke als Leihgabe zu überweisen.

Mit Hilfe dieses Darmstädter Grundstocks schuf er im Jahre 1917 das Offenbacher Ledermuseum.

Im Jahre 1920 versuchte der neue Leiter des Darmstädter Landesgewerbemuseums, die Leihgabe aus Offenbach an ihren rechtmäßigen Sitz nach Darmstadt zurückzuführen. Die Bemühungen blieben ohne Erfolg. Herr Eberhardt erklärte die Absicht des Landesgewerbemuseums, wieder Leder zu sammeln, für eine Sinnlosigkeit.

Auch weiterhin war Herrn Professor Dr. Eberhardt — nach seinem eigenen öffentlichen Geständnis — das Jagdglück günstig. Von seiner zeitweiligen Tätigkeit für das Landesmuseum in Darmstadt her wußte er, daß hier in der Residenz eine kleine Sammlung wertvollster indianischer Lederarbeiten ausgestellt war. Diese Sammlung erweckte Herrn Eberhardts unstillbare Lederstrumpfgelüste. Er ruhte und rastete nicht, bis er den damaligen Gauleiter und Reichstatthalter Jakob Sprenger davon überzeugt hatte, daß die Darmstädter Sammlung eines fachkundigen Betreuers ermangle, in Darmstadt ein Aschenbrödelasein führe und bei ihm in Offenbach besser aufgehoben sei.

Professor Dr. Eberhardt hatte sein Ersuchen damit begründet, es sei für seine Sammlung von größter Wichtigkeit, Beispiele der Lederkleidung von Indianern als der wichtigsten Leder tragenden Volksstämme zu besitzen. Da sich nun Professor Eberhardt — aus welchen Gründen auch immer — in Wort und Schrift sehr verdient um die Nazi-herrschaft gemacht und tüchtig gegen die früheren marxistischen Machthaber im „Roten Großherzogtum“, wie er es nannte, gewettert hatte, da er sich außerdem auch als ein tüchtiger Judenhasser gebärdete, ließ sich der Gauleiter Sprenger gnädigst dazu herbei, Herrn Dr. Eberhardt das Eigentum des hiesigen Landesmuseums als dauernde Leihgabe zu überweisen.

Mit diesen beiden Beutezügen in Darmstadt hätte man sich vielleicht zur Not — trotz der völlig ungesetzlichen und in Fachkreisen durchaus unüblichen Form, in der Professor Eberhardt seinem Sammelehrgeiz zuliebe eine „Leihgabe“ in einen „Besitzwechsel“ umzuwandeln bestrebt war — abfinden können, denn die Einmaligkeit der Sammlung und die große Leistung werden weder dem Deutschen Ledermuseum zu Offenbach, noch seinem Sammler und ehrenamtlichen Leiter bestritten. Aber „Ein Jeger hatt allzeit verlangen, mid wenig Miede fil zu fangen“, sagt Professor Eberhardt von sich selbst, wobei er offenerherzig das Wort „Miede“ mit „Geld“ übersetzte.

Er holte nunmehr zu seinem größten Schlag gegen Darmstadt aus. Hier wurden in der

Landesbibliothek bis zum Jahre 1942 zwei kostbare Lederbände des sechzehnten Jahrhunderts aus der Werkstatt des berühmtesten deutschen Buchbinders Jakob Krause und seines Schülers Kaspar Meuser verwahrt. Außerdem besaß die Landesbibliothek ein Kulturdokument ersten Ranges, eine in einen äußerst seltenen Lederschnittband gebundene jüdische Handschrift aus dem vierzehnten Jahrhundert, die unter dem Namen „Darmstädter Pessach-Haggadah“ weltberühmt war. Diese Handschrift enthält jüdische Gebete und Legenden, die während der Passah-Mahlzeit verlesen werden.

Diese drei Zimelien fanden sich nach dem Kriege bei den Aufräumarbeiten im zerstörten Schloß nicht mehr vor. Der heutige Leiter der Landes- und Hochschulbibliothek, Dr. Hans Rasp, mußte auf vielerlei Anfragen von Forschern und Wissenschaftlern aus der Schweiz, aus Holland, aus den Vereinigten Staaten, aus England und aus Deutschland immer wieder zum großen Bedauern aller Beteiligten antworten: der Verbleib dieser bibliophilen Kostbarkeiten sei infolge der Kriegereignisse und Nachkriegswirren nicht feststellbar.

one representative of the Ministry for Foreign Affairs. Its task is to coordinate and manage the affairs of the Executive which have been decided upon in the agreement made between these parties. (Reference is made to this agreement later).

c) The Head Office

The headquarters of «Yad Vashem» is in Jerusalem. At its head there is a Director. The following departments are represented at headquarters: Central Archives, Library, Information Department, and Editorial Office of «Yad Vashem» News, Offices for Receiving Testimonies, Building Branch, Maintenance Branch and Secretariat. A scientific advisor heads the scientific projects. (Archives, Library, Documentation, Research and Scientific Publications).

f) National Committees of «Yad Vashem».

The object of National Committees, consisting of representatives of the public in Israel and from abroad, is mainly to register the names of victims of the Disaster, to assist in the collection of testimony, and the gathering of important historical material and documents of value to the museum as well as to «Yad Vashem».

5. THE ACTIVITIES OF «YAD VASHEM»

a) Building on 'Mount of Remembrance'.

On the outskirts of Jerusalem, near Mount Herzl, «Yad Vashem» has acquired a large plot of land on which a number of memorial buildings are to be erected. This place has been officially named Mount of Remembrance.

On July 29, 1954 (28th Tammuz) the foundation stone of the Central Archives and Library was laid on the Mount of Remembrance. Those who took part in the impressive ceremony included the President of the State, the Speaker of the Knesset, Cabinet Ministers, the Heads of the Zionist Organisation and the Zionist Actions Committee, Members of the Knesset, emissaries of the Committee of Jewish Organisations, representatives of the survivors and of the fighters in armies, ghettos, and the underground.

In his opening address, the Minister of Education and Culture, Prof. Ben Zion Dinur stressed that this was the laying of the foundation stone of the «Yad Vashem» project. Meanwhile a road has been paved leading to the Mount of Remembrance and the site has been prepared for building. A Building and Planning Department at «Yad Vashem's» headquarters supervises the execution of this programme. A public Advisory Planning Committee assists the department in its work.

YAD-VASHEM

Jerusalem, Ben-Yehuda, 12.

Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority
DAF-ED
For the registration of the victims of the Disaster.

רשות הזכרון לשואה ולגבורה

דף-עד
לרישום חללי השואה

יד ושם
ירושלים, רח' בן יהודה 12

Registr. No.	שם הרשום	Name	שם המשפחה
תמונה Photo	Name in Hebrew	שם המשפחה בעברית	101
	Name in the language of the country of origin	שם המשפחה בשפת ארץ מוצא	102
	First Name	שם פרטי	103
	First Name in Hebrew	שם פרטי בעברית	104
חוק זכרון השואה והגבורה - יד ושם תשי"ג 1953 קבע בספיקו מס' 2	Previous Name	שם המשפחה הקודם	105
	Previous Name in Hebrew	שם המשפחה הקודם בעברית	106
	Pseudonym, if any	שם כנוי או שם מושאל	107
	Name of Father	שם האב	108
THE MARTYRS' AND HEROES' REMEMBRANCE (YAD-VASHEM) LAW, 5713-1953 determines in Art. No. 2 that The task of Yad Va-Shem is to gather in to the homeland material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their memory and that of the communities, organizations and institutions which were destroyed because they were Jewish; for this purpose, Yad Va-Shem shall be competent - (4) to confer upon the members of the Jewish people who perished in the days of the Disaster and the Resistance the commemorative citizenship of the State of Israel, as a token of their having been gathered to their people.	Name of Mother	שם האם	109
	Family status (Number of children)	מצב משפחתי (מספר ילדים)	110
	Date of birth	תאריך הלידה	111
	Country and place of birth	מקום וארץ הלידה	112
	Member of the Kehila/ot	השתייך/ה קהילה/ות	113
	In (country)	בארץ	114
	Nationality in 1939	הנתינות בשנת 1939	115
	Occupation	המקצוע	116
	Country and place of residence	ארץ ומקום המגורים	117
	Place & Date of death	המקום והתאריך של מותו/ה	118
	Cause of death	סיבת המות	119
	Last known Address	כתובת האחרונה הידועה של הנרשם	120
Addresses during the War	כתובות ידועות בזמן המלחמה		
Maiden Name	שם משפחה לפני הנשואין	שם האשה	
Present address	כתובת הנוכחית	שמות הילדים	
Country	ארץ	Place	מקום
Address	כתבת	Name of Children	שמות הילדים
Address	Resident of	אני, undersigned	אני
Address	Relative or friend	קרוב/ה מכר/ה	קרוב/ה מכר/ה
I declare herewith that all the details of my testimony are true and correct to the best of my knowledge and belief.			
Signature of Recorder	תאריך	Signature	תאריך
Date	מספר	Place	מקום

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

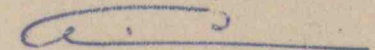
Mainz, den 21. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

An den
Geschäftsführer A.O p i t z
Allied High Commission für Germany
A r o l s e n (Waldeck)

Sehr geehrter Herr Opitz !

Bezugnehmend auf Ihre freundliche Anfrage vom 6. Juli: die Drucklegung der Deportationslisten aus dem Gebiet von Mainz (genauer: aus dem früheren Gebiet des Großherzogtums Hessen) soll im Rahmen einer größeren Veröffentlichung erfolgen. Die Vorarbeiten hierzu sind aber noch nicht abgeschlossen. Zu gegebener Zeit werden Sie eine Nachricht erhalten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Die Drucksache, die Sie mir seiner Zeit leihweise überlassen haben, ist beige-schlossen.

SUMMARY

MEMORIAL MEETINGS IN ISRAEL

Memorial meetings were held in various places in Israel, among them Tel Aviv, Jerusalem, Haifa, Ramat Gan, Petah Tikva, Natanya, Ramle and Rishon leZion, on Nissan 27, the anniversary of the destruction and heroism of the Jews. The speakers included members of the Yad Vashem Board, rabbis and prominent community leaders.

MEMORIAL MEETING IN THE MARTYRS' FOREST

An impressive memorial meeting took place on the eve of the "Day of Destruction" — Nissan 27 — in the Martyrs' Forest in the Judean Hills. About 2,000 persons, among them many young people and tourists, were present.

The meeting began with a trumpet call and the raising of the National Flag. Cantor Leib Glantz and his choir sang two Ghetto songs, "Ani Ma'amin" and "The Partisans' Hymn". Joseph Weitz, a member of the Board of Directors of the Jewish National Fund and of the Yad Vashem Board, delivered the opening speech. He said, among others, that the saplings we plant here among these barren rocks are small and delicate. But the idea that inspires their planting will give them the strength to conquer the rocks.

The speakers were: Professor Ben-zion Dinur, the Minister of Education and Culture; Justice M. Silberg, Dr. M. Dvorjetski and Rozshke Kortchak.

Prof Dinur stated that the two Knesseth decisions concerning the "Day of Destruction" and the establishment of Yad Vashem were an expression of the will of the Jewish people to establish an eternal memorial of the frightful days. The moral of the destruction, he said, was that Exile is not only a misfortune and punishment but also a transgression, that Exile and destruction are not two separate categories. We must continually repeat to ourselves that a nation must not be scattered and splintered.

The speaker reviewed the work of Yad Vashem, particularly its task of

registering the names of the martyrs and the communities that were destroyed. He dwelt on the work of the scientific department of Yad Vashem, particularly document collection, and expressed the hope that the work would soon begin on the buildings on Har Hazikaron.

We must never forget that a people that does not remember its past has no future. Remembering is our obligation and task and we will fulfill it, Prof. Dinur declared.

Justice Silberg stated that this was not the occasion to settle our account with the civilized world regarding that grim chapter in our history. We are here gathered, he said, to draw up a personal account. The great catastrophe cut off the most vital branches of our people; precious national treasures were destroyed. Though we cannot recreate the spiritual world that was wiped out, we must collect all that has remained of the great destruction. Thus we will carry out the last will and testament of the martyrs and create an everlasting memorial to them.

Dr. Dvorjetski asked that we must not forget the common Jew in the ghettos and concentration camps, the millions of nameless Jews whose silent courage it has not yet been given us to portray to the Jewish world. I pray, he said, that our intellectuals be blessed with the ability to perceive the light shining forth from these unknown Jews and to reveal it to our people in Israel and the diaspora.

Rozshke Kortchak pointed out that we are daily more aware that the destroyers of our people still live, and that they have not faced justice. The hands that are still stained with our blood are again holding weapons of destruction.

The National Flag was lowered to half mast and Cantor Leib Glantz and his choir sang several Psalms. Rabbi M. Nurock closed the meeting with the traditional "Kaddish".

REGISTRATION OF NAZI VICTIMS IN ISRAEL

The registration of the victims of the Nazi period began on April 19 in

Israel. On the preceding Sabbath, rabbis in some synagogues preached sermons about Memorial Day and the registration.

On April 12, Yad Vashem called a press conference devoted mainly to the registration campaign. Before and after Memorial Day (Nissan 27) the press published articles and news stories on the campaign and posters with the addresses of the registration stations were put up in the streets. The radio carried broadcasts about Memorial Day and the registration campaign. The radio gave reports and news about the progress of the campaign almost daily for a considerable length of time.

Fifty registration stations were operating in different parts of the country until May. At the end of May the only stations open were those in the offices of Yad Vashem and the Jewish National Fund. In those places where special stations were not set up, there has been a demand that they be opened if only for a short while.

The Registration Department of Yad Vashem has also initiated other methods of registration. Landsmanshaften, immigrant associations and other organizations and institutions have undertaken to carry out the campaign among their own members on their own. The registration forms are also sent by mail upon request to be filled in at home and returned in person to the Registration Department.

PLANS FOR YAD VASHEM BUILDINGS APPROVED

The Planning Committee of the Yad Vashem Board has approved the plans of the first buildings to go up on Har Hazikaron. A tender for the construction work will be let out in the near future.

Meanwhile, the approach road has been completed and preparations have been made to build on the hill.

The plans provide for a three-storey building housing the archives and the library to cover 3,000 square meters. The building will also have a large reading room and smaller study rooms. Attached to the main building will be

רשות הזכרון לשואה ולגבורה ירושלים, רח' בן יהודה 21, ת.ד. 48 — טל. 4847

Remembrance Authority of the Disaster and Heroism Yad Vashem, Jerusalem, 12, Rehov Ben-Yehuda, P.O.B. 84 — Tel. 4847

טלגרמות: ירושלים Yad-Vashem

findet statt

Erew Rosch Haschana Montag, den 27. Sept. 1954, 18.30 Uhr

1. Tag Dienstag, den 28. Sept. 1954, vormittags 9 Uhr

Jom Kippur

Erew Jom Kippur Mittwoch, den 6. Oktober 1954, 18.15 Uhr

Jom Kippur (Versöhnungstag) Donnerstag, den 7. Okt. 1954, 9 Uhr

Ende 18.13 Uhr

DER HESSISCHE MINISTER
FÜR ERZIEHUNG UND VOLKSBILDUNG
XII - 7a - 2302/53

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 88

WIESBADEN, DEN 18. Febr. 1953
LUISENPLATZ 10
TELEFON: SAMMEL-NR. 5 93 11
POSTSCHLIESSFACH NR. 290
vB/mo

Herrn

Reg.-Rat a.D. Michel Oppenheim

M a i n z

Am Stiftswingert 19

Betr.: Rückgabe der "Pessach Haggadah".

Bezug: Ihr Schreiben vom 10.12.1952.

Sehr geehrter Herr Regierungsrat !

Sie werden verstehen, wenn ich Ihnen erst jetzt, nachdem die Rückgabe der "Pessach Haggadah" an die Landesbibliothek in Darmstadt vollzogen ist, für Ihren Brief danke. Ihr Schreiben war mir mit seinem dezidierten Inhalt eine wertvolle Unterstützung in meinen Bemühungen, diese Angelegenheit zu einem baldigen Abschluss zu bringen.

Die höchst bedauerliche Verzögerung der Rückgabe hatte einmal rein formale Gründe, welche die sofortige rechtsgültige Wirksamkeit des Kabinettsbeschlusses verhinderten, zum anderen versuchte das Offenbacher Ledermuseum, das keine staatliche Institution ist und meiner Dienstaufsicht nicht untersteht, durch Gegenvorschläge den Willen der Regierung zu durchkreuzen.

Ich hoffe, dass Sie diese Verquickung widriger Umstände, die den Anschein einer Verschleppung erwecken konnte, der hessischen Regierung nicht zur Last legen werden, die von der Notwendigkeit der strikten Bereinigung dieser nationalsozialistischen Willkürmassnahme einmütig überzeugt war.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung !

Im Auftrag:

J. Spangenberg

(Spangenberg)

Ministerialrätin.

Pöblyizistisches Büro und Verlag Dr. Paul Herzog
Tübingen, Olgastr. 7 Postfach 144 Fernruf 2321

Romanvertrieb Tatsachenberichte Kurzgeschichten

An die Stadtverwaltung der Stadt Mainz
z.Hdn. von Herrn Beigeordneten Gemmer ,
Mainz

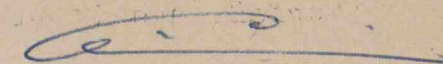
Sehr geehrter Herr Beigeordneter !

Infolge einer Reise kann ich erst heute Ihre
Aufschrift vom 6. August beantworten.

Der Vorstand der jüdischen Gemeinde und die Stadt-
bibliothek werden wohl in der Lage sein, die ver-
schiedenen Fragen zu beantworten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Mainz, den 5.9.1955

hätten mit dem zuständigen Herrn zu sprechen
und mir baldige Bearbeitung bitten könnten. —
Es sind Grundsteuerbeiträge und sonstige auf
dem Grundstück ^{liegende} Beträge bis zum 31. März ge-
schmiedet worden. —

Meine Mutter ist noch bei mir, da sie immer noch
unter ihrer Gesichtsnöralgie leidet und ihr die
gleichmäßige Wärme in unser Wohnzimmer (Zu-
genheizung) gut tut. —

Hallen Sie bitte Ihre Gattin von uns besten
Grüßen, Ihnen meinen Dank im voraus
für die Mühe, die ich Ihnen wieder mache.

Ihre

Brithmaria Landwehr.

Ihre freundliche Karte erreichte mich,
und es fiel mir ein Stein vom Herzen. —

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 28.12.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

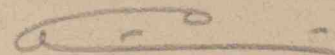
Landgerichtsdirektor
Dr. Robert M i c h a e l i s ,

Mainz - Mombach ,
in der Brunnenstube 11

Sehr geehrter Herr Landgerichtsdirektor !

Besten Dank für Ihre freundliche Einla-
dung zum 3. Januar, ich werde gerne kommen,
Schon heute möchte ich Ihnen danken, daß
Sie sich dieser Angelegenheit zur Verfügung
stellen.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

0501 14

Karl. Nr. 336

Nachl. Oppen

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 32

SATZUNG

DER JÜDISCHEN GEMEINDE MAINZ

Körperschaft des öffentlichen Rechts

+

§ 1

Die Jüdische Gemeinde Mainz ist nach dem Landesgesetz über die jüdischen Kultusgemeinden in Rheinland-Pfalz vom 19.1.1950 (GVBl. S. 13) eine Körperschaft des öffentlichen Rechts. Sie hat ihren Sitz in Mainz und führt den Namen "Jüdische Gemeinde Mainz".

§ 2

Die Jüdische Gemeinde Mainz umfaßt den Stadt- und Landkreis Mainz sowie die Kreise Worms, Alzey, Bingen, Oppenheim und Nierstein.

§ 3

Die Gemeinde ist verpflichtet, alle Einrichtungen zu schaffen und zu unterhalten, die zur religiösen, sozialen und kulturellen Betreuung ihrer Mitglieder im Sinne des Judentums erforderlich sind.

§ 4

Mitglieder der Gemeinde sind alle Personen, die in den in § 2 angeführten Bezirken ständig wohnen und jüdischen Glaubens sind, ohne Rücksicht auf ihre Staatsangehörigkeit.

Dem jüdischen Glauben gehört an:

- a) wer von Geburt der jüdischen Religionsgemeinschaft angehört;
- b) wer in das Judentum aufgenommen worden ist.

§ 5

Die Mitgliedschaft endet:

- a) durch Tod;
- b) durch Austritt aus der Gemeinde resp. aus dem Judentum;
- c) durch Wegzug aus dem Bezirk der Gemeinde.

CONTENTS

1. Events leading to the passage of the Martyrs' Law.	1
2. Martyrs' and Heroes' Remembrance Law, 5713.	2
3. Objectives of Yad Vashem.	3
4. The Organizational Structure.	4
5. The Activities of Yad Vashem.	5

1. EVENTS PRIOR TO THE PASSAGE OF THE MARTYRS' LAW

The idea of a central national project in Israel to perpetuate the memory of those Jews who perished under the Nazi regime, was thought of by many people throughout the world even during the Second World War.

A specific programme for the establishment of such a project was placed before the people of Israel for the first time by Mr. M. Shenhaby of Mishmar HaEmek. Mr. Shenhaby presented the plan for «Yad Vashem» - a permanent memorial in Israel - to the head office of the Jewish National Fund during the War. This plan was adopted by the first post-war Zionist Congress which was held in London in August 1945. An organisation for the execution of the plan was established with the Va'ad Leumi of Palestine Jewry at its head.

The early activities of this organisation were modest. In fact, they were hampered by such factors as the hostile Mandatory Government, the work of planning the escape and «illegal» immigration of Jews from Europe to Palestine and finally by the War of Liberation. Nevertheless, important work, such as the acquisition of documents and testimonies of great historical importance, was carried out.

Following the establishment of the State, many people realised that only Israel could properly discharge the historic task of setting up a national monument on Israel's soil to the memory of the six million Jewish victims of Nazi cruelty. On the basis of this realisation, the Minister of Education and Culture, Prof. Benzion Dinur, submitted to the Government a draft law which formed the foundation and framework for the activities of «Yad Vashem». After this proposal had been examined by a special committee, the Government placed it before the Knesset, and in the discussion which followed in Elul 5713 (August 1953), representatives of all parties participated and all gave their fullest support to the project. On August 15, 1953, in an atmosphere of solemnity, the Knesset unanimously passed the Martyrs' and Heroes' Remembrance «Yad Vashem» Law, 5713 - 1953. The Law defined in general terms the objects of «Yad Vashem» and its organisational framework. The following is the text of the Law:

Michel Oppenheim

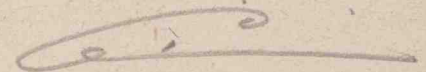
Mainz, den 30. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

An die
Jüdische Gemeinde
M a i n z ,
Forsterstraße 2

Zum Ausgleich Ihrer Rechnung vom 15. Juli !
habe ich heute die Süddeutsche Bank beauf-
tragt, auf Ihr Konto bei dieser Bank

DM 90.--
zu überweisen.

Hochachtungsvoll

JÜDISCHE GEMEINDE MAINZ

KÖRPERSCHAFT DES ÖFFENTLICHEN RECHTS

(22b) Mainz, den
Forsterstr. 2

Die Jüdische Gemeinde Mainz gedenkt am kommenden Sonntag, den 9. November 1958, 11 Uhr vormittags, auf dem jüdischen Friedhof (Untere Zahlbacher Straße) der Geschehnisse vom 9. und 10. November 1938.

Wir gestatten uns, Sie zu der Feier, bei der Beigeordneter Otto Zahn Worte des Gedenkens sprechen wird, herzlichst einzuladen.

JÜDISCHE GEMEINDE MAINZ
Der Vorstand

Der Vorstand

Hochachtungsvoll!

Wir erlauben uns, angesprochen den Neudruck unserer Satzung und einen Hinweis für Steuerermäßigung zu übersenden.

Das »Jahrbuch 1952« ging Ihnen im Mai unmittelbar von der Druckerei zu. Sollten Sie es nicht erhalten haben, bitten wir um gefällige Mitteilung.

Sehr geehrtes Mitglied!

Michel Oppenheim
Reg.-Rat a.D.

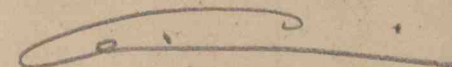
Mainz, den 20.8.1952
Am Stiftswingert 19

An den
Hessischen Minister
für Erziehung und Volksbildung ,
W i e s b a d e n ,
Luisenplatz 10

Sehr verehrter Herr Minister !

Für Ihre freundliche Mitteilung vom 11.
August danke ich herzlich. Es freut mich,
daß es Ihren Bemühungen gelingen wird, die
von der Landesbibliothek in Darmstadt an das
Offenbacher Ledermuseum ausgeliehene Leihgabe,
darunter die "Pessach-Haggadah" der Landes-
bibliothek wieder zurück zu erstatten.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim
Reg.-Rat a.D.

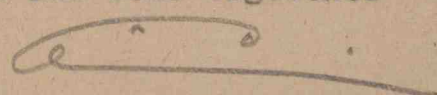
Mainz, den 21.7.1952
Am Stiftswingert 19

Herrn
Direktor Dr. R a s p ,
D a r m s t a d t ,
Landesbibliothek, - Schloß

Sehr geehrter Herr Doktor !

Ich nehme Bezug auf meine Anfrage vom 18.7., Ihre Antwort vom 13.8. und meine kurze Mitteilung mit Anlage vom 16.8.1951 und erlaube mir die Anfrage, ob die Fessach-Haggadah von dem Ledermuseum in Offenbach inzwischen an die Landesbibliothek in Darmstadt zurückgegeben wurde. Verneinendenfalls werde ich nochmals an den Kultusminister Metzger schreiben. Anlässlich der Einweihung des Prinz Georg-Palais in Darmstadt hatte ich mit dem Herrn Minister über die Angelegenheit gesprochen und mußte aus seiner Antwort entnehmen, daß die Angelegenheit in Ihrem Sinne erledigt werden soll.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

den 16.8.51

Herrn
Kultusminister Metzger
Wiesbaden
Hessische Landesregierung

Sehr geehrter Herr Minister!

In folgender Angelegenheit wurde ich von Herrn Dr. Rasp von der Hessischen Landes- und Hochschulbibliothek in Darmstadt an Sie verwiesen. Ich bitte daher um Entschuldigung, dass Sie in dieser Weise von mir belästigt werden.

Vom Ausland wurde vor längerer Zeit bei mir angefragt, ob die Darmstädter Pessach-Haggadah noch vorhanden sei und ob sie in der Hessischen Landesbibliothek in Darmstadt (Schloss) be- sichtigt werden könne. Eine entsprechende An- frage in Darmstadt veranlasste die Verweisung an Sie, da Sie mit dem für das Ledermuseum in Offenbach zuständigen Wirtschaftsminister die Angelegenheit klären wollten.

Es handelt sich um ein Kulturdokument, dass in künstlerischer, paläographischer und lithurgi- scher Hinsicht eine ^{sachliche} Bedeutung besitzen soll. In der Nazizeit kam dieser Gegenstand wohl nur wegen seines schönen Lederschnitteinbandes in

18. Juli 1951

Herrn

Dr. R a s p

Direktor der Landesbibliothek

D a r m s t a d t

=====

Schloss

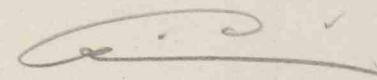
Sehr geehrter Herr Direktor !

Eine Anfrage aus dem Ausland veranlasst mich bei Ihnen anzufragen, ob die berühmte Pesach - Haggada die früher zu dem Bestand der Landesbibliothek gehörte den Krieg überstanden hat und ob und wo sie berücksichtigt werden kann.

Mit vorzüglicher Hochachtung

bin ich

Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 28. Dezember 1953
Am Stiftswingert 19

Mit der Versendung des silbernen Pokals an das jüdische Museum in New York hat es folgende Bewandnis.

Nach langem Sträuben musste ich mich im Jahr 1942 bereit erklären, von der jüdischen Gemeinde in Worms drei alte silberne Gegenstände als Geschenk anzunehmen, um sie dem Zugriff der Gestapo zu entziehen. Bei der Übergabe in Worms nahm ich die drei Gegenstände nur unter der Bedingung an, daß es mir gestattet sein müsse, sie einem Museum zu geben.

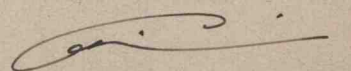
Nach einigen Monaten gelang es mir, den Leiter des Mainzer Altertums Museums zur Annahme der drei Gegenstände zu gewinnen.

Nach dem Umschwung im Jahre 1945 wurden mir die drei Gegenstände wieder zur Verfügung gestellt. Der damalige Leiter des Museums, Herr Dr. Arens bat aber, den einen Pokal dem Mainzer Museum zu überlassen, da er einen Mainzer Silberstempel trage. Die beiden anderen Gegenstände - es waren zwei Becher - gab ich dem jüdischen Museum in New York.

Nachdem vor einiger Zeit festgestellt worden war, daß der in Mainz verbliebene Pokal keinen Mainzer Silberstempel trägt, war der damalige Grund für die Überlassung an das Mainzer Museum hinfällig geworden. Das Mainzer Museum erklärte sich aus diesem Grund bereit, mir den Pokal wieder zurückzugeben.

Ich schrieb darauf an das jüdische Museum in New York den Sachverhalt und fragte an, ob sie im Tausch gegen Mainzer Silber den Pokal haben wollten. Sie erklärten sich postwendend dazu bereit und sandten sofort den Betrag von RM 1900.--, der für den Erwerb des zum Kauf angebotenen Mainzer Silbers notwendig war.

Der Pokal geht also gewissermassen als Tauschgegenstand für das [dem jüdischen Museum in New York zur Verfügung gestellte Mainzer Silber an das jüdische Museum in New York.

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 11. November 1953
Am Stiftswingert 19

An das
Jüdische Museum
z.Hdn. von Herrn Dr. Kayser ,
Fifth Avenue at 92nd Street ,
New York 28, N.Y.
USA

Sehr geehrter Herr Doktor !

Besten Dank für Ihre Mitteilung vom 29. Oktober. Der Pokal steht zu Ihrer Verfügung. Es wird zweckmässig sein, einen zuverlässigen Spediteur oder eine zuverlässige Person, die nach USA fährt mit der Weiterbeförderung und Übergabe an Sie zu beauftragen.

Der Pokal wird zur Zeit im Altertums-Museum in Mainz, Grosse Bleiche 49-51 aufbewahrt und wird ausgehändigt werden, wenn der Betreffende eine Legitimation von Ihnen vorzeigt.

Inzwischen kam auch die Nachricht von der Firma Arnhold N.S. Bleichroeder, daß DM 1900.-- angewiesen sind.

Ich freue mich sehr, daß auf diese Weise der Pokal in die richtigen Hände kommt. Mein Sohn ist zur Zeit in New York. Ich habe ihn gebeten, Ihnen meine Grüsse zu bestellen und wäre Ihnen dankbar, wenn Sie meinem Sohn Gelegenheit geben wollten, die Schätze Ihres Museums zu sehen.

Einen Bericht über die Rettung der 3 Wormser Gegenstände habe ich seiner Zeit Ihnen zugesandt. Falls sich Herr Friedman für ihn interessiert, bitte ich Sie, den Bericht ihm zugänglich zu machen.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

hältnissen in einem jüdischen Museum verwahrt werden soll. Aus den beiliegenden Aufnahme können Sie die Qualität des Pokals selbst feststellen

Das kleine Schild, das beiderseits jüdische Inschriften trägt, hatte ich seiner Zeit vor Übergabe an das Mainzer Museum abgemacht und an mich genommen. Ich glaubte dies tun zu müssen, da ich unter den damaligen Verhältnissen befürchten musste, dass das Schild verloren gehen könnte.

Ich wäre dankbar, wenn ich bald Ihre Ansicht erfahren könnte und bin

mit vorzüglicher Hochachtung

Ihr sehr ergebener

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 116
Mainz, den 11. November 1953
Am Stiftswingert 19

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 116
Mainz, den 11. November 1953
Am Stiftswingert 19

An das
Jüdische Museum
z.Hdn. von Herrn Dr.Kayser ,
Fifth Avenue at 92nd Street ,
New York 28, N.Y.
USA

Sehr geehrter Herr Doktor !

Besten Dank für Ihre Mitteilung vom 29.Oktober. Der Pokal steht zu Ihrer Verfügung. Es wird zweckmässig sein, einen zuverlässigen Spediteur oder eine zuverlässige Person, die nach USA fährt mit der Weiterbeförderung und Übergabe an Sie zu beauftragen.

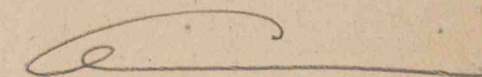
Der Pokal wird zur Zeit im Altertums-Museum in Mainz, Grosse Bleiche 49-51 aufbewahrt und wird ausgehändigt werden, wenn der Betreffende eine Legitimation von Ihnen vorzeigt.

Inzwischen kam auch die Nachricht von der Firma Arnhold N.S. Bleichroeder, daß DM 1900.-- angewiesen sind.

Ich freue mich sehr, daß auf diese Weise der Pokal in die richtigen Hände kommt. Mein Sohn ist zur Zeit in New York. Ich habe ihn gebeten, Ihnen meine Grüsse zu bestellen und wäre Ihnen dankbar, wenn Sie meinem Sohn Gelegenheit geben wollten, die Schätze Ihres Museums zu sehen.

Einen Bericht über die Rettung der 3 Wormser Gegenstände habe ich seiner Zeit Ihnen zugesandt. Falls sich Herr Friedman für ihn interessiert, bitte ich Sie, den Bericht ihm zugänglich zu machen.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

THE JEWISH MUSEUM
UNDER THE AUSPICES OF
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

FIFTH AVENUE AT 92ND STREET
NEW YORK 28, N. Y.

SACRAMENTO 2-2482

October 29, 1953

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Haben Sie verbindlichen Dank für Ihren freundlichen Brief vom 5. d.M. Er hat mir gezeigt, daß Sie uns nicht vergessen haben, und wir werden auch nie vergessen, daß wir Ihnen zwei unserer wertvollsten Stücke verdanken.

Nun zu dem Pokal, der sich übrigens in den Mitteilungen der Gesellschaft zur Erforschung Jüdischer Altertümer, Frankfurt a/M., Bd.IV, October 1903 auf Seite 98 abgebildet findet. Die Photographien, die Sie freundlicherweise Ihrem Brief beigelegt haben, zeigten uns, daß sich zwei Daten darauf befinden, 1710 und 1740. Es ist zweifellos ein wichtiges historisches Stück und würde in unsere Sammlung ausgezeichnet passen.

Wir wären Ihnen deshalb sehr dankbar, wenn Sie es uns gütigst vermitteln könnten. Der Gegenbetrag von DM 1850.- steht Ihnen auf Abruf zur Verfügung. Ich brauche nur Ihre Anweisungen, wie Sie darüber verfügen wollen; das Geld ist bereits einbezahlt.

Es wäre mir sehr lieb, wenn Sie Gelegenheit nehmen würden, Herrn Dr. Harry G. Friedman, 44 Wall Street, New York 5, N.Y., direkt über die Angelegenheit einen kleinen Bericht ^{zu} geben. ~~würden~~. Er hat uns auch in diesem Fall, wie in so vielen, geholfen, den erforderlichen Betrag aufzubringen und fühlt sich Ihnen in Dankbarkeit verbunden, - so wie ich.

Mit besten Grüßen und Wünschen,

Ihr hochachtungsvoll ergebener,

Stephen S. Kayser

ARNHOLD & S. BLEICHRODER INC.

30 BROAD STREET

NEW YORK 4

WHITMAN 3-2200

29. Oktober 1953

Herrn Michael Oppenheim
Am Wall Street 44
New York 5, N.Y.

Sehr geehrter Herr Oppenheim:
Auf Veranlassung des Jüdischen
Museums haben wir Ihnen heute

DM 1.850.-

angewiesen.

Wir sind Ihnen sehr dankbar, daß Sie die Grasse und den Dank von Herrn Dr. Friedman als auch von Herrn Harry G. Friedman zu veranlassen.

Hochachtungsvoll,

ARNHOLD & S. BLEICHRODER INC.

Stephen S. Kayser

StAMZ

Mainz, den 24. September 1951

Am Stiftswingert 19

Michel Oppenheim

Reg.Rat a.D.

Mister

Louis Finkelsteiner

Northeast Comer

Broadway and 122Nd Street

New - York 27, N.Y.

=====

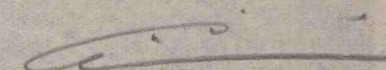
Sehr geehrter Herr Finkelsteiner !

Ihre anerkennenden Worte für den Wert der beiden
übersandten silbernen Becher haben mich sehr gefreut.
Haben Sie herzlichen Dank. Es ist mir eine Genugtuung,
die beiden Becher jetzt im Besitz Ihres Museums zu
wissen. So ist Gewähr gegeben für eine gute Aufbe-
wahrung.

Einen kurzen Bericht über die Rettung der silbernen
Gegenstände der jüdischen Gemeinde in Worms habe ich
an Herrn Dr. Kayser gesandt. Falls er sie interessiert
bitte ich Sie, ihn dort einzusehen.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich

Ihr sehr ergebener

Wenn Sie sich gelegentlich mal um-
sehen würden und wenn Sie irgend-
etwas bedeutendres sehen mit-
bringen könnten. Ich habe im jungen Muth
viel gefunden, in München am Rhöner
Torakschul d. 18. H. und in Frankfurt
bei Carl eine Lederplatte, Zinn mit sehr
interessanter Gravierung. Herr Friedman
der nach wie vor über die beiden Bücher
die jetzt als Ihre Übersetzung ausge-
stellt sind, sehr glücklich ist, hat mich
beauftragt, Ihnen zu sagen, dass er
sehr gern Ihre Zinnplatte erwerben
würde, und Sie sollen ihm doch bitte
den Preis machen, den Sie für ~~richtig~~
richtig halten. Bitte schreiben Sie
mir eine Zeile. Vielleicht kann sie
dann mal Ihr Sohn mitbringen oder
einer der Manger Kunsthändler kann
Sie schicken, damit Sie nicht soviel
Mühe damit haben.

Vielen Dank nochmal
und herzlichsten Gruss für heute
für Sie und alle

Ihr Guido Rosenberger

THE JEWISH MUSEUM
UNDER THE AUSPICES OF
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

FIFTH AVENUE AT 92ND STREET
NEW YORK 28, N. Y.

7/25/51
SACRAMENTO 2-2482

Lieber Herr Dr. Oppenheim

- Ich möchte mich ver-
• önnnen Ihnen auch herzlich
zu danken für Ihren Ent-
schluss, die beiden Wormser
Bücher, die Herr Ullmann
herüber gebracht hat, unserem
Museum zu überweisen. Sie
können überzeugt sein, dass
• sie hier immer an einem
würdigen Platz stehen und
als Gedenkstücke besonders
bezeichnet sein werden.

Ich kann auch heute
mitteilen, dass ich, wenn

zu überstehen, zu verdanken haben. Wir möchten Sie deshalb bitten, uns mit Ihnen in die Treuhänderschaft für diese beiden Becher zu teilen. Diejenigen, für die sie einmal gefertigt waren, haben sich deren angenommen, die nicht mehr waren, eine der höchsten jüdischen Pflichten. Wir, die wir über diese Gegenstände gewacht haben und wachen, tun das ebenfalls im Andenken an die Dahingegangenen, - und wer von uns hat nicht Nahe und Nächste, deren Weg von dieser Erde einer brutalen Gewalt unterworfen war! In ihrem Andenken wollen wir die beiden Stücke verwalten und erhalten.

Ich bin überzeugt, daß mit uns dieses Empfinden teilen, und ich möchte Sie deshalb bitten, mir freundlichst mitzuteilen, ob Sie einen bestimmten Wunsch haben, in welcher Weise die beiden Becher der Öffentlichkeit präsentiert werden sollen. Wir möchten sehr gerne im Text der Beschriftung Ihr eigenes Empfinden in irgendeiner, Ihnen geeignet erscheinenden Form berücksichtigen.

Bevor ich von Ihnen höre, lassen Sie mich für die Zwischenzeit versichern, wie außerordentlich dankbar wir Ihnen sind. Ich lasse Ihnen einige Drucksachen zugehen, aus denen Sie sich ein ungefähres Bild von unserm Museum machen können. Ich glaube sagen zu dürfen, daß hier die Becher einen sehr entsprechenden Platz gefunden haben, vor allem auch im Hinblick auf die vielen deutschen Juden, die in dieser großen Stadt eine neue Heimat gefunden haben.

Herr Dr. Guido Schönberger, den Sie ja selbst kennen, und der Ihnen auch schreiben wird, hat ja Gelegenheit, Sie demnächst zu besuchen, und ich hoffe, daß er Sie bei bester Gesundheit antreffen wird.

Ihren Nachrichten entgegenblickend, verbleibe ich mit allen guten Wünschen und besten Grüßen,

Ihr sehr ergebener
Stephen S. Kayser
 Dr. Stephen S. Kayser,
 Curator.

PS. Ich erlaube mir, die Zeilen von Herrn Dr. Schönberger an Sie hier beizufügen.

D.O.

Der jüdischen Gemeinde in Worms
anbei Silberne Gegenstände
StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 129

Von einem Vorstandsmitglied der jüdischen Gemeinde in Worms war ich im Sommer 1942 zweimal gebeten worden, verschiedene silberne Gegenstände in Verwahr zu nehmen. Wie in allen anderen Fällen, in denen ich um ähnliche Gefälligkeiten gebeten wurde, lehnte ich auch die Wormser Wünsche ab. Ich musste alle diese Bitten ablehnen, so leid es mir auch in jedem einzelnen Falle tat, da ich damit rechnen musste und auch tatsächlich damit rechnete, über kurz oder lang selbst abgeholt zu werden.

~~xxxxxx~~ Kurz vor den Abtransporten Ende September 1942 nach Theresienstadt und nach Polen nahmen der 1. Vorsteher der Mainzer Gemeinde Herr Fritz Löwensberg und ich an einer Sitzung des Wormser Gemeinde Vorstandes teil. Bei dieser Gelegenheit wiesen die Wormser Herren daraufhin, dass die Gegenstände - es handelte sich um 4 Stücke, die ich bei dieser Gelegenheit zum ersten Male sah - mit Rücksicht auf ihren hohen Wert bei allen bisherigen Meldungen verheimlicht worden waren und dass Gefahr bestehe, dass sie - falls sie weiter in Worms verblieben, - von der Gestapo übernommen würden. Die Folge sei dann, dass diese Gegenstände wie das übrige abgegebene Silber versteigert oder eingeschmolzen werden. Um dies zu vermeiden wurde ich nochmals gebeten, die Gegenstände zu übernehmen. Als ich meine bisherigen Bedenken wiederholte, erklärten die Wormser Herren, ich wäre von jeder Verantwortung frei, ich möchte die 4 Gegenstände als mein Eigentum betrachten. Wenn ich sie jetzt übernehme, sei jedenfalls die Wahrscheinlichkeit einer Rettung eher gegeben, als wenn sie in Worms stehen blieben. Als auch Herr Löwensberg mir zuredete, willigte ich ein. Ich versprach die Gegenstände wie mein Eigentum zu schützen. Gleichzeitig deutete ich an, dass der sicherste Aufbewahrungsort und ein dauernder Schutz nur ein Museum sei und dass ich mich bemühen wolle, sie in einem Museum unterzubringen. Es blieb nicht unerwähnt, dass es schwierig, vielleicht sogar unmöglich sei, meinen Plan durchzuführen. Die Wormser Herren dankten mir herzlich. Es war kein Zweifel, dass sie mit meiner Zusage und mit meinem Vorschlag sich von einer schweren Last befreit fühlten.

fühlten. Ich machte noch den Vorbehalt, dass mein Schutz sich natürlich nur auf wertvolle ^{alte} alle Stücke erstrecken könne, wie auf die beiden hohen Becher und den Pokal, nicht aber auf das 4. Stück - ein Pokal -, das wie ich inzwischen feststellen konnte, aus dem 19. Jahrhundert stammte. Auch hiermit waren die Wormser Herren einverstanden. Sie waren ~~wenn~~ erstaunt, widersprachen aber nicht.

Am nächsten Tage hatte ich zwar das Gefühl, der Wormser Gemeinde einen Dienst erwiesen zu haben, aber wohl war mir dabei nicht. Denn damals mussten die Kultgegenstände von den Gemeinden in Mainz abgegeben werden. Es wäre mir übel ergangen, wenn bei einer Haussuchung - zwei hatten wir schon mitgemacht, und man musste immer auf so etwas gefasst sein - diese Gegenstände bei uns gefunden worden wären. Auf der Bank ein Paket zur Aufbewahrung abzugeben, wäre mir damals nicht mehr möglich gewesen und mein Safe hatte ich schon längst aufgeben müssen. So blieben die Sachen in einer Handtasche verpackt zunächst auf unserem Kleider - schrank stehen.

Das moderne Stück stellte ich zu dem bei der Mainzer Gemeinde abgegebenen silbernen Gegenständen. Die drei wertvollen Stücke wollte ich dem Mainzer Altertumsmuseum geben, aber ohne Grund durfte ich nicht hingehen, um den damaligen Leiter des Museums Herrn Kessler, der mir immer wohl gesinnt war, nicht in Gefahr zu bringen. Denn der Besuch eines Juden bei einem sogenannten Arier, - um das damals üblich Wort zu gebrauchen - konnte unter Umständen auch für den Arier rechte unangenehme Folgen haben. Nach einigen Monaten kam mir ein Zufall zu Hilfe. Bei einem gemeinsamen Termin auf dem Finanzamt konnte ich Herrn Kessler unauffällig sprechen. Er machte zwar ein bedenkliches Gesicht wegen der hebräischen Inschriften, war aber grundsätzlich mit meinem Vorschlag einverstanden. Bei der Übergabe im Museum nahm er die 3 Gegenstände als Geschenke für das Museum an und war erheblich erleichtert, als ich bat, mich nicht als Schenker zu nennen. Ich fügte bei, dass sich später einmal Gelegenheit bieten werde, über die Geschichte

-1-

*Ami Jellman, Vorsitzender der jüdischen Gemeinde
in Worms nimmt an.*

Von einem Vorstandsmitglied der Jüdischen Gemeinde in Worms war ich im Sommer 1942 zweimal gebeten worden, verschiedene silberne Gegenstände in Verwahr zu nehmen. Wie in allen anderen Fällen, in denen ich um ähnliche Gefälligkeiten gebeten wurde, lehnte ich auch die Wormser Wünsche ab. Ich musste alle diese Bitten ablehnen, so leid es mir auch in jedem einzelnen Falle tat, da ich damit rechnen musste und auch tatsächlich damit rechnete, über kurz oder lang selbst abgeholt zu werden.

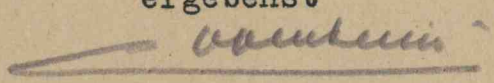
Kurz vor den Abtransporten Ende September 1942 nach Theresienstadt und nach Polen nahmen der erste Vorsteher der Mainzer Gemeinde Herr Fritz Löwenberg und ich an einer Sitzung des Wormser Gemeindevorstandes teil. Bei dieser Gelegenheit ^{wurde} ~~wurde ich wieder gebeten, verschiedene silberne Gegenstände in Verwahr zu nehmen und~~ ^{ich lehnte} ~~wieder lehnte ich aus den vorstehend angegebenen Gründen ab.~~ Die Wormser Herren ~~wiesen nun~~ darauf hin, dass die Gegenstände - es handelte sich um vier Stück, die ich bei dieser Gelegenheit zum ersten Male sah - mit Rücksicht auf ihren hohen Wert bei allen bisherigen Meldungen verheimlicht worden waren und dass Gefahr bestehe, dass sie -- falls sie weiter in Worms verblieben -- von der Getapo übernommen würden. Die Folge sei dann, dass diese Gegenstände wie das übrige abgegebene Silber versteigert oder eingeschmolzen werden. Um dies zu vermeiden wurde ich nochmals gebeten, die Gegenstände zu übernehmen. Als ich meine bisherigen Bedenken wiederholte, erklärten die Wormser Herren, ich wäre von jeder Verantwortung frei, ich möchte die vier Gegenstände als mein Eigentum betrachten. Wenn ich sie jetzt übernehme, sei jedenfalls die Wahrscheinlichkeit

Vereinigung
"Freunde der Universität Mainz"
- Der Schriftführer -

Mainz, den 30. April 1951
Am Stiftswingert 19

Bei Gründung der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" hatten Sie die grosse Liebenswürdigkeit einen ansehnlichen Betrag für die Zwecke der Vereinigung zur Verfügung zu stellen. Aus Anlass des fünfjährigen Bestehens der Johannes Gutenberg-Universität richtet der Unterzeichnete im Auftrag des Vorstandes der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" an Sie die ergebene Bitte, die Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" wieder mit einer besonderen Spende zu bedenken. Auf den beiliegenden Aufruf darf ergebenst Bezug genommen werden.

Mit vorzüglicher Hochachtung!
ergebenst

Regierungsrat a.D.

^{Wollte ich}
~~Nach kurzer Zeit~~ ^{habe} das moderne Stück ~~kurzer Hand~~
zu den bei der Mainzer Gemeinde abgegebenen silbernen Gegenständen.
Die drei wertvollen Stücke wollte ich dem Mainzer Altertumsmuseum
geben. Aber ohne Grund ^{konnte} ~~wollte~~ ich nicht hingehen, ^{Denn} ~~den~~ den damali-
gen Leiter des Museums Herrn Kessler, der mir immer wohlgesinnt war,
~~ausserich~~ nicht in Gefahr ^{zu} bringen. Denn der Besuch eines Juden bei
einem Sog. Arier -- um das damals übliche Wort zu gebrauchen -- konn-
te unter Umständen auch für den Arier recht unangenehme Folgen haben.
Nach einigen Monaten kam mir ein Zufall zu Hilfe. Bei einem gemein-
samen Termin auf dem Finanzamt konnte ich Herrn Kessler unauffällig
sprechen. Er machte zwar ein recht bedenkliches Gesicht, ~~xxxx~~ zu den
hebräischen Inschriften, war aber grundsätzlich mit meinem Vorschlag
einverstanden. Bei der Uebergabe im Museum nahm er die drei Gegenstän-
de als Geschenke für das Museum an und war erheblich erleichtert, als
ich ~~bat~~, mich nicht als Schenker zu nennen. Ich fügte bei, dass sich
später vielleicht einmal Gelegenheit bieten werde, über die drei Gegen-
stände einiges zu berichten, ^{was} ~~da~~ ich im Augenblick nicht in der Lage
sei, ~~alles zu berichten~~. Vorher hatte ich den mit einer hebräischen
Inschrift versehenen Schild, der auf dem Deckel ^{des Reliefs} ~~der Kanne~~ angebracht
war, entfernt.

Nach der ernststen Unterredung folgte das Satyrspiel. Als ich mich
verabschiedete, schellte es. Da wir nicht wussten, wer vor der Türe
stand, liess mich Kessler durch einen hinteren ^{Ausgang} ~~Türe~~ verschwinden.
^{Nach}
~~Auf diese Weise kam ich in den Saal~~, in dem die Jupitersäule stand,
~~Von dort hoffte ich~~ ~~den~~ durch den Haupteingang an der Grossen Bleiche
verschwinden zu können. ^{Siehe manne aber nicht möglich, da das Museum bereits}
~~Da aber die Öffnungszeiten des Museums~~ ~~verüber~~

^{geschlossen waren.}

Herrn
Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim,
Mainz
Am Stiftswingert 19

Bad Godesberg,
Schwannstrasse 31,
den 10. Dezember 1953.
EGL/gs

Lieber Herr Oppenheim:

Zur vertraulichen Kenntnisnahme gestatte ich mir, Ihnen als Anlage den Durchschlag eines Briefes an Herrn Gruenfeld zu uebermitteln.

Sie werden sich erinnern, dass ich Ihnen nach meinem Besuch in Mainz schrieb, dass mich Herr Gruenfeld zu einer Gemeindeversammlung einladen wollte, in der er mir gestatte, ein paar Worte der Bedeutung der Ueberlassung der Gemeindebibliothek an die Hebraeische Universitaet in Jerusalem zu sagen. Herr Gruenfeld betonte, dass er und die anderen Vorstandsmitglieder durchaus den Gedanken dieser Ueberlassung befuerworteten, dass aber die Gemeindeversammlung gleichfalls dieser Idee zustimmen sollte.

Ich waere Ihnen dankbar, wenn Sie ein wachsames Auge ueber die mir zugesagte Einladung walten lassen wollten.

Mit bestem Gruss
Ihr sehr ergebener

E. G. Lowenthal
DR. E. G. LOWENTHAL

Anlage

Bad Godesberg,
Schwannstrasse 31,
den 10. Dezember 1953.
EGL/gs

Herrn
Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim,
Mainz
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Gruenfeld:

Ich danke sehr an unsern Gesprach vom 21. Oktober d.J. umso mehr, als Sie mir eine Mitteilung daruber, wann Sie mich zu der geplanten Gemeindeversammlung einladen wollten, erteilten.

Mit bestem Gruss
Ihr

E. G. Lowenthal
DR. E. G. LOWENTHAL

Kopie an Herrn Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim, Mainz.

Alfred Israel Hoser.

Heidelberg, den 3. Januar 1954.
Hans Thoma Strasse 21.

Sehr verehrter Herr Oberregierungsrat!

Sie waren so freundlich, mich vor einem Jahr zu empfangen und zu beraten wegen meines Wunsches, von dem juristischen auf das medizinische Studium überzugehen. Wenn auch Ihr Anraten, mich wegen der Möglichkeit einer Unterstützung an Herrn Kehr zu wenden, nicht den erhofften Erfolg brachte, hat es mich doch sehr angenehm berührt, in Ihnen einen teilnehmenden und verständnisvollen Menschen kennengelernt zu haben. In einer Zeit restaurativer Politik, in der ich mit meinen Angehörigen, insbesondere einer 64 Jahre alten Mutter, schändlichen gesellschaftlichen Rackeakten ausgesetzt bin, empfinde ich selbst eine moralische Unterstützung schon als ungewohnt und sehr bemerkenswert. Deshalb möchte ich es nicht versäumen, Ihnen für das kommende Jahr meine besten Wünsche auszusprechen und Sie meiner dankbaren Anerkennung zu versichern.

Mein lieber, treuer Doktorvater, Professor Armbruster, der mich, nachdem ich ihn von meinem Wunsche verständigt hatte, sr. Zt. selbst zu Ihnen geschickt hatte, hat dann hinter meinem Rücken meinen Gedanken seiner Frau gegenüber als idiotisch bezeichnet. Wahrscheinlich hat es ihn unangenehm berührt, dass ich seiner sogen. FDP den Vorwurf der Arschkriecherei vor der CDU machte, als er Bedenken gegen die Gleichberechtigung der Frau erhoben hatte. Oder er hielt es für angezeigt, sich, dem Zuge der Zeit entsprechend, von Elementen zurückzuziehen, die nicht vorsichtig genug der Restauration Rechnung trugen und nicht in Nationalismus machten.

Umso schöner ist es für mich, Ihnen mitteilen zu können, dass ich auch ohne Hilfe von Herrn Kehr und ohne meinen treubewährten Doktorvater meinen idiotischen Plan, Medizin zu studieren, verwirklichen konnte. Ich studiere seit dem Wintersemester, und zwar ostentationis causa in Mainz, und ich wohne ausserdem in Bretzenheim, meinen Todfeinden Rackow gerade vor der Nase.

Es würde mich freuen, auf Ihr Wohlwollen weiterhin zählen zu können; denn es ist gut, einen erfreulichen Anhaltspunkt in dieser fremden Stadt zu haben, in der ich, wie ich hoffe, noch einige Tuchfühlungen mit meinen Feinden bekomme. Dies ohne

Michel Oppenheim

Mainz, den 21.1.1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr.E.G. Lowenthal ,

Bad-Godesberg ,

Schwanstrasse 31

Sehr geehrter Herr Doktor !

Besten Dank für die Informationskopie,
die heute hier eintraf . Ich hätte mich
wirklich gewundert, wenn Sie schon in der
bewussten Angelegenheit eine Antwort erhal-
ten hätten. Die Verhältnisse in Mainz auf
diesem Gebiet sind, wie Sie bereits bemerkt
haben werden, merkwürdig, aber eindeutig.

Mit freundlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

jede Nötigung für Sie ausgesprochen.

Mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung

Ihr

sehr ergebener

Israel Hoser

Adresse in Mainz: Hauptpostlagernd.

Bad Godesberg, 20.1.54
Schwannstr. 31

Herrn Mrx Gruenfeld,
Vorsitzenden der Juedischen Gemeinde Mainz,
Mainz
An der Philippschanze 9

Sehr geehrter Herr Gruenfeld,

ich bin etwas betroffen, dass meine Anfrage vom
10. Dezember 1953 bisher selbst ohne jede Empfangsbestae-
tigung geblieben ist, und wuerde mich freuen, bald von
Ihnen zu hoeren.

Mit bestem Gruss
Ihr

Dr. E.G. LOWENTHAL

Informationskopie an Regierungsrat Michel Oppenheim, Mainz

*Schönste Grüße,
Dh
H. Oppenheim*

Verständlich

27-1-54

Liebe Herr Oppenheimer,
Können Sie sich einen Versuch
daran machen?

Ihre persönliche Meinung
- unter Rückgabe der Anlage
wäre mir willkommen.

Dank für Ihr Ziehen
vom 21. d. M.

Ich sehr ergebener

Vgl.

21. Jan. 1953

LANDESAMT
FÜR WIEDERGUTMACHTUNG
UND KONTROLLIERTE VERMÖGEN
Rheinland-Pfalz

MAINZ, den
Aliceplatz 4
Fernruf 4215 u. 5915

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 150

Tagebuch Nr. 53/II/4

Le/Fö.

Herrn
Regierungsrat Oppenheim,

Mainz

Am Stiftswingert

Betr.: Wiedergutmachung Emil Rosenfeld, Enschede/
Holland, früher wohnhaft in Mainz, Osteinstrasse 7,
geb. am 22.2.1880.

Der Genannte hat hier Antrag auf Ersatz von Schäden an
Mobiliar, Hausrat und Kleidung nach dem Entschädigungs-
gesetz gestellt und benennt hierbei den ihm entstandenen
Schaden mit RM 30.663,55.

Es wird um Mitteilung gebeten, ob Ihnen die Vermögensver-
hältnisse des Antragstellers bekannt sind und der benannte
Schaden nach Ihrer Kenntnis den Tatsachen entsprechen
kann.

Zu Ihrer Unterrichtung wird bemerkt, dass der Antragsteller
im Dezember 1938 und seine Ehefrau im November 1940 emi-
grierten, aber weder Judenvermögensabgabe noch Reichsflucht-
steuer bezahlt haben. Nach den vorliegenden Unterlagen
wurden lediglich RM 75,-- für die Mitnahme von Umzugsgut
an die Golddiscontbank entrichtet.

Im Auftrage:

Herr

Michel Oppenheim Mainz, den 3. April 1954
Regierungsrat a.D. Am Stiftswingert 19

Herrn

Regierungs-Medizinalrat
Dr. Hans K n o p p ,

M a i n z ,
Uhlandstrasse 10

Sehr geehrter Herr Doktor !

In der Beilage erhalten Sie die gewünschte Bescheinigung. Ich bedaure aber, daß es überhaupt notwendig ist, eine derartige Bescheinigung auszustellen. Man sollte glauben, die Verhältnisse von damals wären allgemein bekannt. Das sind sie anscheinend aber nicht. Und in den Fällen, in denen die damaligen Umstände bekannt sind, will man sich nicht mehr erinnern.

Mit den besten Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

1 Einlage

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 29. März 1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Rechtsanwalt und Notar
Dr. Georg K a p p u s ,
Frankfurt /Main ,
Neue Mainzerstrasse 20

Sehr geehrter Herr Doktor !

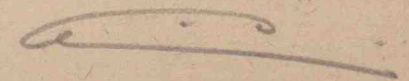
Besten Dank für Ihre Mitteilung vom
25. März. Jetzt bin ich im Bilde, wer Frau
Freund ist. Sie lebt in meiner Erinnerung
immer noch als Frau Hilde Groß, da sie in
erster Ehe mit meinem Freund Alphons Groß
verheiratet war.

Von der Angelegenheit mit den DM 400.--
weiß ich natürlich nichts.

Trümpfel
Dagegen kann ich mich gut erinnern, daß
Herr Groß schönes, altes Zinn besaß. Es
waren Kannen, Krüge, Platten/und Teller.
Da ich diese Gegenstände zum letzten Mal
vor etwa 12 Jahren gesehen habe, kann ich
mich an die einzelnen Stücke nicht mehr er-
innern. Über die Wohnungseinrichtung kann
ich aber angeben, daß sie sehr gut war.

In der Hoffnung, daß die vorstehenden
Angaben genügen, bin ich

mit vorzüglicher Hochachtung
Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 3. April 1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Regierungs-Medizinalrat
Dr. Hans K n o p p ,

M a i n z ,

Uhlandstrasse 10

Sehr geehrter Herr Doktor !

Auf Wunsch bescheinige ich

- 1.) daß Sie auf Grund der damaligen Bestimmungen verpflichtet waren, den Judenstern zu tragen und daß Sie ihn tatsächlich trugen.
- 2.) daß Sie bis zum Einmarsch der Amerikaner in Mainz etwa 2 bis 3 Jahre im Verborgenen unter den unwürdigsten Verhältnissen leben mussten. Ich erinnere mich noch sehr genau, daß Sie nur in der Dunkelheit mich aufsuchen konnten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Dr. med. Hans K n o p p

Mainz, den 1. April 1954.
Uhlandstrasse 10

Herrn

Reg.Rat a.D. Michel Oppenheim

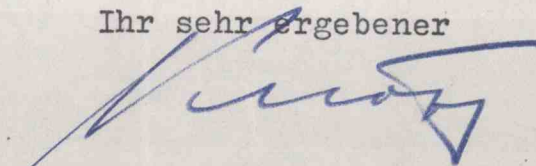
M a i n z
Am Stiftswingert

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie mir bescheinigen könnten, dass ich von Oktober 1942 bis zum Einmarsch der Amerikaner als Sternträger unter haftähnlichen Bedingungen im Sinne des Bundesentschädigungsgesetzes zum grössten Teil in Mainz gelebt habe.

Für Ihre Bemühungen danke ich Ihnen im voraus herzlichst und bin mit besten Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

~~Bescheinigung~~

~~Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.
Mainz, den 3. April 1954
Am Stiftswingert 19~~

Regierungsbezirksamt

für Wiedergutmachung
und kontrollierte Vermögen
verwaltete

Tgb. Nr. 2828 I/3a

Herrn
Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

M a i n z
Am Stiftswingert 19

Mainz, den 22.4.1954
Münsterplatz 2 (Telehaus) Sch/Ho.
Fernsprecher: 4040 u. 5910

jetzt: Mainz, Walpodenstr. 5

*Julia am 10. Mai
an die hiesige Dienststelle
Wert 2000.- — 3000.- R.M.*

Betr.: Aktenzeichen lo74: Frau M. F r e u n d verw. Groß geb. Pelzer,
San Francisco

Der Bevollmächtigte der Obengenannten, Herr Rechtsanwalt und Notar
Dr. Georg Kappus, Frankfurt a. Main, Neue Mainzerstrasse 20, bat mit
seinem Schreiben vom 12.4.1954 um Ihre Vernehmung bezügl. des Ver-
lustes der Zinnsammlung der Obengenannten.

Die hiesige Dienststelle bittet nach telefonischer Vereinbarung um
Ihre Vorsprache nach dem 2. Mai 1954.

H. Kappus

M a i n z
Herrn
Michel Oppenheim, Reg. Rat a.D.

In Erledigung ihres Schreibens v. 16.11.53

Israelitischer Hospitalverein E.V.

Sitz Mainz

Büro: Uhlandstr. 10

Telefon 4959

Bankkonto:

Städtische Sparkasse Nr. 5353

Postscheckkonto:

Mainz, den 21. Juni 1954

Sehr geehrtes Mitglied !

Herr Eugen Beck hat mit Schreiben vom 4. Juni ds. Js. mitgeteilt, dass er nicht mehr in der Lage sei, als II. Vorsitzender für den Jsraelitischen Hospitalverein tätig zu sein.

Da nach den Satzungen des Vereins der Vorstand aus 2 Mitgliedern besteht, die nur gemeinsam unterschreibungsberechtigt sind, ist es aus vereinsrechtlichen Gründen erforderlich, alsbald in einer ausserordentlichen Mitgliederversammlung den neuen Vorstand zu wählen.

Ich bitte Sie daher,

Sonntag, den 4. Juli ds. Js. vorm. 10.30 Uhr

im Gemeindesaal der Jüdischen Gemeinde, Mainz, Forsterstr. 2 zwecks Neuwahl des Vorstandes erscheinen zu wollen.

Hochachtungsvoll

Jsr. Hospitalverein E.V.
Sitz Mainz

gez. Reg. Medizinalrat Dr. H. Knopp,
I. Vorsitzender

i. A.

Mr. Schilde

Mainz 8 Juli 59

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 163

Sehr geehrter Herr. Regierungsrat!

Ich habe in dankbarer Erinnerung,
dass Sie mir seinerzeit vertraulich
mitgeteilt haben, ich stände auf der
Liste der zu Deportierenden.

Sie haben mir den Rat, eine Reise nach
zu verschwinden, den ich auch sofort
befolgt habe.

Ich wäre Ihnen sehr verbunden, wenn
Sie mir Ruz bestätigen wollten, dass
diese Angaben, den Tatsachen entsprechen.
Für eine Wiedererfüllungs-Angelegenheit
benötige ich dies.

Von Voraus für Ihre Bemühung dankend
bezüglich Sie, sowie Ihre w. Gattin
Ergeben Gruß! Hochachtungsvoll
Otto von Frau Otto Trepp

Abreise 8. Juli 67

Mein lieber Herr
Ich habe in dankbaren Erinnerung
dass die mir immer mit soviel
Antheiligkeit leben, ich werde auf der
Leise den an der Hand
die haben von der Zeit, eine reiche
zu beobachten, den ich auch jetzt
zufrieden habe.
Ich habe Ihnen sehr verbunden, wenn
die mir sehr dankbar, weil ich, dass
dieses Glück, den letzten Augenblick
für den letzten Augenblick. Das letzte
beachte ich sehr.
Für das was die Erinnerung dankbar
beachte die, was die an der Hand
beachte die!
Für die Hand

Mein lieber Herr
Ich habe in dankbaren Erinnerung
dass die mir immer mit soviel
Antheiligkeit leben, ich werde auf der
Leise den an der Hand
die haben von der Zeit, eine reiche
zu beobachten, den ich auch jetzt
zufrieden habe.
Ich habe Ihnen sehr verbunden, wenn
die mir sehr dankbar, weil ich, dass
dieses Glück, den letzten Augenblick
für den letzten Augenblick. Das letzte
beachte ich sehr.
Für das was die Erinnerung dankbar
beachte die, was die an der Hand
beachte die!
Für die Hand

31. Juli 1952

An alle Mitglieder
der Jüdischen Gemeinde, Körperschaft des öffentl. Rechts, Mainz.

Sehr geehrtes Mitglied!

Nach Rücksprache bei dem Vereinsregistergericht des Amtsgerichts
Mainz ist die Gründung des

I s r a e l i t i s c h e n H o s p i t a l v e r e i n s

unumgänglich notwendig und umgehendst in die Wege zu leiten.
Die Gründungsversammlung für diesen Verein findet daher am

Sonntag, den 3. Aug. 52, vorm. 10.30 Uhr im Neubrunnenhof
statt. (Nebenzimmer)

Alle Mitglieder, die sich für diesen Verein bereits angemeldet
haben, werden gebeten anwesend zu sein und diejenigen Mitglieder,
welche noch Mitglieder des Vereins werden wollen, mögen sich hier-
zu einfinden.

Da das erfaßte Vermögen des ehemaligen Israel.Hospitalvereins
bestehend aus dem Grundbesitz des ehemaligen Krankenhauses in Mainz,
Gonsenheimerstraße 11/13, einem bereits erfaßten sonstigen Vermögen
von über 11 000.- DM nur an den Rechtsnachfolger, dem jetzt zu grün-
denden

Israelitischen Hospitalverein e.V.

übergeleitet werden kann, wenn dieser Verein rechtsmäßig besteht,
so darf keine weitere Frist mehr versäumt werden.

Daneben besteht noch eine große Entschädigungsforderung für die-
sen Verein, welche fristgemäß von dem seitherigen Sachbearbeiter
der Restitutionen angemeldet ist

In Anbetracht dessen, daß der Vorstand der jüdischen Gemeinde
wegen Interessenkollision sich nicht mit der Einberufung der Ver-
sammlung befassen darf, erfolgt die Einberufung der Versammlung
durch den bisherigen Verwalter dieses Vermögens von obigem zu grün-
dendem Verein.

Als vorläufige Tagesordnung wird festgelegt:

- a) Bericht über das angefallene Vermögen und über dessen
Verwaltung;
- b) Wahl eines Vorstandes, bestehend aus mindestens 2-3 Mit-
gliedern;
- c) Beschlußfassung zur sofortigen Anmeldung des Vereins und
dessen Vorstandes;
- d) Schlußansprache vom gewählten Vorstände.

Jedes Mitglied der Jüdischen Gemeinde kann Mitglied des Israeli-
tischen Hospitalvereins sein und werden und ist die Anmeldung hier-
zu, wie auch vorerst jedes Mitglied beitragsfrei.

Der bisherige Sachbearbeiter der
Restitutionen für die Jüd.Gemeinde Mainz
gez. Max Einstein

**GESELLSCHAFT
FÜR CHRISTLICH-JÜDISCHE ZUSAMMENARBEIT
IN WIESBADEN E.V.**

WIESBADEN · RHEINSTRASSE 8 · TELEFON 27734

BANKKONTO

WIESBADENER BANK NR. 2856

Auch dieses Jahr bitten wir die Mitglieder und Freunde unserer
Gesellschaft zu

einem Beisammensein
(Chanukka - Weihnachten)

am 17. Dezember 1953 um 19.15 Uhr in das Hansa-Hotel.

Gesellschaft für
Christlich-Jüdische Zusammenarbeit
Wiesbaden

i.A.

Cl. Guthmann

LANDESAMT
FÜR WIEDERGUTMACHTUNG
UND KONTROLLIERTE VERMÖGEN
Rheinland-Pfalz

Tagebuch Nr. / 52 II/1.

MAINZ, den
Aliceplatz 4
Fernruf 4215 u. 5915

4. Sept 1952

Ko."In.

Herrn

Regierungsrat a.D.Oppenheim

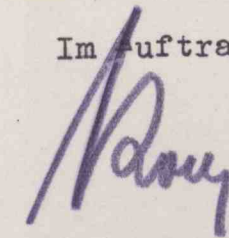
M a i n z

Am Stiftswingert 19.

Betr.: Gertrud Luise L ö w e n s b e r g , geb. am 16.4.1889,
früher wohnhaft in Mainz, Grebenstrasse 42.

Wir bitten Sie auf Grund Ihrer Unterlagen um gefl. Bestätigung,
wann und ob die Genannte nach Theresienstadt deportiert wurde.

Im Auftrage:

Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D.

Mainz, den 19. Mai 1950

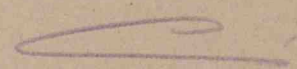
An die

Jüdische Gemeinde
z.Hd.v.Herrn Grünfeld

M a i n z

Untere Zahlbacher Strasse 11

Erst nach Rückkehr aus dem Urlaub erhielt ich Ihre Mitteilung (Poststempel 15.April). Da ich bisher von einem Kopfbetrag noch nichts gehört habe, bitte ich um gefl. Mitteilung, seit wann diese Einrichtung besteht und auf welcher Grundlage sie beruht. Ihre Anfragen lege ich beantwortet bei. Ich bin der Ansicht, dass es richtig ist, wenn man das Haus in der Gonsenheimer Strasse als Altersheim verwenden würde.

JÜDISCHE GEMEINDE · MAINZ

Körperschaft öffentl. Rechts.

Bank-Konto: Rheinische Kreditbank,
Filiale Mainz, Konto Nr. 21086

Fernruf 4619 u. 2187 über 221 od. 321

MAINZ, 27. Mai 1950.
Untere Zahlbacher Straße 11

Herrn
Michel Oppenheim
Reg. Rat a. D.

Hochwohlgeboren

Mainz.

Sehr geehrter Herr Reg. Rat Oppenheim!

In Beantwortung Ihres w. Schreiben vom 19. ds. Mts. teile
Ihnen mit, daß gemäß eines Beschlusses seitens des Landesverbandes jüd.
Gemeinden Rheinland-Pfalz jede jüdische Gemeinde pro Mitglied einen
Kopfbeitrag von 2.50 DM zu leisten hatte, als Spesenbeitrag zur Abho-
lung der Jointzuteilungen wie auch Verwaltungsspesen des Landesverbandes.
Dieser Beitrag wurde bis dato aus den erhobenen Spendenbeiträgen von den
Mitgliedern und Betreuten seitens der Gemeinde getragen.

Nachdem sich die Jointzuteilungen verringerten, somithin auch die Spesen
wurde der Kopfbeitrag nunmehr auf 1.50 DM herabgesetzt.

Seit 1. April sieht sich die Jüdische Gemeinde mangels eigener Mittel ver-
anlaßt, nunmehr die Mitglieder zur monatlichen Leistung von Mitgliedsbei-
trägen veranlaßt, wovon wie bereits erwähnt 50% an den Landesverband abzu-
liefern sind.

Die Erhebung dieser Mitglied-Kopfbeiträge erfolgt nur solange, bis nach
ministerieller Genehmigung die jüdische Kultussteuer, wie früher nach
Einkommen und Vermögen errechnet, erhoben werden kann.

Bezüglich des früheren Krankenhauses in der Gonsenheimer Straße sind Be-
strebungen unsererseits im Gange, wie bereits aus den Fragebogen ersicht-
lich, dieses Haus seinem ursprünglich gedienten Zwecke wieder zuzuführen,
doch ohne finanzieller Unterstützungen von städtischer- wie auch regie-
rungs- und auch jüdischerseits, insbesondere auch jüd. Organisationen, wird
es wohl ein harter und schwieriger Weg werden, dieses anzustrebende Ziel
zu erreichen.

Mit aller Hochachtung

Maximilian Feld

LANDESAMT
FÜR WIEDERGUTMACHUNG
UND KONTROLLIERTE VERMÖGEN

Rheinland-Pfalz

Tagebuch Nr. 52/II/3

Herrn
Regierungsrat a.D.
M. Oppenheim
M a i n z
Am Stiftswingert 19.

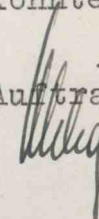
MAINZ, den 22 März 1952
Aliceplatz 4
Fernruf 4215 u. 5915
Oh/Kl.

Betr.: Deportation vom jüdischen Krankenhaus Frankfurt/Main
in die Konzentrationslager.

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

Wir wären Ihnen sehr zu Dank verpflichtet, wenn Sie in obiger
Angelegenheit einmal hier vorsprechen könnten.

Im Auftrage:

HANS LAMM
Nuernberg
Eichendorffstr. 65

16. Mai 1950

Sehr geehrte Herren!

Wie Sie vielleicht aus der Presse orsehen haben, arbeite ich augenblicklich an einer Dissertation ueber das Schicksal der Juden von Deutschland in den Jahren 1933-45.

Naturgemaess ist es in diesem Zusammenhang von groesster Wichtigkeit, ein moeglichst genaues Bild davon zu erhalten, was den einstigen juedischen Gemeinden waehrend dieser Jahre widerfuhr und ich habe mir gestattet, den anliegenden Fragebogen auszuarbeiten, um dessen Ausfuellung ich Sie ergebenst bitte. Vermutlich werden in vielen Faellen die Unterlagen nicht ausreichen, um auch nur annaehernnd alle Fragen zu beantworten. Ich bitte Sie jedoch, auf jeden Fall den Fragebogen so bald als moeglich an mich zurueckzusenden und die Fragen so weitgehend als moeglich zu beantworten. Wenn eine exakte Beantwortung unmoeglich ist, sind auch Schaetzungen wertvoll.

Ich bin mir sehr wohl bewusst, dass die Fueelle des tragischen Geschohens dieser Jahre sich nicht in einen Fragebogen einfangen laesst und wenn Sie deshalb die mehr oder weniger statistischen Angaben, welche der Fragebogen enthalten soll, durch Dokumente, Aufzeichnungen, Mitteilungen ueber besondere Ereignisse oder Erinnerungen ergaenzen koennten, waere ich Ihnen in der Tat besonders dankbar.

Darf ich hoffen, dass Sie angesichts der Wichtigkeit dieser Studie, die mit dazu beitragen soll, die Erinnerung an das Judentum in Deutschland, wie wir es kannten, zu befestigen, sich der Luete unterziehen werden, meinen Fragebogen bald und eingehend zu beantworten. Bitte glauben Sie nicht, dass irgendwelche Informationen belanglos waeren; was immer mir Sie mitteilen koennen, wird von Wert sein. Sollten Sie persoenlich in Theresienstadt oder in irgendeinem anderen Konzentrationslager gewesen sein, so waeren auch genaue Angaben oder Erinnerungen von hohem Wert.

Mit aufrichtigen Wuenschen fuer Sie und Ihre Gemeinde

mit vorzueglicher Hochachtung

Hans Lamm

Mainz, den 27.Dezbr.1949.

MAX EINSTEIN

MAINZ A. RH.

Adelungstraße 16

*

Bank-Konto: Städtische Sparkasse, Mainz
Giro-Konto Nr. 2590

Herrn

Reg.Rat Dr.Oppenheim

hochwohlgebornen

hier.

Nehme Bezug auf die mit Ihnen gehabte Unterredung bezgl.
jüdischer Vermögens - usw. und erwähnten Sie hierbei ein Interesse
an den früher von der Jüd.Gemeinde herausgegebenen Mitteilungsblättern.
Nach Durchstöbern aller Behältnisse(habe ja bis heute noch
keine ausreichende Möbelstücke)musste ich feststellen,daß ich von
den Mitteilungsblättern nur noch die einzelnen Blätter habe,die
Anweisung von abzuliefernden Gegenständen aufwäsen,wogegen alle
weiteren als entbehrlich betrachtet,nicht mehr vorliegen.

Ich bedauere daher ausserordentlich Ihrem w.Wunsche nicht
entsprechen zu können.

Mit aller Hochachtung

Mainz, den 19. 2. 1950

Name des Absenders

An die

Jüdische Gemeinde Mainz

hier

Postfach

Antwort:

Frage:

1. Haben Sie Auswanderungs-
pläne? Wohin?

2. Möchten oder beabsichtigen
Sie in ein Altersheim
aufgenommen zu werden?

Wenn ja, haben Sie Pension? Rente?

3. Sind Sie krank,leidend?
Haben Sie ein chronisches
Leiden? Sind Sie arbeits-
unfähig u.wedurch?
Benötigen Sie eine Kur u.
wie lange?

4. Welche Vorschläge haben Sie oder
Anregungen bezgl.Sicherung
unserer alten Leute?

5. Sind Sie dafür, das unser
früheres innergeheimes Alters-
heim in der Gonsenheim
Strasse wieder seinen ur-
sprünglichen Zwecke zuge-
führt wird?

Vorschläge oder Anregungen in kurzer
Fassung:

gez.Oppenheim
Unterschrift

nein

noch nicht

Nach ärztlicher Anordnung
sollte ich mich einer mehr-
wöchigen Kur unterziehen.
Aus dienstlichen und
finanziellen Gründen
habe ich bis jetzt darauf ver-
zichten müssen.

Zu einer mündlichen Aus-
sprache über diese sehr
wichtige Frage stehe ich
gerne zur Verfügung

Michel Oppenheim
Reg.Rat a.D.

Mainz, den 29. Dezember 49
Am Stiftswingert 19

Herrn

Max E i n s t e i n

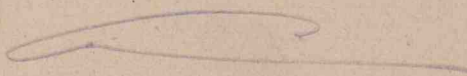
M a i n z

Adelungstrasse 16

Sehr geehrter Herr Einstein !

Besten Dank für Ihre Mitteilung vom 27.
12. 1949. Wenn Sie die noch vorhandenen
Mitteilungsblätter mir einige Tage
überlassen wollten, wäre ich Ihnen
dankbar.

Mit den besten Grüßen bin ich
Ihr sehr ergebener

Dr. Stein

1. Rudi Prisch

2. Pfeiffer

3. Mg. Jura

Martin Kraus

Weichelt

~~Kraus~~ Kraus

All den Herren zur Kenntnis, welche das Schiedsgerichtsverfahren leiten und über wirklichen Sachverhalt orientiert sein müssen- weil ich als 100%iger Erwerbsbehinderter u. Schwerhöriger in der Verteidigung meiner Person überaus behindert bin.

Vorgeschichte und Ablauf der Sache:

Ich, dem Herren des Schiedsgericht nur dem Namen nach bekannt, diene zur gefl. Kenntnis, daß ich seit dem Jahre 1947 dem aktiven Vorstände zugehörte und bereits im Februar 1951-nach erfolgten Ablebens des s.Zt.Vorstandsmitgliedes Herrn Ludwig Kehrman s.A. unter Mitwirkung einiger Freunde-aus dem aktiven Vorstände ausschied, um nur noch passiv mitzuwirken.

Zur Beurteilung meiner Person diene:

Von Anverwandten Herrn Kehrman's der Familie Oberamtman Schlösser bekam ich vor deren Evakuierung einen grösseren Geldbetrag ausgehändigt mit der Bitte damit Ihnen nach und nach durch Geldüberweisung oder Pakete zu helfen. Herr Kehrman selbst wusste hiervon nichts.

Nachdem meine Hilfe unbestätigt von den Evakuierten "Schlösser"blieben, habe ich die Hilfeleistungen eingestellt.

Als Herr Kehrman aus der amerik.Zone sich hier meldete, habe ich ihm das gesamte restliche Geld ausgehändigt mit dem Bemerkten, er sei nunmehr für dasselbe verantwortlich bezw. Erbe, da Herr Kehrman als einziger überlebende Anverwandte von Schlösser mir nur bekannt war. Kehrman war wie vom Himmel gefallen, hierüber überrascht.

Hieraus erkennen Sie Folgendes:

dass ich erstens grosses Vertrauen bei den ehem. Mitgliedern der Gemeinde genoss

daß Sie sich diese auf mich verlassen konnten

wussten wer ich war und bin

und zu allerletzt glaube ich annehmen zu dürfen, daß nun auch die Herren des Schiedsgerichts aus dieser Sache erkennen, wer ich bin, war und daß ich Mein von Dein unterscheiden kann und dies für mich eine E h r e n s a c h e ist.

Als ich in den Vorstand gewählt wurde-nach Abtretens von Herrn Waldmann, wurde der 1.Vors.und stellv.Vorsitzende wiederum gewählt, obschon der stellv.Vorsitzende sich Rechte beim 1.Vorstand ~~anmassen wollte~~ bei Herrn Waldmann anmassen wollte, die dieser ihm schon streitig machte und daher Herr Reiner schon 1946/47 sich beleidigt zurückzog und erst nach Abtreten von Waldmann wieder in den Vorstand zurückging.

In der Folgezeit ergab sich fast das gleiche Bild, der stellv.Vorsitzende riss die Führung und Initiative an sich und der 1.Vorsitzende ist lediglich nur bemüht seine Position aufrecht zu erhalten.

Nach Erscheinen des W edergutmachungsgesetzes VO 120 wurde mir die Bearbeitung derselben übertragen, gmäss Auftrag u. Vollmacht v. 20.5.1949 Diese besagt ausdrücklich, dass ich von jedem Restitutionsverpflichteten als Mindestbetrag 50.-DM fordern kann und darf und bezgl. der Restitutionsberechtigten blieben alle weitere Fragen offen.

Dieser Auftrag besagt aber auch, daß mir bezgl. Provisionsforderung an die Verpflichteten mir keinerlei Grenzen gesetzt sind bezw. vorgeschrieben worden sind. Hierbei ist zu beachten, dass ich selbständig Berufsausübender war, also weder Angestellter, Beamter der Gemeinde sondern Vermittler etc.

Nach 3 monatl. Tätigkeit wurden mir von der Gemeinde Tagesspesen zugestimmt, sodaß ich in 7 mtl. Tätigkeit vom Juli 1949 bis einschl. Januar 1950 sage und schreibe-wegen meiner Ehrlichkeit nur insgesamt etwa 230.-DM gleich mtl. durchschnittlich 33.-DM von der Gemeinde zugestimmt bekam.

Da ich am 1.1.1950 die gesamte Grundstücksverwaltung, sowie sonstige Arbeiten(siehe Vertrag vom 8.2.1950)übernommen hatte, wurde mir erstmals eine Aufwandsentschädigung von 200.-DM rückwirkend ab 1.1.1950 und vom 1.7.50 bis zum neuen Vertrag am 1.3.51 der Betrag von 250.-DM zugesprochen.

Nach dem Ableben Herrn Kehrman's, dem ich meine Sorgen oftmals schilderte, wie auch anderen Freunden, benützte die Gelegenheit aus dem aktiven Vorstande herauszukommen und dank Unterstützung von Freunden und des ergangenen Mitgliederbeschlusses am 26.2.1951 (siehe Vertrag) wurde der Vorstand beauftragt, einen solchen Vertrag mit mir abzuschließen, daß eine anständige Vergütung Platz greifen solle.

Bei der Neuwahl im Februar 1951 machte ich auch keinen Hehl daraus trotz Abhängigkeit meinerseits - manches zu sagen, was mir missfiel - was ich nicht guthießen könne usw.

Wie die Darlehensgewährungen, da wir kein Bankunternehmen seien bezgl. Wohlfahrtsunterstützungsgewährungen

" Vereinsgründungen

" Vorsorgetreffung für ein Altersheim

Zurückstellung desselben erst Planung, sachverständige Gutachteneseinholung - Sicherstellung der Aufwankosten usw. usw.

Daraufhin wurde ein Finanzausschuß ins Leben gerufen, dem künftighin alle Unterstützungsanträge zuerst zu unterbreiten und alsdann erst dem Vorstande zur Erledigung empfohlen werden sollte.

Bei dieser Neuwahl im Februar 1951 kam auch ein neuer Mann an Bord, dem früher schon so manches vorgeworfen werden mußte - wie Beiseiteschaffens von Grabsteinen - Verkauf von Bäumen an Nazis usw. usw., allerdings hat man dies innerhalb des Vorstandes intern behandelt, damit die Gemeinde selbst keinerlei Kenntnis erhalte darüber.

Dies kann und konnte dieser neue Mann natürlich nicht vergessen u. daher besteht schon eine gewisse Spannung mir gegenüber, weil ich diese Vorgänge innerhalb des Vorstandes zur Sprache gebracht habe.

Schon bei der Inpflichtnahme des neuen Vorstandes im Februar 1951 trat eine Neuerung zu tage, indem der stellv. Vorsitzende Herr Reiner auch strengstes Stillschweigen über alle Vorgänge und Besprechungen innerhalb des Vorstandsbesprechungen verlangte.

Selbstverständlich ist, daß über alle Besprechungen bei den Vorstandssitzungen Stillschweigen zu bestehen hat, soweit es sich nur um interne Angelegenheiten der Gemeinde - Mitgliederfragen etc. handelt, aber autoritär und undemokratisch ist - ein Stillschweigen zu verlangen, wenn es sich um die Gemeindeinteressen selbst oder um deren Vermögensgut etc. handelt, denn der Vorstand ist nur Beauftragter der Mitglieder und hat auch nur in deren Auftrage zu handeln und nicht unter Verschwiegenheit Handlungen vorzunehmen, die gegen den Interessen der Gemeinde - Gemeindemitgliedern verstoßen oder gar ohne Auftrag die Mitglieder vor eine gegebene Tatsache stellen.

Weshalb diese Neueinführung des Stillschweigens war mir noch nicht ganz klar und dies hat sich auch alsbald herausgestellt.

Schon in den darauffolgenden Sitzungen des Vorstandes kamen Darlehensgesuche - trotz meiner Einwendungen, zuerst vom gleichen Darlehensnehmer dem zuvor 2000.-DM bewilligt waren - zurückbezahlt und nun mit einem neuen Antrag mit 1500.-DM herantrat. Die Folge in diesem Falle war die, daß später die Gemeinde selbst ein Verbrechen an diesem Darlehensnehmer begehen mußte, indem sie das Letzte von diesem herausgeben lassen mußte, und dadurch jeder weiteren geschäftl. Untätigkeit gebracht worden ist. Es traten weitere Darlehensgesuche heran, die alle heute noch zum grösseren Teile offenstehen. Der Clou vom ganzen war jedoch, als der stellv. Vorsitzende, das eigentlich Vorbild sein sollte, mit einem mündlichen Darlehensantrag Januar/Febr. (genauen Datum weiss ich nicht mehr) auftrat und sich 20.000.-DM erbat, mit dem Bemerkungen er verzinse das Kapital mit 6% - Herr Einstein sagte ja selbst immer, weshalb man das gesamte Geld nur mit 1% bei der Bank liegen lasse auf dem Kontokorrentkonto - ich biete also 6%. Herr Reiner sagte wörtlich, das Geld kann er jederzeit von der Bank bekommen, doch gebe er den Zins lieber der Gemeinde, wenn das Geld gebraucht werde, innerhalb acht Tagen kann er es jederzeit zurückgeben - wegen Sicherheiten: für 80 Mille habe er oben Winterware liegen und unten nicht viel weniger, hat einer der Vorstände etwas dagegen einzuwenden? Natürlich keiner, wenn es so forsch gefordert wird!!!

Jetzt trat man in Gegenwehrstellung und warf mir zuerst vor,
 "ich habe die Gemeindeinteressen nicht gewahrt"
 "ich habe meine persönliche Interessen vor den Gemeindeinteressen
 gestellt"
 "ich hätte die Gemeinde geschädigt"

obschon ich auf alle diese Vorwürfe sofort eingehen konnte und wi-
 derlegte- kam in der Sitzung zum 2.6.1952 zum Ausdruck, dass in Kürze
 Geld benötigt würde, wobei der 1. Vorsitzende sagte, aber kein Vereins-
 geld zu geben. (Hieraus war schon zu erblicken, dass alle Gelder, die
 ich verwaltete und in Händen hatte, mir zu entziehen beabsichtigte).

Drei Tage später am 5.6.1952 sagte Herr Reiner, dem die Darle-
 hensgeschichte besonders naheging: Sie müssen innerhalb 3-4 Tagen
 10.000 DM beschaffen, gleich woher, worauf ich sagte, auf dem Sparbuch
 des Israel.Hospitalvereins befinden sich ca 11000 DM, dann müsse ich
 eben dasselbe umbuchen lassen auf Kontokorrent des Israel.Hospital-
 vereins und am nächsten Tage übergab ich einen Levers zur Unterschrif-
 wonach der Israel.Hospitalverein ein Darlehen von 6500.-DM gewähre
 gegen Sicherstellung usw. (Brief)

Nun brauste Herr Reiner auf, das wäre eine Spitze gegen ihn bzw.
 Gemeinde, ob ich nicht wüsste, was die Gemeinde an Werten hätte-das
 unterschreibe er nicht. Ich habe daraufhin nur eingewandt, ich sei
 lediglich nur treuh. Verwalter des Hospitalvereins und kann daher auch
 nur nach diesen mir auferlegten Pflichten handeln, denn ich sei ja
 auch für das Geld des Hospitalvereins verantwortlich!!

Was wollen Sie tun, wenn wir Ihnen die treuh. Verwaltung entziehen?
 Die Gemeinde kann und darf auch nicht anders handeln als Treuhän-
 der, das Geld gehöre dem Hospitalverein, aber wenn Sie mir die Ver-
 waltung entziehen wollen, so dann nur mit Gewalt, solange ich dafür
 verantwortlich gemacht werden kann.

Die Folge war, dass ich 10 Tage darauf von Herrn Stock allein un-
 terschrieben die Mitteilung erhielt, zur Sitzung am 18.6. brauche ich
 nicht zu erscheinen und am 20.6. wurde mir die Kündigung schriftlich
 zugestellt, mit der Begründung: Ich habe in einigen Fällen, nicht die
 Interessen der Gemeinde wahrgenommen. Die Kündigung erfolgte auf den
 31.7.1952. Ich legte auf diese Kündigung mit dieser Begründung Ein-
 spruch ein und stellte mich zu der am 2.7. stattfindenden Sitzung zur
 Verfügung, auch hier habe ich alle Vorwürfe sofort widerlegt, trotzdem
 wurde ich mit dem Vorwurfe des Betruges bezichtigt und beleidigt.

Diese Ehrabschneidung und die Kündigung mit dieser Begründung
 konnte ich nicht hinnehmen, daher die Inangsetzung des schiedsgericht-
 lichen Verfahrens.

Schon vor der Kündigung sekundierten die einzelnen Vorstände
 und liessen die Kündigung voraussehen, denn man sagte mir:

"Das Scheigeverbot gilt auch für Sie, wie für jeden Beamten"

"Du wirst dich noch umsehen, wenn du nichts mehr verdienst"

"Was du schon geleistet hast, hätte auch ein Mädel von 20 Jahren
 im Monat gemacht"

Ob und inwieweit die Kündigung mit der Begründung des Vorstandes
 zu Recht besteht-ist Sache des Schiedsgerichtes-jedenfalls bin ich mir
 keiner Beschuldigung oder Vergehens bewusst.

Ich erblicke in der Kündigung als wahren Hintergrund nur folgende
 Punkte:

- 1.) ich soll in den Handlungen des Vorstandes keinerlei Einblick mehr
 haben
- 2.) ich soll den Vorstand nicht mehr weiter in seinen Handlungen behin-
 dern können
- 3.) die Verweigerung des Geldes vom Hospitalverein soll und muss ge-
 rächt werden
- 4.) die Verbreitung des Darlehens muss gerächt werden, obschon erst
 etwa Mitte Juni ein Teilbetrag von 10.000 DM in die Gemeindekasse
 zurückbezahlt wurde und anstelle von Zinsen auf das Spendenkonto
 350.-DM bezahlt wurden.

Im Übrigen ist ausserordentlich bezeichnend, dass sich der Vorstand des einstigen Gegners der Gemeinde bedient - der doch die Sache Trautwein vertreten hatte und mir gegenüber als Gegner aufgetreten ist. Daß Herr JR. RA. Winter hier zugleich dies z. G. der Gemeinde bzw. seines ehem. Auftraggebers auszuschlichten versucht, ist doch völlig klar.

Aber in allen Fällen ist auseinander zu halten, wann habe ich die aussergerichtlichen Vergleiche getätigt und auf Grund welcher Vollmachten und Berechtigungen und auch nachdem diese aufgehoben der Vertrag vom 1.3.1951 als entgeltliche Vereinbarung anzusehen ist.

Und nach diesen Richtlinien kann ich mir keines irgendwelchen Vorgehens zur Last legen, bzw. beschuldigt werden.

Ich bin mir aber auch völlig bewusst, nachdem mir sämtliche Unterlagen, Bücher abgenommen worden sind, daß nun mit der Lupe nach Vorgehen gesucht wird.

Wenn mir als Mindestbetrag von jedem Provisionspflichtigen 50.-DM ausgebilligt wird - gleichgültig wie nieder der Vergleich zustande kommt, so habe ich für jeden Restitutionsfall mehr oder weniger den gleichen Arbeitsaufwand bzw. Ermittlungen durchzuführen und dass ich in Anbetracht des betr. Vermögenswertes mich daher nicht an den Mindestbetrag zu halten brauche, wie auch verpflichtet wäre, ergeht schon aus dem Vollmacht vom 20.5.49 klar hervor.

Im Übrigen betone nochmals, dass ich über die gesamten Verfahren ja erst abzurechnen habe und nur ein Teil bis jetzt zur Provisionsvergütung aufgefordert worden ist - und sollte sich hier ein Fehler ergeben, so geschah dies mit Bestimmtheit nicht, um die Gemeinde irgendwie zu schädigen und selbst angenommen, ich hätte in Anbetracht der vielen Verfahren 100- oder sogar bis zu 200.-DM für alle die eingereichten Anforderungen insgesamt, zuviel angefordert, so entspricht dies zusammen noch nicht einmal einer monatlichen Aufwandsentschädigung.

Ich beantrage, dass das Schiedsgericht die Klage der Gemeinde abweist - die Kündigung mit den angeführten Begründungen zu Unrecht erfolgte und dieses anderen Gründen zuzuschreiben ist und in Anbetracht dessen, dass ich für die Jüdische Gemeinde das Beste und Höchstmögliche getan und geleistet habe, gerade die Kündigung nicht im Einklang zu bringen ist mit den von mir geleisteten Wiedergutmachungsfällen und Vorarbeiten für die Entschädigungsanmeldungen, insbesondere aber unter Beachtung der mir gegebenen Vollmachten und Vereinbarungen.

Wenn der Vorstand der Jüd. Gemeinde Abmachungen gesetzwidriger Art mit mir trifft, darf und kann nicht mir das Verschulden aufgewälzt und aufgeladen werden, denn ich habe mit Nichts sozusagen zuerst anfangen müssen zu arbeiten, und dies noch mit einer 3 köpfigen Familie und als looseriger Erwerbsbehinderter.

Zur weiteren Verteidigung erwähne ich nur noch, dass ich einst vor Auflösung der ehemaligen Gemeinde zu den höchstzahlenden Kultussteuerpflichtigen Gemeindemitgliedern gehörte und heute auf Unterstützung angewiesen bin, bzw. abhängig wegen meiner Schwerhörigkeit.

Wenn der Vorstand der Gemeinde nunmehr hieraus eine Affaire "Auerbach" daraus zu machen gewillt ist - mein Handeln und meine Arbeit im Gemeindeinteresse wie aber auch mein Name selbst ist für mich eine Pflicht und Ehrensache gewesen.

Mainz, den 4. Sept. 1952.

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 197

Max Einstein
Mainz am Rhein
Adelungstrasse 16

An das
Schiedsgericht
K o b l e n z .
z.Hd. d.Herrn

In Sachen

Einstein gegen Jüdische Gemeinde, Mainz

erhielt den Schriftsatz vom 2.9.52 von der Gegenpartei und wegen der Kürze der zu Gebote stehenden Zeit nehme sofort Stellung ohne mich erst mit meinem Anwalte zu besprechen bezw. den selben zur Beantwortung zu veranlassen, und wird wie folgt Stellung genommen:

Z u Ziffer I: Die Gegenpartei erwähnt mit keiner Silbe die am 20.5.1949 - am 8.2.1950 erwähnten Schriftliche Vereinbarungen zwischen den beiden Parteien, woraus sich bereits alles Weitere ergibt, und hierzu ist festzustellen und klar zu stellen; weder der Vorstand der Jüd. Gemeinde E.V. (damals) noch ich selbst waren sich bewußt mit welchen Ergebnissen die Restitution enden wird - standen doch beide Parteien vor einer noch unbekannten Sache. Fernerhin gingen beide Parteien, d.h. der Vorstand der Gemeinde wie auch ich von dem Gedanken aus, daß ja die gesamte Wiedergutmachung nur der vorausgegangenen Zeiten wegen erforderlich und demgemäß die VO 120 geschaffen worden ist und daher den Gemeinden (Juden) nicht auch deshalb die Kosten zu tragen zu zumuten ist, deshalb wurde der Auftrag vom 20.5.49 in seinem Inhalte so erteilt und ausgestellt. Allein das schreiende Unrecht, das an den Juden u. Gemeinden begangen wurde u. demzufolge ja auch die Verschleuderung der Gemeindevermögen eingetreten und zuzuschreiben gewesen ist, verlangte ja die Wiedergutmachung und es war daher weder dem Vorstände noch mir nicht einleuchtend, daß nun die Juden selbst die Kosten der Rückführung der Grundstücke bezw. die Wiedergutmachung tragen sollen und so kam es zu dem Auftrag und Vollmacht vom 20.5.1949.

Jetzt diese gesamten Vereinbarungen vom 20.5.49 angefangen bis einschließlich des Vertrages vom 1.3.1951 mir zur Last legen zu wollen ist ebenfalls daher ein schreiendes Unrecht oder demzufolge nun mich für die zustande gekommenen Verträge verantwortlich zu machen bezw. nun mir allein die Alleinverantwortung für den Inhalt der vereinbarten Verträge zuzuschreiben, verstößt allein daran, daß doch die Gegenpartei die Schriftstücke unterschrieben, anerkannt hat und mir auch diese zu meiner Verwendung u. Verwertung aushändigte.

Ich lasse mitfolgend die Aufstellung der angeführten Restitutionsfälle (ausserger. Vergleiche - u. Verkäufe) etc mit allen erforderlichen wesentlichen Punkte zugehen und ist hieraus bereits alles ausführlich zu ersehen, und klarer Einblick zu gewinnen.

Zu Ziffer II bezgl. der angeführten verkauften Grundstücke die erst auf gerichtlichen Wege zurückgeführt werden mußten:

Der Vertrag vom 1.3.1951 bestimmt, daß ich seitens der Jüd. Gemeinde für Verkäufe 2% Provision erhalte - der Vertrag schreibt aber nicht vor, daß ich für Verkäufe von der Gegen-

./.

für Verkäufe von der Gegenpartei nichts verlangen dürfe-und dies den Maklern zugestanden wird- lediglich die Ziffer 8 des Vertrages vom 1.3.1951 besagt,dass ich von den Gegenparteien mir bis zu 5% gewähren lassen kann,aber in jedem Falle die Interessen der Gemeinde in erster Linie zu wahren habe.

Nun ist der Bauplatz(ein vor hunderte v.Jahren ehemaliger Friedhof) in Bingen-Büdesheim zu 3750.-DM bewertet- durch Verfahren zurückgeholt worden,nach längeren Verhandlungen(wiederholter Male)das Grundstück zu 6000.-DM Barzahlung im Einvernehmen und im Auftrag des Gemeindevorstandes verkauft worden. Sinngemäß nach dem Vertrag hätte ich zu erhalten 5% aus 3750.-DM für die Rückführung an die Gemeinde als Vermögen,ferner 2% für den Verkauf von der Gemeinde. Ich habe aber den Verkauf unter Auferlegung der Käufer u.Verkäuferprovision zusammengefasst 5% vom Käufer zu tragen vereinbart und demzufolge auch vom Käufer verlangt- gleich 300.-DM. Von der Gemeinde habe ich nichts beansprucht,obchon ich rechtlich gesehen für die Rückführung des vollkommen leeren abgeräumten Bauplatzes(vor 100 Jahren u.noch weiter zurück einmal Friedhof gewesen) 5% für die Rückführung ins Vermögen der Gemeinde beanspruchen könnte - davon erwähnt die Gegenpartei keine Silbe.

Genau so gelagert ist die Verkaufsangelegenheit mit der Bgl.Gemeinde Wallertheim-die Bewertung war bei der Abstossung 560.-RM - die Grundstücke mussten zurück,nach der erfolgten Zurückgabe u.Bestätigung am 11.5.1951 - habe ich 5% aus diesem Werte 28.-DM angefordert und am 4.2.1952 ausbezahlt bekommen,von der Jüd.Gemeinde. Hier handelt es sich um Wohn-u.Synagogengrundstück. Auch hier zieht sich der Verkauf in die Länge und habe als Verkaufserlös 6000.-DM erzielt und den Käuferin die Instandhaltung und Pflege des jüd.Friedhofes in Wallertheim dinglich eingetragen auferlegt und zwar solange bis eine jüd.Gemeinde in Wallertheim wieder ins Leben gerufen ist. Die Käufer u.Verkäuferprovision auferlegt mit zusammen 5% gleich 300.-DM- den Wert der dinglichen Auflage wegen des Friedhofes vollkommen ausser Acht lassend.

In den beiden Fällen ist an die Jüd.Gemeinde kein Provisionsanspruch weder vorliegend noch gestellt worden,bezgl.des Verkaufes. Es ist daher jedes Wort überflüssig und die Einwendung von der Gegenpartei eine herausfordernde Irreführung.

Wegen des früheren alten Friedhofes(jetzt Schuttplatz)in Alzey ist es ähnlicher verlaufen,nur wesentlich schwieriger und geht bis 1949 zurück d.h.wurde erst jetzt im April 1952 verkauft. Vor allem machte die Zurückführung des Friedhofes grosse Schwierigkeiten,da die Stadt Alzey dieses Grundstück mit aller Macht behalten wollte,obchon diese es nur mit 500.-RM erworben hatte. Durch Verhandlungstaktik meinerseits ist es mir vor allem gelungen,die ausgebrannte und als Käfig noch dastehende Synagoge(bewertet jetzt nach sachverst.Schätzung mit 2000.-DM)unter Auferlegung der Verantwortung des eingestürzten Daches an der Synagoge im Jahre 1950-diese an die Stadt mit 6000.-DM im Vergleichsverfahren vor Gericht abzustossen und erst nachdem dieses mir gelungen war,ging ich wegen des Friedhofes in erstl.Verhandlungen über. Gebote von 8000.-, 10.000.-DM schlug ich aus und kam zuletzt bis zu 13000.-DM,ich stellte den Vorstand vor die Entscheidung,befürwortete aber auch nicht darauf einzugehen,mit dem Einwande,dass ich dieses Gelände auf 15000.-DM bewerte und unter diesem Preise nicht gehen will.

Um die Rückführung auszudrücken,liess ich das Gelände durch einen Rabbiner besichtigen und damit wurde der Rechtsvertreter der Stadt kopschen und sah schon schwarz. Nun kam dieser an mich heran und bot mir,wohlgemerkt mir 2000.-DM an,wenn ich das Grundstück doch be-lasse-es läge doch nur an mir- ich lehnte es ab,mit der Begründung dass der Rabbiner die Abstossung nicht zulasse. Nun wurde ich mir bewusst,dass der Hintermann der Stadt gewillt war 15000.-DM doch zu zahlen und bin nach erfolgter Rückerstattung an diesen herangetreten.

Ich muss hier einfügen,dass ich mit mehreren Personen verhandelt habe,um den Preis zu heben - wie aber auch zu erkennen zu geben,dass ich auch gewillt war,das Gelände aufzuzerzeln abzustossen und da-

Max Finckel
Herrn Dr. Finckel
Abteilung 10

An das
Schiedsgericht
K o d e n s
Herrn Dr. Finckel

In Sachen

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 197

erhielt den Schriftsatz vom 2.9.52 von der Gegenpartei und wegen der Kürze der an Gebote stehenden Zeit nehme ich vorläufig-ohne mich erst mit meinem Anwalte zu besprechen-bewilligen- selbst zur Beantwortung zu veranlassen und wird wie folgt Stellung genommen:

3. Ziffer I: Die Gegenpartei erklärt die keine Silbe die am 20.5.1949 - am 2.9.1950 erlassenen schriftlichen Verträge zwischen den beiden Parteien,woraus sich bereits alles weitere ergibt,und namentlich die Tatsachen und Klar zu stellen, weder der Vorstand der Jüd.Gemeinde E.V.(Alma) noch ich selbst waren nicht bewusst mit welchen Ergebnissen die Restitution an den Jüd.-Ständen noch beide Parteien vor der noch unbestimmten Sache.

Lebendigen können beide Parteien d.h.der Vorstand der Gemeinde was auch ich von dem Gedanken aus,dass die gesamte Wieder-gestaltung nur den vorausgesetzten Seiten werden ist und daher den und demgemäß das VO 120 geschaffen worden ist und daher den Gemeinden(Juden) nicht auch deshalb die Kosten zu tragen zu mussten ist,deshalb wurde der Auftrag vom 20.5.49 in seinem Inhalte so angesetzt und ausgestellt.

Allein das schwebende Unrecht,dass an den Juden u.Gemeinden begangen wurde u.hemmhafte ja auch die Verschleierung der Gemeindevorgänge eintraten und nachschreiben gewesen ist, verlangte ja die Widerherstellung und es war daher weder dem Vorstande noch mir nicht anstehend,dass nun die Juden selbst die Kosten der Rückführung der Grundstücke bezw.die Wiederherstellung tragen sollen und so kam es zu dem Auftrag und Vollmacht vom 20.5.1949.

Jetzt diese gesamten Vereinbarungen vom 20.5.49 angeht-gen bis einschließlich des Vertrages vom 1.3.1951 mit mir hat fast jeden einzelnen ist ebenfalls daher ein schwebendes Unrecht oder demzufolge nun mich für die entstandenen Verträge verantwortlich zu machen bzw.nun mir allein die Alleinverantwortung für den Inhalt der vereinbarten Verträge zuzuschreiben,versteht allein daran,dass doch die Gegenpartei die schriftliche Unterschriften anerkennt hat und mir auch diese zu meiner Verwendung u.Verwertung anhängte.

Ich lasse mitfolgend die Aufstellung der angeführten Restitutionsfälle (ausserw.Vergleiche - u.Vorfälle) mit allen erforderlichen wesentlichen Punkten eingehen und lasse nichts bereits alles ausführlich zu ersuchen und klarer Einblick zu gewinnen.

Zu Ziffer II bezieht der angeführten veranlassenden Grundstücke die erst auf gerichtlichen Wege zurückgeführt werden können.

Der Vertrag vom 1.3.1951 bestimmt,dass ich seitens der Jüd.Gemeinde für Verkäufe 2% Provision erhalte -der Vertrag schreibt aber nicht vor,dass ich für Verkäufe von der Gegen-

Versicherungsgeldern, nebst Steuern hiervon zu tragen gehabt, und dabei habe ich noch aus diesem Gelde alle sonstigen und sonstigen Umlaufe, was einem mt. Durchschnittsbetrag von noch nicht 250. DM entsprach, zum vom Mai 1949 bis einschließlich August 1952 also auf über drei Jahre Laufzeitentscheidung erstreckt sich nun auf den Gesamtzeit-

Restit.-Verpfl.	Vergleichs abschluß	Vergleichs summe	bezahlte zinsen od. Kosten a.d. Gemeinde	bez. Gebühren an d. Bearbeiter b. Vergl. Abschl. dir. v. Verpfl.	Angef. Prov. u. bezahlt v. d. Gemeinde
Rasp, Heppenheim	Juni. 49	200.---	12.---	50.---	2.1.1952 10.--- DM
Breidenbach	" 49	235.20		50.---	1.4.52 11.76
Leisenheimer Verkauf	" 49	300.---	23.60	69.98	1.4.52 16.18
Balz Flonheim	" 49	600.---	13.70	60.---	2.1.52 30.---
Jutzler, Oppenheim	" 49	540.---		50.---	2.1.52 27.---
Schmitt, Ockenheim	" 49	1200.---		120.---	1.4.52 60.---
Metzler, Hillesheim	" 49	600.---	45.---	50.---	2.1.52 30.---
Hinkel, Ulversheim	August 49	50.---		50.---	2.1.52 2.50
Rettinger, Sprendlingen	" 49	200.---		50.---	1.4.52 10.---
Merz Dolgesheim	" 49	300.---/400.---		50.---	1.4.52 15.---
Stallmann, Dolgshheim	" 49	750.---		75.---	1.4.52 37.50
Kerz N-Saulheim	" 49	350.---		50.---	4.6.52 17.50
Zimmer, Eppelsheim	Juli 1949	700.---	22.40	(statt Geld 30fl. Wein)	2.1.52 33.00
Leber, Bodenheim	August 49	2000.---	41.25	100.---	n. Regelung 1.4.52 100.---
Blass Osthofen	1950	300.---	23.60	50.---	1.4.52 16.18
Ambach, Nidder-Olm	"	1500.---	53.31	150.---	überhaupt k. Anspruch gestellt
Bgl. Gmde St-Bockelnhm	"	450.---	23.60	50.---	1.4.52 23.68
Uhl Mommenheim	"	300.---	23.60	50.---	1.4.52 16.18

Angeführte Verkäufe im Jahre 1952.

Bingen-Büdesheim	Rückführung des Grundstückes Wert 3750.---	keinen Anspruch a.d.Gemde gestellt.
	6000.--- Verkauf Auferlegung der Käufer u.Verh.Prov. zus. 5% 300.---	
Gemeinde Wallertheim	Rückführg d.Grundstücke Wert 560.---	dto
	6000.--- Verkauft Auferlegung der Käufer u.Verh.Prov. zus.5% 300.---	dto
Böhmer	Rückführung Streitwert 1000.---	dto
	15000.--- Verkauf Auferlegung der Käuf.u.Verh.Prov. zus. 5%	
	a.1000.--- Streitwert " der Rückführung d.Grdstücks 5%	musste n.Vereinbarung d.Käufer
	zusammen sollten 800DM bezahlt werden,jedoch hat die Gemeinde 600. tzagen.	
	nur an mich abgeführt.	

Die mit ???? verzeichnete Posten sind irrigerweise angeforderte Provisionen und müssen im Buch als solche gekennzeichnet sein, die ich bei der Endabrechnung abzubuchen hätte, als zuviel erhalten.

Klagen durch die betreffenden Verordnungen bestimmten Fristen, die einzuhalten waren; niemand von der jüdischen Gemeinde und insbesondere kein Mitglied des Vorstandes der jüdischen Gemeinde konnte und hat dem Beklagten bei Erledigung dieser Arbeiten auch nur die geringste Unterstützung gewährt. So musste der Beklagte alles notwendige Material selbst, allein und ohne jegliches Hilfsmittel zusammensuchen, um dafür zu sorgen, dass rechtzeitig die Klagen erhoben wurden. Daneben hat der Beklagte auch für Wiedergutmachungsansprüche unendliches Material gesammelt und unzählige Anträge eingereicht. Für alle diese seine Tätigkeit ist der Beklagte bisher heute noch nicht endgültig abgefunden und er kann noch nicht abgefunden sein, weil insbesondere die Wiedergutmachungsansprüche ja noch nicht erledigt sind und der Zeitpunkt deren Erledigung noch nicht abzusehen ist. Aus dieser Tatsache allein schon folgt, dass es nicht nur unbegründet, sondern unbillig wäre und im höchsten Maße ungerecht, wollte man, wie die Klage verlangt, dem Beklagten alle Ansprüche, die ihm aus seiner Tätigkeit zustehen, wegen der in der Klage angeführten angeblichen Vergehen des Beklagten nunmehr aberkennen und ihn hinsichtlich dieser Ansprüche gewissermassen verlustig erklären.

Ich habe vorstehend bereits ausgeführt, dass in Wahrheit nicht das, was in der Klage steht, Veranlassung für die Kündigung war, sondern bestehende Differenzen zwischen dem Beklagten und der Klägerin. So hat man zunächst dem Beklagten den Vorwurf des Betruges an der jüdischen Gemeinde gemacht. Es wird der Klägerin unmöglich sein, auch nur einen Fall zu erbringen oder zu beweisen, in dem der Beklagte die jüdische Gemeinde um auch nur 1 Pfennig gebracht hätte. Man hat dies, scheinbar belehrt von dritter Seite, auch bald eingesehen und nunmehr wird zum Grunde der angeblichen berechtigten Kündigung gemacht einmal die Behauptung, dass der Beklagte das Ansehen der jüdischen Gemeinde in schärfster Weise geschädigt hätte und zwar um deswillen, weil er nicht etwa von den Beträgen, die der jüdischen Gemeinde zustanden sich etwas entnommen habe, was ihm nicht gehöre, sondern dadurch, dass er von den Gegnern in den von ihm bearbeiteten Wiedergutmachungssachen Beträge entnommen habe, die über das Mass dessen hinausgingen, was in dem von den Parteien abgeschlossenen Vertrag vom 1.3.1951 festgelegt wurde.

Hierzu ist allgemein zu sagen, dass es wohl die Erfahrung gelehrt hat, dass niemand, der in einem Restitutionsverfahren verklagt wurde, grosse Sympathie dem Kläger gegenüber behalten hat und es ist auch hier so gut wie sicher, dass jeder, der von der jüdischen Gemeinde im Restitutionsverfahren auf Rückgabe oder nochmalige Zahlung verklagt wurde, die jüdische Gemeinde nicht in besonderem Ansehen behalten hat. Das soll bei Leibe kein Angriff gegen die Klägerin bedeuten und ebenso wenig ein Angriff gegen all die, die im Restitutionsverfahren ihre Rechte geltend gemacht haben, sondern soll nur eine Feststellung sein, wie sie die Erfahrung gelehrt hat und wie sie jeder Anwalt, der mit Restitutionsachen zu tun hat, im vollen Maße bestätigen kann und wie sie auch durch die Prozessbevollmächtigten der Klägerin, die ja gerade auf diesem Gebiete weit über den Durchschnitt beschäftigt wurden, bestätigt werden müssen. Es kann also nie und nimmer Gegenstand einer Beanstandung sein und dem Beklagten zum Vorwurf gemacht werden, was er mit dem Gegner in dem Restitutionsverfahren vereinbart hat. Man könnte an und für sich schon mit gutem Grunde bestreiten, dass die jüdische Gemeinde berechtigt gewesen wäre, derartige Vereinbarungen mit dem Beklagten zu treffen, die dahin gingen, dass der Beklagte auch gewisse Bezüge von dem Gegner der Restitutionsverfahren verlangen kann. Aber dies interessiert für dieses Streitverfahren nicht. Hier interessiert allein, ob der Beklagte durch sein Verhalten sich ehrlos benommen hat und ob, worauf der Beklagte ausschlaggebenden Wert legt, der Vorwurf der dem Beklagten wiederholtemündlich und schriftlich seitens der Klägerin und insbesondere seitens des Mitglieds des Vorstandes der Klägerin, Leo Reiner, gemacht wurde, richtig ist, dass er die jüdische Gemeinde betrogen habe. Die oben bereits ausgeführt, wird die Klägerin diesen Vorwurf dem Beklagten ewig schuldig bleiben müssen.

• / •

[illegible]

Der Vertrag ist abgeschlossen am 13.51. Aber bereits am 20.5.49 erhielt der Beklagte von der Klägerin Auftrag und Vollmacht, im Auftrag der jüdischen Gemeinde Mainz jegliche Ermittlungen, Vermittlungen, Verhandlungen in allen Restitutions-sachen zu führen, kurzum, alles zu tun, was im Interesse der Geltendmachung dieser Restitutionsansprüche notwendig ist und hierfür wurde dem Beklagten für seine Tätigkeit im Einzelfalle 50.-Mark zugesichert. Man kann wirklich nicht sagen, dass dies eine ausserordentlich grosszügig gewesene Vergütung gewesen wäre für die erhebliche und schwierige Arbeit, die man dem Beklagten übertragen hat. Und ~~später~~ erst später nach geraumer Zeit, nach dem der Beklagte schon unendlich viel für die Klägerin geleistet hatte, kam man dazu, dem Beklagten eine feste monatliche Vergütung von DM350,- zuzubilligen, daneben eine Provision von 5 v.H. von den an die Klägerin zurückzugebenden Werten, welche 5% die jüd. Gemeinde zu tragen habe bzw. die er behalten durfte und schließlich hat man den Beklagten berechtigt, von dem Gegner eine Provision bis 5% zu fordern. Ich habe schon betont, daß es mehr als fraglich erscheint, aus welchem Rechte die jüdische Gemeinde glaubt diese Befugnis von sich aus dem Beklagten zubilligen zu können. Die Jüdische Gemeinde hatte doch nur das Recht, Vereinbarungen zu treffen, die sich auf sie in ihrem Verhältnis zu dem Beklagten beziehen, niemals aber Vereinbarungen, welche sich beziehen auf das Verhältnis des Beklagten zu dritten Personen, also zu den in den Restitutionsverfahren Beklagten. Daraus ergibt sich schon, dass alle Handlungen, welche dem Beklagten insoweit also hinsichtlich des letzten Punktes vorgeworfen werden, niemals ein Kündigungsgrund hergeleitet werden kann.

Es sein auch noch darauf hingewiesen, dass der Beklagte von der ersten Stunde seiner Tätigkeit in Restitutionsachen für die Klägerin die Berechtigung des Inkassos inne hatte. Wie ich vorstehend ausgeführt habe, wurde dem Beklagten ja zunächst die kümmerliche Vergütung von 50.-Mk. pro Fall zugesichert. Der Beklagte war mittellos; die Tätigkeit des Beklagten erforderte ein ständiges Herumreisen in Rheinhessen um allerorts das Eigentum der jüdischen Gemeinde festzustellen. Das Reisen kostete aber Geld und hierüber verfügte der Beklagte nicht. So erhielt der Beklagte bei Beginn seiner Tätigkeit aus der Kasse der jüdischen Gemeinde den Betrag von 100.-DM um seine Reisekosten zu finanzieren; diesen Betrag musste der Beklagte zurückzahlen und er hat ihn nach 14 Tagen der Gemeindekasse wieder zurückgeführt. Das konnte er natürlich nicht aus seiner Tasche und es war nur so möglich, dass ihm das Recht des Inkassos der der Gemeinde zustehenden Beträge zustand. Daraus ergibt sich also, dass der Beklagte von vornherein das Recht hatte, die der Gemeinde zustehenden Beträge für diese zu vereinnahmen. Der Beklagte hat dann auch stets alle Gelder, so weit solche der Gemeinde gehörten und von ihm vereinnahmt waren, jeweils sofort auf das Konto der Klägerin bei der Rhein-Kreditbank eingezahlt. Ausserdem wurde dem Beklagten seitens der Klägerin unter d. 1.1.50 eine ausdrückliche Inkasso-Bescheinigung ausgestellt.

Bei der Beurteilung der beiden Fälle, welche die Klägerin anführt, muss, wie gesagt, davon ausgegangen werden, dass nach der ausdrücklichen Feststellung des bestehenden Vertragess der Beklagte als selbstständig Berufsausübender anzusehen ist. Es muss weiter, wie bereits vorstehend erwähnt, festgestellt werden, dass der jüdischen Gemeinde also der Klägerin, unter gar keinen Umständen das "Recht" zuzustand, dem Beklagten eine Provisionsforderung von dem Prozessgegner zuzubilligen, da ja in dem Vertrag nur die Rechte zwischen der Klägerin und dem Beklagten geregelt werden konnten, niemals aber die Rechte des Beklagten dritten Personen gegenüber, also hier dem Restitutionsbeklagten. Wenn aber das feststeht, kann dem Beklagten nie und nimmer dem

A b s c h r i f t

Jüdische Gemeinde, Mainz

Mainz, den 23.1.1954
Forsterstrasse 2

Herrn

Dr.E.G. Lowenthal ,
Bad - Godesberg ,
Schwanstrasse 31

Sehr geehrter Herr Dr.Lowenthal !

Infolge Überlastung schriftlicher Arbeiten war es mir nicht möglich auf Ihre Anfrage vom 10.12.v.Js. Antwort zukommen zu lassen. Ich bitte daher wegen der Verzögerung um Entschuldigung. Gleichzeitig bestätigte Ihr geehrtes Schreiben vom 20.1.54 und teile Ihnen mit, daß die Bibliothekangelegenheit noch nicht spruchreif geworden ist. Eine Gemeindeversammlung kann noch nicht stattfinden und werde Ihnen zu gegebener Zeit über den Erfolg in dieser Angelegenheit ~~Beide~~ Bescheid zukommen lassen.

Mit bestem Gruß
Ihr

gez.Unterschrift
(Max Grünfeld)

JÜDISCHE GEMEINDE · MAINZ

Körperschaft öffentl.Rechts

Bank-Konto: Rheinische Kreditbank,
Filiale Mainz, Konto Nr. 21086

Fernruf 4619 u. 2187 über 221 od. 321

Herrn

Reg.Rat Oppenheim
Kulturdezernat der Stadt Mainz

② MAINZ, den 28.5.1950
Untere Zahlbacher Straße 11

M a i n z / Pulverturm

Sehr geehrter Herr Reg.Rat Oppenheim!

Wir bitten Sie höfl.beiliegenden Fragenbogen ausfüllen
zu wollen, da Sie am besten lt.Unterlagen die Angelegenheit
erledigen können- bzw.genauestens ausfüllen können.
Es bezieht sich hauptsächlich der Deportierten, was die anderen
Fragen anbelangt, werden wir selbst ausfüllen.
Nach Erledigung wollen Sie uns bitte dieses Schreiben an uns
zurücksenden.

Mit freundlichen Grüßen

Maximilian Feld
Mainz

ARNHOLD AND S. BLEICHROEDER, INC.

30 BROAD STREET

NEW YORK 4

WHITEHALL 3-9200

CORRESPONDENTS OF:
ADLER & Co., A.G., BANKERS, ZÜRICH

CABLE ADDRESS
"ARNHOLDEAT"

29. Oktober 1953

Herrn Michel Oppenheim,
Am Stiftswingert 19,
Mainz.

Sehr geehrter Herr Oppenheim:

Auf Veranlassung des Juedischen
Museums haben wir Ihnen heute

DM 1.900.--

angewiesen.

Wir sind gebeten worden, Ihnen
die Gruesse und den Dank sowohl von Herrn Dr. Kaiser als auch
von Herrn Harry G. Friedmann zu uebermitteln.

Hochachtungsvoll,

ARNHOLD and S. BLEICHROEDER, Inc.

Stephen Kellen.

SMK/fl.

DARMSTÄDTE

nen kann, dürfen die Kasse liche Rechnung nicht so ohne len. Beim ASV Durlach ist Verein gestolpert...

Es spielen: Samstag: Bay. Ho (Vorspiel 1:0), Sonntag: VfL Darmstadt 98 (6:2), ASV Durlach Kassel (1:2), Jahn Regensburg (1:4), 1. FC Bamberg heim (1:1), FC Freiburg — burg (1:1), TSV Straubing — (1:3), SV Wiesbaden — ASV und Böckingen — Singen 04 (

Im Viererbob ohne

Nachdem die ungünstigen W nisse auch die für gestern gesehenen Trainingsläufe Weltmeisterschaft nicht zulie 16 Bobs aus acht Nationen kämpfe ohne jegliches weiter streiten müssen. Der Austr Weltmeisterschaft wird sich r lage richten. Ob zwei oder gestartet werden, entscheidet dem ersten Start. Eventuell morgen nur je ein Rennlauf Sind dagegen heute zwei R tet worden, so müssen morge vierte folgen. Kann aus we technischen Gründen nur 1 Rennlauf (Sonntag) ausgetra wird dieser dritte Lauf an gelten die beiden Samstag-l für die Weltmeisterschaft, l hofft jedoch trotz des Wärm Garmisch-Partenkirchener T läufe abwickeln zu können.

spiele bestin

ogramm — Eintracht

Gommans, SW Essen, Scha Klott, Schalke, Preißler, De Meiderich, Rachuba, Münste mund. (Ersatz: Mutz, Leve Meiderich, Rey, Münster, Sch Rheinland/Pfalz: Ad Unkelbach, Neuendorf, Kohl Eckel, 1. FCK, Liebrich, 1. FC dorf; Scheffler, 1. FCK, Fritz Ottmar Walter, 1. FCK, Sch dorf oder Laag, Pirmasens, W (Ersatz: Ahlbach und Voigtr Wanger, 1. FCK und Weber,

Die Handschrift des alten Darmstadt.

D.F. „Pessach - Haggada“ 31.1.53. kam zurück

Die „Pessach-Haggada“, eine wertvolle jüdische Handschrift aus dem 14. Jahrhundert, die 1940 auf Anordnung des damaligen Gauleiters Sprenger von der Hessischen Landesbibliothek in Darmstadt an das Offenbacher Ledermuseum als Dauerleihgabe abgegeben werden mußte, wurde am Donnerstag der Hessischen Landesbibliothek auf Anordnung des hessischen Kultusministeriums wieder zurückgegeben.

.....

Mainz, den 19. 5. 1950

Name des Absenders

An die

Jüdische Gemeinde Mainz

h i e r

Postfach

Frage:

Antwort:

1. Haben Sie Auswanderungs-
pläne ? Wohin ? nein
2. Möchten oder beabsichtigen
Sie in ein Altersheim
aufgenommen zu werden ? noch nicht

Wenn ja, haben Sie Pension ? Rente?

3. Sind Sie krank,leidend?
Haben Sie ein chronisches
Leiden? Sind Sie arbeits-
unfähig u.wodurch?
Benötigen Sie eine Kur u.
wie lange ? Nach ärztlicher Anordnung
sollte ich mich einer mehr -
wöchigen Kur unterziehen.
Aus dienstlichen und
finanziellen Gründen
habe ich bis jetzt darauf ver-
zichten müssen.
4. Welche Vorschläge haben Sie oder
Anregungen bezgl.Sicherung
unserer alten Leute ? Zu einer mündlichen Aus-
sprache über diese sehr
wichtige Frage stehe ich
gerne zur Verfügung
5. Sind Sie dafür, dass unser
früheres innegehabtes Alters-
heim in der Gonsenheimer
Strasse wieder seinem ur-
sprünglichen Zwecke zuge-
führt wird ? ja

Vorschläge oder Anregungen in kurzer
Fassung:

gez.Oppenheim
Unterschrift

GIULIANO REICHHARDT

Rua Rosa e Silva, 156
SÃO PAULO
(Brasil)

Cable Address:
JULIANUS
SÃO PAULO
Fone 51-7621

São Paulo, 2.12.1955

25312

Herrn
Michael Oppenheim
Regierungsrat a.D.
M A I N Z

Sehr geehrter Herr Regierungsrat,

Ich gestatte mir, mich heute an Sie zu wenden,
in Anlehnung an unsere Unterredung, als Sie mich und meine Gattin
freundlicherweise in Ihrer Wohnung empfangen gelegentlich unseres
Besuches in Mainz, im August v.J.

Damals hatte ich Ihnen wohl erzahlt, dass ich die
Graeber meiner Eltern auf dem juedischen Friedhof nicht mehr fand,
weil sie in einem Quadrat lagen, inwelches leider eine Bombe fiel.
Doch fand ich den Stein meines sel. Vaters RUBEN REICHHARDT, auf
der Flanke liegend auf, und bat die Gattin des Friedhofswaerters,
mir einen Steinmetz zu empfehlen. Dieser, namens Gruenwald, uebernahm
den Auftrag diesen Stein wieder aufzurichten und auf seiner Rueck-
seite die Namen der uebrigen Verstorbenen meiner Familie einzugra-
ben, sowie dann den Stein wieder ungefaehr an der alten Stelle (laut
Namensbuch in der Wohnung des Waerters) wieder aufzustellen.

Ich gab ihm 20 Dollar, i.e. DM. 84.-- als Angabe, und
Herr Gruenwald versprach, die fertige Arbeit zu fotografieren, mir
ein Bild einzusetzen, wonach ich ihm den Rest seiner Rechnung mit
cca. weiteren 80 Dollar per Scheck zu bezahlen haette. Das sollte
in etwa 4 Wochen getan sein.

Es sind nun an die 4 Monate vergangen, und ich habe
keine Nachricht von Herrn Gruenwald, und auch ein Mahnbrief, dem
ich ihm sandte, blieb ohne Antwort.

Wuerden Sie, sehr geehrter Herr Regierungsrat, so
freundlich sein, Herrn Gruenwald anzurufen und zu mahnen, damit
er die Arbeit zu Ende fuehrt und mir schreibt?

Sie werden verstehen, dass ich mich an Sie wende,
da ich sonst keine Adresse in Mainz kenne, die mir diesen grossen
Gefallen erweisen kann, und danke ich Ihnen im Voraus fuer Ihre
grosse Freundlichkeit und Muehewaltung.

Die Namen, die Gruenwald eingravieren sollte, sind
Jeannette Reichhardt geb. Rosenfelder
Max Reichhardt
Rudolf Reichhardt
Antonie Reichhardt

Ihre Gruesse an Herrn Dr. Reinach habe ich auftragsgemaess bestellt:

Mit vorzueglicher Hochachtung verbleibe ich
Ihr sehr ergebener

Reichhardt

The Board of Directors of the State of California, created by the People's Choice, has the honor to acknowledge the receipt of the report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

The report of the State Auditor, which is hereby published for the information of the people, shows that the State of California has received a large sum of money from the sale of the public lands, and that the same has been applied to the payment of the State debt, and to the improvement of the State.

das Ledermuseum nach Offenbach, da der hebräische Text usw. kein Interesse erweckte. Wenn der damalige Direktor des Ledermuseums die Nazikonjunktur im Interesse seines Museums gut auszunützen verstand, wird man ihm keinen Vorwurf machen dürfen. Aber es ist nicht verständlich, warum diese Massnahme aus den Nazizeit nicht rückgängig gemacht wird. Das Ledermuseum in Offenbach besitzt so viele herrliche Ledereinbände jeder Art, dass es auf einen Einband nicht ankommen kann. Dies umsomehr, wenn dieser Einband etwas in sich schliesst, was nur im Rahmen einer Bibliothek in der erforderlichen Weise benutzt werden kann.

Ich wäre um Ihre Entscheidung in vorstehender Angelegenheit dankbar, damit ich die ausländische Anfrage beantworten kann.

Mit vorzüglicher Hochachtung

bin ich

Ihr sehr ergebener

Hess. Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt

Der Direktor

Tgb.-Nr.

1326/51

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 110

① Darmstadt, den 13. August 1951
Schloß

Herrn

Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim
Mainz

Am Stiftswingert 19

Betr.

Sehr geehrter Herr Regierungsrat !

Durch eine französische Reise bin ich zu meinem Bedauern noch nicht dazu gekommen, auf Ihre freundliche Anfrage vom 18. Juli zu antworten. Die von Ihnen gegebene Bestätigung des ausländischen Interesses an der Darmstädter Pessach-Haggadah, die Ihre eigene Aufmerksamkeit einschließt, ist mir in dem Augenblick hoch wichtig, in dem der endgültige Verbleib dieser Kostbarkeit in Darmstadt immer noch in Frage gestellt zu sein scheint.

Der derzeitige Leiter des Deutschen Ledermuseums zu Offenbach hatte nämlich die Nazi-Konjunktur noch 1942 zu nutzen verstanden, um u.a. diese einzigartige Zimelie ansichzubringen, damit er sie nur eines an sich herrlichen Lederschnittbandes wegen als Schauobjekt degradiere. Da in Darmstadt durch die große Zerstörung von 1944 alle Unterlagen für diese Entführung verlorengingen und auch das Gedächtnis der damals Beteiligten versagte, hat nur ein Zufall zur Wiederentdeckung des künstlerisch, paläographisch und liturgisch hervorragenden Kulturdokumentes führen können. Zu Beginn des Jahres war diese Stunde gekommen. Nach einer vergeblichen Auseinandersetzung mit dem Offenbacher Museumsleiter über die Rückkehr der Darmstädter Pessach-Haggadah nach Darmstadt mußte ich die Angelegenheit dem Kultusminister Metzger übergeben, der sie mit dem über das Ledermuseum gesetzten Wirtschaftsminister Fischer zu klären versprach. Vielleicht kann Ihnen Herr Kultusminister Metzger nun selbst sagen, ob und wann die Darmstädter Pessach-Haggadah wieder im Schloß zu Darmstadt betrachtet werden kann. Mit einer solchen Anfrage würden Sie zweifellos, zumal als Kulturdezernent der Stadt Mainz, meine Bemühungen für die Wiedergewinnung Darmstädter Kulturbesitzes merklich unterstützen, sodaß ich Ihnen dafür dankbar sein dürfte.

Mit ergebenster Begrüßung

Ihr

H. Rasp

(Dr. Rasp)

ידיעות

רשות-הזכרון לשואה ולגבורה

ירושלים, סיון תשט"ו (יוני 1955)

מס. 4-5

עשר שנים אחרי השואה

צורים גם מעשים גדולים וחשובים, שהיה בהם משום הנחת יסודות. והרי מטבע היסודות הוא שהם אינם גלויים לעין. לפיכך כדאי להפנות עליהם תשומת לב, ולו במלים מעטות:

הונח היסוד החוקי, ע"י "חוק הזכרון לשואה ולגבורה יד ושם", שבכללולו תו ובכמה מפרטיו יש משום חידוש בשטח התחוקה. דרוש היה לא מעט מאמץ רעיוני, עמל מדיני וגם זמן עד שהחוק הזה נוצר ונתקבל. הונח היסוד התקציבי לפעולות "יד ושם". הונחו היסודות האירגוניים שלו בארץ ובכמה מארצות התפוצה. הושלמו בעזרת מומחים, אחר שיקולים וויכוחים ממושכים, התכניות לבניינים שיוקמו על הר"הזכרון, והשטח הזה הוכן לבנייה. נרכשו מסמכים חשובים, הותוו קווי אידגון לארכיון המרכזי של "יד ושם" והוחל בהקמת הספרייה. באחרונה הופעל האגף המדעי. אחר נסיונות בכמה ארצות התפוצה אורגן מפעל רישום שמותיהם של חללי השואה גם במדינת ישראל. לקראת יום הזכרון לשואה תשט"ו יצאו מספר חוברות הסברה בכמה לשונות, — ולא מיצינו בזה את כל הפעולות. רק עתה, לאחר שהונחו היסודות, ניתנה האפשרות לפעולות בולטות וניגלות לעיני הקהל.

מצבה לזכר מרד גטו-ירושלים, מעשה ידי הפסל נתן רפפורט, שנרכשה ע"י יד ושם.

א קינסטלערישע מצבה פונעם טקולפטאר נתן ראפאפארט לזכר דעם הארשעזער געטא אופשטאנד.

A memorial stone for the Warsaw Ghetto Uprising made by the sculptor Nathan Rappaport and acquired by Yad Vashem

אולם אם יש מידה של צדק בטענה, שציבורנו גילה בעשור שעבר רפיון ידים, ושלמרות כל הקשיים אפשר היה לעשות יותר למען הגשמת רעיון ההנצחה משנעשה. הרי וממריץ לתוספת מאמץ למען יתמלא במהרה מה שהונח והוחסר.

עשר שנים עברו מאז כניעת הגרמנים למעצמות הברית (אפריל 1945), ועשר שנים עברו מאז נסתיימה תקופת השואה. כי אכן — עד לנשימתה האחרונה השתוללה החיה הנאצית תוך מזימה להכחיד את שרידי העדים של תועבותיה. אך זאת היתה מזימת כשל, כי למרות הכול נשארו רבבות עדים, שראו במו עיניהם וחזו מבשרם את הזוועות, ונשאר ים של תעודות ומסמכים, שבחלקם הוכנו ע"י הפושעים עצמם, כאילו למען הקל עלינו את חקר פשעיהם.

נשמעת לפעמים, בארץ ובחו"ל, תרעומת על הציבור היהודי שלא נדרו להקים במשך העשור הראשון אחר השואה את מפעל הזכרון לחלליה. אולם ספק הוא, אם כל המתרעמים מביאים בחשבון את הנסיבות האובייקטיביות שעמדו על דרך הביצוע, ושכמעט לא היה בכוח אנוש להתגבר עליהן.

שלוש השנים הראשונות של העשור הזה היו שנות ה"ברייחה". ההעפלה, המאבק והחתירה המדינית לעצמאות, ואז לא היו, לכל הדעות, הזמן, המרץ והאמצעים הדרושים להקמת מפעל ההנצחה, מה גם לנוכח יחסה העוין של ממשלת המאנדאט. לאחר מכן באו השנים של מלחמת השיחור, של העלייה ההמונית וחבלי קליטתה, ושל כל אותם הלבטים הכלכליים, המדיניים, הבטחוניים, המנהליים — מחלות הילדות של מדינתנו — שעד היום עדיין לא התנערנו מכולן.

אולם עד שאנו מעלים על הזכרון את הקשיים והמכשולים, שעוכבו את העשייה, בל נשכח שבזמן הזה נעשו, למרות כל המע

alles klappt, vom ca 10
August bis Anfang September
in Frankfurt und umge-
bung sein werde, und werde
natürlich versuchen, Sie
in Mainz zu sehen.

Bis dahin alles
Gute und nochmals
herzlichen Dank

HR

Guido Losenbayer

THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA
NORTHEAST CORNER, BROADWAY AND 122ND STREET
NEW YORK 27, N. Y.

OFFICE OF THE PRESIDENT

July 25, 1951

10.8.

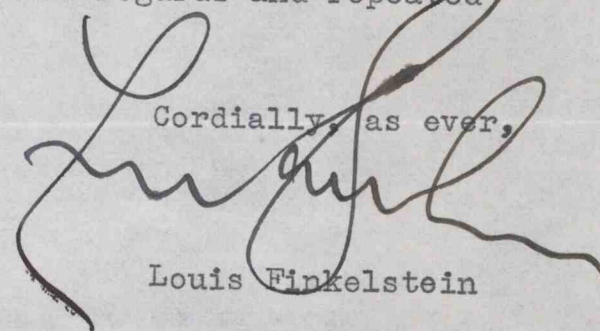
Dear Doctor Oppenheim:

I am deeply moved to hear from Doctor
Stephen S. Kayser, Curator of the Jewish Museum
of this Seminary, that you have generously
authorized Mr. Martin J. Ullman to place the
remarkably beautiful and historical cups of the
Chevra Kadisha of Worms permanently in the Jewish
Museum.

Needless to say, we are most grateful
for this action on your part. These cups are a
solemn reminder of a tragic hour in the history
of our people and civilization, as well as the
creative days when they came into being through
the devotion of their maker. As part of the
great collection now being housed at the Museum
they have special significance and, of course,
special value. Many, many thanks.

With warmest regards and repeated
thanks,

Cordially, as ever,

Louis Finkelstein

Doctor Michael Oppenheim, Reg. Rat A.D.
19 Am Stiftswingert
Mainz - Mayence
Germany

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 17.1.1955
Am Stiftswingert 19

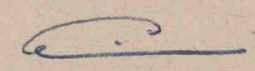
An das
Regierungsbezirk
für Wiedergutmachung und verwaltete Vermögen
Mainz
Große Bleiche 16

Betr.: Durchführung des Bundesergänzungsge-
setzes zur Entschädigung für Opfer der
nationalsozialistischen Verfolgung vom
18.9.1953.

Hier: 13350: Elternrentenantrag von Frau
Berta Bronne, früher wohnhaft
in Wörrstadt, jetzt Glens Falls,
U.S.A., nach ihrem im KZ umge-
kommenen Sohn Max Bronne.

Da ich erst vom Jahr 1941^{nm} für die jüdische
Gemeinde tätig war und nur ausschließlich als
Verbindungsmann zur Gestapo, bin ich leider
nicht in der Lage, die Anfrage beantworten
zu können. Vielleicht kann der Vorstand der
jüdischen Gemeinde in Mainz oder Herr Fritz
Blum, i.Fa. Jakob & Co., Mainz, Markt die
Frage beantworten.

Hochachtungsvoll

Regierungsbezirk

für Wiedergutmachung
und verwaltete Vermögen

Id. Nr. 500 11/15

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

1.1.1955

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 5. Oktober 1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr. Guido S c h ö n b e r g e r ,
c/o. University Institute of Fine Arts ,
17 East 80th Street ,
New York 21, N.Y.

USA

Lieber Herr Doktor Schönberger !

Ich nehme Bezug auf mein Schreiben vom 24. September 1951.
Es ist zwar schon etwas lang her, sodass ich fast annehmen
muss, dass Sie es nicht mehr besitzen.

Seiner Zeit übergab ich dem jüdischen Museum, 1109 Fifth
Avenue at 92nd Street in New York 28 zwei silberne Becher
und berichtete auch über ein drittes Stück, einen Pokal, den
ich dem Mainzer Altertums Museum übergab. Das Nähere ersehen
Sie aus der Anlage.

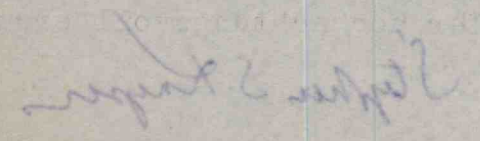
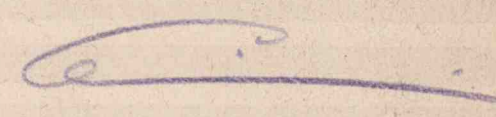
Da ich nicht weiss, ob Herr Stephan Kayser sich noch um
diese Dinge kümmert, richte ich diese Zeilen an Sie mit der
Bitte, dem heute zuständigen Herrn die Beilage zu übermit-
teln.

Wann kommen Sie wieder nach Deutschland ?

Mit freundlichen Grüßen und in der Hoffnung, dass es Ihnen
gut geht, bin ich

Ihr sehr ergebener

Einlage

Dr. Georg Arfeld

Rechtsanwalt

Fernruf 4545

Postscheckkonto Frankfurt/M. 129432

Bad Kreuznach, den 18. Juli 1959
Oranienstraße 23

Herrn
Regierungsrat a. D.
Dr. Michel O p p e n h e i m

M a i n z
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat!

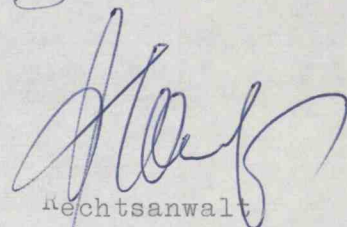
Ich komme zurück auf die vor einiger Zeit mit Ihnen
geführte fernmündliche Unterredung betr. meine Tante Frau Flora
R e i l l i n g.

Sie hatten mir bei dieser Gelegenheit berichtet, daß
in den Räumen der Gestapo in Darmstadt anlässlich der Deportierung
nach dem Osten eine Leibesvisitation erfolgt sei. Hierbei seien
bei Frau Flora Reiling verschiedene Goldstücke im Saum ihres Kleides
vernäht, vorgefunden worden.

Ich bitte Sie, mir über diesen Vorgang eine kurze Er-
klärung zukommen zu lassen und dabei, wenn irgend möglich, Angaben
über die ungefähre Zahl der beschlagnahmten Goldstücke zu machen.

Im Voraus für Ihre Mühewaltung bestens dankend
verbleibe ich mit freundlichen Grüßen

(Ihnen Ihr) ganz ergebener

Rechtsanwalt

DER HESSISCHE MINISTER
FÜR ERZIEHUNG UND VOLKSBILDUNG
XII - 7a - 1925/52

WIESBADEN, DEN 11. Aug. 1952.
LUISENPLATZ 10
TELEFON: SAMMEL-NR. 5 93 11
POSTSCHLIESSFACH NR. 290
Dr. He/mo

Herrn
Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim
M a i n z
Am Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat !

Unter Bezugnahme auf Ihr Schreiben vom 30.7.52 teile ich Ihnen mit, dass alle Schritte unternommen wurden, um eine Rückgabe sämtlicher an das Offenbacher Ledermuseum ausgeliehenen Leihgaben zu veranlassen. Es waren bis jetzt nur äussere Gründe, die den Fortgang der Angelegenheit verzögerten. Ich kann Ihnen versichern, dass nunmehr in kürzester Frist die "Pessach-Haggadah" in die Obhut der Landesbibliothek in Darmstadt heimkehren wird.

Mit vorzüglicher Hochachtung !

Im Auftrag:

J. Haugwitz

Herrn
Max Gruenfeld,
Mainz
An der Philippschanze 9

Bad Godesberg,
Schwannstrasse 31,
den 10. Dezember 1953.
EGL/gs

Sehr geehrter Herr Gruenfeld:

Ich denke gern an unser Gespraech vom 31. Oktober d.J.
zurueck und waere Ihnen fuer eine Mitteilung dankbar, wann Sie mich zu
der geplanten Gemeindeversammlung erwarten.

Mit bestem Gruss
Ihr

sh

DR.E.G.LOWENTHAL

Kopie an Herrn Regierungsrat a.D. Michel Oppenheim, Mainz. *sh*

Michel Oppenheim
Reg. Rat a.D.

Mainz, den 16.8.51
Am Stiftswingert 19

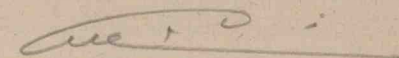
Herrn
Dr. Rasp
Hessische Landes- und Hochschulbibliothek
Darmstadt
Schloss

Sehr geehrter Herr Direktor!

Besten Dank für Ihre aufklärenden Zeilen vom
13. August. Zu Ihrer Orientierung sende ich
Ihnen beifolgend Durchschlag eines Schreibens
an den Kultusminister Metzger. Sobald ich
Nachricht erhalten habe, werde ich Sie ver-
ständigen. Ich hoffe aber, dass Sie vor mir
etwas erfahren.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Ihr

§ 6

Die Organe der Gemeinde sind:

- a) die Mitgliederversammlung;
- b) der Vorstand;
- c) der Vorsitzende.

§ 7

Wahlrecht zur Mitgliederversammlung hat jedes Mitglied der Gemeinde, das am Wahltag das 20. Lebensjahr vollendet hat und am 1. des Monats, der dem Wahlmonat voranging, in die Gemeindevorstandliste aufgenommen worden ist.

§ 8

Ausgeschlossen vom Wahlrecht ist:

- a) wer entmündigt ist oder unter vorläufiger Vormundschaft oder wegen geistigen Gebrechens unter Aufsicht steht;
- b) wem durch rechtskräftiges Urteil eines Gerichtes die bürgerlichen Ehrenrechte aberkannt sind.

§ 9

Wählbar ist jeder Wahlberechtigte, der am Wahltag das 25. Lebensjahr vollendet hat.

§ 10

Nicht wählbar sind:

- a) Gemeindevorstandsmitglieder, deren Kinder vor dem 1. 9. 1935 nicht im Sinne der jüdischen Religion erzogen worden sind;
- b) Gemeindevorstandsmitglieder, deren Kinder nach dem 8. 5. 1945 nicht im Sinne der jüdischen Religion erzogen wurden.

Die vom § 10 betroffenen Gemeindevorstandsmitglieder sind wahlberechtigt und dürfen in keiner Weise gegenüber anderen Mitgliedern benachteiligt werden.

§ 11

Beamte und Angestellte der Jüdischen Gemeinde Mainz oder solche Personen, die sich in einem vertraglich finanziellen oder sonstigen Abhängigkeitsverhältnis zur Gemeinde befinden, sind nicht wählbar. Personen, die länger als 6 Monate ihren Verpflichtungen gegenüber der Gemeinde nicht nachgekommen sind, sind nicht wählbar.

§ 12

Die Gemeindeämter sind Ehrenämter. Dennoch haben die Mitglieder des Vorstandes Anspruch auf eine Aufwandsentschädigung.

§ 13

Den Vorsitz der Gemeindeversammlung führt der Vorsitzende. Die Gemeindeversammlung ist beschlußfähig, wenn mindestens ein Drittel der stimmberechtigten Mitglieder anwesend sind. Die Beschlüsse werden in einfacher Mehrheit gefaßt. Für Satzungsänderungen gilt der § 23. Bei Stimmengleichheit ist die Stimme des Vorsitzenden ausschlaggebend. Ist die Gemeindeversammlung nicht beschlußfähig, so muß innerhalb eines Monats zu einer zweiten Mitgliederversammlung mit derselben Tagesordnung eingeladen werden. Die zweite Gemeindeversammlung ist ohne Rücksicht auf die Anzahl der anwesenden stimmberechtigten Mitglieder beschlußfähig.

§ 14

Über jede Generalversammlung ist ein Protokoll zu führen, das von dem Leiter der Generalversammlung und den anderen anwesenden Vorstandsmitgliedern unterzeichnet werden muß.

§ 15

Die Gemeindevertretung besteht aus 3 Personen, die nach den Grundsätzen des allgemeinen direkten Wahlrechts gewählt werden. Die Gemeindevertretung wird auf 3 Jahre gewählt. Gleichzeitig werden 3 Stellvertreter gewählt, die beim Ausscheiden eines Gemeindevertreters in der Reihenfolge der erhaltenen Stimmen in die Gemeindevertretung aufrücken. Die Wahl der Gemeindevertretung findet an einem vom Vorstand festzulegenden Tag und Ort statt. Der Wahltag muß ein gesetzlicher Feiertag sein. Jedes Jahr soll eine Gemeindeversammlung stattfinden.

§ 16

Der Vorstand leitet die laufende Verwaltung der Gemeinde.

§ 17

Verwandte in absteigender Linie und bis zum zweiten Grad der Seitenlinie sowie Ehegatten können nicht gleichzeitig dem Vorstand angehören. Der Vorstand in seiner Gesamtheit vertritt die Gemeinde nach außen.

death on his tombstone. Yet most of the fallen during the Disaster have no graves at all or their graves are unknown. The Tomb of the Six Million is, therefore, the National Memorial Project — «Yad Vashem». Their inscription will be engraved in the Record of the Victims of Disaster of «Yad Vashem» in Jerusalem.

c) The Granting of Commemorative Citizenship.

The State of Israel will grant commemorative citizenship to all those registered in response to a request by relatives or friends.

Commemorative citizenship is a new concept in International Law without precedent. But international law-experts have supported it, for although there is no precedent to granting even symbolic citizenship to the dead, they contend that it is still justified as there was equally never before such precedent as the cause for granting such citizenship.

d) Historical Research.

One of «Yad Vashem's» main tasks is historical research. According to the Law, the aim of this research is:

1) To perpetuate the memory of the victims of the Disaster and of the communities, organisations and institutions that were destroyed:

2) To relate the events of the Disaster, its occurrences, phenomena and problems — in order «bring home their lesson to the people».

It must be emphasized, that the Law expressly provides in (Para. 2 (2)) that in accordance with the opinion and demand prevailing among the people — the historical research under the auspices of «Yad Vashem» is one of the forms of perpetuating the memory of the fallen and has, in addition, a special national educational aim which the Law defines by the term of «bringing home the lesson to the people».

e) Furtherance of a Day of Remembrance for the victims of the Disaster.

Section 2 (3) of the Law specifies as a task of «Yad Vashem» - to promote a custom of joint remembrance of the Heroes and Victims of the Disaster. Here again, the idea is apparent inasmuch as the national Memorial Project «Yad Vashem» does not only aim at perpetuation and a memorial monument, but mainly has an inner educational objective for the people.

4. THE ORGANISATIONAL STRUCTURE

The Law provides that the governing bodies of «Yad Vashem» be composed of the Council and the Executive.

All other details of the organisation and its functions are included in the

Statutes which the Minister of Education and Culture is authorised to promulgate in accordance with the Law.

a) The Directorate.

According to the Statutes published in Ordinances 420 of 28th January 1954, the Directorate is composed of a maximum of 19 members consisting of: The Minister of Education and Culture and those additional Ministers appointed for this purpose by the Cabinet; three representatives of the Jewish Agency; two representatives of the Jewish National Fund; the Chairman of the World Jewish Congress and other members appointed by the Minister of Education and Culture for a period of three years.

The tasks of the Directorate are:

- 1) to propose a yearly budget,
- 2) to determine the number of workers, their salary and conditions of work,
- 3) to elect committees,
- 4) to decide on other matters pertaining to «Yad Vashem».

The Directorate is to meet at least once in three months.

After the appointment of the members of the Directorate in accordance with the Statutes, their names were published in the Register of the Gazette of 25th February 1954.

b) The Acting Committee.

The Directorate chose from among its members an Executive Committee which usually meets once or twice a week.

c) The Council.

In accordance with the Statute, the Council consists of members of the Directorate, and a number of appointed members. The number of council members must not exceed seventy, nor number less than fifty. At least half of this number must be residents of Israel. The Council must meet at least once during the year in Jerusalem.

d) Committees.

The Directorate chose the following committees:

1) *Advisory Committee for Matters of Documentation;* comprising 18 members, residents of Israel, and a number of residents from abroad. The task of this Advisory Committee is to assist «Yad Vashem» on all matters pertaining to the collecting of historical, research, and perpetuative material.

2) *Coordinating Committee:* which is composed of two representatives of «Yad Vashem», two representatives of the Jewish National Fund, and

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 5. Oktober 1953
Am Stiftswingert 19

Wister

Stephen K a y s e r ,
Curator an the Jewish Museum
1109, Fifth Avenue at 92nd Street

New York 28, N.Y.

USA

Sehr geehrter Herr Kayser !

Im Anschluss an die Übergabe von zwei silbernen Bechern mit jüdischer Gravierung durch Herrn U l l m a n n in New York und im Anschluss an mein Schreiben vom 24. September 1951 mit Anlage über die Rettung von drei silbernen Gegenständen der jüdischen Gemeinde in Worms, erlaube ich mir, Ihnen Folgendes mitzuteilen.

Auf Blatt 3 der vorgenannten Anlage habe ich von einem Pokal, dem dritten silbernen Gegenstand, berichtet. Diesen Pokal schenkte ich seiner Zeit dem Altertumsmuseum in Mainz um ihn überhaupt zu retten.

Da der damalige Leiter des Museums aus mir heute nicht mehr bekannten Gründen glaubte, der Pokal sei eine Mainzer Arbeit, forderte ich diesen Pokal nicht zurück, wie ich die beiden anderen Pokale, die sich heute in Ihrem Besitz befinden, zurückgefordert habe. Inzwischen haben wir nun hier festgestellt, dass sich der damalige Leiter des Mainzer Altertums Museum geirrt hat und dass der Pokal keine Mainzer Arbeit ist. Der Pokal scheint identisch zu sein mit dem bei Rosenberg, Band 3 (Auflage von 1925) unter Ziffer 4935 angeführten Gegenstand.

Da das Mainzer Altertums Museum aber mehr Interesse hat an Mainzer Silber, wäre es bereit, diesen Pokal gegen Mainzer Silber (Silber mit Mainzer Beschau) umzutauschen.

Nun sind hier 2 Leuchter und 1 Ciborium mit Mainzer Beschau zum Kauf angeboten worden. Die 3 Gegenstände sollen zusammen DM 1850.-- kosten. Auf meine Intervention hin, wäre das Mainzer Museum bereit, den Pokal gegen die 3 genannten Gegenstände umzutauschen. Künstlerisch wertvoller ist ohne Zweifel der Pokal, aber für das Mainzer Museum ist das Mainzer Silber interessanter, da bekanntlich Silber mit Mainzer Beschau selten vorkommt.

Ich selbst würde den Pokal gern in Ihrem Besitz sehen, da ich der ~~xxxxxx~~ Ansicht bin, dass er unter den heutigen Ver-

Michel Oppenheim
Reg.-Rat a.D.

Mainz, den 30.7.1952
Am Stiftswingert 19

Herrn
Kultusminister Metzger,
Wiesbaden,
Hessische Landesregierung

Sehr verehrter Herr Minister !

Auf meine Anfrage vom 16. August 1951 und unser Gespräch bei der Einweihung des Prinz Georg Palais in Darmstadt erlaube ich mir ergebenst Bezug zu nehmen .

Sollte es wirklich nicht möglich sein ein nationalsozialistisches Unrecht aus der Welt zu schaffen ? Denn die Befriedigung des Sammel-eifers in Offenbach wäre ohne das nationalsozialistische Diktat unmöglich gewesen. Ich verstehe sehr gut, daß von Offenbach aus seiner Zeit die Konjunktur ausgenutzt wurde, aber ich kann nicht verstehen, daß das Buch nicht zurück gegeben wird. Ganz abgesehen davon, daß die Rückgabe grundsätzlich notwendig ist, muß doch darauf hingewiesen werden, daß in diesem Fall der Inhalt des Buches wertvoller ist als sein Einband.

§ 18

Die Aufgaben des Vorsitzenden sind:

- den Vorsitz im Vorstand zu führen;
- den Vorsitz in der Mitgliederversammlung zu führen;
- er ist der Dienstvorgesetzte der Angestellten.

§ 19

Der Vorsitzende des Vorstandes leitet die Gemeinde und vertritt sie gerichtlich und außergerichtlich. Erklärungen, die die Gemeinde verpflichten sollen, bedürfen der Unterzeichnung durch den Vorsitzenden des Vorstandes und eines Mitgliedes des Vorstandes.

§ 20

In religiösen Fragen von grundsätzlicher Bedeutung ist die Entscheidung des zuständigen Rabbiners maßgebend.

§ 21

Streitigkeiten zwischen dem Vorstand und einzelnen Mitgliedern der Gemeinde werden durch das Schiedsgericht des Landesverbandes der Jüdischen Gemeinden von Rheinland-Pfalz entschieden.

§ 22

Sollte sich die Jüdische Gemeinde Mainz auflösen, so ist das Vermögen dem zuständigen Landesverband oder, wenn dieser nicht mehr besteht, der zuständigen Jüdischen Zentral-Organisation in Deutschland zur Verwendung zu überweisen. Ist die Zahl der Gemeindemitglieder unter 40 volljährige Personen gesunken, so ist eine Änderung dieses § 22 nicht mehr möglich.

§ 23

Die Satzung kann nur durch eine ausdrücklich zum Zwecke der Satzungsänderung einberufene Mitgliederversammlung geändert werden. Diese faßt ihre diesbezüglichen Beschlüsse mit 2/3 Stimmenmehrheit. Für die Beschlußfähigkeit ist der § 13 maßgebend.

Die Wirksamkeit der Beschlüsse unterliegt der Genehmigung des Ministers für Unterricht und Kultus. Jede Änderung ist im Gesetz- und Verordnungsblatt der Landesregierung bekanntzugeben.

Mainz, den

Kal. Nr. 331

Nacht. Opp. 50/14

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 35

JÜDISCHE GEMEINDE . MAINZ

AUGUSTUSSTRASSE 4

Sehr geehrtes Mitglied!

Kommenden Sonntag den 28. April 1946 werden wir Lebensmittel verteilen und bitten solche an diesem Tage zwischen 9 und 12 Uhr abzuholen. Verpackungsmaterial, sowie eine leere Weinflasche ist mitzubringen.

Mit freundlichem Grusse!
Jüdische Gemeinde Mainz

Max Waldmann

Vorsitzender:

Muzym
1. d. d. d. d. d.
1. K. d. d.
M. d. d.

Jüdische Angelegenheiten
nach 1945

Fang 14

Stadtarchiv
Mainz

NLOp. / 50,14

Oppenheim

Leitz-Mappe »Juris« — Nr. 924 (Din-Quartgröße)
Garantiert holzfreier Manila-Karton

MARTYRS' AND HEROES' REMEMBRANCE
(YAD VASHEM) LAW, 5713-1953*

Memorial
Authority
Yad Vashem

1. There is hereby established in Jerusalem a Memorial Authority, Yad Vashem**, to commemorate

- (1) the six million members of the Jewish people who died a martyrs' death at the hands of the Nazis and their collaborators;
- (2) the Jewish families which were wiped out by the oppressors;
- (3) the communities, synagogues, movements and organisations, and the public, cultural, educational, religious and benevolent institutions, which were destroyed in a heinous attempt to erase the name and culture of Israel;
- (4) the fortitude of Jews who gave their lives for their people;
- (5) the heroism of Jewish servicemen, and of underground fighters in towns, villages and forests, who staked their lives in the battle against the Nazi oppressors and their collaborators;
- (6) the heroic stand of the besieged and fighters of the ghettos, who rose and kindled the flame of revolt to save the honour of their people;
- (7) the sublime, president struggle of the masses of the House of Israel, on the threshold of destruction, for their human dignity and Jewish culture;
- (8) the unceasing efforts of the besieged to reach Eretz Israel in spite of all obstacles, and the devotion and heroism of their brothers who went forth to rescue and liberate the survivors;
- (9) the high-minded Gentiles who risked their lives to save Jews.

Function and
powers of
Yad Vashem

2. The task of Yad Vashem is to gather into the homeland material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled

against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their memory and that of the communities, organisations and institutions which were destroyed because they were Jewish; for this purpose, Yad Vashem shall be competent—

- (1) to establish memorial projects on its own initiative and under its direction;
- (2) to collect, examine and publish testimony of the disaster and the heroism it called forth, and to bring home its lesson to the people;
- (3) firmly to establish in Israel and among the whole people the day appointed by the Knesset as the memorial day for the disaster and its heroism, and to promote a custom of joint remembrance of the heroes and victims;
- (4) to confer upon the members of the Jewish people who perished in the days of the Disaster and the Resistance the commemorative citizenship of the State of Israel, as a token of their having been gathered to their people;
- (5) to approve and give guidance to projects concerned with perpetuating the memory of the victims and heroes of the Disaster, or to co-operate with such projects;
- (6) to represent Israel on international projects aimed at perpetuating the memory of the victims of the Nazis and of those who fell in the war against them;
- (7) to do any other act required for carrying out its functions:

* Passed by the Knesset on the 8th Elul, 5713 (19th August, 1953) and published in *Sefer Hu-Chukkim* No. 132 of the 17th Elul (28th August, 1953), p. 144: the Bill was published in *Hatza'ot Chok* No. 161 of the 9th Nissan, 5713 (25th March, 1953), p. 170.

** Yad Vashem = lasting memorial (literally; «a monument and a name», see Isaiah LVI, 5) (Tr.).

Yad Vashem
a corporate
body

3. Yad Vashem is a corporate body, entitled to enter into contracts, to acquire, hold and dispose of property and to be a party to any legal or other proceeding.

Budget of
Yad Vashem

4. The governing bodies of Yad Vashem shall be a Council and an Executive.

two one-storey-buildings: one for exhibitions of documents, pictures and museum items on the Nazi period and the other for the administrative staff.

BROCHURES ABOUT YAD VASHEM

The head office of Yad Vashem has recently issued the following:

1. A 16-page brochure under the title "Yad Vashem Aims, Organization and Activities", in Hebrew, Yiddish, English, French and Spanish.
2. A four page publication on Yad Vashem, its aims and activities, in Hebrew, Yiddish, English, French and Spanish.

IN THE SCHOOLS

On Nissan 27 Yad Vashem distributed approximately 1,000 copies of the book "Extermination and Resistance" to local schools.

2. In collaboration with the Ministry of Education and Culture, Yad Vashem has published at 48-page booklet, for primary schools. The booklet gives a selection of historical material related to the period of extermination and heroism. Fifteen thousand copies have been printed and distributed free to all elementary schools.

YAD VASHEM IN SOUTH AMERICA

At a session of co-workers in the head office of Yad Vashem in Jerusalem, Mr. H. Grayever of the Keren Kayemeth described his work on behalf of Yad Vashem in South America. He addressed numerous gatherings and everywhere the public showed considerable interest in and understanding of the national memorial work of Yad Vashem in Jerusalem.

The registration of Nazi victims will be terminated there during 1955. Concerning the commemorative citizenship, which the State of Israel confers on the exterminated, Mr. Grayever took occasion to refute the allegations that the Jews in Latin America are opposed to this on the supposed fears of being suspected of "dual loyalty."

The local committees will collect historical material for Yad Vashem, if requested, and after obtaining the necessary directives.

RESEARCH BRANCH INAUGURATED

On February 1, 1955, Professor Israel Halpern assumed the post of Scientific Adviser to Yad Vashem. He is the head of the Research Branch. This Department includes the library, the archives, the various activities connected with documentation, the joint projects of Yad-Vashem and YIVO

(the Lexicon of Jewish Communities the Bibliography of publications about the catastrophe under Nazism, the Index to the archives relating to the Disaster), research projects and scientific publications.

Mr. Daniel Cohen, M.A., a graduate of the Hebrew University, was appointed general secretary of this research branch.

STIPENDS FOR RESEARCH INTO THE PERIOD OF DESTRUCTION AND HEROISM OF EUROPEAN JEWRY

To perpetuate the memory of those Jews who perished in Europe, "Yad Vashem" hereby announces four stipends for thorough research into the tragic era of European Jewry. The research may embrace the records, causes, problems and development of that period from the historical, sociological, psychological, biological and other points of view.

While academic education is not essential, candidates must be able to prove their scientific ability and signify their willingness to devote most of their time for a period of two years to research into the problems of the European holocaust.

Candidates will be required to submit curriculum vitae, list of published works, the subject of their research, a general work programme and to indicate the language in which they will submit their papers.

The awards will be distributed by a professional Committee to be set up by "Yad Vashem". The Committee itself will guide the candidates' research, or will appoint a representative for this purpose. Candidates will be obliged to submit a biennial progress report to the Committee or to its representative.

Persons from Israel and abroad are eligible for the stipends which amount to: IL. 2,000 for persons resident in Israel; \$ 1,000 for persons resident abroad. The awards will be valid for a period of two years.

At the end of the first year, the Committee, or its representative reserves the right to cancel the award for any reason it may deem necessary.

The Committee will transmit to the Directors of "Yad Vashem" copies of reports submitted by successful candidates as well as the results of their research. The latter will be submitted only after the Committee has given its final approval.

Upon publication of their work candidates must acknowledge the assistance of "Yad Vashem". "Yad Vashem"

also claims prior publication rights for such work which will be paid for according to accepted publishers standards.

Applications and inquiries about awards should be addressed to:

The Secretariat,
Scientific Dept. "Yad Vashem".
P.O.B. 84, Jerusalem.

CONTEST FOR MEMOIRS OF THE NAZI PERIOD

Yad Vashem takes this opportunity to announce a contest for memoirs of the Nazi period.

All witnesses of the destruction of Jewish life are called upon to write what they remember and what they saw, giving all details of their own experiences and of the Jewish community in general during the fateful period. Survivors of communities which were stricken and destroyed have the moral obligation to record their experiences and those of fellow Jews who met their death. Such memoirs are the most trustworthy chronicles of those days.

Who May Participate?

All persons, without distinction of nationality, age, sex, education, community or political affiliation who lived in one of the countries under the control of the Nazis or their collaborators, or who took part in the struggle against them, may participate in the contest. Each entrant need only write as best he can what happened to him, what he saw and what he heard.

What to Write About?

Entrants may submit extensive memoirs of the whole war period or limit themselves to a particular number of years or an isolated experience.

It is possible to write about any of the war years, about the ghettos and the camps, the "Aryan" quarters and the forests, about the front and the wanderings through foreign countries, on the relatively quiet days and on the extermination, on life in the occupied countries, on the experiences of refugees in the Soviet Union, about the "illegal" immigration, etc.

It is important to describe the life and death of the Jewish community, the anti-Jewish laws and actions, self-defence and rescue, the activities of organizations and institutions and the response of individuals to these activities; the personalities, the heroes, the non-Jews who selflessly aided Jews, the relations between Jews and Gentiles, the relations among the various groups within the Jewish community, etc.

The fateful event, the catastrophe, the persecutions and acts of heroism are not the only things to write about,

but also every detail of daily, "normal" life. personal experiences, relations among individuals, details of customs, work experiences and behaviour, what people ate, how they slept, what they talked about, what they did for amusement, how they endured suffering, what they argued about, etc.

The less commendable aspects should not be omitted to the extent that they were part of life. Neither should secret or personal details be left out — only special research workers will be allowed to study the manuscripts and nothing will be published without the permission of the author.

Ten years have passed since the end of the war. Impressions have been blurred, memories dulled, opinions and feelings changed. Information gathered from various sources. Entrants should limit themselves to feelings and opinions, impressions and information about the period in question. They should record facts, names, numbers and dates only if they are sure of them. All evidence, facts or rumours which are not the direct experience of the entrant should be so indicated. A distinction should be made between facts and personal experience, and opinion, supposition or hearsay. even when there is no doubt about their certainty. Furthermore, ornate language should be avoided. Exaggerations meant to lend interest to the writing should be left out. The straightforward, simple, accurate description is the best.

Technical Details

Entries may be written in any language and in any order. They should be written on one side of the paper and in clear handwriting.

A separate sheet of paper should indicate briefly the following details about the author: name, age, occupation, place of birth, details about his parents and family, a very short, chronological description of his wanderings from country to country from pre-war days to the present.

If the author or his acquaintances have kept diaries, letters, documents newspaper clippings, pictures or any other material about the Nazi period or connected with it, they may be submitted together with the entries. Yad Vashem is prepared to return them if so requested.

Memoirs which have already been printed or submitted for any other contest in their present form or in a similar form may not be entered in this contest.

The final date for submission of entries is January 1, 1956.

Prizes

- 1st prize — IL 650 in Israel;
\$500 abroad
- 2nd prize — IL 440 in Israel;
\$300 abroad
- 3rd prize — IL 250 in Israel;
\$100 abroad
- Two prizes — each IL 150 in Israel;
\$100 abroad
- Five prizes — each IL 75 in Israel;
\$50 abroad.

There will be additional prizes of books and documents testifying to the worth of the entry.

The judges need not award a 1st prize or any other prize if no entry is found worthy of them.

Additional information on the contest may be obtained by writing to Yad Vashem Scientific Department, 12 Rehov Ben Yehuda, POB 84, Jerusalem.

A BOOK ABOUT NAZI TERMINOLOGY

The Nazis created a distinctive terminology in various fields. They thereby wanted to show the world that their "revolution" was primarily of a type meant to change the most important accepted concepts and terms.

With regard to the Jews, the terminology aimed to veil the Nazis actual criminal intentions against them.

Mr. Nahman Blumenthal, who has been studying this problem for a number of years, has now been given lengthy leave from Yad Vashem to finish his book, "Nazi Terminology".

"EUROPE WITHOUT CHILDREN"

A book by this name by Dr. M. Dvorjetski is to appear as one of the first in a series of monographs on research into the Nazi extermination of Jews and into Jewish heroism to be published by Yad Vashem. The book deals with the sterilization experiments in the concentration camps as preparation for the mass sterilization of the peoples of Europe.

LEXICON OF JEWISH COMMUNITIES

A memorandum presented by Professor Halperin to the Joint Committee of Yad Vashem and YIVO contains the main outline of the proposed "Lexicon of Jewish Communities".

It will be an historical and geographical encyclopaedia containing details of all Jewish communities in Europe, Africa and Asia which were under Nazi or Nazi-satellite rule.

There will be a short historical summary on each Jewish community, the length of which will depend on the importance of the particular place in Jewish history. This Lexicon will be published in Hebrew, Yiddish and English.

The author of the memorandum dwells on the problems involved and the difficulties to be overcome in order to publish such a vast work. Professor Halperin has organised part of the preparatory work for the compilation of this Lexicon in the U.S., and similar steps are now being taken in Jerusalem.

The first phase of the work is to determine all those places where Jewish communities existed before their annihilation by the Nazis. This work has commenced both in New York and Jerusalem. Approximately 20,000 places have already been listed.

FROM THE YAD VASHEM ARCHIVES

The archives have acquired:

1) The collection of Dr. Ball, which contains hundreds of analyses, descriptions and memoirs, mainly of the Jews in Germany after 1933.

2) Items from the archives of the Rescue Committee in Eretz Yisrael from Yitzhak Gruenbaum and Yisrael Klausner.

3) A collection of documents on the history of Jews in Yugoslavia during the war from the "Union of Jews in Yugoslavia".

4) From the General Archives of Jewish History, lists of deported Hamburg and Halberstadt Jews and a large collection of photographs and pictures of Jews who died in the concentration camps.

5) A collection of Nazi orders about the Jews in the "Bavaria Protectorate".

6) An official report of the Nazi "Treuhandstelle" in Bavaria and Moravia which took over Jewish property.

7) The agreement between Globotchnik (one of the men in charge of the Jewish extermination) with the Thebens shop about the transfer of survivors of the Warsaw Ghetto to other places.

8) Documents on anti-Jewish legislation in Nazi-occupied France.

9) Documents on the activities of Jewish organizations in Nazi-occupied France, namely: the Comité de Bienfaisance Israelite, the Comité de Coordination and the U.S.J.F.

10) Documents on the activities of the Zionist parties in Poland from the end of the war until their liquidation.

REPORTS OF PROCEEDINGS OF 12 TRIALS AGAINST WAR CRIMINALS

Our library has received an important addition from Dr. John Fried (New York), namely, the Minutes of twelve

trials of German War Criminals, held by the American Military Court at Munich. This material has never before been published.

REMNANTS OF JEWISH ARCHIVES IN ITALY AND GERMANY

Four thousand files have reached Jerusalem, containing archival material, remnants of the archives of 3000 congregations in Bavaria and in the Rhine region; these will soon be followed by material from North German communities.

In Italy, photostats have been made of a large number of documents, connected with the History of Italian Jewry especially at the period of the Disaster.

BIBLIOGRAPHICAL SECTION

Dr. B. Ophir has undertaken to supervise the bibliography section. This section has been enriched by an important collection from Dr. I. Kermish. It contains about 3000 items on the Jewish underground movement in Warsaw, the underground Polish press and all publications related to the period of the Catastrophe issued in Poland, since 1944.

CONCENTRATION CAMP FILMS

Mr. H. Schwimmer has presented us with a film on the concentration camps called "Mills of Death". The film was made by the Americans the first day after the liberation. Photographs taken by the Nazis were added later, while Mr. Schwimmer dubbed the film in Yiddish.

We have also acquired a film on the Auschwitz camp (Oswiecim) which was shot by the Russians and Czechs on the day the camp was liberated.

AGREEMENT BETWEEN YAD VASHEM AND THE ISRAEL HISTORICAL SOCIETY

Yad Vashem and the Israel Historical Society have agreed that the Society is to transfer all material on the Nazi period in its possession to the Yad Vashem archives and that Yad Vashem for its part will assist the General Archives for Jewish History collect the remains of pre-War Jewish historical material in the war stricken countries. Both archives will be housed in the building to be erected on Har Hazkaron.

THE AIMS OF YAD VASHEM'S HISTORICAL RESEARCH

by Dr. N. Eck

The Law concerning Yad Vashem specifies that there be a dual aim for scientific research:

- (1) The establishment of a Memorial, and
- (2) The perpetuation of the moral to be learned from the disaster in the consciousness of the Jewish people.

In regard to the first objective the scientific work of Yad Vashem must — in the view of the author — rest on two principles, the first of which is now being implemented through "The Lexicon of the Jewish Communities", i.e. the principle of compiling in encyclopaedic form as complete a record as possible. The second principle could be termed "Anthological Compilation" of the cultural inheritance that the destroyed European Jewish communities have bequeathed.

The second objective to perpetuate the moral to be learned from the disaster in the consciousness of the Jewish people is concerned with research into the period of the destruction.

The author formulates the four main problems of Yad Vashem research as follows:

- (1) How did the Jewish people withstand this tragic, historical experience? How did those sections of Jewry living under Nazi rule conduct themselves? How did the free Jewish communities react to the catastrophe?
- (2) How did the 'neighbouring' peoples both within and without Nazi-occupied territory conduct themselves?
- (3) What was the role of the German people — of the planners and executors of the crimes, of the cultured élite, and of the masses?
- (4) What is the place of this Jewish catastrophe under Nazism in the overall perspective of Jewish history?

Dr. Y. Kermish:

THE UNDERGROUND WARSAW PRESS ON THE GHETTO UPRISING
Warsaw's entire underground press showed much interest in the Jewish Ghetto uprising, devoting space to it in editorials and in articles giving facts and analyses of all the uprising's aspects. Generally speaking, the facts and events are described from the special viewpoint represented by the journal on question. The Polish labour parties and democratic groups were

sympathetic to the Jewish revolt, expressing their solidarity with the Jewish fighters. Even the publications of those groups that never had great love for the Jews also devoted much space to the uprising and, outside of a few exceptions in the extreme anti-semitic camp, they also showed the greatest respect for the heroic struggle of a handful of Jews in Poland's occupied capital.

The heroic uprising at first surprised even the Polish underground movement because the initial opinion was that Polish officers organized the fight.

Reports of the fighting with much recognition of the facts also appeared in the press and statements of the groups around the Polish government-in-exile in London which was led by General Sikorski. A whole series of illegal leaflets reproduced the special appeal made after Sikorski's broadcast in which he asked the Poles to help Jews. It is possible that the appeal influenced the small number of Poles who helped individual Jews save themselves after the revolt.

Practically the entire underground press correctly evaluated the historic significance of the Ghetto uprising, and its influence on the liberation of Poland. Also mentioned was the influence on the fight on the remaining Jews and on the Jewish people as a whole. A certain underground paper drew the correct conclusions, albeit with a strong anti-semitic drift, when it asked: Who can tell whether the spiritual rebirth of the Jewish people will not come forth from the ruins and dead in the Warsaw Ghetto, whether the Jews will not find succor in their present hell, this nation of eternal wanderers and parasites becoming once again a normal people embarking on an independent, creative existence on a special territory.

ISRAEL — THE LAND OF THE RESCUED

By Dr. Dvorjetski

(A lecture given at the International Medical Congress on Reserach into the Pathology of the Deportees, Paris, October, 1954)

Israel is the land of the ingathering of exiles. During the seven years of her existence, she has taken in 750,000 immigrants, half of them remnants of Nazi extermination. They are the sole survivors of ghettos, concentrations camps, forests, bunkers and all other abnormal forms of life which were a response to the deportations or to flight from deportation. Israel's primary task is to return them to a nor-

מודעה רשמית על "גירוש" יהודי טרנוב,

ב-10 לספטמבר 1942

ה"קרייזהאופטמן" הגרמני — בטרנוב

(א) מאיים בעונש מוות על כל פולני שיחביא יהודי או יגיש לו עזרה;
(ב) דורש מהפולנים להודיע על רכוש יהודי הנמצא בידיהם;
(ג) אוסר על הפולנים להופיע ברחובות המובילים לתחנת הרכבת, בזמן שעבירו שם את היהודים.

אפיציעלע מודעה וועגן דעפארטאציע פון יידן אין טארנאו — דעם 10-טן סעפטעמבער 1942
דער דייטשער "קרייזהאופטמן" אין טארנאו —

(א) דראט מיט טויטשטראף יעדן פאליאק וואס העט באהאלטן אדער העלפן א ייד;

(ב) פאדערט פון די פאליאקן זיי זאלן אנמעלדן יידיש פארמעגן וואס איז אין זייערע הענט;

(ג) פארבייט די פאליאקן זיך צו חיינו אין די גאסן וואס מירן צום באנהויף, אין דער צייט ווען מען העט דורכפירן די יידן.

An official announcement on the expulsion of the Jews of Tarnow (western Galicia) on September, 10, 1942.

The German District Commissioner in Tarnow

a) threatens with death all Poles who hide or aid a Jew.

b) demands that the Poles notify the authorities about any Jewish property in their possession.

c) forbids the Poles to be in the streets leading to the railway station at the time when the Jews are led through.

Der Kreishauptmann in Tarnow

BEKANNTMACHUNG!

Zur Durchführung der vom SS- und Polizeiführer in Krakau angeordneten Judenaus-siedlungen wird folgendes bekannt gemacht:

§ 1
Ab 10. IX. 1942 erfolgen Judenaussiedlungen.

§ 2
Jeder Pole, der in irgendeiner Form durch seine Handlung die Aussiedlung gefährdet oder erschwert, oder bei einer solchen Handlung Mithilfe ausübt, wird strengstens bestraft.

§ 3
Jeder Pole, der während und nach der Aussiedlung einen Juden aufnimmt oder versteckt, wird erschossen.

§ 4
Alle zum Betreten des Judenwohnbezirkes ausgestellten Passierscheine verlieren vom Tage dieser Bekanntmachung ihre Gültigkeit. Wer trotzdem das Ghetto betritt, wird strengstens bestraft und läuft Gefahr erschossen zu werden.

§ 5
Wer Sachen von Juden unmittelbar oder mittelbar kauft, geschenkt erhält oder sonst erwirbt wird strengstens bestraft.

Jeder Pole, der in Besitz von Juden gehörigen Sachen ist, ist verpflichtet, den Besitz sofort bei der Sicherheitspolizei in Tarnow anzumelden, widrigenfalls er mit strengster Bestrafung wie ein Plünderer zu rechnen hat.

§ 6
Während des Transportes der Juden vom Sammelplatz zum Bahnhof ist das Betreten folgender Strassen und Plätze verboten:
Lembergerstr., Holzplatz, Bernardinerstr., Alter Markt, Gartenstr., Narutowiczstr., Kommandanturstr., Sportplatz am Bahnhof.

Die Bewohner der Häuser der genannten Strassen und Plätze haben bei Annäherung des Zuges die Haustüren und Fenster zu verschliessen und jede Art der Beobachtung des Zuges zu unterlassen. Verstösse gegen diese Anordnung werden bestraft.

OBWIESZCZENIE!

W związku z zarządzeniem przez Dowódcę SS i Policji w Krakau wysiedleniem żydów, ogłaszam co następuje:

§ 1
Od 10 września 1942 r. począwszy odbędzie się wysiedlanie żydów.

§ 2
Każdy Polak, który w jakikolwiek sposób utrudni akcję wysiedlania, podlega najsurowszym karom.

§ 3
Każdy Polak, który podczas lub po akcji wysiedlania przyjmie żyda lub udzieli mu schronienia, zostanie rozstrzelany.

§ 4
Przepustki, upoważniające do wstępu do dzielnicy żydowskiej tracą ważność z chwilą ukazania się niniejszego obwieszczenia. Osoby, które pomimo tego do dzielnicy żydowskiej wchodzi, podlegają surowym karom i narażają się na zastrzelanie.

§ 5
Kto jakiegokolwiek rzeczy bezpośrednio czy pośrednio od żydów kupuje, w podarunku odbiera albo w inny sposób wchodzi w posiadanie tychże, podlega surowym karom.

Każdy Polak, mający w posiadaniu rzeczy, stanowiące własność żyda, obowiązany jest fakt posiadania natychmiast zgłosić w Policji Bezpieczeństwa w Tarnowie, gdyż w przeciwnym razie będzie traktowany jako łupieżca i podlega najsurowszym karom.

§ 6
Podczas transportu żydów z placu zbiórki na dworzec kolejowy zostaje dostęp dla ludności na następujące ulice i place wzbroniony:

Lwowska, Plac Drzewny, Bernardyńska, Stary Rynek, Ogrodowa, Narutowicza, Bandrowskiego i Plac Sportowy przy dworcu. Przy zbliżaniu się transportu do wymienionych ulic, mieszkańcy powinni zamknąć bramy wejściowe domów oraz okna i zaniechać obserwacji transportu.

Nieprzestrzegający powyższych przepisów podlegają surowym karom.

Tarnow, den 9. September 1942.

Der Kreishauptmann:
Dr. PERNUTZ.

זו טות

עצרת-לוחמים

כ"ז ניסן תשס"ו (7.6.1955) התקיימה בגן "בית ציוני אמריקה" בתל-אביב עצרת לוחמים מטעם אירגון הפרטיזנים ולוחמי הגיטאות, אירגון נכי המלחמה הנאצים, אירגון החיילים המשוחררים משתתפי מלחמת העולם השנייה נגד הנאצים — תוך שיתוף פעולה ותמיכה מצד ירושם.

העצרת שהשתתף בה קהל של אלפים היתה מוקדשת ליום השנה העשירי לתבוסת גרמניה הנאצית. השמייעו בה נאומים: ראש הממשלה ושר החוץ משה שרת, שר החינוך והתרבות, יו"ר ירושם פרופ' ב. צ. דינור, באיכות הסוכנות היהודית ונציגי אירגוני הלוחמים.

לזכר הרופאים שניספו בתקופת הגיטאות

האיגוד הארצי של הרופאים חברי "הסתדרות העובדים" אירגן ביום 24 אפריל עצרת רופאים באולם הישיבות של הועד הפועל של הסתדרות העובדים בתל-אביב, לזכר הרופאים שניספו בשואה. ד"ר ישראל קורן, המזכיר הכללי של איגוד הרופאים, הכריז על מפעל ההרשמה של הרופאים שניספו בגיטאות ובמחנות הריכוז — בדפי העד של ירושם.

לזכר הרופאים הרצה ד"ר מ. דרוביזקי מהנהלת ירושם על הנושא: "למחקר הפתולוגיה של הרעב בגיטאות".

הוקרא מכתב מאת הנהלת ירושם.

~~~~~

(סוף מעמוד 3)

מדברי רוזיקה קורצ'אק

...התראה גדולה הוא היום הזה, זעקה אילמת של אלה אשר קולם נדם בתאי הגזים ועיי המפולת. קריאה נואשת של אלה, אשר עמדו על פי התהום ונושאים בלבם את הצל-וואה הנצחית: לא לשכוח, לא לתת לשכוח, להזהיר בעוד מועד, לא לאחר עוד פעם את השעה. האם בכחנו לעשות זאת? האם הצלחנו להחזיר בעם את התחושה הזאת, שהמלחמה אשר החלה בין חומות הגיטו לא תמה עדיין, שהטנק אשר הוכרז פעמיים לסגת בהתקלו ביד האוחות רימו של הלוחם הי-הודי, נעצר רק לרגע קט — והוא ממשיך בדרכו ההרסנית במשנה כח?

הרי יום-יום! אנו נוכחים מחדש לדעת, שמשמדי עמנו לא אבדו מן העולם, אף לא נעשה להם משפט צדק. על דמנו הם חיים והם לומדים שעה-שעה שאין תגמול לרצח. שאין לפחד מפני הקרבן, שהקרבן בעצמו נוטה לשכוח. ידיהם אשר עוד לא רוחצו מדמנו אוחות שוב את כלי ההרס. הגנרלים אשר ביצעו את מלאכת ההשמדה לומדים ומלמדים שוב, כיצד לא לחזור על השגיאות "הטקטיות", ובמרחץ דמים חדש — להשלים את המלאכה.

כתוב הנאומים הורד הדגל לחצי התורן והחזן ל. גלאנץ ומקהלתו השמייעו מזמורי תהילים. הרב ד"ר מ. נורוק אמר "קדיש".

מכתבים

דברי עידוד

המשורר אברהם ברוידס כותב אל ד"ר קרמיש בין השאר:

"קראתי תכניתך על פירסום 'הכתבים המקוריים של המחברים הקדושים' (ב'ידיעות ירושם' מס. 3). אכן ראויים, אתה וחברך, לעידוד ולחזק בעבר דות ההנצחה הזאת, שיש עמה צו היסטורי עליון."

"עורכי דין גילו הבנה"

מר טוביה פרידמאן, עובד ירושם בחיפה, כותב: לפני חדשים מספר הצעתי לירושם לפנות אל האירגונים ואל עורכיהדין, המטפלים בגביית עזר יות בקשר עם תביעות פיצויים מגרמניה, שיעבירו לארכיון ירושם העתק אחד מכל גביית עדות הנש-לחת לגרמניה. עתה עלי לציין בסיוק רב, שעורכי-הדין הושיטו את עזרתם המלאה וגילו הבנה לאשר-לוח ירושם והם ראויים לברכה ולתודה."

שניים שמצאו זה את זה הורות, "לידיעות ירושם"

כל השנים, למן סוף המלחמה ועד עתה, האמין האיש אשר היה מנהל הגמ-נסיה "תרבות" במחתרת גיטו ורשה, ועתה הוא אחד מעובדי ירושם, שבין מוריה ותלמידיה של הגימנסיה הוא הי-חידי שנשאר בחיים. כל הזמן הצטער, שאין שני מלבדו, שידע לספר פרטים מבפנים על המוסד הנפלא ההוא. אמנם ישנם ניצולי הגיטו שידעו על קיומו של המוסד, ואף כאלה שהיו קרובים אליו, אך כולם הם אנשים מבחוץ; על איש פנימי לא שמע הוא בכל עשר השנים האחרונות.

והנה בימים אלה, בא אליו פעם אל משרד ירושם בירושלים איש צעיר אחד, כבן 26 שנים, ושאלו:

— התכיר אותי, אדוני?

— לא לדאבני אינני זוכר מי אתה. היתה התשובה.

— אני הייתי תלמידך בגימנסיה העב-רית בגיטו ורשה, אמר הצעיר.

— איך זה? קפץ האיש ושאל בתמיהה, למה זה אתה מופיע רק עתה? מתי עלי-ת ארצה?

— עליתי מיד אחר המלחמה, אך משום מה לא מצאתיך...

— כיצד מצאתני עכשיו?

— הודות ל'ידיעות ירושם'...

קשה להאמין בדבר, אך זוהי האמת לאמיתה! העלם הזה הוא עתה מורה בבית-הספר החקלאי במקוה-ישראל ולו-מד היסטוריה באוניברסיטה העברית. הגיעה לידו החוברת מס' ג' של "ידיעות ירושם" והוא קרא אותה, שהרי היס-טוריון הוא ואחד מניצולי השואה. הוא מצא שם מאמר מאת מי שהיה מנהל הגימנסיה שלו, והבין שאת כתבתו של זה ימצא ודאי במשרד ירושם. בבואו אל המשרד, נודע לו שהוא יכול למצוא כאן גם את בעל הכתובת. וכה נפגשו שניהם, לאחר שלא ראו זה את זה 13 שנים.

הצעיר הוא: אברהם מרדכי כרמי-וויינטרויב;

מורהו ומנהל הגמנסיה שלו הוא ד"ר נתן עק, כותב הטורים האלה.

אנדענק-פארזאמלונגען כ"ז ניסן אין מדינת ישראל

כ"ז ניסן, אין אנדענק-טאג פון אומקום און גבורה, זענען פארגעקומען אנדענק-פארזאמלונגען אין פאר-שידענע ערטער אין לאנד, חי: תל-אביב, ירושלים, חיפה, רמת-גן, פתח-תקוה, נתניה, רמלה, ראשון-לציון, און אנדערע. מיט רעדעס זענען ארויס-געטראטן מיטגלידער פון דער ירושם-לייטונג, רבנים און פראמינענטע געזעלשאפטלעכע טוער.

רעגיסטראציע פון נאצי-קרבתות ווערט דורכגעפירט אין מדינת ישראל

כ"ז ניסן (19.4.55) האט זיך אין מדינת ישראל אנגעהויבן די אקציע פון רעגיסטרירן די קרבתות פון דער אומקום און חורבן-תקופה. א שבת פריער האבן רבנים אין א ריי שולן גע-האלטן דרשות חעגן יום-הזכרון און חעגן דער רע-גיסטיר-אקציע.

דעם 12טן אפריל איז פארגעקומען אין תל-אביב א פרעסע-קאנפערענץ, צונויפגערופן דורך דער ליי-טונג פון ירושם, האט איז געזען געזיידעטע בעיקר דער רעגיסטיר-אקציע. פאר און נאך דעם געדענק-טאג (כ"ז ניסן) זענען אין דער פרעסע פארעפנט-לעכט געזארגן ארטיקלען, נאטיצן און קאמוניקאטן חעגן דער אנגעהויבענער רעגיסטראציע. אין די גאסן זענען ארויסגעגאנגען געזארגן פלאקאטן מיט די אדרעסן פון די רעגיסטיר-ביוראס.

אלע ראדיא-סטאציעס פון ישראל האבן טראנס-מיטירט אוידיצעס חעגן דעם יום-הזכרון און חעגן דער רעגיסטראציע. במשך פון א לענגערער צייט זענען דורכן ראדיא כמעט טעגלעך איבערגעגעבן גע-זארגן מעלדונגען און ידיעות בנוגע דעם גאנג פון דער אקציע.

50 רעגיסטיר-סטאציעס אין פארשידענע פונקטן פון לאנד זענען טעטיק געזען ביזן חודש מאי. סוף חודש מאי זענען געבליבן אפן בלויז די סטאציעס אין די ביוראס פון ירושם און קק"ל. אין א ריי פונקטן אבער, ווו קיין באזונדערע סטאציעס זענען פריער ניט געזען, פאדערט די באפעלקערונג, סיזאלן איזט אויך דארט געעפנט חערן רעגיסטיר-סטאציעס כאטש אויף א קורצער צייט.

דער רעגיסטיר-אפטייל פון ירושם האט אויך איינגעפירט אנדערע פארמען פון דורכפירן די אקציע. לאנדסמאנשאפטן, עולים-פארבאנדן און פאר-שידענע אנדערע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס פירן דורך מיט אייגענע כוחות די רעגיסטיר-אקציע לחישן זייערע חברים. אויפן פארלאנג, חערן פארמיר-לארן אויך געשיקט דורך דער פאסט און יעדער פילט זיי אויס ביי זיך אין הויז און ברענגט זיי צוריק אין רעגיסטיר-אפטייל פון ירושם.

אויפקלערונג-בראשורן פון "יד ושם"

די הויפט-ביורא פון "יד ושם" האט די טעג ארויסגעגעבן:

(1) א בראשור פון 16 זייטן אונטערן נאמען, "יד ושם, אויפגאבן, ארגאניזאציע, טעטיקייט". בקרוב וועט די בראשור אויך דערשיינען אין יידיש, ענגליש און שפאניש.

(2) א בראשור פון 4 זייטן חעגן ירושם, זיינע אויפגאבן און טעטיקייטן — אין עברית, יידיש און ענגליש.

תמצית אין יידיש

די אנדענק-פארזאמלונג אינעם "יער הקדושים"

שאפן, אבער אויב מיר חעלן האבן דעם חילן דער-צו, חעלן מיר קענען אויפבויען פאר זיך א מקדש-מעט דורך קולטיירן די געראטעוועטע האלדעשקעס פון דער גרויסער שריפה, רעשטלעך האט זיינען נאך גנמצא. מידארף זיי צוזאמענקלייבן מיט ליבשאפט און מסירות-נפש. דערמט חעט מקיים חערן די צו-אה פון די קדושים און סיחעט פאר זיי אויפגע-שטעלט חערן אן אייביקער מאנומענט.

ד"ר מ. דווארושעצקי רופט — נישט צו פארגעסן דעם אומבאקאנטן סתמייד אין די געטאס און קאנצענטראציע-לאגערן, די מיליאנען גא-מעלאנע יידן, חעמענס שטומע גבורה איז אונז נאך ביז איצט נישט געלונגען ארויסצוברענגען פאר דער יידישער עפנטלעכקייט. "איך טו תפילה — האט אויסגערופן דער רעדנער — אז אונזערע פעך און גייסט-מענטשן זאלן געבענטשט חערן מיט דעם טא-לאגט צו זעען די ליכטיקייט האט שטראלט פון יענע אומבאקאנטע יידן, און אנטפלעקן זיי פארן גאנגן פאלק אין מדינת ישראל און אין די תפוצות."

רוזשקא קארטשאק זיינט אן אז מיט יעדן טאג איבערצייגן מיר זיך אלץ מער, אז די אויסראטער פון אונזער פאלק לעבן, מהאט מיט זיי נישט געמאכט קיין משפט צדק. זייערע הענט האט זענען נאכנישט רייגעזאחשן פון אונזער בלוט, האלטן שוין חידער כלי משחית. —

די נאציאנאלע פאן חערט אראפגעלאזט אין דער העלפט, און חזן לייב גלאנץ מיט זיין כאר זינגען קאפילען תהילים. הרב מ. נוראק פארענדיקט די טרויער-פארזאמלונג מיטן טראדיצאנעלן "קריש".

~~~~~

באשטעטיקט די פלענער

פון די ירושם-בנינים

די פלאניר-קאמיסיע און די לייטונג פון ירושם האבן באשטעטיקט די בוי-פלענער פאר די ערשטע בנינים האט חעלן אויפגעשטעלט חערן אויפן הר הזכרון. אין די נאענטע טעג חעט פארעפנטלעכט חערן א קאנקורס חעגן דורכפירן די בוי-ארבעט. דערחייל איז פארטיק געזארגן דער צופאר-שאסי און ס'איז צוגעגרייט געזארגן צום בוי דער שטח אופן בארג.

לויט די פלענער חעט איפגעשטעלט חערן א בנין פון 3 שטאק, האט חעט פארנעמען אן ערך 3000 קוואדראט-מעטער שטח. — פארן אריכות און פאר דער ביבליאטעק. אין דעם דאזיקן בנין חעט זיך אויך געפינען א גרויסער לייענזאל און קלענערע שטודיר-צימערן. מיט דעם הויפט-בנין חעלן זיין פארבונדן צוויי זייטיקע, איינשטאקעגע בנינים: איי-נער איז באשטימט פאר אויסשטעלונגען, פון דאקר-מענטן, בילדער און מוויי-חפצים האט זענען נוגע די אומקום-תקופה; דער צווייטער איז באשטימט פאר דער אדמיניסטראציע.

ערב "יום השואה" — כ"ז ניסן — איז אינעם "יער הקדושים" אין די ירושלימער בערג פארגע-קומען אן איינדרוקספולע אנדענק-פארזאמלונג, אין חעלכער עס האבן זיך באטייליקט בערך צוויי טויזנט מענטשן, צווישן זיי א קענטיקער טייל יוגנטלעכע און טוריסטן פון אויסלאנד.

די פארזאמלונג האט זיך אנגעהויבן מיט א שאלן פון א טרומפייט און ארויפציען די נאציאנאלע פאן. חזן לייב גלאנץ מיט זיין כאר האבן דערנאך געזונ-גען צוויי געטא-לידער, "אני מאמין" און "פארטי-זאנער-הימן", און יוסף ווייץ, מיטגליד פון די רעקטאריעס פון קרן קיימת און לייטונג פון ירושם, האט געהאלטן די דערעפונגס-רעדע. ער האט צו-אנד געזאגט: "קליין און צארט זענען די רינגע ביימלעך האט מ'פלאנצט צווישן די דאזיקע חיסטע פעלן. די אידעע אבער פאר חעלכע זיי זענען דא פארזעצט געזארגן, חעט זיי געבן כוח גובר צו זיין די פעלן."

מיט רעדעס זענען אויפגעטרעטן: דער מיניסטער-פאר דערצייגן און קולטור פראפ' בנציון דינור, ריכטער ד"ר מ. זילבערג, דר"מ. דווארושעצקי און רוזשקע קארטשאק.

פראפ' ב"צ דינור האט אין זיין רעדע אנ-געזיין דערויף, אז די צוויי באשלוסן פון הרב כני סת, חעגן דעם אנדענק-טאג און חעגן דער גרינדונג פון ירושם, זענען אן אויסדרוק פון חילן פונעם יידישן פאלק צו פאראייביקן דעם אנדענק פון די גרויליקע טעג. מיר דארפן אויך געדענקען — האט געזאגט פראפ' דינור — דעם הויפט מוסר-השכל פון דער קאטאסטראפע, אויף חעלכן מיר האבן זייניק אכט געלייגט: אז דער גלות איז נישט בלויז אן אומגליק און שטראף נאר אויך א זיג; אז גלות און חורבן זענען נישט צוויי סעפאראטע קאטעגא-ריעס. מיר דארפן איינחזרן זיך טאג און נאכט: א פאלק טאר נישט זיין צעשפרייט און צעשפליטערט.

אין קורצע חערטער שטעלט זיך אפ דער רעדנער אויף דער ארבעט פון ירושם. באזונדערס חעגן חוב צו רעגיסטרירן די קדושים און חרובע קהילות. ער דערמאנט די ארבעט פונעם חיסנסאפטלעכן סעקטאר פון ירושם, באזונדער די דאקומענטן-זאמלונג, און דריקט אויך אויס די האפענונג, אז בקרוב חעט מען צוטערעטן אויפשטעלן די בנינים אויפן הר הזכרון. דער מיניסטער פארענדיקט מיטן אפעל:

"מיר דארפן געדענקען און טארן נישט פארגעסן: א פאלק האט געדענקט נישט זיין עבר האט נישט קיין עתיד. געדענקען און נישט פארגעסן — דאס איז אונזער אויפגאבע און פליכט: דאס חעלן מיר בשלימות מקיים זיין."

נישט דא איז דער ארט און נישט איצט איז די צייט צו מאכן דעם גרויסן חשבון מיט דער קולטור-חעלט חעגן דעם מאזימדיקן קאפיטל אין אונזער גע-שיכטע — האט אויסגערופן ריכטער ד"ר מ. זיל-בערג אין זיין חארט — מיר פארזאמלען זיך דא, כדי צו מאכן אונזער חשבון-הנפש. די גרויסע קא-טאסטראפע האט פארשינטן די חיסטאלטע פאלקס-צווייגן, ס'זיינען פארניכטעט געזארגן אומגעהויערע קולטור-אצרות. דעם גרויסן גייסטיקן מקדש, האט איז חרוב געזארגן, חעלן מיר נישט קענען חידער

Dr.h.c.Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 2.September 1955
Am Stiftswingert 19

Herrn

Dr.K.J. Ball-Kaduri ,

Tel Aviv /Israel

Bernstein Cohenstrasse 14

Sehr geehrter Herr Doktor !

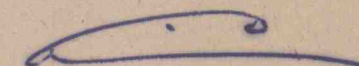
Besten Dank für Ihre freundlichen Zeilen vom 12.August.
Es hat mich sehr interessiert, von Ihrer Sammlung "Was
nicht in den Archiven steht" zu hören.

In der Zeit von 1933 bis 1945 war ich in Mainz und
habe viel erlebt, aber Aufzeichnungen liegen bis jetzt
nicht vor. Dagegen habe ich sehr viel Material gesam-
melt und hoffe, dies noch verarbeiten zu können.

Von der erbetenen kleinen Schrift werde ich Ihnen
zwei Exemplare für die von Ihnen angeführten Stellen
als Drucksache senden.

Mit den besten Empfehlungen und freundlichen Grüßen
bin ich

Ihr sehr ergebener

בארכיון של יד ושם

(1) מכלל החומר המגוון היקר שהגיע בזמן האחרון לארכיון של יד ושם, יצוין בראש וראשונה אספו של ד"ר ק. י. בל, הידוע בחוגי היסטוריונים בשם "מה שלא נרשם בארכיונים".

אוסף זה, שיוזמו ומייסדו הוא העסקן הציוני ד"ר ק. י. באל (האוסף נוסד במסגרת "החברה לחקר המשפחה היהודית"), מכיל מאות חיבורים, תיאורים ופרקי זכרונות — בעיקר על קורות היהודים בגרמניה הנאצית למן 1933.

בין השאר מצויים בו מאמרים ומחקרים על התגוננות יהודי גרמניה מפני הנגישות של שלטונות האוצר הנאציים (ד"ר באל); על הנוער היהודי בוינה בשנות 1938—40 (ר' שוורץ); על פעולות הארגונים היהודיים בעת "ליל הגביש" (ד"ר ארנסט מרכוס; בנו כהן, פ. מאיר, וג. לובלינסקי); סקירה כללית על קורות היהודים בגרמניה בשנות 1939—1939 (ד"ר מ. פלאוט); על מצב הרופאים היהודיים בברלין בשנות 1939—1933 (ד"ר אוטו רובסקי). כמו כן נמצאים באוסף מקורות על חייהם של יהודים גרמניים במחנות הריכוז ברגן-בלזן, סאכסנהאוזן וטרזיינשטאט (ד"ר לוי; ד"ר באל, ד"ר וולף-הייס), וכן מכתבים וזכרונות על חורבן קהילות ברלין, שטטין, דאנציג והאנובר; תיאורים וסקירות על מצב היהודים בסלובקיה, צרפת, הולאנד, הונגריה, ועל מצב היהודים הגרמניים בשנחאי.

אוסף זה, שיוזמו ומייסדו הוא העסקן הציוני ד"ר ק. י. באל (האוסף נוסד במסגרת "החברה לחקר המשפחה היהודית"), מכיל מאות חיבורים, תיאורים ופרקי זכרונות — בעיקר על קורות היהודים בגרמניה הנאצית למן 1933.

בין השאר מצויים בו מאמרים ומחקרים על התגוננות יהודי גרמניה מפני הנגישות של שלטונות האוצר הנאציים (ד"ר באל); על הנוער היהודי בוינה בשנות 1938—40 (ר' שוורץ); על פעולות הארגונים היהודיים בעת "ליל הגביש" (ד"ר ארנסט מרכוס; בנו כהן, פ. מאיר, וג. לובלינסקי); סקירה כללית על קורות היהודים בגרמניה בשנות 1939—1939 (ד"ר מ. פלאוט); על מצב הרופאים היהודיים בברלין בשנות 1939—1933 (ד"ר אוטו רובסקי). כמו כן נמצאים באוסף מקורות על חייהם של יהודים גרמניים במחנות הריכוז ברגן-בלזן, סאכסנהאוזן וטרזיינשטאט (ד"ר לוי; ד"ר באל, ד"ר וולף-הייס), וכן מכתבים וזכרונות על חורבן קהילות ברלין, שטטין, דאנציג והאנובר; תיאורים וסקירות על מצב היהודים בסלובקיה, צרפת, הולאנד, הונגריה, ועל מצב היהודים הגרמניים בשנחאי.

אוסף זה, שיוזמו ומייסדו הוא העסקן הציוני ד"ר ק. י. באל (האוסף נוסד במסגרת "החברה לחקר המשפחה היהודית"), מכיל מאות חיבורים, תיאורים ופרקי זכרונות — בעיקר על קורות היהודים בגרמניה הנאצית למן 1933.

אוסף זה, שיוזמו ומייסדו הוא העסקן הציוני ד"ר ק. י. באל (האוסף נוסד במסגרת "החברה לחקר המשפחה היהודית"), מכיל מאות חיבורים, תיאורים ופרקי זכרונות — בעיקר על קורות היהודים בגרמניה הנאצית למן 1933.

(2) מר יצחק גרינבוים, לשעבר יו"ר ועד ההצלה, ומר ד"ר ישראל קליוזנר מסרו לארכיונו חומר חשוב מארכיונו של "ועד ההצלה", העתיד לעבור — כפי המקוה — כולו לרשות יד ושם.

(3) מאגוד הקהילות היהודיות ביוגוסלביה — קבלנו באחרונה — בעזרת הגב' לוצי מבורך-פטרוביץ — אוסף מסמכים ותעודות לקורות היהודים ביוגוסלביה בימי המלחמה. האוסף כולל בין השאר, מימכים על פרטיזנים, רשימות שבויי וחללי-מלחמה יהודיים; רשימת תלמידים יהודיים מבתי הספר בספאלאטו (בדאל-מציה הכבושה בידי האיטלקים) שניספו, וקובץ שירים כתובים בעת המלחמה בידי המשורר חינקא גוטליב על נושאים פרי-טיונים. באוסף גם חומר ספרותי ופולי-קלורי ממקדון ובוסניה.

(4) הארכיון הכללי לתולדות ישראל מסר לארכיונו בין שאר הדברים: רשימות של היהודים "המגורשים" מהאמבורג והאלברשטאט, וכן אוסף גדול של אל-בומים, תמונות וציורים — בעיקר של יהודים גרמניים אשר ניספו במחנות ריכוז.

(5) מקור בעל חשיבות יתירה לתולדות היהודים בתקופה הנאצית הוא אוסף של פקודות השלטון הנאצי הנוגעות ליהודים

ציורים, תצלומים, גלופות

על הנכסים המוזיאוניים הנמצאים ברשות יד ושם נוסף עתה אוסף של תמונות מקוריות על חי טרזיינשטאט, מעשה ידי הצייר נאגל. את האוסף הזה קיבלנו ממר זאב שק (חבר בוועדת התיעוד לשעבר בפראג). כמו כן מצויים אנו את 4 התמונות העשויות בשמן ו-8 התרשימים על טרזיינשטאט מאת הציירת ח' בורשווה.

חטיבה מיוחדת בחשיבותה מהווה אוסף התצלומים והגלופות מחיי גיטו לודו, משארית הפליטה ומתנועת יציאת-אירופה, שקבלנו ממר שלמה פראנק, משרידי גיטו לודו.

מסמכים מגנזי יד ושם — לפירסום בספרי זכור

ארכיון יד ושם העמיד לרשות כמה וכמה איגודים של "יוצאי ערים" ו"יוצאי ארצות" מסמכים מגנזי, למען ישתמשו בהם האיגודים בספרי זכור שהם מכינים לפירסום; למטרה זו קיבלו מסמכים, למשל: אירגון יוצאי ווהלין, הרובישוב, כמילניק ואחרים.

הכתובת הגרמנית: "הבריונים האלה (ו. א. מורדי הגיטו) מתגוננים בנשק".

— מתוך אוסף התמונות של גנרל שטרופ.

דייטשע אויפשריפט: "די דאויקע באנדיטן (ו. ה. די געטא-אויפשטענדלער) פארטיידיקן זיך מיט חאפן".

— פון שטראפס בילדער-אלבום.

The German caption: "These hooligans (the Ghetto-fighters) defending themselves with arms".

על "פנקס הקהילות"

החורבן הגדול, התלוי במידה מרובה בהתקדמות עבודתנו הביבליוגרפית. שיעור ההתקדמות ב"פנקס-הקהילות" תלוי בהתקדמות שאר העבודות שלנו ובהכשרת התנאים לעבודה יעילה ושיטתית.

פרופ' היילפרין שהה בארה"ב בעת שהוטל עליו התפקיד של ממונה על פנקס-הקהילות, והוא אירגן תחילה שם את העבודה. עתה מתארגנת העבודה גם בירושלים. השלב הראשון הוא רישום כל המקומות שהיה בהם יישוב יהודי לפני החורבן. הרישום נעשה בעיקר לפי מפקדי-האוכלוסיה בכל ארץ וארץ. עבודת הרישום הולכת ונעשית עתה בניו-יורק ובירושלים כאחד, ויש לקוות שהמלאכה תושלם תוך חדשים אחדים.

ביבליוגרפיה עניינית של העתונות העברית מתחילתה ועד שנות העשרים המונה רבבות ערכים ובכללם אלפים לתולדות הישובים היהודיים בארצות שונות, העומדה בימים האחרונים לרשות יד ושם. ביבליוגרפיה זו, שנערכה בשעתה ביזמתו ובהדרכתו של פרופ' ב. דינור מטעם חברת "דביר" בע"מ, הושאלה עתה ליד ושם לצורך "פנקס הקהילות". וכבר הוחל במיונה ובסדורה.

הסכם בין יד ושם לבין החברה ההיסטורית הישראלית

רשות הזכרון יד ושם והחברה ההיסטורית הישראלית התמו באפריל ש"ז בירושלים על הסכם, העתיד להחיש את קיבוץ שרידי הארכיונים היהודיים מארצות החורבן.

שני הארגונים מקיימים כידוע ארכיונים היסטוריים בירושלים: יד ושם — "ארכיון השואה והגבורה", והחברה ההיסטורית הישראלית — "ארכיון כללי לתולדות ישראל". לפי ההסכם ימסור הארכיון הכללי ליד ושם את כל החומר שבידו על תקופת החורבן ואילו יד ושם תסייע לארכיון הכללי בהצלתם של השרידים ההיסטוריים היהודיים מארצות החורבן מלפני מלחמת העולם הראשונה. שני הארכיונים ימצאו את מקומם בבנין יד ושם הכולל ומוקם בהר הזכרון.

בארכיון הכללי לתולדות ישראל כבר נתרכזו ארכיונים ושרידי ארכיונים משבע מאות ישובים יהודיים בגרמניה וממאות ישובים בארצות אחרות באירופה. ארכיון השואה והגבורה, שהוא צעיר לימים, הולך וגדל בקצב מהיר; חומר רב — מקורי ומצולם — מגיע אליו בהתמדה. ממוסדות ומיחידים מארץ ישראל ומארצות אירופה ואמריקה. אין ספק ששיתוף הפעולה בין שני המוסדות אשר אגב קיים היה גם לפני ההסכם הפורמאלי, עתיד לקדם את חקר החיים היהודיים וחורבנם באירופה.

קדמו להסכם זה הסכמים בין יד ושם לבין המכון המדעי היהודי (ייווא) בניו-יורק והמכון לדוקומנטציה בפאריס.

תרשימים ומפות, וכן תמונות דוקומנטאריות, אספן תצלומים ואם מעשה אמן.

יש מקום לשיקול הדעת, אם לסדר וליתן את כל המקומות כולם לפי סדר הא"ב בחטיבה אחת, או לחלק את החומר לשלוש חטיבות מיוחדות: (א) מורח אירופה, (ב) אירופה המרכזית והמערבית, (ג) הארצות שמחוץ לאירופה. הדרך השניה נראית אולי מעשית יותר, מאחר שהיא מאפשרת להתרכז לפי שעה בתחום מצומצם ולהחיש בכך את הו-פעת הכרכים הראשונים. אך אולי אין להפריד מטעמים מעשיים כאלה בין הדברים ואין זו הדרך ההולמת את הפנקס, שהוא טבוע — אולי מאין כמוהו — בחותם אחד-דו-הגורל של קיבוץ ישראל באשר הם שם. על אף ההבדלים השונים והמרחבים שביניהם. בנוגע ללשונות הפנקס, נקבע שהוא יופיע בעברית, ביידיש ובאנגלית. אולם המהדורה האנגלית לא תוכל להופיע בעת ובעונה אחת עם העברית והיידישית בגלל ההבדלים בסדר הא"ב של הלשונות האלה.

כתיבה ועריכה

כתיבתם, עריכתם העניינית והסגנונית ותרגומם של אלפי ערכים — מהם רבים למדי שלא נכתב עליהם מעולם דבר של סיכום — הרי זו מלאכה עצומה. נצליח בכך, רק אם יעלה בידנו לגייס כל פירור של נסיון וכשרון. ידיעה ותבונה, רק מספר קטן של חוקרים, קשישים וצעירים, עשויים להקידיש לכך מרבית זמנם, ואילו רובם רק מקצת הזמן ודרך ארעי בלבד; וכמה מהם אף אינם עשויים לסייע אלא בעצתם השקולה, שהיא פרי נסיון ממושך וחקירה מעמיקה בתחומים שונים של העבר היהודי. עזרת כולם רצויה ודרושה, ובהתאם לכך תתבסס העבודה על שלוש קבוצות של משתתפים: (א) מועצה, (ב) עובדים מן החוץ, (ג) עובדים קבועים.

החומר ושימוש

התקדמות העבודה מותנית לא רק במספר העובדים, כי אם לא פחות מכך בחומר שיעמוד לרשותם. בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים עודנו נתון כידוע, במצור, ואפילו לא היה הדבר כך, לא תיתכן עבודה יעילה בלא ספריה שמושית, שתכיל ספרי-עזר וספרי-מקורות חשובים ביותר, ורבים מהם אין להשיג אף בכסף מלא. ויש צורך לצלמם. רק חלק מן הספרות הרגילה נאלית העצומה של אירופה המזרחית מצוי בספריות השונות שבמערב, ומן הצורך לחפש אחרי הספרים האלה ולצלמם, כולם או מקצתם. לצורך העבודה, והרי הקריאה במיקרופילמים לא תיתכן בלא מכשירים מתאימים. השימוש המלא בחומר הארכיוני מותנה בסידור ובקטלוג המזורז ובחילופי צילומים בין שני המוסדות. כיוצא בכך השימוש בחומר הארכיוני על התקופה שלפני החורבן המצוי ב"ייווא", בארכיון הכללי לתולדות ישראל בירושלים ובמוסדות אחרים. הוא הדין לגבי השימוש המלא בספרות

הוועדה המשותפת (ועדת השישה) של יד ושם ו"ייווא" החליטה, כידוע במושבה הראשונה (באביב 1954) להוציא "פנקס קהילות", ספר רב-כרכים, שיהא בו משום זכרון לחייהן ולחורבנן של קהילות ישראל, שהיתה בהן יד הנאצים ועורריהם. על פרופ' ישראל היילפרין הוטל ביצועו של המפעל הזה. להלן מסרים אנו לקוראנו מקצת דברים מתוך תזכיר, שהוגש בשעתו ע"י פרופ' היילפרין לוועדת השישה, ע"א פנקס הקהילות, תכנון ודרכי ביצועו.

צורת הספר ותכנון

מטרת הפנקס — הצבת זכרון לקהילות ישראל — קובעת ממילא את צורתו: לקסיקון גיאוגרפי-היסטורי. כל הישובים היהודיים באירופה, באסיה ובאפריקה, שנשתעבדו לנאצים ועורריהם, מקומם בפנקס: כל ישוב וישוב כשהוא לעצמו, ואף קבוצות של ישובים המהווים יחידה טריטוריאלית אחת מבחינה גיאוגרפית-מדינית (כגון פולין, גרמניה, או היסטורית (כגון גאליציה, חבלי-הספר של פולין). ישוב יהודי משמעו מקום שהיה בו לפני השתלטות הנאצים לפחות "מניין" יהודי (עם משפחותיהם כחמישים נפש).

הגדרה מספרית זו, שהולמת את טיבו ורוחו של הפנקס, נקוטה כאן בחינת מטרה, שיש להשתדל ולהגיע אליה, אף כי לא תמיד הדבר הוא בגדר האפשר. אכן, מצויים בידינו נתונים סטטיסטיים די הצורך מכמה וכמה ארצות, כגון הונגריה (1938), ליטא (1936), אסטוניה (1935), אוסטריה (1934), בולגריה (1934), גרמניה (1933), צ'כוסלובקיה (1930), אך אין הדבר כך לגבי כמה וכמה ארצות אחרות באירופה ומחוצה לה. ובעיקר, מיד שנים ואף לקויים במידה מסוימת הנתונים הסטטיסטיים שבידינו על שני הקבוצים היהודיים הגדולים ביותר: רוסיה ופולין. בפולין מצוי בידינו חומר סטטיסטי על כל הישובים היהודיים רק משנת 1921. והרי בינתיים חלו, כידוע, שינויים לא מעטים. גם ברוסיה הסובייטית, שעליה מצוי בידינו חומר סטטיסטי יהודי אך משנת 1926, חלו, כידוע, שינויים ניכרים. יהא צורך לנוע על מקורות ממקורות שונים — מקורות שבדפוס ובמקורות שבכתב, ואולי אף מקורות שבע"פ — כדי להשלים במידת האפשר את החסר.

כל ישוב עתיד לבוא בפנקס כ"ערך" בפני עצמו, לפי מקומו בסדר הא"ב. הערך גופו: הרצאה עניינית, כבושה, תמציתית על תולדות הישוב מתחילתו ועד סופו, כתובה מתוך זיקה לגופי המקורות, בין שהם מצויים בידו ובין שהם מצויים עדיין בכתבי-יד. שייצור גדלו של כל ערך וערך: משורות אחדות של עמודה אחת עד לעשרות עמודים שלמים. — הכל לפי שיעור ערכן של קורות הישוב, אם שהן ענין לבני המקום בלבד, או גם לאלה שאינן בני המקום. לא הרי עיירה כוולוז'ין, למשל, כהרי קהילה אחרת גדולה הימנה פי כמה, שלא נודעה לה מעולם חשיבות מיוחדת בחיי ישראל.

מן הדין שיתלווה לכל ערך וערך ציון עיקרי המקורות והספרות. רצוי שלערכים מסוימים יתלוו גם הסברים גרפיים, כגון

31. Juli 1952

StAMZ, NL Oppenheim / 50,14 - 176

Beitrittserklärung

Ich erkläre mich bereit, dem
Israelitischen Hospitalverein e.V. Mainz
als Mitglied sofort beizutreten.

Im Falle meiner Nichtanwesenheit bei der Gründung
des Vereins ist anwesende/r

Herr/Frau

berechtigt, mich zu vertreten und für mich mein
Stimmrecht wahrzunehmen.

1. Aug. 1952

.....
(Unterschrift)

NB. Im Falle der Nichtanwesenheit bei der Gründungsversammlung
und auch kein Vertreter hierfür bestimmt wird, jedoch Mit-
glied des Vereins werden will, ist das Nichtzutreffende zu
streichen.

Die Beitrittserklärung ist postwendend zu senden an:

Max Einstein, Mainz, Adelungstraße 16

oder an den vorläufigen (gerichtl. bestätigten) Vorstand

Herrn Eugen Beck, Weinhandlung, Mainz, Adelungstr. 20.

Zur Beachtung!

Kein Vorstandsmitglied (Grünfeld, Reiner, Levy, Stock) der
jüdischen Gemeinde Mainz kann ein Nichtanwesendes Mitglied
vertreten - wegen Interessenkollision - und wäre die er-
teilte Vertretungsberechtigung daher rechtsungültig.

Vereinigung
"Freunde der Universität Mainz"
Mainz, den 30. April 1951
Am Stiltswinger 19
- Der Schriftführer -

- Der Schriftführer -

Bei Gründung der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" hatten Sie die grosse Lebenswürdigkeit einen ansehnlichen Betrag für die Zwecke der Vereinigung zur Verfügung zu stellen. Aus Anlass des fünfjährigen Bestehens der Johannes Gutenberg-Universität richtet der Unterzeichnete im Auftrag des Vorstandes der Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" an Sie die ergebene Bitte, die Vereinigung "Freunde der Universität Mainz" wieder mit einer besonderen Spende zu bedenken. Auf den beiliegenden Aufruf darf ergebenst Bezug genommen werden.

• перлам уешмонэз

Mit vorzüglicher Hochachtung!
ergebenst

Regierungsrat a. D.

bis mein Sohn demnächst nach USA komme. Wegen ihres besonderen Wertes war ich dann damit einverstanden, dass Herr Ullmann sie unmittelbar dem Jüdischen Museum übergab.

Nach langer Irrfahrt haben die beiden Becher jetzt einen Platz gefunden, von dem ~~ich~~ wir hoffen wollen, dass er von Dauer sein möge. Sie können erzählen von guten und schlechten Zeiten, von Glanz und Elend, von Grösse und Erniedrigung, von ^{i/}Rechtum und Armut.

~~Vor wenigen Tagen haben wir hier festgestellt, dass der Stempel auf dem Pokal kein Mainzer Stempel ist. Ich möchte den Pokal aber nicht zurückfordern, da ^{es bedauerlich} dem Mainzer Altertums-Museum es zu danken ist, dass die beiden Becher und der Pokal gerettet wurden. Aus diesen Grund möchte ich es nicht leer ausgehen lassen. Es erscheint aber recht wahrscheinlich, dass ein gutes Tauschangebot des Jüdischen Museums in New-York Aussicht auf Erfolg hat.~~

Maun, August 1957

a jekt - ppecekerin

- 3 -

der 3 Gegenstände einiges zu berichten, wozu ich im Augenblick nicht in der Lage sei. Vorher hatte ich den mit einer hebräischen Inschrift versehenen Schild, der auf dem Deckel des Pokals angebracht war, entfernt.

Nach der ersten Unterredung folgte das Satyrspiel. Als ich mich verabschiedete, schellte es. Da wir nicht wussten wer vor der Türe stand, liess mich Kessler durch einen hinteren Ausgang hinausgehen. Vom Saal, in dem die Jupitersäule stand, hoffte ich durch den Haupteingang an der grossen Bleiche verschwinden zu können. Dies war aber nicht möglich, da das Museum bereits geschlossen war. Erst nach etwa 2 Stunden, konnte ich mich bemerkbar machen, und mein Aufenthalt hinter verschlossenen Türen fand ein schnelleres Ende, wie Anfangs zu vermuten war.

Der Pokal wurde von Kessler im " Jahresbericht des Altertumsvereins der Stadt Mainz für die Zeit vom 1. April 1942, bis 31. März 1943 " (Mainzer Zeitschrift, Jahrgang 37/38, 1942/43, S. 26, Abb : Tafel 3.) veröffentlicht.

Das noch bei mir befindliche Schild zeigt 2 Marken, rechts oben das Beschauzeichen, wie bei Rosenberg, 3. Auflage, lfd. Nr. 4925 und links oben das Meisterzeichen " IG " , wie a.a.O. lfd. Nr. 4925. Die beiden hohen Becher mit den hebräischen Inschriften wurden vorsichtshalber und zum Glück nicht veröffentlicht.

Als ich im Jahre 1945 nach der Befreiung durch die amerikanischen Truppen zum ersten Male wieder in das Kurfürstliche Schloss kam, fand ich in den zerstörten Räumen durch Zufall in einem Haufen Gerümpel den Pokal. So wurde er zum 2. Mal gerettet.

Dem neuen Leiter des Museums, Herrn Dr. Arens, erzählte ich den ganzen Zusammenhang. Er erklärte sich sofort bereit, die beiden Becher zurückzugeben bat aber, den Pokal dem Museum zu lassen, da er eine Mainzer Makierung trage.

Michel Oppenheim

Mainz, den 20.8.1952
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor Dr. R a s p ,

D a r m s t a d t ,

Landesbibliothek, Schloß

Sehr geehrter Herr Direktor !

Zu Ihrer Orientierung erhalten Sie anbei Abschrift einer Mitteilung des Herrn Minister für Erziehung und Volksbildung vom 11.8.52 und meiner heutigen Antwort.

Wenn die "Pessach-Haggadah" wieder in Darmstadt ist, wäre ich dankbar, wenn ich eine kurze Nachricht von Ihnen erhalten könnte. Ich habe über dieses Stück soviel gehört, daß ich es auch einmal ansehen möchte.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

2 Einlagen

Michel Oppenheim

Mainz, den 7. Juli 1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Reg. Medizinalrat Dr. H. Knopp,

M a i n z,

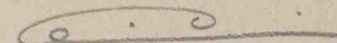
Uhlradstrasse 10

Sehr geehrter Herr Doktor !

Mein Fernbleiben bei der Mitgliederversammlung am 4. Juli bitte ich entschuldigen zu wollen. Es war mir aber leider unmöglich, zu kommen.

Mit freundlichen Grüßen für Sie und Ihre sehr verehrten Eltern bin ich

Ihr sehr ergebener

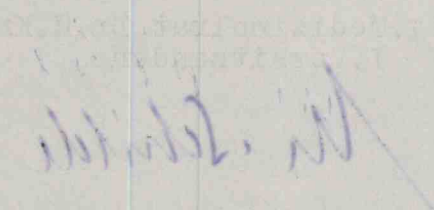

Israelitischer Hospitalverein E.V.
Stift Mainz

Stiftswingert 19
Mainz, den 7. Juli 1954

Sehr geehrter Herr Doktor !
Mein Fernbleiben bei der Mitgliederversammlung am 4. Juli bitte ich entschuldigen zu wollen. Es war mir aber leider unmöglich, zu kommen.

Mit freundlichen Grüßen für Sie und Ihre sehr verehrten Eltern bin ich
Ihr sehr ergebener

Statues of 5. The contribution of the Treasury towards the establish-
Yad Vashem ment and maintenance of Yad Vashem shall be fixed in

the State Budget; Yad Vashem shall operate under its own budget, the revenue for which shall be derived from the said contribution and from contributions by national and public institutions and organisations, from its own projects and services, from payments by members, subscribers and supporters, from legacies, allocations and donations, and from such moneys and other resources as it may raise with the approval of the Government.

Provision of 6. The member of the Government empowered by it to
Yad Vashem implement this Law (hereinafter the Minister) shall, with the approval of the Government, enact the statutes of Yad Vashem which shall come into force on the day of their publication in *Reshumot*.

Statutes of 7. The statutes shall lay down--
statutes

- (1) the composition, mode of establishment and powers of the Council and the procedure for convening it;
- (2) the composition, mode of establishment, powers and working methods of the Executive;
- (3) the methods and procedure for the summoning of conferences and conventions;
- (4) conditions for the receipt of commemorative citizenship, and the procedure for the grant thereof;
- (5) the means of commemorating the participation of Jewish soldiers and underground fighters and residents of the besieged ghettos in the battles against the Nazi oppressor and his collaborators;
- (6) the procedure of the preparation and approval of the budget, and provisions for equipment and the administration of moneys;
- (7) such other provisions as the Minister may decide to be necessary for the maintenance of Yad Vashem as a memorial authority.

Regulations 8. The Minister may make regulations on any matter relating to the implementation of this Law.

MOSHE SHARETT, Minister of Foreign Affairs, Acting Prime Minister

BEN-ZION DINUR, Minister of Education and Culture

YITZHAK BEN-ZVI, President of the State

3. OBJECTIVES OF «YAD VASHEM»

The Law is actually the formal version of the original idea of «Yad Vashem» which was proposed during the war period. The main task of «Yad Vashem», according to the Law is to establish memorial projects on its own initiative and under its directions. (Para. 2 [1]). The Law also lays down that «Yad Vashem» be authorised to approve and guide projects, for the perpetuation of the memory of the victims of the Disaster, that are established through the initiative and organisation, and at the expense of, individuals or public bodies, and also to cooperate with these projects.

a) Plan for Memorial Buildings.

Amongst the projects which «Yad Vashem» is authorised and intends to establish, on its own initiative and under its direction is the plan for the establishment of Memorial Buildings which are already in the course of construction. The plan includes the following units:

The Central Archives and Library — for testimonies, documents, relics, specimen photographs, books, pictures and all kinds of historical evidence on the life of the communities and their destruction.

The Synagogue — in memory of the tens of thousands of synagogues, houses of learning and prayer which were destroyed by the enemy.

Memorial Hall — dedicated to the millions who perished in the ghettos, in the underground, and in the extermination camps — according to countries and communities. This should represent a Tomb of the Fallen, whose relatives and friends may come there to identify themselves with their memory.

Hall of Heroism — dedicated to the tens of thousands of Jewish fighters whether soldiers, partisans, defenders or rebels who fell in battle with the oppressor.

Eternal Monument — an artistic monument hewn from the rocks will be erected on the Mount of Remembrance. Memorial monuments, on the same style will be erected in Jewish communities of all countries.

b) Registration of the Names of the Victims of the Jewish Disaster and Heroism.

One of the outstanding tasks of «Yad Vashem» is to perpetuate the memory of the victims of the Jewish disaster and heroism by identification and registration of their names, their place of abode and the circumstances of their deaths — and by conferring upon them the commemorative citizenship of Israel.

The objective is to determine and register the six million victims, their names, when and where they lived and died, etc. When an individual dies it is customary for his relatives to engrave his name, age and date of

Dr. GEORG KAPPUS

RECHTSANWALT UND NOTAR

Postcheckkonto Frankfurt a.M. Nr. 4120

FRANKFURT A. M., den 18.3.1954

Degussa-Hochhaus Neue Mainzer Str. 20

Telefon 94813 und 94021

Dr.D/Lp.

Herrn
Regierungsrat
M. Oppenheim

M a i n z

Stiftswingert 19

Sehr geehrter Herr Regierungsrat !

Ich vertrete Frau Mechthild Freund in ihren Entschädigungsangelegenheiten. Frau Freund hat mir mitgeteilt, daß sie sich an Sie wegen der Einholung einer eidesstattlichen Versicherung zur Glaubhaftmachung von Entziehungsvorgängen gewendet hat. Eine Abschrift des Briefes vom 6.3.54 an Sie liegt mir vor. Ich wäre Ihnen außerordentlich verbunden, wenn Sie mir Ihre eidesstattliche Versicherung, falls Sie imstande sind, eine solche abzugeben, unmittelbar übersenden könnten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Kappus
(Dr. Kappus)
Rechtsanwalt

Abschrift

Herrn Dr. Georg Kappus
Rechtsanwalt und Notar
Neue Mainzer Strasse 20
Frankfurt a.M.

Herrn Dr. Georg Kappus
Rechtsanwalt und Notar
Neue Mainzer Strasse 20
Frankfurt a.M.

Sehr geehrter Herr Dr. Kappus,

vielen Dank für Ihre Zeilen vom 25. v. Mts. Nach der beigefügten Abschrift des Briefes des Regierungsrates bezügl. der Entziehung der Vermögensgegenstände und Vermögenswerte, die ich in Mainz, in der Nähe von Mainz, genommen, dass ich ein Nachweis für den Rückkehrverlust im Gesetz des Reichs der Kommunisten, Filiale Mainz vom 21. v. Mts. vorliegt. Ich habe auch die Mitteilung von Ihnen erhalten, dass ich nicht beabsichtige, soviel ich mich erinnern kann, noch ein solches Konto bei der Kommunisten vor- handen, über das ich verfügen dürfte. Ich habe auch an die Staatsanwaltschaft Mainz, dass der Gesetzgebende Richter mir gegenüber sagte, dass der Betrag von DM 400.--, den mein Mann bei der Verhaftung bei sich hatte, beschlagnahmt wurde.

Bezüglich der Klammern, verweise ich Sie auf das bei- liegende Schreiben, gerichtet an Herrn Regierungsrat M. Oppenheim, Mainz, am 19. v. Mts. Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie sich der Zeilennummer halber mit Herrn Regierungsrat Oppenheim, der mich telefonisch zu erreichen ist, in Verbindung setzen würden. Gegebenen- falls bin ich natürlich bereit, eine eidesstattliche Ver- sicherung abzugeben.

Ihren weiteren Nachrichten gerne entgegengehend,

Mit den besten Grüßen

Ges. Ihre M. Freund.

3. To begin with the preparation of a Lexicon of Communities which were destroyed. This Lexicon will have the character of a geographical, historical record on each destroyed community, and will contain a comprehensive description of the community as it existed. Coordinated work on these three projects has already begun both in New York and in Jerusalem. The preparation of the Lexicon of the Communities is being directed and supervised by Dr. Israel Heilperin, the Bibliography by Dr. F. Freedman, and the Catalogue by Dr. J. Shatzki.

h) The agreement with Central Documentation Office, Paris.

A similar agreement has been made between «Yad Vashem» and the Central Documentation Office founded by Mr. Schneerson in Paris. This office deals with the collection of historical material, mainly on the disaster of French Jewry. According to the agreement, all documentary material in all languages in the possession of the Central Office must be transferred either in original or in copy to «Yad Vashem» in Jerusalem. The Central Office in Paris is, likewise, entitled to request copies of material in the possession of «Yad Vashem» for its collection in Paris.

i) Memorial Day for the Disaster and Heroism.

The Law for the Commemoration of the Disaster and Heroism specifies in Section, 2 (3), that one of the tasks of «Yad Vashem» is «firmly to establish in Israel and among the whole people the day appointed by the Knesset as the Memorial Day for the Disaster and its Heroism». Thus the Directorate of «Yad Vashem» arranged a mass meeting on the site of the Martyrs' Forest at the entrance to Jerusalem in Nissan, 5714. During that week the Israel Press published articles and commemorative extracts, prepared and released by the «Yad Vashem» office. In other countries, too, especially in those that have local committees, mass meetings were also arranged.

In January 1955, preparations began for «The Memorial Day of the Disaster and Heroism» which took place on 14 April 1955. On this occasion the programme included: Memorial Meetings in various places, an exhibition, talks and ceremonies in schools. In the course of time a regular custom and accepted pattern for commemorating the Disaster and Heroism will emerge in Israel and in the Diaspora on the Memorial Day fixed by the Knesset.

j) Publications:

«Yad Vashem» is about to publish: 1. a series of books — research works, reminiscences, publication of source material.

2. A periodical on research into the Disaster and the question of perpetuation

«Yad Vashem» possesses manuscripts of several books, research articles and reminiscences which await publication. The plan will soon be executed. So far a number of copies of «Yad Vashem News Letters» have appeared, containing news on the activities and progress of the institution and also articles on the theoretical and practical questions that arise in connection with the fulfilment of the tasks of «Yad Vashem». These copies were sent to Government Offices, companies, schools and various institutions as well as to individuals in the country and abroad.

The murderers planned to eradicate the name of Israel from the face of the Earth — and so «Yad Vashem» has been created as the instrument of the Jewish people to perpetuate the names of those who perished at the hands of the oppressor.

The enemy wanted to cut them off, to annihilate them, to disperse their ashes without identification or recognition — yet we receive them as honoured, posthumous citizens of our State.

The murderers sought to hide or obscure their evil deeds and their sympathizers even today try to make us forget or minimize the extent of the evil committed, yet «Yad Vashem» will reveal the hidden, awaken the forgotten and expose the evil in all its stark nakedness.

«Yad Vashem» will gather the memories of the sons and daughters of the Jewish people who braved martyrdom, fought and rebelled against the Nazi and his collaborators, not only in order to perpetuate their names in the homeland, but also in order to collect and publish all evidence on the great Disaster and on the Heroism, and so render a moral lesson to the nation. May the people of Israel respect this message; May every person in Israel, every Jew wherever he may be, know that our People has its own historical reckoning, the reckoning of the generations of the Eternal People — a reckoning of an Eternal People whose entire history is proof and evidence of the prophetic promise: And I said unto you in your blood, «Live», (Ezekiel 16-6).

Dr. Reen
Rechtsanwalt
Mainz.

Abschrift.

Mainz, den 8. Januar 1953.

Herrn
Max Einstein
Mainz.
Adelungstr.16

Sehr geehrter Herr Einstein!

In Sachen des israel.Krankenpflegevereins der Ältere ist nunmehr die Anerkennung des Vereins als juristische Person durch den Regierungspräsidenten erfolgt.

Ich übersende Ihnen in der Anlage Abschrift des betr.Schreibens der Bezirksregierung vom 2.Januar 1953 in 3-facher Ausfertigung.

Wie Sie ersuchen,ersucht die Regierung,dass der Vorstand dorten vorspricht und zwar hauptsächlich wegen der unten aufgeführten 5 Punkte und auch wegen des Absatzes 2. Ich bitte Sie,das Weitere zu veranlassen.

3 Anlagen

Hochachtungsvoll
gen.Dr. Reen
Rechtsanwalt.

Mainz,den 9.Januar 1953.

Max Einstein
Mainz am Rhein
Adelungstrasse 16

An die
Herren des Vorstandes
des israel.Krankenpflegevereins der Ältere
z.Hd. Herrn Reiner und Herrn Levy

zur weiteren Veranlassung weitergereicht.
2 Anlagen.

Hochachtungsvoll!

[Handwritten signature]

Michel Oppenheim

Mainz, den 20.10.1952
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor Dr. R a s p ,
D a r m s t a d t ,
Landesbibliothek, Schloß

Sehr geehrter Herr Direktor !

In der bewußten Angelegenheit habe ich noch nicht geschrieben, da ich noch auf die von Ihnen in Aussicht gestellte Abschrift warte.

Inzwischen erhielt ich von der Mainzer Stadtbibliothek die Denkschrift des Museums anlässlich seines 25jährigen Bestehens. Es war sehr schwer sie zu erhalten, da sie in den verschiedenen Katalogen weder unter Ledermuseum, noch Leder, noch Offenbach usw! zu finden war. Schließlich fand man sie doch unter "Offenbacher Monatsrundschau" ! Ich habe kurz in der Denkschrift geblättert. Der Verfasser hat auf seinem Gebiet sicher sehr viel Interessantes erlebt. Aber die Art, in der er es wiedergibt, ist eigentlich nur eine unangenehme Selbstbeweihräucherung. Über die bewußte Angelegenheit fand ich in der Denkschrift bis

THE JEWISH MUSEUM
UNDER THE AUSPICES OF
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

FIFTH AVENUE AT 92ND STREET
NEW YORK 28, N. Y.

SACRAMENTO 2-2482

18. November 1953

Ihre geehrte Herr Regierungsrat:

Besten Dank für Ihren
freundlichen Brief vom 11. d. M.
Inzwischen hatte ich den Wunsch
Ihres Sohnes, mit dem ich noch
ausgesprochen unterhalten habe.
Ich hoffe, daß er, wenn er wieder
hierher kommt, unser Gast sein
kann.

Den Pokal können Sie
gerne vom dortigen Museum ver-
packen und, versehen für \$500.00,
absenden lassen. Ich bin überzeugt, daß

Auf Ersuchen des Landesamtes erscheint Herr Regierungsrat a.D. Oppenheim, Mainz, Am Stiftswingert 19, beim Amt bekannt und erklärt zur Frage des Transportes von jüdischen Personen zum Zwecke der Operation aus dem Städtischen Krankenhaus Mainz in das jüdische Krankenhaus Frankfurt / Main folgendes:

zunächst muss erwähnt werden, dass die Stimmung gegen die jüdischen Personen seitens der Gestapo in Frankfurt / Main eine weit ablehnendere war als in Mainz. Die Beispiele der ehemaligen Gestapo ^{Walter}Pfeiffer und Eisenhauer beweisen, dass es in Mainz immerhin Leute in Kreisen der Gestapo gab, die sich den jüdischen Personen gegenüber menschlich benommen haben und sie oft vor geplanten Massnahmen warnten. Dies ist mir von der Gestapo Frankfurt / Main nicht bekannt.

Zu der mir vorgelegten Frage muss im Hinblick auf ^{die} oben dargelegte Tatsachen festgestellt werden, dass wohl ein in Mainz lebender Jude lieber aus dem Leben geschieden wäre als dass er sich freiwillig in das für jüdische Kreise berüchtigte Frankfurt begeben hätte, um sich dort einer Operation zu unterziehen.

v .

g.

u.

Regierungsrat a.D.

Geschlossen:

Regierungsangestellter.

Mainz, den 27. März 1952.
Oh./Kö.-

den 3. März 1950.

Herrn
Max Grünfeld
Mainz
Erhardstraße 12

Sehr geehrter Herr Grünfeld!

Da ich morgen einen Termin in Ulm wahrnehmen muß, bitte ich mein Fernbleiben am Abend zu entschuldigen.

Ich wünsche der Veranstaltung guten Erfolg und mit besten Grüßen bin ich Ihr

sehr ergebener

Regierungsrat a.D.

Handschrift zurückgegeben ist.

Mit vorzüglicher Hochachtung
bin ich Ihr sehr ergebener

[Handwritten signature]

*Neumarkt/der Höhe
6.11.52.*

Dar

DIE UNA

8. Jahrgang / Nr. 258

„Pessach Haggadah“ kommt nach Darmstadt zurück

WIESBADEN (DE). Das hessische Kabinett hat gestern entschieden, daß die sogenannte „Pessach Haggadah“ an die Hessische Landesbibliothek in Darmstadt zurückgegeben wird. Es handelt sich um eine wertvolle jüdische illustrierte Handschrift aus dem 14. Jahrhundert, die in einen kostbaren Ledereinband gebunden ist. (Das „Darmstädter Echo“ hatte am 2. 9. 1952 in einem Leitartikel „Lederstrumpfmethoden“ die Rückgabe dieser Handschrift nachdrücklich gefordert.) In der Begründung zu seiner Entscheidung vertritt das hessische Kabinett die Auffassung, daß die Handschrift wieder wissenschaftlichen Zwecken zugeführt werden müsse und nicht allein Schauobjekt im Offenbacher Ledermuseum sein dürfe.

Der ehemalige Gauleiter Sprenger hatte die Handschrift dem Offenbacher Ledermuseum wegen ihres kostbaren Ledereinbandes zur Verfügung gestellt. Zwischen der Hessischen Landesbibliothek in Darmstadt und dem Offenbacher Ledermuseum war es wegen dieser Handschrift zu einer heftigen Auseinandersetzung gekommen.

Das hessische Kabinett beschloß weiter, daß eine Reihe von Lederarbeiten, die früher ebenfalls dem Hessischen Landesmuseum in Darmstadt gehörten, in Offenbach verbleiben solle.

עיונים ודיונים

בבעיות חקר השואה
ופעולות יד-ושם*

מטרות החקר ההיסטורי של יד-ושם

נתן עק:

עיקרון אחד, שכדאי שידושים ינקוט בו, והוא "הכינוס". אין צורך לברר כאן בפרוט-רוט את הרעיון הידוע הזה על דרך הטיפול בחומר של דורות והגשתו לדור אחרון לפי טעמו. כדאי להשתמש בשיטה זו גם לגבי כמה מענפי יצירותיה של היהדות שהושמדה. יכול אני להביא כמשל קונקרטי לכך דבר אחד, ששמעתי פעם מפי שר החינוך והתרבות ב"צ דינור: כינוס יצירות ההיסטוריוגרפיה היהודית באירופה המזרחית. סיכום וכינוס הם איפוא, לדעתי, העקרונות שלפיהם צריכה להתנהל הפעולה המחקרית הכוללת של יד-ושם למען הקמת שם חזק.

ב. הנחלת לקח לעם בעוד שלמען המטרה הקודמת הכרח לטפל בקורות הישובים המושמדים לכל תקופותיהם, חלה המטרה של "הנחלת לקח" רק על תקופת השואה, החוק מצוין בפירושו "להנחיל לקח לעם את לקחה", לקח השואה ואין צורך לומר, שגם מבחינה זו משמשים דברי החוק ביטוי למשאלותיו וכיסופיו של העם. עוד בעת התרחשותם של מאורעות השואה ניסה העם ללמוד את לקחם, כמובן לא על סמך ידיעות בדוקות ומקיפות, אלא בעיקר על סמך הרגשות ומשאלות. ולא עוד אלא שאף מצד בלתי יהודים נעשו נסיונות כאלה. ראוי הנושא הזה, כלומר הנסיונות ללמוד וללמד מוסרי-השכל ממאורעות השואה, למחקר מיוחד. במקום זה אסתפק בהבאת דוגמאות מעטות.

1) ידועה העובדה, שהמוני יהודים בגייטאות למדו מתוך הגזרות והרדיפות הנאציות לקח ציוני. הציונים הותיקים מצאו אישור וחיוק לדעותיהם הקודמות, והבלתי-ציונים האנטי-ציונים (לא כולם) גילו או לראשונה את אמיתות ההשקפות הציוניות. (ראה על הנושא הזה את מאמרו של י. קרמיש "צוואת הגיטו הורשאי" בגאלדענע קייט" מס. 9).

2) שמעתי בגיטו ורשה מפי יהודי אחד (שהיה פה לרבים) לקח אחר: שהאסון הזה בא עלינו משום שעזבנו תורה ומצוות. נטשנו את אורח חיינו, הימרנו את לשוננו ושאפנו להידמות אל הגויים. אילו נשארונו "יהודים כשרים" כאבות אבותינו, לא היתה באה לעולם אנטישמיות רצחנית כזאת. 3) אחר גירוש הנאצים מצרפת קראתי בעתונות הצרפתית "לקח" אחר. בזמן שהוא החלו להתפרסם הידיעות הראשונות על ילדי ישראליים שהוסתרו בבתי נוצרים ושהוריהם הושמדו. או פירסמו אי-אלה יהודים ונוצרים מאמרים, שבהם היו מפצירים בכל הגורמים, שלא ישיבו את הילדים לידיים יהודיות ושלא יספרו כלל לילדים שמוצאם יהודי הם. חילתה להם לקרובי הילדים — כה הם טענו — מכל שכן למוסדות, לעשות דבר בלתי-אנושי ואכזרי כזה: לעקור יצור

המימרה הידועה, "ההיסטוריה היא מורת דרך בחיים" (Historia est magistra vitae) איננה מקובלת כאמת שאין לערער אחריה. יש מפריכים אותה מעיקרה וטוענים, שאי אפשר ללמוד מן העבר על ההווה, משום שכל סיטואציה היסטורית היא חד-פעמית ואין שנייה שתדמה לה בכל. אחרים אינם כה קיצוניים בנידון זה, אך מכל מקום מותר להניח, שהדעה הרווחת, המקובלת על הרוב, היא זו שהביע אותה פעם ההיסטוריון הדגול ליאופולד ראנקה, באומרו שכל מה שאנו דורשים מן החקר ההיסטורי, הוא שנדע "כיצד היו הדברים באמת" (Wie es eigent-lich gewesen ist). שום מטרה אחרת אין לו לחקר ההיסטורי.

ברם פלוגתא מעין זו אינה יכולה להתעורר לגבי העבודה המחקרית מטעם יד-ושם. לחקר המיוחד הזה יש מלבד מטרת ההכרה המדעית — מטרות ציבוריות-לאומיות מוגדרות ע"י החוק, שעליו מתבססים קיומו ותפקידיו של יד-ושם.

החוק מגדיר את המטרות במלים אלו: (תפקידו של יד-ושם הוא) "לאסוף אל המולדת את זכרם של כל אלה מבני העם היהודי, שנפלו ונסרו את נפשם, נלחמו באויב הנאצי ובעוזריו, להציב שם וזכר להם, לקהילות, לאיגודים ולמוסדות שנחרבו בגלל השתכחותם לעם היהודי... לכנס, לחקור ולפרסם את כל העדות על השואה והגבורה ולהנחיל לעם את לקחה" (סעיף 2).

יש איפוא, לפיגו שתי מטרות מפורשות: א) העצבת שם וזכר, ב) הנחלת לקח לעם. המטרות הללו חייבות תמיד לעמוד לנגד עיני העוסקים בחקר מטעם יד-ושם בעת בחירת נושאים ובתיכנון וקצב עבודתם.

א. העצבת שם וזכר ברור שלשם השגת מטרה זו לא יספיק חקר תקופת השואה בלבד, שהרי החוק אומר: "להציב שם וזכר להם, לקהילות, לאיגודים ולמוסדות שנחרבו". הכוונה, איפוא, למשהו הרבה יותר רחב מאשר תקופת השואה. אך מאידך, כלום מותר לגרוס, שיש לתפוס את תולדות יהודי אירופה בכל היקפן, את קורות אלפי הישובים היהודיים ב-20 ארצות השואה, על כל פרטיהם ודיק-דוקיהם? ברור, שלא ייתכן לתפוס את כל המרובה הזה. הכרח לתחום כאן תחומים, והשאלה היא, כיצד לתחמם?

נראה לי, שידושים הצליחה למצוא ראשית פתרון לבעיה זו ע"י התכנית של פנקס הקהילות, שהוחל בהכנתו. הפנקס תופס אמנם גם הוא את המרובה, כמעט הכל, אך הוא עושה זאת בצורה היחידה, שמותר ואף שר לתפוס בה תפיסה כזאת: בצורה מסכמת, לכסיקלית.

הגענו כזה לעיקרון של סיכום. יש עוד

(*) במדור הזה אחריות כל מאמר על מחברו.

עתונות המחתרת הפולנית על מרד גיטו וארשה

ד"ר י. קרמיש

קשות לאויב. בזמן הקרבות הצטיינו כמה מפקדים, אך המנהיג הראשי הוא בחור בן 24 (מרדכי אנילביץ'), שכל ידיעותיו הצבאיות שהיו מחייבים כל תלמיד מבוגר בפולין לפני המלחמה). הסיפור שהנהגת הקרבות היא בידי קצינים גבוהים, איננו אלא אנדה. אף הידיעות על הנשק המשובח של הלוחמים היהודיים אינן נכונות. למעשה, יש להם מעט מאוד נשק, בעיקר רימונים. חלק ניכר מהנשק, הרמונים והמוקשים, ייצרו הלוחמים בעצמם. חשיבות רבה היתה בהמשך הקרבות לנשק שנכבש מהאויב. אחרי שהיהודים הדפו את ההתקפות הסוערות שנמשכו יומיים (בין השאר הונח ברחוב המוביל לגיטו הראשי מוקש, אשר ריסק 2 טאנקים גרמניים ופלוגת חיילים), עברו המתגוננים לטקטיקה פריטזנית, וביצעו התנפלויות על העמדות הגרמניות...

עתונות המחתרת מציינת את קרבות הגיטו כדוגמת טיפוסית של קרבות רחוב, אשר אילצו את הגרמנים להשתמש בתותחים (מאמרים ב"דקאדה" וב"גווארדיה לודובה"). העיתונות דנה בקשיים העצומים שעמדו בדרך הלוחם היהודי, אך יחד עם זאת ציינה גם את התועלת שהפיקו הלוחמים היהודים

הפולנים מהאמבולנסים, שהעבירו גרמנים פצועים והרוגים.

הקהל הפולני הגזים לפעמים בסיפורי גפ-לאות על נצחונות המורדים היהודיים; נפוצו שמועות על אלפי הרוגים גרמניים בגיטו ועל עשרות טאנקים הרוסים. בהתלהבות רבה קיבל הרחוב הפולני הדגל הלבן-אדום, שהונף ליד דגל התכלת-לבן על אחד הבתים בגיטו הלוחם.

ההמונים הפולניים לא ציפו לכך, שיהודים ידעו להילחם באופן כזה, לכן נפוצו שמועות כי בגיטו נמצאים קצינים פולניים, והם הם שאירגנו את המלחמה. בעתון המחתרת "טשין" ("המעשה) הופיע מאמר על ארגון מלחמתי בגיטו, הבנוי לפי שיטת-החומש ואשר בראשו עומד רב-סרן יהודי. העתון הבלתי-ליגלי "גלוס-וארשווי" ("קול וארשה") העז לתקן את טעותם של ההמונים הפולניים. "הגנת הגיטו" — כתב העתון ב-28 לאפריל (מס' 21) — "לא צצה פתאום, באופן סטיכי, אלא הוכנה ע"י ארגון לוחם. הם בנו מחבואים, הם עיבדו תכנית של הגנה והתקפות-נגד, הודות לכך הצליחו המתגוננים המועטים הללו, ללא אספקה מבחוץ וללא הנהגה צבאית מקצועית, לגרום אבדות

בזמן הכיבוש הנאצי הופיעה בפולין המשר-עבדת (בעיקר בוארשה) עתונות-מחתרת עשירה מטעם כל האירגונים הפוליטיים והתנועות האידיאולוגיות, שהיו פעילים בארץ פן בלתי ליגאלי.

החוקרת הפולנית האננה לרסקא ניסתה אחרי המלחמה הבפאריס להתקין רשימה ביב-ליוגרפית של דברי דפוס מחתרתיים ופיר-סומי מרד בפולין. הרשימה הזאת שאינה שלמה, כוללת 615 ערכים — עתונים, עלונים וחוברות, המעידים על ההיקף הגדול שהיה לעתונות הפולנית המחתרתית.

מחבר השורות הללו התקין בשעתו בארכיון וארשה העתקים מתוך העתונות הזאת (מובן שרק מהחלק שניצל, כי חלקים אחרים של העתונות חסרים), המכילה חומר אינפורמציני עשיר על בעיות היהודים בזמן שבו הגיעה האנטישמיות הנאצית לדרגתה האכזרית ביותר. העתונות הפולנית המחתרתית מביאה — אם לא תיאור מלא של ייסורי האוכלוסיה היהודית ותנאי חייה הקשים, הרי לפחות הד של המאורעות החשובים בגיטו, של תוצאות הטיור, החיים במחנות, עמדת האוכלוסיה היהודית ותגובתה על הרציחות והרדיפות.

למחתרת הפולנית היו בגיטו מודיעים, אשר היו מוסרים דינים וחשבונות מדויקים על כל מה שהתרחש מאחורי החומות. עסקני המחתרת הפולנית ראו בצדק בגיטו מכשיר השמדה, שאחר רצח היהודים ישמש להשגת מרת העמים הסלאביים. על כן מובנת ההתענינות הגדולה שהאירגונים הפולניים הבלתי-ליגליים, וכן העתונות המחתרתית, גילו כלפי כלל הבעיות הקשורות בגיטו.

הנושא "יהודים בעתונות הפולנית המח-תרתית" ראוי למחקר מיוחד. רצוי היה להו-ציא ספר, אשר יכלול כל מה שנכתב בעתונות הפולנית המחתרתית על העניינים הנוגעים ליהודים.

במאמר הזה רוצים אנו לדון על יחס העתונות הפולנית המחתרתית אל מרד גיטו ואר-שה.

עם פרוץ המרד בגיטו נודעו הצעיר הפולני בוארשה, וביוחד נודעו העתונות הפולנית, אשר קיבלה את התקוממות הגבורה היהודית ברוב התלהבות. מצור הגיטו ומעשי גבורתם של הלוחמים היהודים היו כמעט הנושא היחיד שידון בוארשה בימים הראשונים אחרי פרוץ המרד. וארשה כולה עוקבת ביראת-כבוד אחרי מעשי הגבורים היהודיים, כתב העתון "ואלקה מלודיך" ("מלחמת הצעירים"), עתון תנועת הנוער של מפלגת הפועלים הפולניים פ.פ.ר. עתון פולני מחתרת אחד הדפים לכבוד לוחמי הגיטאות שיר בשם "הגיטו בלהבות".

ברחויות שליד גיטו עמדו אלפי פולנים, התבוננו אל הקרבות וגילו עניין רב במתרחש מאחורי החומות. הגרמנים נתנו להם לגשת לעמדותיהם, כאילו הרגישו בטחון מסוים בקירבה זו של המסתכלים. במיוחד התרשמו

"אך זה הוצא מן הבונקר". — מתוך אוסף התמונות של גנרל שטרופ.

"נאר דאס ארויסגעשלעפט פון בונקער". — פון גענעראל שטרופס בילדער-אלבום.

"Just driven from a bunker". — From the photo album of General Stroop.

(סוף מעמוד 15)

המוסר הרפואי נוכח אותו פרק טראגי בדברי ימי הרפואה.

המאבק להחזיר לרפואה את הטוהר המוסרי

אנו מעריכים את התפקיד הבינלאומי החשוב של צרפת במאבק להחזיר לרפואה את טוהרה המוסרי, והמאבק שמצא את ביטוי הנשגב במאמרי ובנאומיו של איש המדע והמצפון, פרופיסור ה. ברוך. הרצאותיו בקונגרס הרופאים בירושלים עוררו את תשומת לב כל הרופאים בארץ; שמעו בהם הר של חוזה; הוא היווה העיקרי והמחבר העיקרי של "הצהרת ירושלים" על המוסר הרפואי, המהווה תאריך בתולדות הפילוסופיה הרפואית, ושרעינה העיקרי הוא: אין לאדם שום רשות להקריב אדם אחר למטרות של יעילות מדעית; אסור לו לרופא להשתמש במדע לשם הרס האדם.

דברים אלה הזכירו עוד פעם לעולם את קדושת חיי האדם, ואת יחס הכבוד ליצור אנושי ואת הרעיון התמים לכאורה: הרפואה עומדת לרשות האדם — ואין האדם עומד לרשות הרפואה.

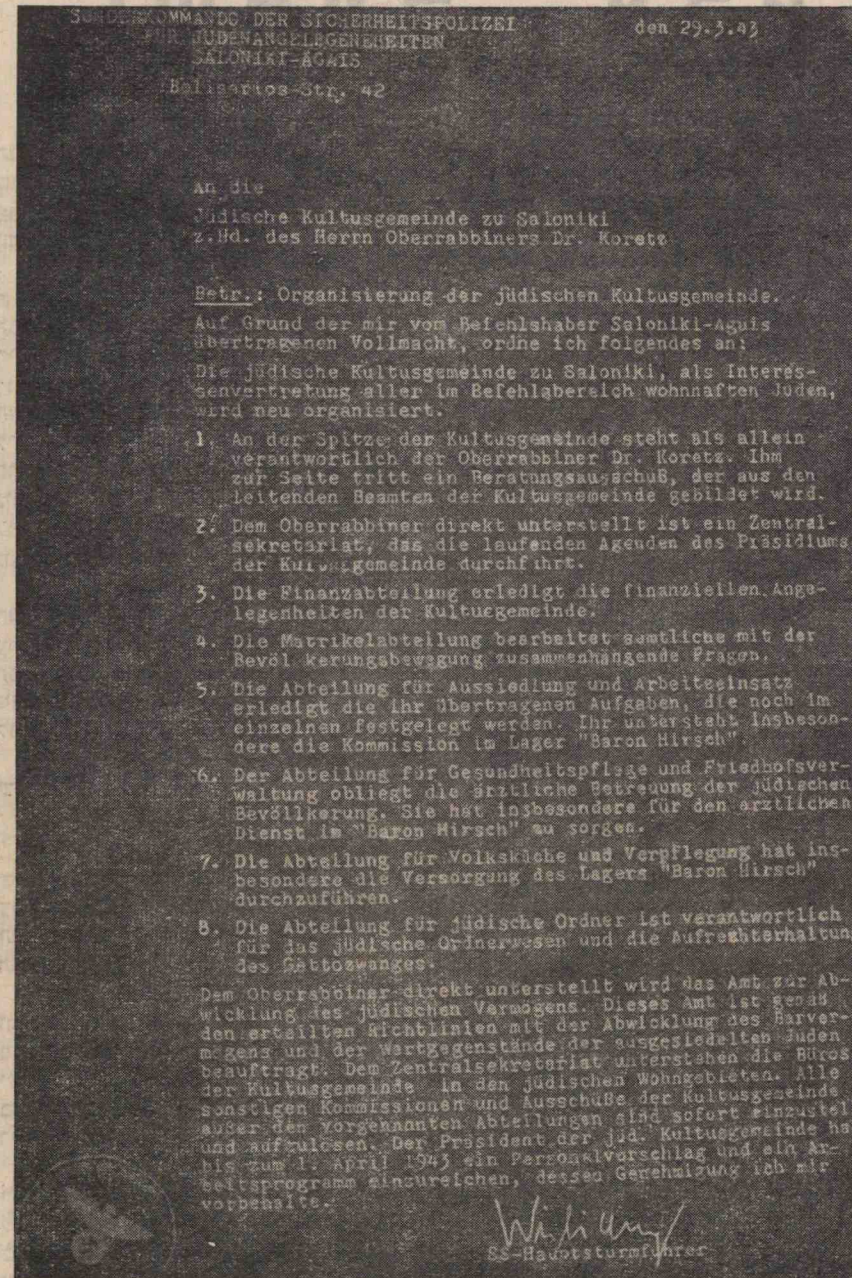
ברצוני כאן להעלות את זכרו של הפרופיסור המנוח לגיל — לאואסטין, שעמד בראש המשלחת הצרפתית לקונגרס הבינלאומי לתולדות המדע, שהתקיים 1935 בירושלים. בכל כוח האוטוריטה שלו תמך הוא בהצעתנו בנוגע לסטאטוס בינלאומי של הרופא, שהוא מיועד להגן על הרופא מהתקפות אפשריות של השלטונות על מצפנו הרפואי; התחיקה הרפואית הבינלאומית הזאת צריכה להגן על הנוכח הקדושה של המקצוע הרפואי לא לשרת כמכשיר לתרס האדם ולא להשתמש במדע למטרות חסרות מצפון. שמו של פרופיסור לאואסטין נשאר בישראל כסמל לצרפת ההומאניטאית.

ידיעות

ידיעות, המוסד לחקר השואה והגבורה, שנוסד לפי החלטת הכנסת במדינת ישראל, פונה בזה לכל אנשי המדע ולכל אלה שסבלו בימי השואה, שיעבירו לארכיונו העתיקי מחקריהם על התולדות של הדפורטציה ועל האדם והחברה בימי השואה. כולם מוזמנים להשתתף בעבודתו תיהם בהוצאות ההיסטוריות של ידיעות, רשות הזכרון לימי השואה בישראל.

צרפת — ארץ המרי

ישראל — ארץ הניצולים שולחת את ברכתה לכל חוקרי שנות הסבל, לכל אלה ששולחו למחנות עבור פעולותיהם במחתרת האנטי-נאצית, לכל אנשי המרי ולכל אלה שסבלו משלילת צלם האדם בגיטאות ובמחנות; ברכה מיוחדת לארץ שיוזמה את הרעיון ליצור נשק מדעי הומאניטארי מסביבותינו בימי הדפורטציה; ברכה לצרפת שקיבלה בידידות כה רבה את ניצולי ההשמה הנאצית ללא הבדל מוצא ולאום; ישראלי ארץ-המרי שולחת את ברכתה לצרפת ארץ המצפון, לצרפת ארץ — המרי.

ד"ח "המחלקה לעניני היהודים" של ה.ס. ד. בסאלוניקי

הגרמנים מטילים על הרב קורצ' את התפקיד לארגן מחדש את קהילת סאלוניקי וסביבותיה ומעמידים אותו בראשה. (כדאי לשים לב להקמת המחלקות ל"דפורטציה ועבודה" ול"חיסול הרכוש היהודי").

באריכט פון ס. ד. אפטיילונג פאר יידישע ענינים אין סאלאניקי

הרב קארעץ דארף רעארגאניזירן די יידי. "קולטוסגעמיינע" פון סאלאניקי און פון דער סביבה, און שטיין אין איר שפיץ. כדאי צו אונטערשטרייכן די אפטיילן פאר "אויסוידלונג און ארכעט" און פאר "ליקוידאציע פון יידי. פארמעגן".

Germans put upon Rabbi Koretz the task of reorganizing and leading the Jewish Community in Salonika. (Note the sections: "Expulsion and labour," "Liquidation of Jewish property.")

על תכניות יום-יומיות לחקר השואה

נחמן בלומנטל

אף מתוך כותרת פשוטה של ספר אפשר ללמוד משהו. אין אני מתכוון כאן לידיעות המיוחדות, שנרשמו בדרך הסוואה בספרים ע"י תושבי הגיטאות, כיון שלדיעות כאלו יש כבר ערך ישיר לחקר ההיסטוריה והן מהוות תעודות ממש; אין ספק שאותן יש לאסוף ועליהן יש לשמור כעל בבת העין. אולם אפילו לחותמות פשוטות של מוסד תרבות יהודי מלפני המלחמה יש חשיבות משלהן. בעיה אחרת מהווה איסוף הפרסומים של בתי הדפוס היהודיים או בתי הוצאות הספרים, שהיו מתקיימים למאות באירופה והיום לא נשאר מהם זכר. ישמשו לפחות הפרסומים שיימצאו עדות לפעולה התרבותית, שהיתה כה מפותחת בפולין.

הוא הדבר בנוגע לשטחים אחרים של החיים היהודיים באירופה.

מה נשאר לנו, למשל, ממלאכת המחשבת העשירה של פיתוחי מצבות, אמנות עממית זו שהתפתחה במשך מאות שנים בכל הארצות שבהן התגוררו יהודים? לא נשאר ממנה כמעט ולא כלום. כי האויב הנאצי השמיד ביסודיות מיוחדת את בתי הקברות היהודיים ובמצבות השתמש לשם סלילת כבישים ודרך-כים. על כן רצוי היה לאסוף לפחות את תצ' לומי המצבות שבידי הקרובים הנפטרים.

אלו הן דוגמאות אחדות של שטחי עבודה מיוחדים, שיש לשים לב להם. כשמדובר על מפעל-איסוף עבור מוסד בעל תכנית עבודה כה רחבה כ"ידיעות".

מתעוררת השאלה: איך לארגן עבודת איסוף זו? כדי שהפעולה תצליח יש צורך לדון באופן רציני גם בבעיה טכנית זו. אפ'שר, כמובן להשתמש בעתונות, ברדיו, לפרסם מודעות. אבל זה לא יספיק! יש צורך לארגן ידידים, שאחר קבלת הדרכה מתאימה יטלו על עצמם לבקר אצל מכריהם ולשכנעם שימסרו את התעודות הנמצאות בידם.

לפי דעתנו, מלאכת איסוף זו היא יסוד מוסד לכל העבודה בשטח חקר תקופת השואה והגבורה, ואין לדחותה. יש לזכור, שלח-קור אפשר יהיה גם אחר כך, ואילו לאסוף לא תהיה תמיד האפשרות. אם לא נבצע היום את עבודת האיסוף במידה מספקת, ייתקל החוקר מחר במכשולים — והוא לא יסלה לנו רשלנות זו!

כה אנו רואים, כיצד דבר שהוא קטן בערך בהשוואה למטרות הגדולות של ידיעות, דורש דיון רציני ויסודי. השאלה היא, מי צריך לעשות זאת?

מן ההכרח הוא שיוקם בידיעות המדור, שמתפקידו המיוחד יהיה לעסוק בעבודה זו.

אפשר היה בנקל להכפיל או לשלש את כמות החומר הנמצא שם, אילו היו מקדישים יותר תשומת לב לעבודה זו. ואותו הדבר, ואולי במידה רבה יותר, גם בארצות אחרות. הידיעות המגיעות מדי פעם בפעם מפולין על גילויי חומר חדש בעל ערך לאומי רב — מוכיחות שעבודת האיסוף אינה דבר של מה בכך. שנים תעבורנה והעבודה הזאת לא תסתיים... נכון, ישראל אינה פולין, ושנת 1955 אינה שנת 1945 או 1946. אולם עובדה זו אינה צריכה למנוע בעדנו מלנהל גם את מפעל האיסוף אצלנו, וכן גם מחוץ לגבולות מולדתנו, עד כמה שזה אפשרי. גם אצלנו אפשר למצוא לא מעט חומר מצויין. ראיה לכך אותו מעט החומר שנאסף כאן וגם פורסם (סיפור מגיטו לודז') עם רשימות מענינות מאד משנת 1944 פורסם ב"סיני" תשי"ב, ע"י ד"ר זריכוב; מכתב ממחנה קונין משנת 1943, הפותח דף חדש בתולדות תנועת המרי בפולין פורסם ב"דפים" לחקר השואה והמרי" (1) מה לאסוף? בעצם קל יותר לומר מה אין לאסוף. כל מה שיש לו איזו שהיא שייכות עם חיהם וחורבנם של יהודי אירופה, קדוש לנו וראוי לאיסוף על ידינו. אביא דוגמא קטנה: בפולין המשוחחררת נטלה על עצמה בתי ברמן — חובבת הספר היהודי וספרנית מוסמכת — לארגן ספריה יהודית מרכזית. היא אספה במשך זמן קצר כעשרת אלפים ספר (המספר הגיל גדל בהמשך הזמן עד כדי כך, שמתוך האוצר הזה נמסרו כשבעים אלף ספר לאוניברסיטה העברית בירושלים). בתחילה היו אוספים הכל, אחר כך החלו לאסוף ספרים מיוחדים, בין השאר היו מחפשי ספרים עם חותמות ורשימות יהודיות מיוחדות, מבלי שים לב אם לספר יש ערך בעבורנו אם לאו. יותר מאוחר, בתערוכת הספר היהודי, תפשו הספרים האלה מקום מיוחד, והתברר שגם החותמות הן בעלות ערך עצום כשבילנו. הן העידו על שורה שלמה של ישובים יהודיים קטנים, אשר שמתיהם התנדפו מזכרוננו! ועוד: מתוך חתימות אלה נוכחנו לדעת על דברים שלפני כן אולי לא ידענו עליהם. כה נודע לנו, למשל, כי ביישובים הנדחים והמנותקים ביותר התנהלו חיים תרבותיים בממדים רחבים. במקומות אלה היו מוסדות תרבות, כגון "אגודת-פרץ", "אולם קריאה יהודי", "בית תרבות" ועוד.

כמו כן נודע לנו מתוך חותמות אלו על קיום מוסדות שברשותם היה מספר רב של ספרים בשפות שונות. ספרים אלה מהווים במקרים רבים את העדות הדוקומנטרית היחידה על חיי תרבות בעירות הללו, והם אולי אף השרידים היחידים שנשארו מהעיריות. לכן אין לשער את חשיבותם בעבורנו. מאידך גיסא עשויים ספרים אלה להיות "הזהר" כחות" היחידות לקיומן של הוצאות ספרים יהודיות, הנויות ספרים או בתי דפוס שהיו מפורשים על פני פולין כולה וזכר לא נשאר מהם.

ברור, אפוא, מתוך המשל הנ"ל, כי בדב-רנו על עבודת איסוף, אין אנו מתכוונים לתעודות בלבד, במובן המצומצם של המילה.

ידידנו ד"ר נ. עק" (צודק בלי ספק בדברשו תכנית רחבה יותר לעבודת ידיעות. הוא צודק באמרו שבלי תכנית כזאת עלול יד-ושם לשקוע בתהום של דברים זעירים וצד-דיים ולנטות מיעודו המקורי. מובן שהמטרות הכלליות שחוק זכרון השואה והגבורה מעמיד בפני ידיעות, אינן מספיקות, כי ממטרות רחוקות ועד לעבודה מעשית ארוכה הדרך לעשר, עשרים או עשרים וחמש שנים, שהיא אמנם מסגרת הכרחית לעבודה היום-יומית, אינה מספיקה. אסור לנו להצטמצם בה, יש לתכנן את העבודה היום-יומית עצמה — במסגרת של תכנית כללית ובהתאם למטרות הכלליות של ידיעות. כי לעתים קרובות קורה, שבדיון על מטרות ותכניות כלליות ורחבות שוכחים את העבודה הקטנה היום-יומית, ההולכת לאיבוד ומיטשטשת; מזה סובלת התכנית הכללית והמטרה הרחוקה אינה מושגת. על כן דעתי היא, שיש להתעכב קודם כל על העבודה הקטנה, היום-יומית ולא לחכות עד שיהיה מאוחר מדי.

מבלי שאנסה למצות את הבעיה כולה, רצוני להצביע כאן על עבודות אחדות, שהן לפי דעתי עיקריות ויסודיות, ויש לבצען בכל יום.

אחת החשובות ביותר — אם לא החשובה ביותר — היא עבודת האיסוף. עבודה זו מונחת היא, אין מתחשבים בה כראוי. מאז ומתמיד ניגשים אליה בביטול, כאילו היתה זו עבודה ממדרגה פחותה. הרי אין צורך, כביכול בקולפיקציות מיוחדות למענה, וש-נית: החיפוש והאיסוף נעשים באופן בלתי-שיטתי ומקרי — לפיכך מי פתי שיתמכר לעבודה כזאת? אך לאמיתו של דבר המצב הוא אחר. אין ערוך לגודל הנזק שנגרם, ראשית ע"י חוסר יחס מתאים לעבודת האי-סוף, ושנית ע"י הסתמכות על "מקרים מוצ-לחים" ולא על אוספים מוסמכים. בעצם הדבר היינו צריכים להצטער על כך, שמיד אחרי החורבן הגדול לא אורגנה בשום מקום, בשום ארץ, עבודת איסוף שיטתית; לא אור-גנו קבוצות אנשים שיעברו מעיר לעיר, מיישוב ליישוב, ויאספו את הנשאר אחרי הניספים. תחת זה התמסרו הבריות לעבודה הקלה יותר של "עשיית ספרים" ופרסומים! ערך הספרים ירד לגמרי במשך זמן קצר, לעומת זאת מהווים אוצרות-החומר שנאספו מעיין שממנו ישאבו תמיד. אולם הועדות ההיסטוריות והמוסדות האחרים שקמו אחרי המלחמה, שמו את הדגש על הפרסומים ולא על עבודת האיסוף. הם דאגו לפרסום ולא לעבודה הקשה והקטנה של חיפוש חומר. בפר-לין, למשל, שבה נמצא היום הארכיון היהודי הגדול ביותר של תקופת השואה והגבורה.

(*) ראה את המאמר "על תכנית עשור לחקר השואה" ב"ידיעות" מס' 3.

THE JEWISH MUSEUM
UNDER THE AUSPICES OF
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

9/18/57

FIFTH AVENUE AT 92ND STREET
NEW YORK 28, N. Y.

SACRAMENTO 2-2482

Lieber Dr. Oppenheim, aus
dem Briefbogen erschen Sie schon,
dass ich wieder in New York bin, und
ich muss mich leider entschuldigen,
dass ich nicht mehr nach Mainz kam.
Die letzten Tage waren in Fft so voll
Arbeit und Spannung, ob alle Ziele
erreicht werden konnten, dass es mir
leider ganz unmöglich war. Ich danke
Ihnen deshalb so noch einmal für den
schönen und besinnlichen Nachmittags-
tag, den ich bei Ihnen verbracht habe, und
ich möchte noch einmal betonen, wie
leid es mir tut, dass ich Ihre Frau
Gemahlin nicht getroffen. Um so netter
war es, dass ich Ihren Sohn kennen lernte,
den ich hoffentlich bald einmal hier
wiedersehe! Und die beiden Eltern
auch, hoffentlich bald!! Ich war in
Mainz bei Chomskij, er hatte aber diesen
Tag nicht. Ich wäre Ihnen dankbar

- 4 -

Ich war damit einverstanden.

Die beiden hohen Becher sollte mein Sohn, der einige Male nach USA fuhr, für das jüdische Museum in New York mitnehmen. Da er aber die Reisen immer plötzlich und nie von Mainz aus antrat, blieben die Becher zunächst hier. Als ich vor einigen Monaten von Herrn Martin Ullmann aus New York hörte, dass er seine eingekauften Waren von hier aus nach New York schickte, bat ich ihn, die beiden Becher mitzunehmen und sie aufzubewahren bis mein Sohn, dem ich die Übergabe vorbehalten wollte, demnächst nach USA komme. Wegen ihres besonderen Wertes, war ich damit einverstanden, dass Herr Ullmann sie unmittelbar dem jüdischen Museum übergab.

Nach langer Irrfahrt haben die beiden Becher jetzt einen Platz gefunden, von dem wir hoffen wollen, dass er von Dauer sein möge. Sie können erzählen von guten und schlechten Zeiten, von Glanz und Elend, von Grösse und Erniedrigung, von Reichtum und Armut.

Mainz, Sept. 1957.

in Absprache mit Oppenheim

BERATUNGSAUSSCHUSS
der
CONFERENCE ON JEWISH MATERIAL CLAIMS AGAINST GERMANY

BONN, 2.11.53
Sternstraße 63
Tel.: Bonn 38774

With Compliments,

Wp.

JÜDISCHE GEMEINDE . MAINZ

SA-MZ, NL Oppenheim / 50,14 - 186

AUGUSTUSSTRASSE 4

Mainz den 13. März 46

Herrn

Michel Stephan Oppenheim

M a i n z

Sehr geehrtes Mitglied!

Nach langen Verhandlungen ist es mir endlich gelungen, eine Zuteilung von dem " J o i n t " und " U N R R A " zu erhalten und wird solche, am Sonntag den 17. März von 9 - 12 Uhr verteilt. Zur Verteilung kommen:

Zucker
kondens. Milch
Schokolade
Seife
Zahncreme

Jch bitte Sie höfl. zur angegebenen Zeit die Sachen abzuholen und Verpackung mitzubringen.

Jch mache darauf aufmerksam, dass die Konsulate in der amerikanischen Zone, für die Einwohner der französischen Zone, nicht zuständig sind. Unsere zuständigen Konsulate sind in Paris, ebenso laufen wir bei einer Auswanderung nach U.S.A. unter der französischen Quote.

Hochachtungsvoll!
Jüdische Gemeinde Mainz
Max Waldmann
Vorsitzender.

Michel Oppenheim

Mainz, den 11. Januar 1954
Am Stiftswingert 19

Herrn

Alfred H o s e r ,
aus Heidelberg,

M a i n z ,
hauptpostlagernd

Sehr geehrter Herr Hoser !

Besten Dank für Ihre freundlichen Zeilen
vom 4. Januar und Ihre Wünsche für das kommen-
de Jahr, die ich auf das herzlichste erwide-
re.

Nach Ihren Erlebnissen kann ich wohl ver-
stehen, daß Sie sich über einige Mitmenschen
ärgern, aber ich kann nicht verstehen, daß
Sie hoffen, mit Ihren Feinden Tuchfühlung zu
bekommen. Ich glaube, Ihnen das ganz offen
mitteilen zu dürfen, da Sie auch sehr offen-
herzig an mich geschrieben haben.

Mit freundlichen Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim

Mainz, den 30.10.1953
Am Stiftswingert 19

Herrn

Direktor
Hellmuth Reidemeister ,

K ö l n ,

Robert Koch Strasse 40/42

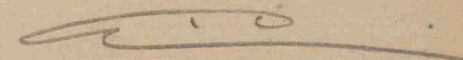
Sehr geehrter Herr Reidemeister !

Im Anschluß an die Tagung der Gesellschaft der Keramikfreunde in Düsseldorf hatte ich die Absicht, Sie in Köln zu besuchen. Da ich mich aber in Düsseldorf länger aufhalten musste als vorgesehen, konnte ich den Besuch bei Ihnen nicht mehr ausführen.

Nachdem ich mit zwei der massgebenden Herren gesprochen habe, möchte ich Ihnen empfehlen, die Angelegenheit zunächst auf sich beruhen zu lassen und einstweilen nichts zu zahlen. Das klingt etwas rätselhaft, dürfte aber im Augenblick das Richtige sein.

Falls ich zur nächsten Lempertz-Auktion nach Köln komme, werde ich mich melden. Mit den besten Empfehlungen für Ihre sehr verehrte Gattin, bin ich

mit freundlichen Grüßen
Ihr sehr ergebener

Michel Oppenheim
Regierungsrat a.D.

Mainz, den 4. April 1955
Am Stiftswingert 19

Herrn

54532

Rabbiner
Dr. Lichtenfeld,
Frankfurt/Main,
Hebelstraße 15

Sehr verehrter Herr Rabbiner !

Frau Schäfer, die Stiertochter des verstorbenen Fritz Blum, zu dessen Beerdigung am Dienstag, 5. April 14½ Uhr Sie Herrn Stock bereits zugesagt haben, nach Mainz zu kommen, hat mich gebeten, Ihnen noch Folgendes mitzuteilen.

Fritz Blum wurde geboren am 14.1.1891 in Mainz. Alte Mainzer Familie, Eltern und Großeltern in Mainz begraben. Schule und kaufmännische Lehre in Mainz. Im ersten Weltkrieg: Offizier, verwundet, E.K.I und andere Kriegsauszeichnungen. Veranlasst durch seine musikalische und schauspielerische Begabung sattelte er einige Jahre nach dem Kriege um und ging zur Bühne. Vom 1925 bis

Im Falle Leber, Bodenstein handelt es sich allerdings um einen "kleinen" Fall des Bodenstein. Das soll nicht bestanden werden, aber, dass dieser Fall der Klagerin Veranlassung gab, das Verwaltungsverfahren zu lösen. Der Leber wurde bekannt, dass die Klagerin wieder gut gemacht und die Klagerin hat daraus keinerlei Folgen gezogen und auch dieser Fall Leber ist jetzt erst mit der Klage als Stütze des Klagegeschehens hervorgehoben worden. Es wird betont, dass die Klagerin nicht bestreitet, dass er heute aus heute noch nicht mehr als ein "kleiner" Fall ist, sondern dass er heute von 100.000,- DM auf eine solche von 150.000,- DM aus der Vergleichssumme von 200.000,- DM herabgesetzt hat. Demnach wurde aber die Angelegenheit geregelt, der Leber hat sich entschuldigt und er hat von der seinerzeit erhaltenen Provision von 300.000,- DM an den "statistischen" Verwaltungen zur Grundverbesserung mit diesem 300.000,- DM zurückgezahlt. Also auch hier handelt es sich nicht etwa darum, dass der Leber die Klagerin betrogen oder geschädigt habe, sondern es handelt sich lediglich um Bestehen der Klagen zu einem Dritten, und zwar zu dem Restitutionsgegner.

Es muss immer und immer wieder betont werden, dass der Leber eine ausserordentlich schwierige Arbeit überlassen wurde, die er nach jeder Richtung hin, gewissenhaft und ordnungsgemäss erledigt und bei deren Erledigung er stets das Interesse der jüdischen Gemeinde, also der Klagerin beachtet und es muss weiter insbesondere hervorgehoben werden, dass er nie und in keinem Fall die jüdische Gemeinde auch nur um 1 Pfennig geschädigt hat. Daraus folgt, dass der Leber der Klagerin dem Beklagten gemachte Vorwurf des Betrugs nach jeder Richtung unbegründet ist.

Es muss weiter festgestellt werden, dass die Gründe, welche heute in der Klage zur Stützung des Klagegeschehens vorgebracht werden, dem Vorstand der jüdischen Gemeinde längst bekannt waren, als erledigt galten und dass man diese Gründe heute nur aus der Vergangenheit herausgeholt hat, um den Beklagten, der dem Vorstand oder zumindest dem einen oder anderen Mitglied des Vorstandes der Klagerin tatsächlich geworben hat, los zu werden. Es geht aber keineswegs um, hierbei die Rechte und Ansprüche und Forderungen, die der Leber durch seine seitherige Tätigkeit erworben hat, ihm einfach abzunehmen, weil er einem Vorstandsmitglied nicht zu Willen war und ihm aus dem Tage treten hat. Er wäre ein sehr schickendes Unrecht, wollte man der Klagerin statuten und entsprechend dem Klagegeschehen heute erkennen, dass der Beklagte keine Rechtsansprüche mehr ausstünde, wobei feststeht, dass noch eine ganze Reihe von Gestaltungsmaßnahmen unternommen sind, die der Leber enorme Arbeit gekostet hat und die er noch nichts erhalten hat und nachdem weiter feststeht, dass der Beklagte eine grosse Zahl Vermögensgegenstände eingekauft und eingekauft hat u. Material unter schwierigster Arbeit gesammelt und eingekauft hat u. auch hier, in die Verleihen noch nicht abgeschlossen sind, noch keine regelmäßig bekommen hat, nachdem auch von der Gegenseite nicht bestritten werden kann, dass die ursprüngliche in der Klage angetragene Forderung zu hoch bemessene Provision des "Beklagten" war. Von diesem Umstand her wurde, da vor all dem Vorstand der jüdischen Gemeinde Kenntnis erhalten hatte, kann die Klage unter Berufung auf den Umstand, dass der Leber heute noch in der Klage angetragene Forderung erhalten hat, nicht zurückgewiesen werden.

Der Leber:
Gen. Dr. Bodenstein,
für die Abschrift:
Bodenstein.